Vestjyden

TIRSDAG DEN 8. MAJ | Organ for det danske Socialdemokrati | 1945 — NUMMER 106

10 Mill. Tyskere bliver Krigsfanger

Den største Kapitulation i Verdenshistorien

Rheims (RB).

DE ALLIEREDE meddelte i Dag, at Tyskland har overgivet sig uden Betingelser. Overgivelsen fandt Sted Kl. 2,41 i en lille Skolebygning, som er General Eisenhowers Hovedkvarter. Den nye tyske Stabschef, Generaloberst Jodl, skrev under paa Tysklands Vegne, og for den allierede Overkommando underskrev General Eisenhowers Stabschef, General Bedell Smith. General Ivan Susloparoff underskrev paa Sovjetunionens Vegne og General Francois Sevez for Frankrig.

Meddelelsen blev iøvrigt givet af den tyske Udenrigsminister Krosigh i en Radiotale fra Flensborg Kl. 14,30.

Nogle af Krigsfangerne skal genoprette den Skade, de har forvoldt

London, Mandag (RB.).

Reuters militære Medarbejder Jon Kimche skriver: Seksaarskrigen i Europa er blevet afsluttet med den største Kapitulation i Historien. Der regnes med, at ca. 10 Millioner Tyskere vil blive Krigsfanger. De vestlige allierede vil faa flere af dem, end de har Tropper i Felten. De vil maaske blive holdt i Krigsfangenskab i flere Aar.

I Henhold til Krigens Love holdes Krigsfanger tilbage, indtil Freden er underskrevet. I dette Tilfælde vil det formentlig ikke ske før om længere Tid. Nogle af Krigsfangerne vil dog snart blive løsladt for at kunne arbejde med paa at lette de økonomiske Vanskeligheder i Centraleuropa. Russerne har erklæret, at de tyske Krigsfanger skulde anvendes til at gøre en Del af den Skade, de har anrettet, god igen. Russernes Anskuelse gaar formentlig ud paa, at Krigsfangelejrene skal kæmmes igennem for at finde Mænd, der er egnet til dette Arbejde, men at der ikke skal være Tale om nogen almindelig Udskrivning af tysk Arbejdskraft.

Til Trods for Dönitz betingelsesløse Overgivelse er det sandsynligt, at Feltmarskal Ernst von Schoerner i sidste Minut vil give sine Tropper i Czekoslovakiet Ordre til at trække sig tilbage og overgive sig til Pattons 3. Hær og ikke til Russerne.

Hvis dette skulde ske, vil General Patton formentlig nægte at akceptere Overgivelsen og give de tyske Styrker Ordre til at overgive sig til Russerne. Man maa ogsaa først se, hvorvidt de tyske Lommer ved den franske Atlanterhavskyst, paa Kanaløerne og i Letland vil akceptere Dönitz Kapitulationsordre.

Nordmændenes Sind er fyldt med Glæde

Oslo, Mandag (RB.).

Fra Hjemmefrontens Ledelse er udsendt følgende Budskab til det norske Folk:

Vore Sind er fyldt med Glæde, vore Hjerter med Taknemmelighed mod dem, der faldt i Kampen og mod alle, der var med og kæmpede Sejren frem. Fjenden skal afvæbnes af norske og allierede Styrker, og snart vil vi fuldtud være Herrer i Landet, men husk: Kapitulation er ikke eet og samme som Fred. Fjenden har endnu Vaaben.

Lad os midt i Glæden bevare Ro, Værdighed og Disciplin. Optræd ikke udfordrende overfor den slagne Fjende og tag ikke Retten i egen Haand. Krigens Opgaver er løst, Fredens Opgaver venter. De kræver, at vi sammen sætter alt ind for at genoprette vort Folkestyre og vor Retsstat.

Den Fred, vi nu har vundet, skal forpligte os lige saa stærkt, som Krigen og Nøden bandt vore Viljer til Fædrelandets Sag. Sammen vil vi bygge Landet op igen som et bedre, rigere og lykkeligere Hjem for alle. Gud velsigne vort dyrebare Fædreland.

86 Dræbte under Kampene i København

København, Tirsdag.
VESTJYDEN, privat.

Siden Urolighederne begyndte i Fredags Aftes er der i København blevet dræbt 86 Personer, deraf tre i Gaar, og saaret ialt 653, af hvilke dog kun Halvdelen er blevet indlagt. I Aftes ved godt 18-Tiden var der Ro i København.

Montgomerys Ørkenrotter fik en hjertelig Modtagelse

Store allierede Styrker passerede i Gaar Lillebæltsbroen paa Vej mod København

Fredericia, Tirsdag.

MONTGOMERYS Ørkenrotter holdt i Gaar deres Indtog i Danmark, en straalende Majdag, tiljublet af tusindtallige Menneskemængder. Man kunde ikke tænke sig en festligere Ramme om Modtagelsen. De graa Tanks rullede, smykket med danske Flag, under straalende Sol op gennem Jylland, og ved 16-Tiden passerede den 7 Kilometer lange Kortege Lillebæltsbroen, hvor i tusindvis af Fredericianere havde taget Opstilling for at byde Montgomery and his men Velkommen, og da den første Panserbil, en Radiovogn, viste sig, drønede Hurraraabene fra den store Menneskemængde, og enten man vilde eller ej, man maatte overgive sig, og pludselig fandt man sig selv staaende midt i en Flok Unger skrigende Hurra af fuld Hals op mod en engelsk Officer, der med Taarerne strømmende ned ad Kinderne rørt over al den Hyldest, sad paa Taget af sin Panserbil.

Børnene stormede Panserbilen

Den første Panserbil forsøgte at køre gennem Menneskemængden, men Chaufføren maatte give op. Vognen blev stormet af flere Hundrede Børn, der under drønende Hurraraab entrede den og overdængede Chaufføren og hans Officer med Blomster og danske Flag. Den smilende Officer undgik ikke sin Skæbne. Omringet af Børnene maatte han skrive i hundredevis af Autografer, og man maa sige, han tog det pænt, smilende og roligt.

Til sidst fik en af de unge Frihedskæmpere, der stod i Nærheden af Vognen, Medlidenhed med Officeren, greb i ungdommelig Kaadhed sin Revolver og sprang op paa Vognens Tag, samtidig med at han viftede med Revolveren efter Børnene for at faa dem væk fra Bilen. Børnene blev forskrækket for den strenge Frihedskæmper, men den engelske Officer lagde med et stort Smil sin Haand paa den unge Frihedskæmpers Arm og sagde med et Glimt i Øjet „Put down that gun, I am a friend".

Hipofolk benyttede sig af Forvirringen

De tunge Panserbiler kom kun langsomt fremad. Overalt sprang Folk op paa Vognene og overdængede Soldaterne med Blomster, faldt dem om Halsen — Jubelen vilde ingen Ende tage. Efter flere Timers Forløb drønede dog den sidste Vogn over Broen, hilst af Hurraraab og Klapsalver, og med Fyn i Sigte, hvor de gæve Fynboer havde samlet sig i tusindtallige Skarer, for sam Jyderne at byde Danmarks Befriere velkommen.

Flere Hipo- og Gestapofolk forsøgte at slippe over Lillebæltsbroen i den almindelige Forvirring, der opstod under Englændernes Gennemkørsel — men den gik ikke. Frihedskæmperne, der var adviceret om, at Hipo Folkene vilde benytte sig af denne Lejlighed til at slippe over paa Fyn, var særdeles aarvaagne, og det gav da ogsaa Resultater, idet man arresterede to Hipofolk, en Gestapomand ved Navn Aage Nielsen Holm, Algade 35, Middelfart,

og endelig en Gestapomand, Peter Jensen, Snoghøj Park, ogsaa kaldet Gestapo Peter, som efter Sigende har arbejdet for det tyske Sikkerhedspoliti i Esbjerg, bl. a. som Chauffør. De arresterede blev straks ført til Hotel Victoria i Fredericia.

Naar jeg engang tænker tilbage paa Danmarks Befrielse vil Englændernes Indtog i Danmark denne straalende Majdag altid staa i min Erindring og som et Symbol paa den Hjertelighed, der herskede ved dette Møde mellem Danskere og Englændere, vil for mig staa Billedet af en lille lyslokket Pige, der lidt genert, men skubbet frem af sin Mor nejende afleverede en Buket blodrøde Roser til en engelsk Officer. Den lille Pige græd af bar Benovelse, da hun stod overfor den mægtige Officer, men denne løftede den lille Pige op til sig og gav hende under Mængdens stormende Begejstring et Smækkys lige midt paa Munden — og Taarerne forvandledes til et straalende Smil.

Stefan.

Russisk Bombeangreb paa Bornholm

6 Danskere dræbt og mange saarede

Rønne, Mandag (RB.).

RUSSISKE BOMBEMASKINER har siden i Middags, da de første Gang nedkastede Bomber efter at være beskudt af Tyskerne, rettet ialt fire Luftangreb mod Havneomraaderne i Neksø og Rønne. Talrige Huse er jævnet med Jorden, og utallige er de Vinduesruder, som er knust. Gaderne er oversaaet med Murbrokker og knustre Tagsten.

Angrebene mod Neksø har heldigvis ikke kostet danske Menneskeliv, hvorimod der i Rønne dræbtes seks Danskere, mens mange andre blev saarede. De dræbte er: Bengta Christensen, Fru Kaptajn Holm, Motorfører Villy Jørgensen, Fru Guldsmed Kolling, Fru Fors, Elektriker Aage Munch Holm. Saarede: Jenny Fors, 2 Aar, Aase Hansen, Løkkegade, Else Holm, Jørgen Holm, Kaptajn Chr. Holm, Fru Jensine Nielsen og Anthon Thorn. Yderligere er et Antal Personer lettere saaret.

Russerne opfordrede Øens Tyskere til Kapitulation

Paa Rønne Sydhavn faldt to Bomber ved Siden af Motorskibet „Rotna". Den ene Bombe ramte Badeanstalten, som er beslaglagt af Tyskerne, og otte lettiske Soldater dræbtes.

Sprængstykker ødelagde Kommandobroen paa „Rotna".

Ved 18-Tiden nedkastede et Antal russiske Maskiner Bomber over Neksø. Alle Bomberne gik i Vandet.

Senere paa Aftenen kom endnu to russiske Jagermaskiner strygende hen over Rønne, hvor de nedkastede smaa Sedler med russisk Tekst, der i Oversættelse har følgende Ordlyd: Garnisonskommandanturen, Øen Bornholm. Til Undgaaelse af unødige Ofre foreslaar vi at kapitulere. Til Forhandlinger om Øens og Garnisonens Overgivelse bedes udsendt nogle Forhandlere til Havnen Kolberg Kl. 10 den 8. Maj. Vi garanterer for, at der ingen Fare er for Sejladsen. Luftfartskommandør (uoversættelig Titel) Slepenkov.

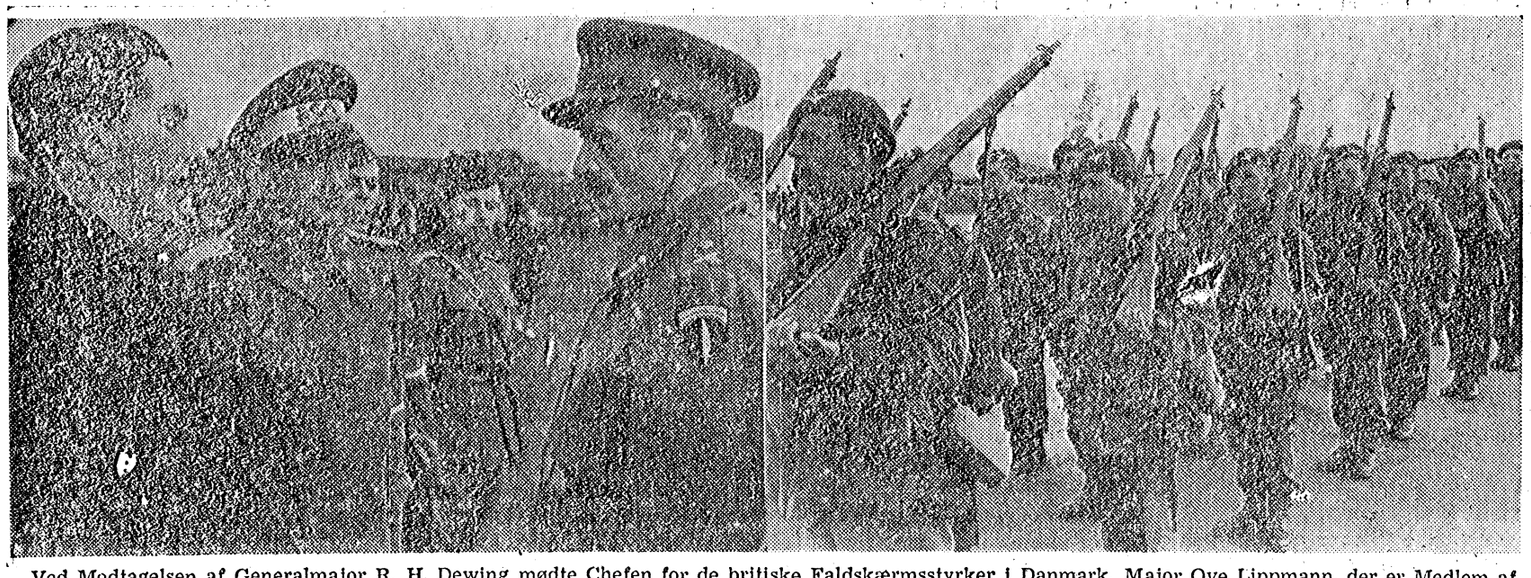
Ung Frihedskæmper saaret

Rønne, Mandag (RB.).

De russiske Maskiner, som ved 18-Tiden angreb Neksø, gjorde Brug af Maskingeværer, og to Danskere blev saaret. Havnevagt Henrik Westh blev ramt af mange Projektiler og er i meget haardt saaret Tilstand indlagt paa Sygehuset, mens en ung Frihedskæmper blev lettere saaret i Hovedet.

10 tyske Soldater vides at være dræbt.

GENERAL DEWING I KØBENHAVN

Ved Modtagelsen af Generalmajor R. H. Dewing mødte Chefen for de britiske Faldskærmsstyrker i Danmark, Major Ove Lippmann, der er Medlem af Frihedsraadt og her ses han i Civil byde Generalen Velkommen til Danmark. Imellem dem ses Kaptajnløjtnant Saint Aubin, som havde Kommandoen over den danske Æresparade. Paa det andet Billede ses de britiske og canadiske Styrker, der landsattes med Generalen i Kastrup, paa Vej ud til den storslaaede Hyldestfærd gennem det befriede København.

Englænderne kommer til Esbjerg i Dag

Ved Middagstid ankommer to Biler med engelske Flyvere

I ESBJERG BYRAADs offentlige Møde i Formiddags gav den fungerende Formand, Niels Jespersen, Meddelelse om, at der ved Middagstid i Dag vilde ankomme to Biler med engelske Flyvere til Esbjerg. Opholdet bliver kun af kort Varighed, idet Englænderne skal videre til København. Der kan ikke ventes flere engelske Tropper til Esbjerg i Dag.

Cyklehandler
ALFRED GRAM
Strandbygade 10
Telefon 1456
Cykler — Barnevogne

Indtil 12 Kroner
betales for en gammel Spiseske. - Gl. Guld og Sølv købes til højeste Dagspriser.
JUTTA KJELDAHL
Guldsmed - Kongensg. 57
Telefon 2514

Et Parti gode
Lædertasker
hjemkommen
Manufakturhandler
Frøkjær Jensen
Telefon 70

EM
Lædervarer
Galanteri
Rammer
Kongensgade 90 . Tlf. 588

PAUL SCHRØDERS
BOGTRYKKERI
leverer alt moderne Tryk
Telefon 477

Hundepisken og Tommelskruerne var Gestapos fornemste Torturredskaber

Utroligt hvad arresterede Esbjergensere har gennemgaaet paa Højskolehjemmet og „Hafnia"

Lørdag Aften vendte Størsteparten af de Esbjergensere, som har været arresteret af Gestapo og siddet indespærret i Maaneder paa Højskolehjemmet i Esbjerg, i Gestapo-Fængslerne i Kolding og i Interneringslejren i Frøslev, hjem til Esbjerg. Mange af dem forsvandt ubemærket, men adskillige fik et dundrende Hurra med paa Vejen. Enkelte brød sammen i Graad, da de gensaa deres Familie. De mange Maaneder i Tortur og frygtelig Spænding havde slidt Nerverne saa tynde, at der saa at sige intet skulde til, før de bristede.

Skønt alle havde travlt med at komme hjem til Familien, havde VESTJYDEN dog alligevel Lejlighed til at tale med flere af dem og fik dem til at fortælle lidt om deres frygtelige Oplevelser. For det var frygtelige Oplevelser, mange af dem havde haft. Hundepisken og Tommelskruerne var Gestapos fornemste Torturredskaber, og de blev brugt hyppigt sammen med andre „humane" Metoder hos dette „Politi", hvis Rolle nu for bestandigt er udspillet.

Knytnæveslag, saa Blodet sprøjtede.

Det er faktisk umuligt at gengive, hvad disse Frihedskæmpere fortalte. — Knaldende Lussinger midt under Forhøret, saa Trommehinderne var ved at springe, eller et Knytnæveslag i Ansigtet, saa Blodet sprøjtede ud af Næsen, eller der gik et Par Tænder med i Løbet, var den mildeste Form. Nogle er blevet sparket med sømbeslaaede Støvler over Skinnebenene, saa de har Mén af det endnu, og andre er blevet pisket med en Hundepisk paa deres nøgne Krop, saa Smerterne var uudholdelige, naar de fik Tøjet paa. Atter andre har prøvet Tommelskruerne — Middelalderens Torturredskaber — og at blive slaaet med en Læderrem eller en Hundepisk tværs over Ansigtet, saa der fremkom tykke blodige Striber, hørte øjensynligt til den daglige Forlystelse for Bødlerne i Gestapos Hovedkvarter i Højskolehjemmets Lokaler eller paa „Hafnia".

— Jeg saa, siger en af dem, en ældre Mand blive slaaet med Knytnæve, saa Ansigtet tilsidst var fuldkomment ophovnet og Øjnene helt tillukket. — Og det var oven i Købet en Dansker — ja, Dansker har man ikke Lov til at kalde ham, i hvert Fald maa det sættes i Gaaseøjne, men det var altsaa en „Dansker", der brugte saadanne Metoder overfor en Landsmand. — Og der var flere af hans Slags!

Til Boksekamp lænket til Væggen.

Forøvrigt fremgaar det af Udtalelserne, at baade Tyskere og „Danskere" var en Slags Sadister. En ung Frihedskæmper gav de et Par Boksehandsker paa for at han kunde forsvare sig i en Dyst med en Gestapomand, som pludselig havde faaet Lyst til at opfriske sin Kunnen i Boksesporten. Men for at Frihedskæmperen ikke skulde gøre alt for kraftig Modstand, blev han lænket til Væggen, saa hans Bevægelsesfrihed indskrænkede sig til at kunne dreje Hovedet enten til den ene eller den anden Side. — Og saa torterede Gestapomanden ham med „lige Venstre", „Sving", „Uppercut" og hvad det hedder altsammen, indtil han blev saa træt, at han ikke orkede mere. Men da var Frihedskæmperen ogsaa mere død end levende. — Ja, det var et Udpluk af det, de hjemvendte Frihedskæmpere fortalte — kun et meget lille Udpluk, men dog sikkert tilstrækkeligt til at Læserne kan danne sig et Skøn over, hvad disse Mennesker har maattet gennemgaa i deres Frihedskamp for Danmark. — Forstaaeligt, at manges Nerver er blevet tyndslidt..

Danske Frihedskæmpere i Kamp med tysk Krydser „Nürnberg"

Da 12 Tyskere var faldet, anmodede en Parlamentær om at faa standset Kampen.

København, Mandag.
VESTJYDEN, privat.

I Gaar Formiddags kom danske Frihedskæmpere i Kamp med den tyske Krydser „Nürnberg", der ligger i Nordhavnen. Kampen varede det meste af Dagen, indtil den tyske Næstkommanderende som Parlamentær anmodede Frihedsfolkene om at indstille Skydningen.

Paa dette Tidspunkt var 12 Mand af Krydserens Besætning faldet. Aktionen mod Frihavnen blev foretaget af „Korps Aagesen", der bestaar af 1600 Mand. Dens Chef er „Aagesen", som han har heddet i det illegale Arbejde, og medens Styrken blev bygget op „under Jorden", har Grev Valdemar af Rosenborg, afdøde Prins Aages Søn, der lige siden Styrken sattes ind Fredag Aften været i Spidsen for sine Folk.

Kampene krævede Ofre blandt Modstandsgrupperne ved Amalienborg, hvor den 26-aarige Søløjtnant Gregers Bøjesen, eneste Søn af Kommandør Magnus Bøjesen, ofrede Livet sammen med to Gruppekammerater Korpoal Mølgaard og Politibetjent Andersson fra Kongens Vagt. De dræbtes alle tre af Maskinpistolsalver, medens en tysk Styrke og Snigskytter bestrøg Amaliegade.

Amatørudstillingen i Ovenlyssalen i Esbjerg

Siden VESTJYDENs Amatørudstillinger med Juleindsamling for Øje, har der ikke været nogen bevidst Amatørudstilling i Esbjerg. Men nu kommer en Flok unge Mennesker og viser os noget af det, de arbejder med i deres Fritid. De er Amatører og giver sig selvfølgelig ikke ud for andet. — Derfor kan jo godt en og anden af dem drømme om at blive noget mere. Men en Amatørmaler eller -tegner kan udmærket godt frembringe Kunst. Og der er gode Tilløb til Kunst paa denne lille Udstilling, om end Arbejderne som Regel er ret uselvstændige. Kunstneriske Liniers Forløb og Farvers Sammensætning er Ting, man kan lære efterhaanden. Men det at give Billedet Liv, at faa det til at være mere end at ligne, at opleve det, saa det bliver den Nyskabelse, som et Kunstværk maa være, ja det er svært. Og det er forbeholdt Mennesket med Kunstnersind og Kunstnerevner. Medens Amatørens Arbejde næsten kun har Interesse for ham selv og hans nærmeste, har Kunstnerens Arbejder Bud videre ud.

Hvilken Betydning har Udøvelse af Amatørkunst?

For det første er det en interessant og pæn Maade at udfylde sin Fritid paa. For det andet giver det lettere Adgang til Forstaaelse af og Indlevelse i Kunst i Almindelighed, og den Kunstart i Særdeleshed, som man selv udøver amatørmæssigt. Men hvis man, efterhaanden som man bliver dygtig og rutineret, bilder sig ind, at man er Kunstner, saa bliver man let en Plage for sine Omgivelser, og saa maa man hellere søge sig en anden Hobby. En Kunstner maa ofre sig helt for sin Kunst. Han han ikke drive den som Fritidsbeskæftigelse. Hans Arbejde i Kunstens Verden tager alle hans Tanker, alle hans Kræfter. Han lever og aander for sin Kunst.

Det store Format ligger i Almindelighed ikke for Amatører. Det er vanskeligt at faa Helhed i Farver og Komposition paa et stort Lærred. Saa gaar det lettere med det lille Billede — baade som Maleri og Tegning. Det er derfor kun naturligt, at man paa denne Udstilling maa søge de bedste Ting blandt Tegningerne. Men da der er flere af Medlemmerne, der er Malere af Fag, er det ogsaa naturligt, at de forsøger sig med Malerlet. Det er imidlertid ofte vanskeligt at gaa fra Malerpotten til Paletten, og for nogle bliver derfor Farverne paa Billederne kun Maling. Det kan se pænt ud, men har ikke meget med Maleri at gøre. Ikke alene for Amatører, men ogsaa for Kunstnere er Studiet af Farverne det allervanskeligste og det allervigtigste. Selv store Kunstnere studerer Farven og eksperimenterer med Farven hele deres Liv. Man kan her skyde Genvej ved at gaa paa Malerskole, men en saadan findes ikke i Esbjerg.

De unge Mennesker maa selv gøre Erfaringerne. Man maa male og kassere og male igen. Man maa studere gode Kunstneres Billeder paa Udstillinger. Man maa læse om Kunst og Kunstnere i Bibliotekets udmærkede Samling af Kunstbøger. Og alt det faar man Lyst til som Amatørmaler.

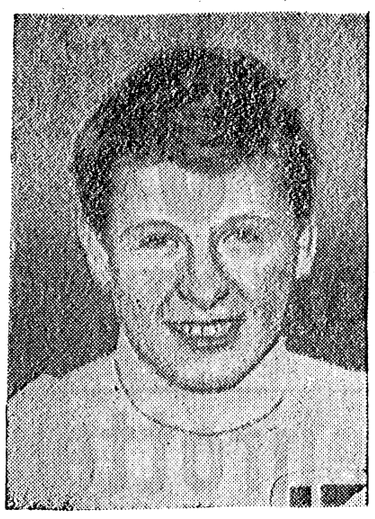
Hvilke Motiver benytter nu disse unge Malere og Tegnere? Landskaber, Mennesker og Dyr — ligesom andre Malere. Mærkeligt nok synes Opstillinger som Maleriobjekt ikke at interessere dem. Og i disse er der dog ellers rig Lejlighed til at studere Farven. Det meget krævende og vanskelige Portrætmaleri er de fleste Amatørmaleres ulykkelige Kærlighed. Megen Tid og megen Farve bliver spildt ved Maling af mere eller mindre mislykkede Portrætter. Fortvivlede Forsøg paa at »faa det til at ligne« ødelægger oftest baade Billedets Farve og ndhold. Saa er det klogere at male Figurbilleder uden tilsigtet Lighed. Begge Former er repræsenteret paa Udstillingen.

Mange kunstkritiske Mennesker vil nok anke over, at der er taget for mange ganske ligegyldige Ting med paa denne Udstilling. Men man maa ikke sammenligne den med Kunstforeningens Udstillinger. Den maa ses som det, den er, en Amatørudstilling, og som saadan er den lige saa god og lige saa interessant som andre Amatørudstillinger.

I Kataloget er der ingen Priser. Men de unge Mennesker vil sikkert gerne sælge for at faa Penge til Materialer. Særlig Maling og Lærred er dyre Varer. Selv om de udstillede Ting ikke er Kunst, saa er der dog pæne Billeder, som pynter bedre paa en Væg end ligegyldige Reproduktioner, og de vil bestemt kunne købes til billige Priser.

Aage Jørgensen.

NÆR OG FJERN

Ragnhild Hveger blev i sin Tid hædret som den danske Svømmepige, der har baaret Danmarks Navn ud i den store vide Verden. Nu er hun ikke saa vel anskrevet længere. Hun var forleden om Bord paa Bornholmerbaaden „Østersøen", der blev opbragt af danske Frihedskæmpere og sejlet til Sverige. Hun var paa Vej til Bornholm for at se til et Barn, hun har med en tysk Soldat. Nu er hun sendt tilbage til Danmark.

Arresteret paa Vej mod Grænsen. Det lykkedes Søndag Formiddag Kolding Vagtværn at anholde en Medarbejder ved »Fædrelandet«, Redaktør Bach Petersen, da han i Tog passerede Kolding for øjensynligt at slippe over Grænsen. Fra Jernbanestationen ringede man til Vagtværnet, at der opholdt sig en mistænkelig Person paa Stationen, og et Par Vagtmænd rykkede straks ud og anholdt ham efter en kort Afhøring. Han blev ført til Raadhuset, hvor man under Visitationen fandt en Revolver og Seddelbundter paa ialt 5000 Kr.

★

Tyskerne ødelægger deres Krigsmateriel. I Kolding Havn har Tyskerne haft et Par travle Dage. Paa en Snes Motortorpedobaade, der ligger yderst i Sydhavnen, har de fjernet alle Torpedoerne og smidt dem i Havnebassinet langs Kajerne. Desuden tømte de flere Jernbanevogne for Krigsmateriel, der blev bragt ombord i to tysk Dampere, som sejlede ud paa Fjorden. Her blev Krigsmateriellet, der ogsaa omfattede Automobiler, smidt overbord i Sejlrenden, hvorefter Skibene vendte tilbage til Havnen.

★

Forslag om ekstra Strøm til Radioen. Direktør Wegener, Aarhus Belysningsvæsen, har fremsat et Forslag om, at Handelsministeriet bevilger en ekstra Elektricitetsration paa 1 kWt. om Dagen i den Periode, hvor Radioen er blevet aflyttet i ekstraordinært Omfang.

★

Chokolade til Københavns Smaabørn. Stockholm By har gennem Stadsfuldmægtigens Ordførende, Direktør Carl Albert Andersson, sendt Byen København en ualmindelig smuk og overraskende Gave, en Kæmpesending af de herligste Plader ren Chokolade.

Dræbt af Skud. I Aftes blev Byvagt Lefevre, Rubinsteinsvej 18, København, ramt af et Skud i Brystet, da han opholdt sig paa Straussvej. Han blev ført til Kommunehospitalet, hvor han straks efter afgik ved Døden.

★

Død i Shellhuset. Det meddeles nu, at Kaptajn P. V. T. Ahnfeldt-Mollerup er død den 21. Marts i Shellhuset. Den afdøde gjorde Tjeneste i Generalstaben.

— — —

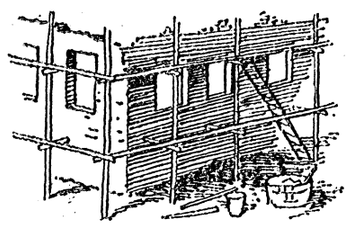
Premierløjtnant ved 5. Regiments Kanonkompagni, Arthur Nielsen, er faldet den 28. Februar i Kampen for Danmarks Befrielse.

★

Fire Frihedskæmpere dræbt ved en Fejltagelse. Tre af Roskildes Frihedskæmpere, Gruppeførere i CB-Politiet, Knud Andersen, Arbejdsmand Erik Clausen og Falck-Redder Børge Olesen, har mistet Livet ved en tragisk Ulykke. De var i Bil paa Vej til Korsør med en af Frihedsbevægelsens Kurerer, da Bilen blev beskudt af Frihedsbevægelsens Folk ved Sorø, da man ifølge en indløben Melding maatte tro, at der var Tale om en Hipobil. Alle 4 Mænd i Bilen blev dræbt.

★

Ny Formand for Den personlige Friheds Værn. Ved en skriftlig Afstemning blandt Medlemmerne er Professor Dr. med. Ejnar Thomsen blevet valgt som Landsforeningens Formand.

Byggelaan og Laan mod Pant i fast Ejendom

Tal med os om Financiering saavel under Ejendommens Opførelse som ved dens endelige Prioritering.

DEN DANSKE LANDMANDSBANK
Esbjerg Afdeling
Tlf. 22 - 23 - 154

Hos
Viggo Christensen
Kongensgade 64
køber man Briller og bliver tilfreds
VIGGO CHRISTENSEN BRILLE EXPERT

Tak fra Kongeparret

Vor dybtfølte Tak for de Tegn paa Kærlighed, som med Blomster, Telegrammer og Breve er vist os ved Danmarks Befrielse.

Christian. Alexandrine.

KUNST og Komedie

Optagelsesprøver paa Det Kgl.

I næste Maaned kommer Optagelsesprøverne paa Det kgl. Teater. For Skuespil-Elevskolenss Vedkommende prøves Aspiranterne den 11. og 12. Maj, og til Operaskolen er der Optagelsesprøve den 18. og 19. Maj. — Skuespil-Aspiranterne skal være mellem 18 og 24 Aar, mens de vordende Operister er noget ældre. Her er Alderen sat til ca. 26 Aar. Man skal betale 40 Kr. om Maaneden for at være paa Elevskolerne, men Elevernes Statisttjeneste honoreres.

☆

Ikke nær saa romantisk.

Professor, Dr. med. Ejnar Thomsen har taget Spørgsmaalet op om Filmens og Teatrets Opfattelse af Lægers Optræden og Paaklædning under Behandlingen. Han skriver i „Berl. Aften", at Handlingen i Nutidens Lægefilm er det rene Nonsens, som intet har med Virkeligheden at gøre.

— Det drejer sig her om den til Trivialitet fremstillede Situation, skriver Professoren, hvor den skønne ulykkeligt forladte unge Dame vaagner op efter Bedøvelsen og ved første Øjekast fatter en brændende Kærlighed til den smarte Læge, som har passet Ætermasken. Det er det rene Vrøvl. Naar man vaagner op af en Æternarkose, forelsker man sig ikke. Man brækker sig.

De tyske Love ophævet med øjeblikkelig Virkning

København, Tirsdag.
VESTJYDEN, privat.

Samtlige Love og Bekendtgørelser, der under Besættelsestiden blev gennemført ved tysk Tvang, er nu af Regeringen ophævet med øjeblikkelig Virkning. En Del af de forhadte Bestemmelser har kunnet ophæves ved kongelig Anordning. De øvrige er strøget ved Udstedelse af foreløbige Love, der træder i Kraft omgaaende, men som alligevel skal godkendes af Rigsdagen, naar den i næste Uge begynder sit egentlige Arbejde. Blandt de Bestemmelser, som har berørt alle, men som jo ikke gælder mere, er Forbudet om, at man skal bære Legitimationskort, og Bødeforbudet er ligeledes blevet ophævet. Kommunisterne faar tre Mand i Folketinget. Partiet udpeger Repræsentanterne blandt Folketingskandidaterne fra Valget i 1939. Det er atter tilladt at fotografere over hele Landet, og Sabotagevagtordningen eksisterer ikke mere.

Dansk Lods myrdet

Aalborg, Mandag (RB).

Lods Ib Welling, Als i Østjylland, er i Aftes blev fundet myrdet paa Broen ved Alsodde. En Undersøgelse viser, at han er blevet skudt af Tyskere.

Christmas Møller ankommet

København, Mandag (RB).

Christmas Møller ankom til Kastrup Lufthavn i Formiddags Kl. 1,55. Han blev modtaget af Direktør i Udenrigsministeriet Svenningsen og kørte sammen med denne direkte til Udenrigsministeriet.

Gissemands Monolog-Forfatter.

Til det nye Amager-Show, som har haft Premiére i Merry-Teatret, er det Revy-Forfatteren Anker Hansen, der har skrevet Viserne. Han har netop i Aar 25 Aars Jubilæum som Viseforfatter. Anker Hansen blev i sin Tid kendt, da han skrev Monologer til Gissemand.

Direktør Karmark arresteret af Frihedskæmpere

København, Tirsdag.

For nogen Tid siden sluttede Filmsdirektør Henning Karmark en kompromiterende Kontrakt med Ufa-Film, og Afsløringen medførte, at Asa afskedigede Karmark som administrerende Direktør. Senere har Henning Karmark forsøgt at flygte til Sverige. Men paa Foranledning af de danske Frihedskæmpere er han nu blevet arresteret og holdes i Forvarring, medens hans Sag bliver underkastet en nærmere Undersøgelse. Efter hvad der meddeles, er Aage Stentoft blevet renset for en Mistanke, da den samme Sag rejstes mod ham. Han er nu Chauffør i Brigadens Pressekorps sammen med Direktør Ejnar Dessau.

Mark og Have

Hvordan faar man Aakanderne til at lykkes?

I ikke saa faa Tilfælde er Ønsket om at kunne dyrke nogle af de pragtfulde Aakander en meget medvirkende Aarsag til Anskaffelsen af Vand i Haven under en eller anden Form, enten f. Eks. som et naturligt Vandparti eller som et cementstøbt Vandbassin. Aakanderne hører jo ogsaa ubestridt til den nordiske Havefloras skønneste Blomster, og har man Voksestedet til dem, d. v. s. Vandet, er de paa ingen Maade vanskelige at dyrke.

Først og fremmest kræver Aakander en solrig Vokseplads. Et Vandparti med Aakander i mere eller mindre dyb Skygge bliver sjældent rigtig vellykket. For at faa store og veludviklede Blomster, er det af Betydning, at Aakanderne tilføres den nødvendige Næring. De bliver størst og kraftigst paa dyndet, mudret Bund; er Bunden fast og mager, maa den tilberedes med Omhu, eller ogsaa maa Aakanderne plantes i Kasser eller Kurve i en Jordblanding bestaaende af lige Dele Markjord og gammel Gødning. I Vintertiden maa man betænke Aakanderne godt med Gødning, der kan kastes ned gennem et Hul i Isen eller lægges ovenpaa denne; den vil saa, naar Isen smelter, synke til Bunds og lægge sig omkring Planten, almindelig brugt og meget god Fremgangsmaade ved Plantning af Aakander, navnlig paa dybere Vand, er at plante den i ret store, flade Kurve inde ved Bredden, og saa med Forsigtighed føre dem gennem Vandet hen til det Sted, hvor man ønsker, de skal staa.

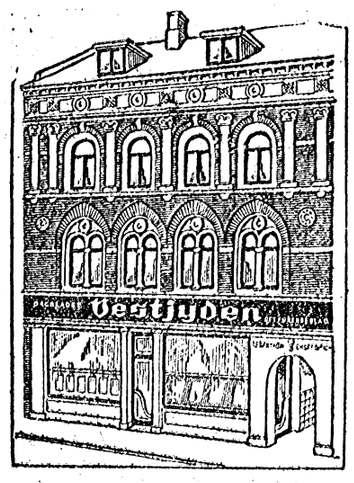
Plant ikke Aakanderne for tidligt; men vent til Vandet er godt tempereret. Juni Maaned er en god Plantetid. Vanddybden maa rette sig noget efter Sorten. Kraftige Sorter, som den sartrosa, meget storblomstrede *Collosea* (Blomsten indtil 20 cm i Gennemsnit), den renhvide *Gladstoniana*, den rengule *Chromatella*, og den dybvinrøde, storblomstrende, prægtige *Escarboucle*, kræver ca. 1 Meter Vand. Til de ligeledes meget smukke, karminrosa *James Brydon* og *Froebelii* bør Vanddybden højst være 50—60 cm. I de her nævnte Sorter haves et godt Sortiment.

N. P. J.

RADIO-Service
Radiokælderen
Nørregade 17
N. Melgaard, Ingeniør, Telef. 2366

Den er rigtig!

DEN ER FRA
Zinck SIDT HAAB

Kongensgade 41, Esbjerg

Redaktion: I Sal. Aaben 7—16. Telefon 701 (4 Linjer). Rigstelefon 3
Redaktør Riis Flor, privat, 2097
Redaktionssekretær Dalsgaard, privat, 3170
Journalist I. A. Ørsted, privat 701 A
Journalist C. Becker, privat, 3089

Ekspedition: Stuen. Aaben 8—17. Telefon 244
Gennem 244 Omstilling til Forretningsfører Kjelstrup privat

Lokalredaktioner:
Ribe: Korsbrødregade 359, Tlf. 6
Varde: Østergade 10 B, Tlf. 93
Skjern: Jernbanegade 5, Tlf. 142

Sikkerheds- og Ordenstjenesten

Det var overordentligt betydningsfuldt, at det danske Samfund straks fra Befrielsens første Øjeblik havde Modstandsbevægelsens væbnede Styrker disponible til Overtagelse af Ordens- og Sikkerhedstjenesten i Tiden, indtil Politiet kan genoprettes. Med korteste Varsel myldrede adskillige Tusinde Frihedskæmpere frem, fortrinligt organiserede, og hele det store Apparat, som i lang Tid er blevet forberedt under Jorden, viste sig at fungere langt glattere, end man havde Ret til at vente.

Modstandsstyrkernes Opgave er foruden Bevogtningstjenesten at internere Personer, hvis Forhold skal undersøges med Henblik paa Straffeloven mod Forrædere. Denne Straffelov ventes gennemført meget snart. De — aabenbart talrige — Interneringer foregaar efter en Plan, Frihedsraadet har udaubejdet, og efter Raadets Anvisniger. Interneringerne maa betragtes som en rent midlertidig Foranstaltning, der har sin eneste Begrundelse deri, at Statens Ordensmagt ikke umiddelbart har kunnet træde i Kraft ved Regeringsdannelsen. Naturligvis vil de Internerede, lige saa snart Politiet genoprettes, blive overgivet til Statens Politi- og Retsmyndigheder. Den her trufne Foranstaltning maa ses ud fra et dobbelt Ønske: dels at afværge Selvtægt, dels at hindre de Personer, der har forbrudt sig mod Fædrelandet, unddrager sig den fortjente Straf.

Det er klart, at Udførelsen af et saadant Hverv kræver Ansvarsfølelse og Disciplin, og vi stoler paa, at de væbnede Styrkers Mandskab opfylder de Krav, som Opgaven stiller. Vi maa saa iøvrigt vente, at det snarest lykkes at genoprette Politiet, saa dette paany kan overtage sine Funktioner i fuldt Omfang.

Hovedsagen er, at vi med dansk Selvdisciplin og Værdighed udelukker enhver Form for Selvtægt. Vi vil ikke plette Nationens eller vort Demokratis Ære med noget, der ligner nazistiske Metoder, der er vort Væsen fremmed, og som vi i de sidste fem Aar har lært at foragte og hade.

Salmebøger
Stort Udvalg
Bibler Testamenter
Engers Hansens Boghandel
Kongensgade 66, Esbjerg

Averter i VESTJYDEN

Forbud mod Vareudførsel til Tyskland

København, Mandag (RB.).

Direktoratet for Vareforsyning meddeler, at de af Direktoratet udstedte Udførselstilladelser for Varer til Tyskland er ugyldige fra 7. Maj 1945, saaledes at Udførsel af Varer henhørende under Direktoratets Omraade fra nævnte Dato er forbudt.

Allierede Militær-Pengesedler

Danmarks Nationalbank meddeler Mandag:

Da det har været nødvendigt for de allierede Tropper ved deres Indmarch i Danmark foreløbigt at udgive Militær-Pengesedler, lydende paa danske Kroner, meddeles, at Danmarks Nationalbank indløser saadanne Sedler til paalydende Værdi. Banker og andre Pengeinstitutter som modtager disse Sedler, bedes omgaaende indsende dem til Danmarks Nationalbank eller en af dens Filialer.

Lyntogene kommer i Gang, saa snart der er Olie

Aarhus, Tirsdag
VESTJYDEN, privat.

Trafikbestyrer Holst, Statsbanernes 2. Distrikt, der omfatter Jylland—Fyn, oplyser, at der vil gaa nogen Tid, før Persontogstrafikken genoptages. Det skal først undersøges, hvor store Beholdninger der findes, og hvorledes det ligger med Mulighederne for nye Tilførsler.

Godstrafikken skulde derimod være sikret i et større Omfang, nu da Jernbanesabotagen omkring Brunkullejerne er ophørt. Lyntogene kom-Olie til Stede, ligesom ogsaa Aarhus—mer i Gang igen, saa snart der er Kalundborg-Ruten genoptages, men næppe før der kan sejles i Tilslutning til Togforbindelserne.

Svensk Hilsen til dansk Provinspresse

Organisationen af Bladudgivere i Provinsen har modtaget følgende Telegram fra Sverige:

Paa Befrielsesdagen sender Svenska Tidnigsutgivareforeningen gennem sin Styrelse og Pressens Tidning de varmeste Lykønskninger til Danmarks fri Presse.

Alstrøm. Roeck Hansen. Bjurman.

Herpaa har man svaret:

Vi takker paa det hjerteligste for den varme Lykønskning til Danmarks frie Presse i Anledning af Danmarks Befrielse, og vi takker for den frie svenske Presses djærve Indsats i Kampen for Frihed og Ret.

Paa Organisationen af Bladudgivere i Provinsens Vegne.

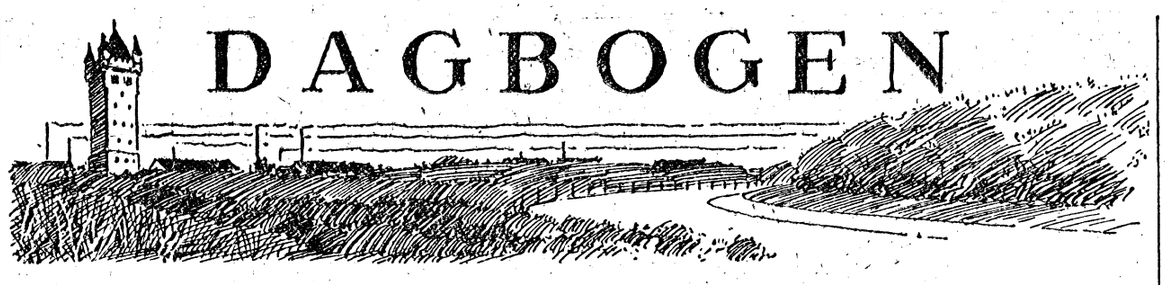
Brixtofte.

Pas paa - den punkterer!

Det er ikke langt fra, at Slangen punkterer. Den er i hvert Fald stærkt paa Vej til det. Men Chaufføren tager det med en knusende Ro og med et stort Smil. I Sammenligning med Generator-Vrøvl og Kørselsforbud — som heldigvis nu er en Saga blot — er et bullent Forhjul for intet at regne.

DAGBOGEN

Det vilde være mærkeligt, om ikke en Psykolog under denne Krig havde faaet samlet Stof til en Afhandling om den menneskelige Indbildningskraft. Rygtesmederiet vil blive et af de ikke mindst interessante Kapitler, naar denne mærkelige Tids mentale Historie skal Lejlighed tilt gidnmdurmdfmfdmdu skrives. Gang paa Gang har man haft Lejlighed til at forbløffes over, hvad Røgte-Kolportører kan faa selv nogenlunde intelligente Mennesker til at tro paa, thi det er jo ikke blot de sandsynlige Rygter, der finder Næring, men ogsaa saadanne, som man burde undslaa sig ved at akceptere uden personlig Efterprøvning.

Og ikke blot kan et løst Forlydende spredes paa et Øjeblik over en By som en Kendsgerning, men man kan faa Tusinder af Mennesker til at sværge paa, at de med egne Ører har hørt det i Radioen eller med egne Øjne læst det, som notarisk ikke har fundet Sted, hvilket beviser, at Suggestionen ikke blot er noget, som smarte „Mystikere" optræder med til Folkets Fornøjelse, men en Ting, som driver sit Spil med Menneskene hver Dag. Hvis en Mand paastaar, at han i et Avisvindues Telegram-Opslag har set, at der stod saadan, saa nytter det ikke det bitterste, at selve Avisens Redaktør benægter, at der har staaet saadan. Indbildningskraften trodser i visse Situationer al Fornuft og al Logik.

Maa en Rygtesmed have en anden Kilde at henvise til end sig selv, behøver han saamænd bare at give en Postmand, en Jernbanemand eller en, hvis Svoger er noget ved et Blad, Ansvaret for Sensationen, saa glider den ned. Ja, en Skeptiker kan endog — som jeg forleden hørte — bringes til Kapitulation med et Bevis som dette: „Det er min Onkel i Aalborg, der har ringet op i Nat og fortalt det". Naar et Rygte, som iøvrigt ikke har mere med Aalborg at gøre end med enhver anden By, er blevet telefoneret herfra — oven i Købet om Natten (dette slaar selvsagt Hovedet paa Sømmet) — saa maa det jo være rigtigt! Pelle.

☆

Moderen: — Tror du nu ogsaa, at du kan blive lykkelig med ham?
Datteren: — Ja, Mor, det tror jeg, for alle mine Veninder har raadet mig fra det.

☆

En om Lindbergh

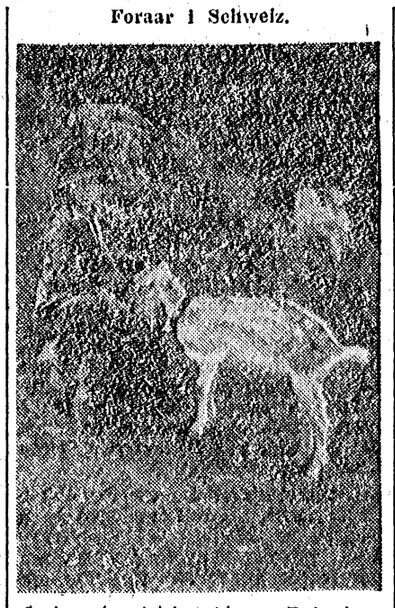
Det fortælles om Charles Lindberg, at han engang var til Middag hos en rig Amerikaner og fik dennes temmelig generte Datter til Bords. Det kneb lidt med Konversationen, og til sidst besluttede Lindberg at fortælle lidt om sine Flyvninger. Han indledede:

— Har De nogen Sinde været oppe at flyve, Miss Morrow?

— Nej, svarede den unge Dame rødmende, har De?

Da Lindberg senere giftede sig med den generte Skønhed, blev der Tid nok til at orientere hende nærmere.

Foraar i Schweiz.

I de schweiziske Alpers Dale har Foraaret holdt sit Indtog, og den lille Gedehyrde er rykket ud til sit Sommerarbejde. Her ser man et af Dyrene faa en Lækkerbidsken hos den ungdommelige Vogter.

☆

Hos Lægen

Patienten: — Tror De, Doktor, der er Haab om, at jeg kan blive gammel?

Lægen: — Det afhænger ganske af Deres Levemaade. Drikker De meget?

Patienten: — Ikke en Draabe, Doktor.

Lægen: — Udmærket, men saa ryger De vel meget?

Patienten: — Heller ikke.

Lægen: — Hvordan forholder det sig saa med Hensyn til Kvinder?

Patienten: — De har aldrig interesseret mig, Hr. Doktor.

Lægen: — Men, unge Mand, hvorfor vil De saa blive gammel?

☆

Optræk til Spektakler

Der var Optræk til Spektakler paa en Restauration forleden Aften. Anledningen var, at en stor og kraftig Søfyrbøder var kommet til at skubbe til et dansende Par, og den mandlige Partner, der udpræget hørte til de letteste Vægtklasser, havde ment at maatte hævde sin maskuline Ære ved a skubbe igen. Søfyrbøderen saa foragteligt paa sin Modstander, der var halvandet Hoved og et halvt Hundrede Kilo mindre end han selv, og sagde:

— Hvad, skubber du... saadan en Hvalp.

Dette bragte den unge Mand helt ud af Fatningen, og hen over et Bord hvæsede han:

— Jeg giver dig fem Minutter til at tage det i dig igen!

Paa dette Tidspunkt rettede Sømanden sig op i sin fulde Højde og spurgte:

— Og hvis jeg ikke gør det, hvad saa?

Den fornærmede maalte ham fra Top til Taa, trak sig et lille Skridt baglæns og svarede:

— Saa kan det være jeg forlænger Tidsfristen.

☆

Gondoler

Der var engang en lille dansk By, der havde faaet Storhedsvanvid. Den vilde lave et Parkanlæg med Kanaler og den Slags, hvor Folk kunde gaa og glæde sig over alt det kunstige.

— Saa maa vi ogsaa have nogle Gondoler i Kanalerne, sagde et berejst Byraadsmedlem. Vi vil blive omtalt i hele Landets Presse som den mest opfindsomme By og blive kaldt Danmarks Venedig. Jeg foreslaar, vi nedsætter en Kommission, der faar til Opgave at indkøbe en ti Stykker.

Men saa tog Skomagermester Petersen Ordet. Han sagde ellers ikke meget, men dette fandt han var at rutte med Borgernes Penge.

— Lad os nøjes med at købe to, en Høne og en Hane. Resten maa Naturen ordne.

☆

Fordringsløse Sjæle vil jeg kalde Medlemmerne af en fynsk Sejlklub. Det hedder i Generalforsamlingsreferatet i de lokale Blade bl. a.:

„...den eneste Maade, hvorpaa Sejlklubben havde markeret sin Eksistens, var ved Kontingentopkrævningen, og Medlemmerne havde trofast betalt..."

Ulykkelig Kærlighed

I Danmarks Akvarium betragter man i disse Dage med Bekymring den store Havaal, som synest at være ved at dø. Akvariet fik Aalen i 1939. Den var da 4 Aar og vejede 250 gr. Nu er den 10 Aar og vejer med sin halvanden Meters Længde 30 kg. Aalen er nu i Giftealderen, udtaler Magister Mogens Højgaard til Ekstrabladet. For nogen Tid siden bemærkede man, at den blev grebet af en ubændig Vandrelyst, men Akvariets Mure spærrede den Adgangen til de store Oceaner. Nu staar den bare stille i Vandet og venter paa den Kæreste, der aldrig kommer.

☆

Færdighed i Billard er et sikkert Tegn paa spildt Ungdom.
Mark Twain.

☆

DER ER DEN FORDEL VED AT GAA IND I BANKVIRKSOMHED, AT DET JO DA ER ET FORETAGENDE MED PENGE I . . .

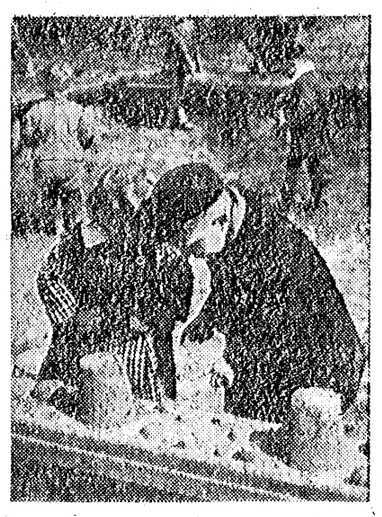
☆

Min Ven Hansen saa meget vred ud i Eftermiddags, da han var paa Vej til Postkontoret med et stort Brev under Armen. Paa Postkontoret gik han hen til Kontroløren og sagde ophidset:

— Hør, min gode Mand, jeg har i Formiddags modtaget dette anbefalede Brev. Vil De nu ikke være saa venlig at læse Indholdet. Ikke sandt — frækt og helt igennem uforskammet. — Vil De være venlig at sige, hvordan et hæderligt Postvæsen dog kan gaa med til at anbefale saadan noget?

☆

I Sandkassen.

Selv om Foraarssolen tager sig sammen til at skinne, er det dog stadig meget koldt, og Børnene maa være klædt varmt paa, naar de er ude at lege. Men hvad gør det. Det er pragtfuldt at bage Kager i Sandkassen, enten det er varmt eller koldt.

☆

— Gode Frue! Kunde De ikke hjælpe mig. Jeg er en fattig Mand med otte Børn!

— Jo, værsgo', her er Grims Eventyr.

Et smuk Hjem er alles Ønske
Florian boligmontering
har det rigtige

Arbejdskraft
findes bedst gennem VESTJYDEN

Averter i VESTJYDEN!

Talt og skrevet

De bestialske Nazimetoder

Efter hvad „Associated Press" meddeler, lykkedes det en britisk Ambulanceflyver, som Tyskerne har anvendt som Forsøgskanin ved Amputering og Øvelsesskydning, at narre Tyskerne og komme hjem i Live. Han blev taget til Fange allerede inden Dunkerque. En umenneskelig Behandling begyndte, da han slog en af sine Vagter bevidstløs med et Jernrør og senere en anden med de bare Næver i sanseløs Vrede over den Tortur, han havde lidt. I en Lejr blev han korsfæstet og anvendtes som Skydeskive ved Øvelsesskydning.

5 Kugler gennemborede hans Legeme. En ramte ham i Hovedet og gjorde ham delkis blind. Jeg kunde ikke ramme ham, sagde Flyveren, men jeg spyttede ham i Ansigtet.

Senere blev han skaaret ned ad Træet. Mens en af Tyskerne holdt Vagt over ham, huggede en anden hans Ben af nedenfor Knæet. Det lykkedes ham senere at flygte i Ly af Mørket. Han krøb over Markerne om Natten og holdt sig skjult om Dagen. Han ernærede sig ved Frugten fra Haverne og ved at drikke Vand fra Bilernes Kølere, til han naaede den schweiziske Grænse.

Ved den 6. Armégruppe udstedtes den 14. April Ordrer om, at hver eneste af de internerede i Koncentrationslejren i Statshau skulde henrettes, for at ikke nogèt levende Vidne til de nazistiske Grusomheder skulde falde i de Alleredes Hænder.

Den 20. amerikanske Armés hurtige Fremrykning bevirkede, at Tilintetgørelsesordren aldrig blev udført, og Tusindvis af Menneskeliv blev reddet. Lejrkommandanten foreslog Hitler at overlade Lejren til de Allierede, men Hitler forkyndte i sit Svar, at dette ikke maatte ske, for at ikke yderligere Bevismateriale skulde falde i de Alliereedes Hænder.

Nemt at skyde paa Folkeskolen

Tegneinspektør Otto V. Nielsen, der er Leder af Københavns Ungdomsskole for ufaglærte, udtaler til „Social-Demokraten":

— Det er saa nemt i Dag, naar det slaar fejl for de voksne, at sige: Det er Folkeskolen, der har svigtet. Man er dér sikker paa Applaus fra dem, der selv er rendt fra deres personlige Ansvar. Opdragelse er to Ting: Paa den ene Side at frigøre for Hemninger, der hindrer Individet i at udvikle alle de Muligheder, det rummer i sig, paa den anden Side at opbygge de Hemninger, som det sociale Liv forudsætter. Individet maa lære at begrænse sig af Hensyn til de andre Individer. Vi skulde gerne være her allesammen! Derfor er det ikke gjort med bare at kræve af Folkeskolen, at den skal slippe Børnene løs. Det er min Opfattelse, at Børn har godt af at blive stillet over for Pligter og Krav, og det, man kræver, maa gerne somme Tider ligge i Overkanten af, hvad de kan yde. Ellers bliver der jo ingen Mulighed for Udvikling. Spørgsmaalet er af vidtrækkende Betydning, for det er ikke altid Begavelse og Pluskarakter følges ad, og det er det, der gør Opdragergerningen til en Kunst. Det er ogsaa denne Problemernes Mangfoldighed, der gør det saa let at rette Skytset mod Skolen, naar et eller andet har svigtet.

Hængende Haver
Hundreder af Altaner staar Aaret rundt kolde og graa uden Blomster Smukt og billigt forandrer jeg Altanen til en idyllisk lille Have Moderne Haveanlæg og Vedligeholdelse. Forlang Tilbud.
Anlægsgartner J. Bertram Hansen
Enghavevej 52. Træffes paa Telefon 2899 efter Kl. 19.

Murermester Jens Grand
Alt Murerarbejde udføres. Borgergade 41 a. Telefon 3047.
Nu som før kun godt dansk Arbejde.

Tandteknikken »Kalodent«
Alt teknisk Arbejde. Paladon og Staal samt fineste Guldarbejde udføres. Aaben fra 9—6. Lørdag 9—12.30
Telefon 913.
R. OG M. HOLCK, Torvegade 35.

Esbjerg og Opland

Da Kapitulationen fandt Sted klistrede adskillige Esbjergensere store Papirflag paa Vinduerne, i Vindueskarmene, eller hvor de bedst kunde finde Plads til dem, og det tog sig pragtfuldt ud, men Papir varer jo ikke evigt.

Det dekorative lider betydelig Skade, naar man som f. Eks. i Dag kan se Stumperne af disse Papirflag flagre uden for Vinduerne. Nu maa Tiden være inde til, at disse Papirstumper tages ind. Det danske Flag skal ikke skændes.

D. U. I. meddeler:

Landsvandredagen paa Torsdag er aflyst, i Stedet for er der Fællesmøde med Underholdning paa Bygningen.

Vi møder pr. Kl. 10. Alle Falke skal møde. Husk den blaa Bluse.

Vel mødt!

Mindesten for falden Frihedskæmper.

For kort Tid siden blev under en Batalje ved Skolegade—Stormgade-Krydset dræbt en ung Frihedskæmper Børge Puggaard Thomsen. Han var Medlem af Haandboldklubben „Kvik", og denne har nu startet en Indsamling til en Mindesten paa den Dræbtes Grav. Bidrag til Stenen kan indbetales til Globe-Reklame, Englandsgade 11, og Klubbens Kasserer, Hans Hansen, Strandbykirkevej 81A, i de kommende Dage.

Stort Olietyveri fra Kutter.

Fra Esbjergkutteren „Gerd" er der stjaalet 600 Liter Schellolie og 100 Liter Smøreolie. Olien er taget fra Maskinrummet, hvortil Hængelaasen er brudt op.

E. G. F.s Generalforsamling.

Esbjerg Gymnastikforening holdt i Gaar Generalforsamling paa Grundtvigs Hus. Formanden, Læge Jessen Pedersen, bød Velkommen og til Dirigent valgtes Oscar Dencker. Formanden aflagde en kort Beretning for Halvaaret, hvorefter Kassereren, Bankassistent Olsen, oplæste Regnskabet. Der var ikke mødt mange Medlemmer til Generalforsamlingen, da en stor Del af Medlemmerne er Frihedskæmpere. Formanden stillede derfor Forslag om, at man udsatte Bestyrelsesvalgene og Resten af Generalforsamlingen til sidst i Juni Maaned. Dette Forslag vedtoges enstemmigt, hvorefter man sluttede Mødet.

Frihedskæmperne hjalp Desertøren.

Forleden Aften var en tysk Soldat kommet i en slem Knibe. Han var deserteret og blev eftersøgt, og hvis han blev fundet, vilde det vel sagtens betyde en Kugle for Panden. Han blev fundet i et Skjul af nogle Frihedskæmpere, og da han bad om ikke at bliver overgivet til sin Afdeling, tog man Vaabnene fra ham og kørte ham et Stykke ud paa Landet, hvor han blev sat af og derefter overladt til sin Skæbne. Han var meget taknemmelig for denne Hjælp og forhaabentligt er det lykkedes ham at slippe ubemærket til Tyskland.

Den tyske Soldat vilde være Pressemand.

En af de sidste Dage, da Tyskernes Overgivelse kunde ventes hver Time, ilk VESTJYDENs Redaktør Besøg af en tysk Soldat, som gerne vilde stille sig til Raadighed for den danske socialdemokatiske Presse. Han vilde saa, hvis man altsaa vilde hjælpe ham dermed, forsvinde fra sin Afdeling og blive i Danmark, naar de tyske Tropper drog hjem, men Redaktøren maatte desværre beklage ikke at kunne tage ham under sin Beskyttelse.

Kranse paa de faldnes Grave

Det lokale Frihedsraad nedlagde i Formiddags Kl. 10 Kranse paa Gravene for Besættelsestidens Ofre, i Guldager, paa den ny Kirkegaard og i Fourfeld Gravlund. Frihedskampen har krævet ialt 17 Ofre, og Navnene paa de dræbte er:

Lærer Aksel Andersen, Odense, Student Thomas Schøtt, Guldager, Redaktør Lauritz V. Jensen, Læge Poul Carstensen, Børge Puggaard Thomsen, Pastor Bentzen, Esbjerg, Kommis Hans Sillas Nielsen, Tjæreborg, Student Niels Thue Jensen, Bramminge, Student Helge Iversen, Bramminge, Bankdirektør Rudolf Hansen, Emil Lindskov Knudsen, Esbjerg, Maskinarbejder Leo Johansen, Fisker Egon Eiler Bojesen, Chr. Borggaard Christensen, Esbjerg, og Student Mogens Friis, Varde.

Togtider for Esbjerg Station.

Alle Persontog indstillet. Der kan lejlighedsvis befordres Personer i Godstogene, men da disse ikke løber i fast Plan, men tillyses i hvert enkelt Tilfælde, maa der forud rettes Henvendelse til Stationerne om Godstogenes Afgang og Mulighederne for at komme med.

Anholdt for Tyveri.

Vagtværnet har efter Anmodning af en af Oplandskommunernes Sognefogeder anholdt en 30-aarig Mand fra Tobøl, der er sigtet for forskellige Tyverier, bl. a. Tyveri af noget Hegnstraad. Han tilstod nogle Cykletyverier og blev indsat i Arresten.

70 Aar

I Morgen, Onsdag, fylder fhv. Skibsbygmester J. Joensen, Kronprinsensgade 51, 70 Aar. Joensen er født i Thorshavn. Som ung Mand drog han til Danmark og kom i Skibsbyggerlære paa Taasinge i 1874. Efter at være udlært kom han paa Langfart og sejlede som Tømmermand i nogle Aar, hvorefter han vendte tilbage til Danmark. Joensen bosatte sig nu i Svendborg og her blev han gift i 1899. I 1904 tog Ægteparret til Esbjerg, hvor Joensen begyndte et Skibsbyggeri. Foruden at passe sit Skibsbyggeri har Joensen været Brandmand i ca. 30 Aar og er herfor tildelt Fortjenstmedalpen, desuden har han været Redningsmand i mange Aar og har været med til at redde 106 Mennesker fra Druknedøden. For denne Indsats er han blevet dekoreret med Dannebrogsmændenes Hæderstegn. Joensen, der er en ualmindelig djærv og behagelig Mand, arbejder endnu af og til med Skibsbyggeri, og han har endnu et udmærket Helbred og et godt Humør.

Fuldmægtig Aage Jensen blev Formand for Arbejdernes Boligforening

Generalforsamlingen gav i Aftes Bestyrelsen Bemyndigelse til at fortsætte Byggeriet

Under Ledelse af Pantefoged L. M. Nielsen fortsatte Arbejdernes Boligforening i Aftes paa Paladshotellet den aarlige Generalforsamling, som grundet paa Spærretiden ikke blev tilendebragt Tirsdag den 17. April, da man ikke naaede længere end til Beretning og Regnskab. Forhandlingerne om Formandsvalget, maatte som bekendt afbrydes Kl. 19,30, fordi Folk skulde være hjemme inden Kl. 20.

Formanden, pens. Lokomotivfører Hans Jørgen Poulsen, aabnede Generalforsamlingen, idet han udtalte:

Siden vi sidst var samlet er der sket store glædelige Begivenheder. Vi har ofte faaet vor Frihed, men mange danske Mænd og Kvinder har maattet betale denne genvundne Frihed. Lad os mindes dem i Ærbødighed (Forsamlingen rejste sig).

Lad os udnytte denne Frihed paa rette Maade og fylkes om de Mænd, der er valgt paa Folkestyrets Grund. Leve Sammenholdet!

Lokomotivfører Dorner foreslog en ny Dirigent, fordi Pantefoged L. M. Nielsen er Medlem af Bestyrelsen. Han foreslog Thyregod Kristensen, der imidlertid frabad sig Valg. Ved Afstemningen genvalgtes Pantefoged L. M. Nielsen.

Maler Laur. Knudsen fremhævede, at et Udvalg af Bestyrelsen havde ansat H. J. Poulsen til Varmemester i den nye Afdeling i Torvegade. Samtidig havde man gennem Kommunaldirektøren faaet Meddelelse om, at Poulsen kunde fortsætte som Formand indtil førstkommende Generalforsamling, hvor der da maatte en Lovændring til, for at han kunde vælges, samt at Ministeriet var villig til at dispensere fra Vedtægterne.

Fejlposteringer i Regnskabet.

Fuldmægtig Aage Jensen redegjorde for sit Medarbejderskab paa Boligforeningens Kontor; og de Regnskaber, han har opstillet, var godkendt af Revisionen. Der har været det, man kalder en bogholderimæssig Fejlpostering, som senere er blevet rette. Med Hensyn til Formanden vil jeg kun sige: Man skal ikke sparke til en liggende Mand.

Formanden gav en kort Fremstilling af, hvad der var sket. Paa Bestyrelsesmødet i Oktober Maaned meddelte Forretningsføreren, at han med Beklagelse maatte meddele, at Regnskabet var i Uorden, og at han ikke kunde finde ud af det. Man iværksatte da en Undersøgelse, og denne resulterede i, at man afskedigede Aage Jensen som Bogholder. Det er iøvrigt Bestyrelsen, der antager og afskediger Funktionærer. Man kan ikke afskedige en Funktionær i Oktober Maaned og saa vælge ham som Formand nogle Maaneder senere.

Dorner mente, det havde været Forretningsførerens Pligt at sige til Jensen, at han maatte bringe Orden i Regnskabet i Stedet for at gaa til Bestyrelsen.

Formanden: Ja, det er rigtigt, men vi fik Meddelelsen som en Bombe paa Bestyrelsesmødet og kunde derfor ikke handle anderledes.

Forretningsfører Carl Larsen udtalte, at det var rigtigt, han havde henvendt sig til Bestyrelsen. Regnskabet var brændt sammen for ham, fordi Bogholderen rejste til København uden at sige noget. Jeg er ikke regnskabskyndig og maatte derfor holde mig til Aage Jensen.

Efter endnu nogle Bemærkninger fra Kaj Jensen, Skræddermester Larsen, Lokomotivfører Dorner og Urmager Barslund, hvorefter Dirigenten sluttede Debatten.

Formanden nægtede bestemt at modtage Genvalg, og Pantefoged L. M. Nielsen trak derfor sit Forslag tilbage.

Mælkehandler Michelsen, der blev foreslaaet, nægtede bestemt at modtage Valg til Formand, og han fremhævede, at saafremt H. J. Poulsen ikke blev genvalgt, vilde han trække sig tilbage som Sekretær.

Thyregod Kristensen henstillede til Dorner at modtage Valget; naar man opponerer, maa man ogsaa være klar til at tage sit Ansvar og overtage Ledelsen, som man har kritiseret,

Aage Jensen blev valgt.

Til Formand blev derefter foreslaaet Lokomotivfører Dorner og Fuldmægtig Aage Jensen. Ved den skriftlige Afstemning valgtes Fuldmægtig Aage Jensen med 95 Stemmer, medens Dorner fik 56.

Aage Jensen takkede for Valget og rettede en varm Tak til den afgaaede Formand for hans store Arbejde.

Formanden udtalte, at det var med Vemod, at han forlod Formandspladsen, men naar han blev beskyldt for at drive Dobbeltstilling, saa havde han kun den Udvej at gaa. Jeg ønsker den nye Formand Velkommen. Vi har i 7 Aar arbejdet godt sammen og løst mange Problemer. Tak for Tilliden gennem 7 Aar.

De to afgaaende Bestyrelsesmedlemmer Laur. Thrane og Kaj Jensen nægtede at modtage Genvalg og i Stedet valgtes Dorner og Thyregod Kristensen med Cigarmager Waldeiner og Repræsentant Tind Andersen som Suppleanter.

Paa Forslag af Bestyrelsen genvalgtes de statsautoriserede Revsorer H. Nordland og I. P. Clausen.

Formanden redegjorde nærmere for Beredskabsprojekteringen, og man har faaet bevilget 66.000 Kr., som udgør en Trediedel af Udgifterne til

Paa Forslag af Bestyrelsen gav Generalforsamlingen sin enstemmige Tilslutning til det store projekterede Byggeri paa Dyrskuepladsen, hvorpaa der kan opføres ca. 300 Lejligheder.

Der forelaa endvidere Forslag om en Række Lovændringer, men Forslagsstillerne gik ind paa, at Lovforslagene gik til nærmere Behandling i Bestyrelsen.

Efter at Hans Jørgen Poulsen havde takket for de 7 Aar, han havde været Formand, og Pantefoged L. M. Nielsen paa Byraadets Vegne havde takket ham for hans Interesse for Boligsagen, sluttede Generalforsamlingen.

Esbjergs Navn gaar ind i Historien med Hæder

Esbjerg Byraad bød i Formiddags Borgmester Høyer-Nielsen samt Chr. Sørensen og Viggo Petersen velkommen tilbage til Friheden

I Esbjerg Byraads Møde i Formiddags udtalte den fungerende Formand, Viceborgmester Niels Jespersen:

Borgmesteren har anmodet mig om at lede dette Møde, det første efter den lykkelige Begivenhed, at vort Land igen er blevet et frit Land. Jeg benytter Lejligheden til at byde vore tre hjemvendte Medlemmer, Borgmester Høyer-Nielsen, Viggo Petersen og Chr. Sørensen Velkommen tilbage. Det har været en ond Tid for dem, en Prøvelsens Tid, men vi takker dem for deres Udholdenhed og haaber, de alle tre er vendt tilbage med Modet og Arbejdsviljen i Behold. Raadets Medlemmer rejste sig.

Derefter udtalte Borgmester Høyer-Nielsen:

For første Gang i fem lange Aar kan der atter tales frit i Danmarks mange smaa og store Raad, og derfor skal der fra denne Plads paa hele Esbjerg Byraads Vegne gives Udtryk for ægte Glæde og dyb Taknemmelighed over Befrielsen af vort Land fra fremmed Aag og Tryk. Med Længsel har vi ventet denne Frihedens Stund, som vort Haab aldrig tvivlede om vilde komme, og nu, da Stunden er kommet, er der Grund til at takke de sejrende allierede Hære for deres lange heltemodige Kamp for Demokratiets og Folkefrihedens Sag, den Kamp, der ogsaa bragte os vor Frihed tilbage, men vi har ogsaa Lov at takke indad, takke den langt overvejende Del af Befolkningen for den Ro, Orden og Disciplin den udviste i de tunge Tider, for den sejge Udholdenhed i passiv Modstand, den ydede, og for den dristige og kraftige Modstand, som betydelige Dele af den var med i, da Tiden til denne var inde. Som vor By var den første, der mærkede Krigens Gru, saaledes var vor By ogsaa blandt de første, der var med i dette Arbejde, og mange Gange er Esbjergs Navn blevet nævnt med Hæder derfor.

Esbjerg Byraad siger disse gode danske Kvinder og Mænd en varm Tak for deres Daad. Ofre har det kostet — ogsaa i dette Raads Rækker. Vi mindes de døde i dyb Taknemmelighed og vil ære deres Minde. Den Tid, der nu kommer, vil blive svær paa mange Maader og vil kræve øget Indsats af Raadet og af hver af dets Medlemmer, men vi tror paa vor Bys Fremtid, som vi tror paa vort Lands Fremtid, og staar vi Skulder mod Skulder i Arbejdet derfor, saa vil lykkelige Tiden igen kunne oprinde for vor By. I de svære Krigens Aar holdt vi sammen, og i Fredens saa haardt fornødne Genopbygningsarbejde er fortsat Sammenhold i og mellem Raad og Befolkning en afgørende Faktor for at naa Maalet: en lykkelig By i et lykkeligt Land.

Vi hilser Freden og Friheden af Hjertet, vi takker for begge Dele af Hjertet, og i Hjertet lover vi os selv hver enkelt at ville yde vor Indsats, ofre vore Kræfter og vie vort Arbejde for at bygge vor By og rejse vort Land.

Redaktør Ree gav sin Tilslutning til de smukke Udtalelser. Jeg giver paa den borgerlige Gruppes Vegne Tilsagn om, at vi er villige til at deltage i dette Arbejde.

LRS. Krebs sluttede sig til Rees Ord og bragte en Tak til Borgmester Høyer-Nielsen og Kommunaldirektør Hans Nielsen for det Arbejde, de havde udført under den svære Tid med Forhandlingerne med Tyskerne. Det er ikke sket, sagde Hr. Krebs, under store Spisninger med Tyskernes Repræsentanter, men Forhandlingerne er ført paa en for Esbjerg By værdig Maade. Det er et Arbejde, der er al Paaskønnelse værd.

Med Esbjergs 1. Kompagni gennem Sønderjylland

En Del af Mandskabet er allerede rykket ud til Tjeneste ved Grænsen

(Fra VESTJYDENs udsendte Medarbejder).

Tønder, Mandag Aften.

Frihedskæmpere fra forskellige jyske Byer — 1000 i Tallet — udkommanderedes i Dag og drog med kort Varsel af Sted mod Grænsen for at overtage Bevogtningen. Fra Esbjerg afgik som omtalt en Del af et Kompagni i store Lastbiler, og denne Kortege medfulgte jeg som VESTJYDENs udsendte Medarbejder.

I straalende Foraarssol befordredes Kompagniet hurtigt mod Syd, nydende det smilende danske Landskab, der dog mange Steder er skæmmet og skændet af Tankgrave og andre af de krigsmæssige Foranstaltninger, hvormed vort Land er blevet tilsvinet i Besættelsens Aar. Bramminge og Ribe passeredes, og videre gik det gennem de smaa sønderjyske Flækker langs Vejen til Tønder. Æresporte var rejst mange Steder „Welcome to Denmark, Montgomery", stod der paa en. Paa den anden Side kort og godt „Heraus". — „Welcome to liberaled Denmark" var Inskriptionen paa en anden Æresport. Et vældet Tog passeredes, Vognene laa langt nede ad Skraaningen. — En af de gamle „urderstands" stod endnu som en gammel hæslig Mindelse om Ondskabens forrige Opblussen for 30 Aar siden, da Verden ogsaa stod i Brand. Er det Skæbnens, Livets Bølgegang, Krig og Fred, ligesom Nat og Dag, Sommer og Vinter— har vi nu blot passeret Bølgedalen for efter Bølgetoppen om et Aaremaal at havne i en ny? Eller skal det lykkes Menneskeheden efterhaanden at faa Skuden ind i konstant, roligt og stille Farvand? Dette flade, sønderjyske Marskandskab med Lam i hundredevis og fjerne Kirketaarne, hvor vilde det være ideelt Terræn til et mægtigt Panserslag, men hvor lykkeligt, at det blev forskaanet, hvor lykkeligt, at det er frodigt, spirende Korn, der præger Markerne Opbygningen, Væksten og ikke Kampens Tummel, de destruktive Kræfter i umaadelig Udfoldelse.

Kl. godt 14,00 naaedes Tønder, og jeg aflagde straks Besøg paa „Sønderjyden"s Redaktion, hvor Redaktionsmedlemmers glade Ansigter viste, at et nyt, glædeligt Budskab netop var indløbet: Kapitulation over hele Europa.

Mandskabet fik anvist Kvarter i „Grand Hotel" og fik af Premierløjtnant Nissen en kort og klar Redegørelse for, hvori Kompagniets Opgaver bestaar.

Det drejer sig iførste Række om Grænsebevogning og Kontrol.

To britiske Flyvemaskiner drønede over Byen i Eftermiddags, men stadig stirrede man længselsfuldt mod Syd: Hvornaar kommer Briterne? De er allerede i stort Antal gaaet over ved Krusaa, men hvornaar kommer de her?

I den sene Nattetime, da dette skrives, er en Del af Mandskabet allerede rykket ud til Tjeneste ved Grænsen. De andre ligger i Halmen i Hotelsalen, de fleste sover allerede under disharmonisk Snorken. Et Par ligger og taler sammen: Min Skomager er ligegodt Esbjergs hurtigste Skomager, siger den ene. Han fik mine Militærstøvler indleveret til Forsalling Kl. 9,30 og Kl. 10,15, netop som vi skulde til at køre fra Forældreskolen, kom han springende med dem, de var allerede færdige, Bjørnelæder, forstaar du, Næsejern og det hele. Det er vel nok en Skomager. — Og saa snorkede ogsaa de to.

Astrup.

Nye Arrestationer foretaget af Frihedskæmperne i Esbjerg

Fru Fischer Simonsen og Datter under Laas og Slaa. - Frelserkaptajn Holding ført til Esbjerg

Hele Dagen i Gaar var Frihedskæmperne og Politiet i Esbjerg i livlig Aktivitet med nye Anholdelser af Tyskernes Haandlangere. Ialt er der nu foretaget over 150 Arrestationer, hvoraf et halvt Hundrede Stykker dog kun er taget i Sikkerhedsforvaring eller har meldt sig selv, fordi de føler sig utrygge. Ca. et halvt Hundrede Arresterede er løsladt efter at deres Forhold er undersøgt. Hovedparten af de arresterede er Stikkere, men ikke saa faa er taget for at have begaaet andre Forbrydelser, bl. a. er der anholdt nogle danske Spioner, som under Krigen har været i stærk Aktivitet med at holde Tsykerne underrettet om danske Forhold.

Og der foretages stadig nye Anholdelser. Navnlig i Aftes gik det stærkt, og den ene Bil efter den anden med Arrestanter svingede ind i Gaarden i Stormgades Skole.

Prominente Arrestanter.

Blandt de mest prominente Arrestanter var i Aftes Fru Fischer Simonsen og Datter. De blev hentet i deres Hjem og blev efter en kort Afhøring bragt til Arresten paa Vestre Skole. Ogsaa Frelserkaptajn Holding ankom til Esbjerg i Aftes. Han var som bekendt anholdt efter at være flygtet fra Byen, og i Gaar naaede han hertil. Ogsaa Postpakmester Højsgaard og hans Kone ankom i Gaar til Esbjerg, hvor de nu sidder velforvarede.

Af andre, der er blevet anholdt, kan vi nævne Arbejdsmand Bendorff, der har fungeret som Tolk for Militærpolitiet. Ogsaa Pensionatsværtinden Fru Larsen, Norgesgade 37, er blandt de anholdte. Hun har som bekendt i stor Stil drevet en Slags Pensionat for tyske Soldater, et Pensionat, som dog nærmest havde Karakteren af en Bordel, som besøgtes af ikke saa faa Officerer.

Endvidere er Aksel Oluf Jørgensen, Nørregade 46, arresteret. Han blev som det vil erindres hængt ud i den danske Radio over Sverige som Stikker, og hans Forhold vil nu blive grundig undersøgt. Hans to Døtre, Ruth Jørgensen og Norma Schultz, gaar heller ikke Ram forbi.

De Gestapo befriede to kvindelige Arrestanter.

Det var de to Damer, som for nogen Tid siden blev anholdt, fordi de fandtes i Besiddelse af hver en Pels, som viste sig at være stjaalet fra Aksel Larsens Manufakturforretning. I Retten fortalte de begge, at de havde faaet dem af tyske Soldater. Norma Schultz fortalte saaledes, at hun havde været om Bord i et tysk Forpostskib for at tiltuske sig tyske Cigaretter for danske Smørmærker, og at en Officer da havde tilbudt hende Pelsen for 400 Kr. Hun havde dog faaet den for 350 Kr. Søsteren Ruth fortalte, at hun havde faaet sin Pels for 200 Kr. af sin Kæreste, en tysk Soldat. Hun skulde give 400 Kr., men havde kun befalt 200 Kr., Resten havde Tyskeren foræret hende.

Begge Kvinder blev fængslet i et Retsmøde, men da Vagtværnet skulde føre dem til Arresten, mødet en Gestapomand op — Dansker forøvrigt — og med Revolver truede han Dommeren til at løslade de to Kvinder. Gestapomanden sagde, at Norma — altsaa den gifte Kone — var hans Kæreste, og at hun havde faaet Pelsen af ham. Deraf maatte man formode, at det var ham, som havde stjaalet Pelsene i Aksel Larsens Forretning, men det viste sig, at han var en stor Løgnhals, hvilket ingen, der kender ham — og adskillige Esbjergensere har gjort hans Bekendtskab og vil inderlig gerne forny dette Bekendtskab — er i Tvivl om. Det med Pelsen var i hvert Fald Løgn, hvorimod det andet har Sandsynlighedens Skær over sig.

Da Dommeren ikke tog nogen Notits af Gestapomanden, men forlangte, at han i det tyske Sikkerhedspolitis Navn skulde kræve de to Kvinder udleveret, blev han noget betænkelig, men han gjorde det alligevel, hvilket senere blev beklaget af Chefen for Gestapo. Det var nemlig selvbestaltet han foretog sin Aktion, og den ene af Kvinderne, Norma, er blevet overgivet til Retten og sidder under Laas og Slaa paa Vestre Skole. Derimod er det vist ikke endnu lykkedes at finde Ruth, men det bliver dog kun et Spørgsmaal om Tid.

Dansk Deltagelse i San Francisco-Konferencen

Formanden for den norske Delegation Trygve Lie har meddelt, at han har anmodet De forenede Staters Udenrigsminister Edward J. Stettinius om at overveje Muligheden for at indbyde den danske Regering til at deltage i San Francisco-Konferencen.

Drevet om paa Havet i fem Døgn uden Mad og Drikke

Esbjerg-Kutter opsamler to udmattede og forkomne engelske Flyvere fra en Gummibaad

Esbjerg-Kutteren Ella, E. 423 ,der gik paa Fiskeri i Gaar Morges, observerede 35 Sømil ude en Gummibaad med to udmattede, udsultede og forkomne engelske Flyvere, der i fem Døgn havde drvet om i en Gummibaad uden Mad og Drikke.

Englænderne blev straks taget om Bord, indbragt til Esbjerg Havn og herfra ført til Esbjerg Kommunes Sygehus, hvor de blev indlagt. VESTJYDEN havde i Formiddags en Samtale med den ene af de to Flyvere, der fortalte, at de i Onsdags var fløjet med en Moskitomaskine paa Togt mod Norge.

Vi var først over Danmark, udtalte den engelske Flyver, men paa Vej fra Norge over Danmark hjem blev de over Ribe beskudt og den ene af Motorerne blev skudt af. Maskinen styrtede ned og de sprang ud i Faldskærm. Vi styrtede ned paa Havet, men havde heldigvis en Gummibaad med. Det blev en haard Tur. Vi drev om i fem Døgn og det eneste drikkelige vi havde var en lille Kop Vand.

Navnene paa de to engelske Flyvere er Willy Boore og Peter Brett. De er meget forkomne og har paadraget sig Forfrysninger.

Gadespejlet

— Et kendt Par i Arbejderkredse, Arbejdsmand Jens Mortensen og Hustru, Cort Adelersgade 18, kan i Morgen — Onsdag den 9. Maj — fejre deres Sølvbryllup.

Voldsom Ildkamp i Esbjerg mellem tyske Civilpersoner og Frihedskæmpere

Haandgranater og Maskingeværsalver mod Hus i Fiskergade, hvor tre Personer holdt sig skjult

I Aftes ved 20-Tiden genlød Kvarteret omkring Fiskergade i Esbjerg af en voldsom Maskingeværild og Drøn af Haandgranater. Det var Frihedskæmpere, der var kommet i Ildkamp med nogle Personer,som opholdt sig i Ejendommen, og som fra Tagvinduerne skød paa dem med Pistolrer. Der blev slaaet Alarm til Stormgades Skole, hvorfra en Styrke Politibetjente susede afsted til Undsætning i Politiets store Udrykningsvogn. Huset blev derefter omringet og Frihedskæmperne trængte ind, endskønt de var klar over, at det kunde være et yderst farligt Foretagende. Herinde blev de paany mødt med Pistolskud og en af Frihedskæmperne blev ramt i Halsen, dog heldigvis kun af et Strejfskud. I Løbet af et Øjeblik var de tre Personer, to Mænd og en Kvinde overmandet og ført til Politibilen.

Forsøgte at flygte undervejs.

Saa gik Turen til Stormgades Skole, men just som man var ved at svinge ind i Skolegaarden, sprang den ene af Mændene af Vognen. Frihedskæmperne var dog lige saa hurtig i Vendingen, og et Øjeblik efter havde de Fyren i Kraven og med Maskingeværerne trykket ind i Ryggen blev han ført ind paa Skolen.

Kvinden, der rystede som et Espeløv, raabte hysterisk op om, at baade hendes Mand og hun var ganske uskyldige — de var forøvrigt Danskere — men om denne Paastand holder Stik vil Tiden vise. Den tredie Person, der var Tysker, forklarede, at han var Feldwebel og at han havde Tilladelse til at bære civilt Tøj. Han fortalte, at han havde arbejdet paa Flyvepladsen, men man har ham stærkt mistænkt for at have arbejdet et helt andet Sted.

Men det vil nu vise sig, naar man faar taget ham nærmere under Behandling.

Koloreret Billede af Hitler.

Inden Undsætningen naaede frem havde Frihedskæmperne sendt en Række Maskingeværsalver mod Huset og kastet en Del Haandgranater ind gennem Vinduerne, dog uden at man havde ramt nogle af de tre, der opholdt sig derinde.

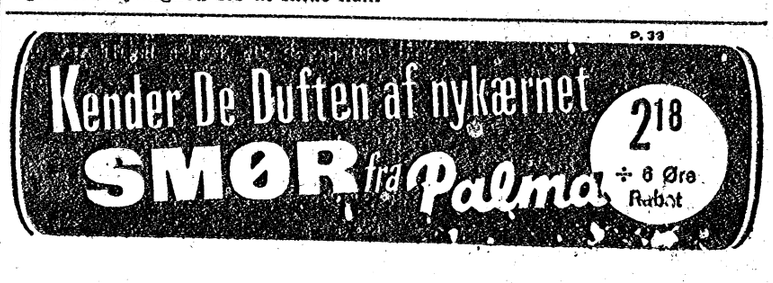
Først forsøgte Tyskeren at klare for sig ved at fortælle, at han boede rent tilfældigt hos en Mand, som opholdt sig andetsteds i Huset, men da Stuerne her var helt raseret af Haandgranater, var der i hvert Fald Ingen Sandsynlighed for at finde ham i Live. En Undersøgelse gav dog til Resultat, at der kun fandtes de tre Personer i Huset, som Frihedskæmperne havde sikret sig.

Ved Ransagningen i Huset senere paa Aftenen, fandt man iøvrigt et stort koloreret og flot indrammet Billede af Hitler.

Den saarede Frihedskæmper blev taget under Behandling af Kredslægen, men Saaret var ganske ufarligt.

Yderligere to Tyskere anholdt.

Senere paa Aftenen blev to civile Tyskere, der ugenert færdedes paa Kongensgade, anholdt af Frihedskæmpere. Det var en civil Politimand, der havde genkendt de to Herrer som værende fra det tyske Sikkerhedspoliti, hvorefter han gav Patruljen et Praj. Her foregik Arrestationen let og smertefrit. De to Tyskere blev, inden de fik Tid til at sætte sig til Modværge, overmandet og puttet ind i Udrykningsvognen, hvorefter Turen gik til Stormgades Skole.

VARDE-KREDSEN

Red. og Eksp.: Østergade 10 b, Varde. Telefon 93.
Aksel B. Justesen.

Varde

Travlhed paa Raadhuset

Arrestationerne og Interneringerne fortsættes.

De første Døgn blev det ikke til megen Søvn for Frihedsbevægelsens Mænd og de Borgere, der traadte til for at være behjælpelige med den krævende Vagttjeneste og Gadepatruillering, ligesom et stort Mandskab maatte beslaglægges til Hjælp ved de nødvendige Arrestationer og Interneringer, som fortsattes i Gaar og i Dag.

Det er glædeligt, at alt endnu er forløbet uden alvorligere Episoder. Befolkningen har fulgt de udstedte Paroler, og det ser ud til, at der kun i et enkelt Tilfælde er bleven gjort Forsøg paa selvbestaltet Justits. Et Par Drenge havde faaet fat paa en ung Kvinde, som de vilde klippe Haaret af. Det var i Nærheden af det gamle Sygehus, og der blev her fra skudt efter Drengene uden at nogen af dem dog blev ramt. Frihedsbevægelsen sendte en Kommando ud fra Raadhuset for at tage sig af Sagen, men da var Drengene og Pigen forsvundet. Det er i Befolkningens Interesse, at Episoder af enhver Art undgaas.

Vardenserne venter med Længsel paa at se en Britte i Byen. „Kommer de ikke snart?" lyder det. Ved Byens sydlige Indgang er rejst en Æresport, og paa Torvet vajer det engelske Flag midt i en Skov af Dannebrog. I Gaar Formiddags kredsede et Par engelske Flyvemaskiner over Byen, og Jubelen var stor over blot dette lille Livstegn fra de fremrykkende Briter.

just.

Arbejdsmændenes Fagforening i Oksbøl

afholdt forleden Generalforsamling, hvortil Formanden for Oksbøl Invalide- og Aldersrenteforening, M. P. Madsen, var indbudt for at redegøre for de Gamles Program og Krav til Regering og Rigsdag. M. P. Madsen bad Fagforeningens Medlemmer støtte disse Krav. Det er paa høje Tid, at Aldersrenteloven revideres, udtalte han, saaledes at det frie Skøn udgaar, og at Takst 3 for Landkommunerne erstattes med Takst 2, da det ikke er billigere for de Gamle at leve paa Landet end i Byerne. Det er ikke let for et Ægtepar paa Landet at klare sig med 98,75 Kr. maanedlig.

Fra Fagforeningens Side blev der givet de Gamle Tilsagn om Støtte til deres Program og Krav til Regering og Rigsdag. Paa Forslag af Fagforeningens Formand bevilgedes 100 Kr. til Oksbøl Invalide- og Aldersrenteforening til en Fest eller Udflugt til Sommer.

Begravelse.

Den unge Student Mogens Friis, der den 3. ds. i København blev dræbt af en Hipomand, begraves i Morgen Kl. 13,30 fra Varde Kirke. I Bekendtgørelsen om Begravelsen bedes i Stedet for Kranse givet et Bidrag til faldne Frihedskæmperes Efterladte, og Bidrag kan indbetales i Handelsbanken eller i Varde Bank.

Tilstaaet Tyveri og Hæleri.

I Gaar Formiddags fremstilledes i Varde Ret en ung Mand fra Langeland, for Tiden boende paa Kommuneskolen, som sigtet for Tyveri, og en yngre Chauffør her fra Byen sigtet for Hæleri. — Arbejdsmanden tilstod, at han St. Bededag havde taget en Cykel i Smedegade, skrællet den i en Plantage ved Vejen til Esbjerg og efter Aftale leveret baade Dæk, Slanger og Hjul til Chaufføren. Han havde faaet 42 Kr. for det hele, skønt der var aftalt 50.

Efter nogen Tøven valgte Chaufføren at tilstaa sig skyldig i Hæleri m. H. t. Tyveri af de nævnte Cykelhjul. Han erkendte ogsaa, at han havde laant Arbejdsmanden en Skruenøgle til Afmonteringen. Han havde solgt det hele videre for 200 Kr. De fængsledes begge for 3 Uger.

Til Varde Bys Borgere

Frihedsbevægelsens Byleder i Varde, Løjtnant Fenger, har anmodet os om at optage følgende Meddelelse:

»De af Frihedsraadet befalede Arrestationer og Interneringer er nu under Udførelse. Til Orientering for Byens Borgere skal Frihedsbevægelsens Byleder oplyse, at der først søges arresteret Hipo Folk og Stikkere og at Interneringerne omfatte Folk, der under Samarbejde med Tyskerne tillige sigtes for Overtrædelse af danske Lovbestemmelser. Der er i den Anledning truffet Aftale med Borgmesteren om Nedsættelse af et Udvalg til at følge dette Arbejde for at Misforstaaelser kan undgaas.«

Som Kommentar til ovenstaaende kan oplyses at det nedsatte Udvalg, der blandt andet bestaar af Borgmester Mads Jacobsen og Politimester Rasmussen, i Gaar har gennemgaaet de foretagne Interneringer, og det blev klarlagt, at der i alle Tilfælde har været god Begrundelse for at skride til Handling. En Del bliver nu løsladt, hvilket dog ikke betyder, at Sagen for deres vedkommende er faldet. Naar der indtil nu ikke er foretaget flere Arrestationer og Interneringer skyldes dette kun Pladsmangel, idet den tyske Værnemagt endnu lægger Beslag paa Skolen, der var udset til dette Formaal.

—t.

Mogens Friis' Baare

blev i Gaar ført fra København til Varde med Æresvagt af Frihedskæmpere, der affyrede en Æressalve. Baaren ankom til Varde Bygrænse Kl. 3,30 i Nat og blev derfra fulgt til Kirken af en Deling vardensiske Frihedskæmpere, der dannede Espalier ved Indgangen til Kirken.

Byraadsmødet udsat.

Varde Byraad skulde i Dag have holdt ordinært Møde, men da By, raadssalen endnu ikke er disponibel, har man maattet udsætte Mødet.

Løsladelser.

De to Københavnere, der anholdtes og fængsledes i Begyndelsen af Februar, sigtet for Hæleri, subsidiært for Sort Børs-Handel, blev i Gaar løsladt fra Varde Arrest, da den Undersøgelse, der skulde foretages i København i Sagen, maatte antages at være tilendebragt og der i lang Tid ikke i Sagen var fremkommet noget nyt fra Statsadvokaten, der kunde begrunde en Forlængelse af Fængslingen.

3 Maaneders Fængsel for Cykeltyveri.

Den unge Mand her fra Byen, der i Begyndelsen af Marts Maaned blev anholdt, og som tilstod at have taget en Cykel udenfor Vester Nebel Forsamlingshus og at have kørt hjem paa den via Hostrup Forsamlingshus, blev i Gaar i Varde Ret, hvor Gaardejerne Leonhard Rasmussen og Niels O. R. Nielsen fra Hessel deltog som Domsmænd, dømt til 3 Maaneders Fængsel minus 40 Dages Varetægtsfængsel. Forsvareren havde ellers paastaaet ham kun dømt for Brugstyveri, saadan som han ogsaa havde tilstaaet, men Retten fulgte Anklageren, der havde henvist til den siden den 19. September f. A. fast fulgte Praksis m. H. t. Cykeltyverier.

SKJERN-KREDSEN

Red. og Eksp.: Jernbanegade 5, Skjern. Telefon 142.
Marius Pedersen.

Skjern.

Da Befrielsen kom til Skjern.

Da den tyske Kapitulation traadte i Kraft Lørdag Morgen, varede det ikke mange Øjeblikke, før vi igen saa vore populære Politibetjente i Uniform køre rundt i Byen i Bil. De hilstes overalt med stærkt og hjerteligt Bifald.

Den ene af Betjentene, Thomsen, kom dog først senere, da han havde været interneret i nogen Tid. Da han ankom til Skjern, hilstes han af Menneskemængden, der stod opstillet ved Tinghuset, med stormende Begejstring. Vi aflagde i Gaar Formiddags et Besøg paa Politistationen. Der herskede en forrygende Travlhed med de mange Rapporter, der indløber i Anledning af de mange Arrestationer.

Cirkus Robert Daniels,

der i de sidste Dage har givet Forestillinger paa Markedspladsen i Skjern, har haft fuldt Hus til alle Forestillinger, hvor det udmærkede Program har høstet stort Bifald.

I Aften gives den sidste Forestilling for denne Gang. Det store Program gennemføres ogsaa fuldt ud ved denne Forestilling.

Borris.

Ejendomshandeler.

Gdr. Mads Rahbek, Ahler, Borris, har sigt sin Gaard til Laurids Nielsen, Starkroge„ for 41.000 Kr. Overtagelse straks.

— Valdemar Mikkelsen har solgt sin Gaard „Egviggaard", Borris, til Johannes Ladegaard, Søvind, for 50.2000 Kr. Overtagelse straks.

RIBE-KREDSEN

Red. og Eksp.: Korsbrødregade 359, Ribe. Telefon 8
Jens H. Eriksen. Privat: Tangevej 557, 1. Sal.

Ribe.

Arbejdet genoptaget

Vi har modtaget:

En Del Mennesker har ubetænksomt bebrejdet Arbejderne, der er ansat hos Fabrikant Backhaus, at de fortsat vilde arbejde i Virksomheden. Arbejderne har derefter nedlagt Arbejdet og har bedt Frihedsraadets Lokalkomite om en Udtalelse i Sagen.

Vi finder det meningsløst at standse produktiv Virksomhed paa et Tidspunkt, hvor vi kan frygte stigende Arbejdsløshed, ydermere da der bortset fra en Bagatel kun udføres Arbejde for dansk Regning paa Virksomheden. Vi har derfor henstillet til Arbejderne at genoptage Arbejdet i Dag, hvilket er sket, og der er Enighed mellem Lokalkomiteen og Arbejdernes Tillidsmand om, at der ikke vil blive udført Arbejde for Tyskerne paa Fabrikken.

Frihedsraadets Lokalkomite i Ribe.

Tilskudet til Røde Kors.

I Byraadsmødet i Aftes behandlede man et Forslag om at yde Røde Kors et Tilskud til det Kontor, der har været drevet i Kolding for at yde Hjælp til de Mennesker, der blev arresteret af Tyskerne. Byraadet vedtog at bevilge 500 Kr.

Tilskud til Marthaerne.

I Byraadsmødet i Aftes vedtog man at yde 150 Kr. til Ribe Husmoderforenings Martha-Kursus.

Kæmneren suspenderet

I Byraadets Møde i Aftes vedtog man enstemmigt at suspendere Kæmner Amming, medens hans Sag er til Behandling hos Politiet. Kæmneren var sent paa Eftermiddagen blevet løsladt, efter at han havde været til Afhøring hos Kriminalpolitiet. Han mødte i Byraadsmødet og indtog sin Plads som Sekretær. Jens Eriksen foreslog, at Kæmneren suspenderedes, indtil hans Sag var afgjort. Efter at Hjerrild, Lauridsen og Borgmesteren havde givet deres Tilslutning hertil, vedtoges Forslaget enstemmigt. I det lukkede Møde vedtog man senere at konstituere Fuldmægtig Hansen som Kæmner og Fuldmægtig Frk. Sørensen som Byraadssekretær. I Mødet vedtog man endvidere at suspendere Vejmand Schmidt, medens hans Sag er til Behandling.

Ribe Byraad.

Borgmesteren indledte Byraadsmødet i Aftes med en smuk Tale, hvor han bl. a. sagde: Ved det første Møde efter at vort Land er blevet befriet, vil jeg udtale min Glæde over den store Lykke, vi har naaet. Vi kan nu bestemme selv og frit udtale os. At det er sket uden Rædsler, er næsten ufatteligt.

Efter Borgmesterens Tale og efter at Fuldmægtig Frk. Sørensen havde overtaget Sekretærposten, gennemgik man de løbende Sager. En Skrivelse fra Mejeriet Riberhus om, at man ikke vilde nedsætte Mælkeprisen, blev efter Forslag af Julius Larsen henlagt til nærmere Undersøgelse.

I Anledningen af Sagen om Esbjerg Centralsygehus nedsattes et Udvalg bestaaende af Oluf Olsen, Borgmesteren og L. C. Nielsen til at forhandle med Esbjerg Byraad om at faa indlagt Patienter herfra.

Bramminge.

Kaldte Frihedskæmperne for Gadedrenge.

VESTJYDEN har med Forsæt ikke offentliggjort Navnene paa de arresterede for ikke, hvis en Fejltagelse skulde være sket, at forværre Sagen. Men en løsladt Arrestants Opførsel i Gaar mod Frihedskæmperne fortjener Offentliggørelse. Blandt de arresterede var Tandlæge Kjær Nielsen. Han blev i Gaar løsladt, og da han kort efter paa Gaden passerede tre Frihedskæmpere, pegede han efter dem og udtalte, at der er „forresten tre af de Gadedrenge". Frihedskæmperne hørte dette, og han blev atter anholdt, men efter at have givet en Undskyldning blev han atter løsladt.

Husk: Det stod i VESTJYDEN!

38 dræbte tyske Flygtninge begravet i Skjern

De faldt som Ofre for Krigen paa dennes sidste Dag

Skjern, Tirsdag.

I Gaar Eftermiddags jordedes i en stor Fællesgrav paa Skjern Kirkegaard 38 tyske Flygtninge, som dræbtes ved engelske Flyveres Beskydning af et Tog Nord for Skjern sidste Fredag Eftermiddag. Der var mødt mange Mennesker, som ønskede at bevise de mange Ofre den sidste Ære, deriblandt mange af de Flygtninge, som nu opholder sig i Skjern. Men der var ogsaa mødt mange Skjernboere.

En tysk Feltpræst holdt en gribende Tale ved Graven udfra Ordeno i Esais 55. Kap. 8—9 Vers: Mine Tanker er ikke Eders Tanker og Eders Veje er ikke mine Veje, siger Herren. Thi som Himlen er højere end Jorden, saa er mine Veje højere end Eders Veje og mine Tanker højere end Eders Tanker. Derefter talte den Øverstkommanderende tyske Officer i Skjern, Oberløjtnant Markert, der bl. a. udtalte: Dybt nedbøjet staar jeg ved denne aabne Grav, hvor gamle Mænd, Kvinder og Børn, der blev Ofre for den ubarmhjertige Krig paa dennes sidste Dag. Kirkeklokkerne ringer i Dag for sidste Gang over vore kære tyske Venner. 38 tyske Flygtninge finder her paa denne Majdag deres sidste Hvilested her i Skjern, lad os mindes den gamle tyske Folkesang: »Der faldt en Yngling«. Det er en stor Tragedie for den tyske Befolkning, vi har en dyb Medfølelse som Ord ikke kan udtrykke, Tragedien er for stor. Her ligger en stakkels Mor, som har mistet sin Mand og 7 Sønner i Krigen og til Slut maatte hun selv ofre Livet. Jeg overgiver nu denne Grav til den danske Frihedsbevægelse og de danske Myndigheder og beder jer om at holde den i Ære i kommende Tider. Han sluttede med at sige, at i de sidste Uger har der i Skjern været et godt Forhold mellem de danske Myndigheder og Værnemagten, og det siger jeg Tak for, og jeg takker ogsaa den hjælpsomme Befolkning her i Skjern for den Hjælp, som de har udvist overfor vore Flygtninge. Vi af den tyske Værnemagt, som har været her i Skjern, rejser ikke herfra som Fjender.

Talen blev oversat til Dansk af Dr. Hame. Der blev nu nedlagt en stor signeret Krans paa Graven af den lokale Frihedsbevægelse og det tyske Militær nedlagde to store Kranse. Mange af Flygtningene kastede Blomster i Graven som et sidste Farvel, og der blev ogsaa af mange Skjernboere lagt Blomster paa Graven. Dermed var den gribende Højtidelighed til Ende.

Monumenter
købes bedst i Varde Stenhuggeri.
Altid stort og smukt Udvalg.
MADS PEDERSEN
Lundvej 25 - Telefon 416
(lige overfor Kirkegaarden)

S. Sørensen
BAGERI og CONDITORI
Telf. 141, Varde

A. Hansen & Søn
Blikkenslager.
Grundlagt 1895
GAS OG VAND
Telefon 204 - Varde

Moderne Tapeter 1945
Forlang Prøvebøger
C. MECKLENBORGS TAPET- & FARVEHANDEL
Nørregade 18 . Varde . Telefon 131

Er Interessen for Musik gaaet fløjten?
Sælg Musikinstrumentet nu og sælg det gennem en BILLIG-ANNONCE i
Vestjyden
— det kan gøres for 1,20 Kr.

Til faste Købere af
HJEMMETS SØNDAG
i Provinsen
Paa given Foranledning skal vi meddele vore faste Købere i Provinsen af SOCIAL-DEMOKRATEN med »Hjemmets Søndag«, at vi, trods Papirrationeringerne, endnu ikke har nedskaaret vore Leveringer af Salgsblade til Provinsen, hvorfor vort Blad fortsat vil være at faa hos de sædvanlige Leverandører. Det er muligt, at disse ikke i samme Omfang som tidligere kan bringe Bladet, men vil dette altid kunne reserveres til fast Afhentning.
SOCIAL-DEMOKRATEN
København

Ribe
Takkefest i Brorsons Minde
I Anledning af Befrielsen afholdes en Takkefest Torsdag den 10. Maj Kl. 19. Festtale af Pastor Nielsen. Sang af Kristeligt Sangkor. Afslutning ved Stiftsprovst Grønbæk. Alle unge og ældre indbydes. Salmebog og Kongesangbogen benyttes.
Indre Missions Samfund.
KFUK. og KFUM.

RIBE BIOGRAFTEATER
Telefon 27 (fri Notering)
Tirsdag Kl. 18
Carl Alstrup-Filmen
Vagabonden
Forsalg fra Kl. 11—13 og 16—18. Bestilte Billetter, som ikke er afhentet senest 1/2 Time før Forestillingens Begyndelse, vil blive solgt.

Byggegrunde til Salg
med og uden Udbetaling. Havejord kan ogsaa købes paa 5 eller 10 Aar.
Claus Andersen.
Trojelsknæ.

Hundekurve
Hundehalsbaand
Hundekæder
Hundeskaale
Hundekardæsker
Insektpulver til Hunde
Otto H. Miechelsen
Ribe. Telefon 118

Absolut sikker
paa 1. Kl.s Behandling i alt inden for Herrefaget.
Telefon 84
Wald. Madsen
Herre- og Damefrisør
Grydergade . Ribe

Skjern
Kostskolen Vestjysk Gymnasium
Tarm
Nysproglig og matematisk Retning og Realklasse. Skema til Fripladsansøgning faas ved Henvendelse til Tlf. Tarm 27.
Rektor Arndal.

Varde
Den almindelige Sygekasse
i Varde optager alle ubemidlede i Alderen fra 15—40 Aar. Indmeldelser sker hos Formanden A. P. Andersen, Nibevej, Gade 22, og Kassereren N. Uhd, Fiskergade 7.
Udbetaling af Dagpenge finder Sted hver Dag fra 17—19, Lørdag undtagen.

Fotorammer
Danske farvelagte Raderinger
Indramning af Billeder.
Indsætning af Ruder.
Alt til absolut billigste Priser.
M. A. Burchardt, Glarmester
Varde — Tlf. 279.

OLDAGER
Landsretssagfører
Telefoner:
Kontoret 32 Privat 92
Torvet, Varde

Johs. Zeeberg & Søn
Bageri og Konditori
Tlf. 76 - Varde

Bogværker
og enkelte Bøger laas paa nemme, smaa Rater
Tlf. 21 Ebbe Clausens Boghandel Storeg. 24 Varde
Kom ind og se Bøgerne og hør vore Betingelser.

Niels Jensen & L. M. Rosenlund
SAGFØRERE — VARDE
Telefon 24
Telefon 323

KINOGRAFEN
VARDE
DET NY TEATER
Mandag, Tirsdag og Onsdag Kl. 18,30
Kr. Himmelfartsdag Kl. 14, 16 og 18,30
Det danske Lystspil
Pas paa Svinget i Solby

VARDE
Mit Liv er Musik
Filmen om en ung Musikers store Maal og hans Kamp for at naa dem. I Hovedrollerne Mogens Wieth, Lis Smed.
Mandag, Tirsdag og Onsdag Kl. 18,30
Kr. Himmelfartsdag Kl. 14, 16 og 18,30
Sidste Forestilling ingen Børnebilletter.

Overretssagfører
H. C. Harck
Sagf. J. Petersen
Slotsgade 5
Varde
Telefon 568 og 569

Kender De Skjern . . .
saa
De
ogsaa
VAREBØRSEN
Forretningen med det store Udvalg i Herre-, Dame- og Børnekonfektion
Skotøj m. m. i de gode, gamle Kvaliteter til fornuftige Priser.
Kig ind, ingen Købetvang.
I. SØRENSEN, Jernbanegade, Telf. 383

Prima mørkeblaa
Drengebenklæder
St. 12 Aar 23,60 Kr.
Gode lyse Vindjakker 37,80 Kr.
JENS Andersen.
MODE OG MANUFAKTUR BYENS HJØRNE TLF. 53 RIBE

Køb Deres Mejeriprodukter ved Byens Mejeri
Bramminge Andelsmejeri

Tandlæge Bridals Klinik
er grundet paa Sygdom lukket til 15. Maj.

KØB HOS VORE ANNONCØRER

Overordentlige Foranstaltninger.

Spærring af visse Bank- og Sparekassekonti m. v.

§ 1. Alle saadanne Konti i Banker, Sparekasser, Andelskasser og Postgirokontoret eller hos Vekselerere og Bankierer, som er oprettet af eller til Fordel for den tyske Værnemagt eller denne tilsluttede Organisationer eller andre tyske Myndigheder, herunder det tyske Gesandtskab i Danmark og udsendte tyske Konsuler her i Landet, spærres med øjeblikkelig Virkning, saaledes at der kun kan disponeres over dem med Samtykke af Danmarks Nationalbank.

Det samme gælder Konti, oprettet af eller til Fordel for her i Landet værende tyske Institutioner eller Institutter.

§ 2. Alle saadanne Konti i Banker, Sparekasser, Andelskasser og Postgirokontoret eller hos Vekselerere og Bankierer, som er oprettet af eller til Fordel for tyske Statsborgere, hvad enten disse er bosat her i Landet eller i Udlandet, eller som er oprettet af eller til Fordel for tyske Firmaer eller juridiske Personer, spærres med øjeblikkelig Virkning, saaledes at der kun kan disponeres over dem med Samtykke af Danmarks Nationalbank.

For Konti, der tilhører tyske, her i Landet bosatte Statsborgere, og som er oprettet før 9. April 1940, gælder Spærringen dog kun for saa vidt angaar den Del af det nu indestaaende Beløb, der overstiger det den 9. April 1940 paa Kontoen indestaaende Beløb.

§ 3. Tilgodehavender, som den tyske Værnemagt, denne tilsluttede Organisationer eller andre tyske Myndigheder eller tyske Statsborgere, hvad enten de er bosat her i Landet eller i Udlandet, eller tyske Firmaer og juridiske Personer maatte have hos her hjemmehørende Personer, Firmaer eller juridiske Personer spærres med øjeblikkelig Virkning, saaledes at Dispositioner kun kan ske med Samtykke af Danmarks Nationalbank. Er de paagældende Beløb clearingspligtige efter de hidtil gældende Regler, kan Beløbene dog indbetales til Danmarks Nationalbank.

§ 4. Her i Landet beroende danske Aktier og Obligationer (heruder Panteobligationer) og andre Værdipapirer, der tilhører den tyske Værnemagt, denne tilsluttede Organisationer eller andre tyske Myndigheder eller tyske Statsborgere, Firmaer eller juridiske Personer, maa ikke afhændes eller pantsættes uden Samtykke fra Danmarks Nationalbank.

§ 5. Unoterede Cheks eller Anvisninger, som inden denne Bekendtgørelses Ikrafttræden maatte være trukket paa Konti, der er spærret i Medfor at §§ 1 og 2 foran, men som fremkommer til Indløsning efter dette Tidspunkt, maa af den Bank eller Sparekasse m. v., i hvilken de forevises til Indløsning eller Indsættelse paa Konto, kun modtages til Incasso og skal straks indsendes til Danmarks Nationalbank med en Redegørelse for det underliggende Skyldsforhold.

§ 6. Udbetalinger i Strid med denne Bekendtgørelse straffes efter Reglerne i Lov Nr. 158 af 29. Marts 1943 om erhvervsøkonomiske Foranstaltninger Vareforsyning m. v., jfr. Lovanordning Nr. 91 af 9. Marts 1945.

§ 7. Denne Bekendtgørelse træder i Kraft straks.

Handelsministeriet, den 5. Maj 1945.

OPRAAB

fra Danmarks Frihedsraads Lokalkomité angaaende Opretholdelse af Ro og Orden.

Med Beklagelse har Frihedsraadets Lokalkomité iagttaget visse Befolkningsgruppers Optræden, siden Frihedsbevægelsen overtog Opretholdelsen af Ro og Orden.

Man tager absolut Afstand fra Forfølgelse af Kvinder, der har haft Omgang med tyske Soldater. De har Befolkningens Foragt, men det er uværdigt at forulempe dem, som det er sket.

De Arrestationer, der i disse Dage finder Sted, foregaar efter en bestemt forud lagt Plan, og Indgreb i disse Forhold eller Selvtægt af enhver Art vil ikke blive taalt.

De paa Gaden patruljerende Styrker vil blive forstærkede og har Ordre til at gribe ind overfor ethvert Brud paa Ordenen.

Det henstilles til Befolkningen ikke at tro paa og viderebefordre verserende Rygter. Der er afgivet 118 Mand til Bevogtning af Danmarks Sydgrænse. De øvrige fortsætter deres Arbejde med Bevogtningstjenesten samt Opretholdelse af Ro og Orden i Esbjerg. Ved Siden heraf øves de fortsat i Brugen af deres Vaaben med det Formaal at naa til en sikker Behandling af disse.

Danmarks Frihedsraad.
Lokalkomitéen for Esbjerg.

I Aftes naaede Briterne frem til Tønder

En Fortrop paa 7 Panserbilen drog ind i Byen og blev hyldet af en stor Menneskemængde

(Fra VESTJYDENs udsendte Medarbejder).

Tønder, Mandag Aften.

I AFTEN Kl. 19,15 oprandt det med Længsel ventede lykkelige Øjeblik, da Montgomerys Fortropper under Jubel fra en ventende Skare gik over Grænsen ved Sæd, og kort Tid efter rullede en Fortrop paa 7 Panserbiler ind i Tønders Gader. Pludselig var de der, ikke med Brask og Bram, men jævnt og stilfærdigt. Der gjordes holdt i Vestergade og Jubelen fra den stadigt voksende Menneskemængde var umaadelig.

Den ørkenbrune Briter fra Montgomerys Armé med the royal dragoons, som der staar paa deres sorte Huer, tog beskedent og smilende mod den store Hyldest. De blev formeligt overdænget med Blomster paa deres Vej gennem Byen.

The Boss har endelig overgivet sig

Straks efter Briternes Ankomst havde jeg en Samtale med Løjtnant R. Hoogs, der er fra Sydwales, og spurgte ham:

— Hvornaar startede De i Dag?

Kl. 5 i Morges fra Lübeck, og vi er egentlig lidt trætte efter den sidste Tids lange Stræk.

— Er Ørkenrotterne glade for at komme til Danmark?

— Ja, vi er ganske overvældende over denne Modtagelse. Man fortæller, at vi har været ventet gennem fem Aar.

— Hvormange kommer de h » op?

— Ikke flere end højst nødvendigt. De fleste Tropper skal bruges til Besættelsen af Tyskland. „The Boss", som jo nu endelig har overgivet sig.

En mere officiel Modtagelse fandt Sted paa Torvet lidt senere. Her kom det esbjergensiske Kompagni i Virksomhed og hjalp Politiet i det store Arbejde med at holde den vældige Folkemængde tilbage.

Panserbilerne tog Opstilling foran Raadhuset, og en Repræsentant for Frihedskæmperne i Tønder bød paa Engelsk Briterne Velkommen. Derefter talte Lederen af Panserkolonnen og takkede for den straalende Velkomst.

— Thank you, thank you, thank you, that's all I can say, sluttede han.

Den engelske og danske Nationalsang blev afsunget, og saa forlod Panserbilerne Torvet og kørte til Hotel Tønder, hvor Briterne overnatter.

.. .. .. —strup.

Churchill og Kong George taler

London (RB).

Det meddeles officielt, at Dagen i Morgen vil blive behandlet som V-Dagen (Victory day). Premierminister Churchill vil tale i Radioen Kl. 13 Greenwich Tid (Kl. 15 dansk Tid). Hans Majestæt Kongen vil tale i Radioen til det britiske Imperum og det britiske Statssamfunds Folk Kl. 19 (21 dansk Tid). Parlamentet samles til **sædvanlig Tid.**

V-Dagen

London (RB).

»Daily Mail«s Medarbejder Stunting Law, fortæller, hvorledes en mystisk Flyver i Dag over Londons Centrum gav Londonerne det Signal, de saa spændt havde ventet paa hele Dagen, og gav dem Lejlighed til at begynde deres V-Dags Festligheder. Da Aftenbladene udkom med Meddelelsen om Kapitulationen og den tyske Udenrigsministers Tale, stod Folk paa Gaderne og stirrede op mod Sejrsflyveren. Man mener, det var en amerikansk Flyver, og i omtrent en halv Times Tid rullede han lopede, dykkede og dansede i Luften. Den ukendte Flyver brød alle Flyvevaabenets Love og Bestemmelser i sin ubændige Livsglæde og gav Londonerne det Bevis, de havde længtes efter.

Dødsfald

†

Min kære elskede Mand, lille Mettes Far

Ingeniør

Jørgen Skov

er pludselig død i Nakskov den 5. Maj 1945.

Else Elisabeth Skov, født Poulsen, **og lille Mette.**

Begravelsen bekendtgøres senere.

Officielle Bekendtgørelser

Bekendtgørelse

Det bekendtgøres herved, at saafremt der i Ribe Amt i Skove og Plantager eller paa Savværker og hos Entreprenører henligger Træ, der er beslaglagt af eller til den tyske Værnemagt, men ikke er blevet anvendt af denne, maa der i Henhold til gældende Bestemmelser ikke disponeres over saadant Træ uden Tilladelse fra undertegnede Tilsynsførende, til hvem Meddelelse om Træ af nævnte Art snarest skal indsendes.

Overtrædelse af dette Forbud vil medføre Strafansvar.

Statens Tilsynsførende med de private Skove i Ribe Amt, Oksbøl, den 7. Maj 1945.

..... **A. Bojesen.**

Udlevering af Rationeringskort for Generatorbrænde og Motorolie

til indregistreringspligtige Motorkøretøjer finder Sted fra Motorkontoret, Danmarksgade 41, Esbjerg

Onsdag den 9. Maj 1945 Kl. 10—12 og 13—16.

Ved Udleveringen maa forevises Indregistreringsattest, sidst betalte Skattekvittering samt Taloner fra sidste Tildelingsperiode.

Ribe Amts Kredskontor i Esbjerg, den 8. Maj 1945.

Erik Bjerregaard.

Kvas til Sparehekse og Komfurer

Fra Esbjerg Kommunes Plantager bortsælges ophugget Kvas, der er særligt egnet til Brug i Sparehekse og Komfurer

Bestilling saavel som Afhentning sker v. Henvendelse t. A/S L. Bøtkers Tømmerhandel fra Kl. 8—12 og 14—17 (Lørdag dog kun 8—12. Telefon 1962 og 1963).

Ved Afhentning er Prisen Kr. 1,55 pr. hl. og ved Levering indtil Kr. 2,00 pr. hl.

Esbjerg Borgmesterkontor, den 8. Maj 1945.

L. Høyer-Nielsen.
/ J. Fr. Larsen,
Kontorchef.

Bekendtgørelse

Da Latrin kan indeholde sygdomsfremkaldende Smitstoffer, er det ved Lovanordning af 18. April 1945 forbudt Personer og Virksomheder, der fremstiller Grøntsager eller Frugt til Forhandling, at gøde med Latrin eller Gødning blandet med Latrin, ligesom det er forbudt de nævnte Personer og Virksomheder at oplagre Latrin eller Gødning blandet med Latrin.

Overtædelse heraf straffes med Bøde eller med Hæfte eller Fængsel indtil 6 Maaneder, f. s. v. højere Straf ikke er forskyldt efter den almindelige Lovgivning.

Sundhedskommissionen i Esbjerg, den 7. Maj 1945.

L. Høyer-Nielsen.
/ J. Fr. Larsen,
Kontorchef.

Kongen bød Statsraadet paa Champagne

København, Tirsdag.
VESTJYDEN, privat.

Kongen holdt i Gaar Statsraad i Kong Christian den 8.s Palæ paa Amalienborg. Til Stede var ogsaa Kronprinsen. Da Statsraadet var sluttet, aabnedes Døren indtil et tilstødende Lokale, hvor Kongen bød paa Champagne. Idet Kongen hævede sit Glas sagde han smilende: »De Herrer Ministre maa ikke vente at faa Champagne ved hvert Statsraad, men jeg synes der er en særlig højtidelig Anledning til det i Dag«. Derefter udbragte Kongen en Skaal for Danmark.

Leon Blum befriet

London, Mandag (RB).

Det meddeles fra det allierede Hovedkvarter i Middelhavsomraadet, at den tidligere Konseilspræsident Leon Blum, Nationalsocialismens Modstander, Pastor Niemøller og den tidligere tyske Øverstkommanderende i Belgien og Nordfrankrig, General Falkenhausen, der faldt i Unaade, er blandt de Fanger, der er blevet befriet fra en tysk Fangelejr.

†

Vor kære Søn og Svigersøn, Broder og Svoger

Ingeniør

Jørgen Skov

er pludselig død i Nakskov den 5. Maj 1945.

Paa Familiens Vegne

N. Nielsen Skov.
Niels Poulsen.

Begravelsen bekendtg. senere.

†

Vor kære, gode Søn, Broder, Svoger og Ven

Emil Lindskov Knudsen

er i Dag pludselig død fra os.

Esbjerg, den 3. Maj 1945.

Paa Familiens Vegne:

Lars og Sørine Knudsen og Søskende.

Begravelsen foregaar Torsdag (Kr. Himmelfartsdag) Kl. 13,30 fra Zions Kirke.

†

Vor kære Søn, Bror, Svoger, Onkel, min Kæreste

Mogens Friis

er afgaaet ved Døden i København den 3. ds.

Varde, den 5. Maj 1945.

Gerda og P. Friis.
Eva og Rudi Wohlert, Horsens.
Ellen Wohlert.
Kirsten Friis, Esbjerg.
Grethe Jensen, Esbjerg.

Begravelsen foregaar Onsdag den 9. ds. Kl. 13,30 fra Varde Kirke.

I Stedet for Kranse bedes givet et Bidrag til faldne Frihedskæmperes Efterladte. Indbetaling i Handelsbanken og Varde Bank.

Til Leje

3 a 4 Vær.s Lejlighed

helst med Fjernvarme eller Centralvarme, ønskes til Leje. Husstand 3 Voksne. Henvendelse til **Frk. Dyrehøj,** Tlf. 2512 (Luftværnskontoret).

Bekendtgørelser

Esbjerg Haandbold Klub

Generalforsamling

Da en stor Del af vore Medlemmer vil være forhindret i at give Møde, aflyses Generalforsamlingen indtil videre.

Generalforsamlingen

den 9. Maj aflyses indtil videre i Dansk Smede- og Maskinarbejderes Lærlingeklub, Esbjerg Afdeling.

P. B. V.
Tage N. Schlosser.

Forældreskolen

og Frk. Rødgaards Børnehave genoptager Undervisningen i Morgen, Onsdag.

Aldersrenteforeningen

Et begrænset Antal Fribilletter til Cirkus Louis Forestilling, Vardevej, Torsdag Eftm. Kl. 15 udleveres til Medlemmer Onsdag Eftm fra Kl. 14—16 hos S. P. Thomsen, Vardevej 57, og paa Foreningens Kontor, Nørregade 57.

Th. H. Thomsen.

Jerne Søndagsskole

Følgende Numre udkommet: 81 60 106 150 566 17 286 288 236 540 537 207 580 536 595 240 358. Gevinsterne afhentes hos Pedel P. Rasmussen, Jerne Skole.

OPMASK

Neigmi Christiansen,
Frodesgade 9.

Barber
Svend Aage Poulsen
Jyllandsgade 100.

Telefon 244
TA'R DERES ANNONCE

Pladser søges og tilbydes

Husbestyrerinde
søges til 1. Juni. Meget høj Løn. Gode Anbefalinger kræves. Samtidig søges en **Formiddagspige. — Læge E. Jessen,** Esbjerg.

En Kontorist eller Kontorelev
kan straks faa Plads hos os.
Sagførerfirmaet Permin & Krebs.

Dygtig Pladearbejder
til Opretning og Nybygning af Automobil-Karosserier søges. **Quintzau,** Sønderborg, Tlf. 2047. *

Modelsnedker
søges til stadigt Arbejde. **Vald. Birns Jernstøberi A/S,** Holstebro.

Konehjælp
søges omgaaende til **Aandssvageanstalten i Ribe.**

Ung Karl
der vil følge Hestene, søges snarest. **Gdr. Andreas Andersen,** Lysabildskov, Tlf. Lysabild 62 x. *

Yngre Karl
søges snarest. **Andreas Duus,** Vibøge, Skovby, Tlf. Lysabild 58 x. *

Proper Dame
kan faa Morgenarbejde Kirkegade 69 Esbjerg. Træffes bedst Kl. 17—18.

Averter i VESTJYDEN

MALERIUDSTILLING

paa Ny Missionshotel, Esbjerg

fra Onsdag den 9. til Mandag den 14. incl. Aaben daglig Kl. 10—21.

Rolfsted Pedersen.

Arbejdsmændenes Fagforening af 1890

JORD- OG BETONARBEJDERNES KLUB afholder halvaarlig Generalforsamling Onsdag den 9. Maj Kl. 19 paa „Bygningen", Norgesgade 55.

Dagsorden ifølge Lovene.

P. B. V.
E. HUSTED.

Esbjerg Havebrugsforening 12. Kreds

Ordinær Generalforsamling Tirsdag den 15. Maj Kl. 19 pr., Norgesgade 23. Forslag til Generalforsamlingen indsendes til Formanden senest 12. Maj. **Bestyrelsen.**

Billig Fisk

Sild, Hornfisk og levende Rødspætter. Medbring venligst Papir

THORVALD JENSENS FISKEHANDEL
Torvegade 33 . Telf. 1395 . Esbjerg.

ESBJERG MOTOR LAGER

Englandsgade 21 ved Øllgaard Telefon 2342
KØB — SALG — REPARATIONER

Vil De undgaa dyre Reparationer og Ødelæggelse af Pianoer
som Følge af Temperaturforandringer og Mølangreb, saa lad dem regelmæssig efterse og stemme. — Derfor henvend Dem til en fraguddannet Instrumentmager og Pianostemmer
TH. CHRISTENSEN — Hornung & Møllers Udsalg.
Jyllandsgade 16. Telefon 618. — Kommer til Varde og Ribe.

Al let Kørsel og Flytning besørges

Fast Kørsel søges.

SVEND EGHOLM, Østergade 60.

Tlf. 2991 kan benyttes fra Kl. 8,30 til Kl. 18.

Averter i VESTJYDEN

Forlystelser

KINO-Teatret

Tirsdag og Onsdag Kl. 19
Torsdag Kl. 16 og Kl. 19

Den spændingsmættede svenske Film

En Sømand i Havn
(Livet skal jo leves)

med Elof Ahrle, Mariane Løfgren og Elsie Albelin

Forsalg som sædvanlig. Tlf. 2782

CENTRAL-Hotel

Hver Dag Koncert af
Ernst Christiansens Kvartet
Om Eftermiddagen Kl. 15,30-16,30
Om Aftenen Kl. 18,00—20,45
I Bar'en: HEINE EIBERG

Danckwardts Bar-Intime

Hver Aften spiller og synger Hyggepianisten **Arthur Hecht**

Stemning Hygge Humor

Solstad Radio Tlf. 947

Køb hos vore Annoncører!

KOSMORAMA Esbjerg

I Aften Kl. 19

Max Hansen i det straalende svenske Lystspil

En Pige for mig

En straalende svensk Humørspreder med Kærlighed, Komik og glade Melodier.

Forsalg fra Kl. 17. Tlf. 179.

CIRKUS LOUIS

Dyrskuepladsen . Vardevej

Hver Aften Kl. 19.

Alle maa se Manden med de sorte Handsker.

Direktør LOUIS.

Billetsalg fra Kl. 11.

I Danmarks skønneste Bar

Pianist
Svend Madsen
spiller
Aaben hver Dag Kl. 17

PALADS bar

Udgivet af det danske Arbejderparti.
Ansvarshavende Redaktør: Arne Riis Flor.
Trykt i VESTJYDENS Trykkeri, Esbjerg.

Danmark under Besættelsen

DANMARKS Historie i Besættelsesaarene kan ikke skrives i Dag. Hvad her forsøges er at give et hastigt Overblik over de væsentligste Begivenheder og de afgørende Træk i Udviklingen gennem disse fem mørke Aar.

Dybt i Sindene har Harme og Sorg aflejret smertende, bitre Minder; men i Mørket lyser ogsaa Erindringen om Begivenheder, som fylder os med Selvtillid og Tro paa vort Folks Fremtid. Et Tilbageblik tegner Billedet af et lille Folk, der først overmandedes af den brutale Overmagt — uden dog nogensinde at svigte sine Idealer — og som senere, endrægtigt og offervilligt, rejste sig til ukuelig Modstand mod Undertrykkerne, til Kamp for Frihed, Ret og national Selvstændighed.

I.

DEN KAMP, de meget smaa danske Styrker, der laa i den yderste Linje ved Grænsen, kunde byde Tyskerne d. 9. April 1940, var som en Lilleputs Forsvar mod en Gigant. Alligevel kæmpede de, og de gjorde det med et Mod og en Tapperhed, der var straalende, og som paa smukkeste Vis indskrev deres Navne i Danmarkshistorien. Senere kæmpedes der i Hadersley med et lignende Mod, men under Kampene her indløb Ordre til Indstilling af al Modstand. I København faldt to unge Flyvere som Ofre, og nogle Gardister saaredes i deres resolutte Kamp mod Tyskerne, der rykkede frem mod Amalienborg.

Ialt faldt 13 og saaredes 29 danske Soldater. De tyske Tab var utvivlsomt større efter det Skøn, man kunde danne sig under Kampene ved Grænsen. Søndag den 14. April mindedes de Faldne i alle Landets Kirker, og Rigsdagen bevilgede de Faldnes Efterladte en Hædersgave. Hele det danske Folk bøjede sig i Tak for de unge Mænds Indsats og Offer.

Tyske Flyvere kastede ved Indflyvningen over Danmark Masser af Papirlapper ud, de indeholdt et »Opraab« til det danske Folk, undertegnet af den Øverstkommanderende for de tyske Tropper i Danmark, General *von Kaupisch*. Opraabet var et ejendommeligt Aktstykke — ogsaa af den Grund, at det var affattet paa et daarligt Norsk. Det indeholdt en Forklaring paa Tyskernes Indrykning, men unægtelig en overmaade fordrejet Forklaring. Der forsøgtes en Fremstilling, som skulde vise Englands Ønsker om og Forberedelse til at gøre Norden til Krigsskueplads; man fremsatte den Paastand, at Danmark og Norge hverken havde villet eller kunnet gøre noget for at overholde deres Neutralitet. Derfor tog nu Tyskerne de to Lande i Besiddelse, og »for deres Sikkerhed sørger fra nu af den tyske Hær og Flaade«. Senere paa Dagen blev Opraabet i stort Format klistret op overalt i Landet.

Ogsaa fra *Kongen* og Statsminister *Stauning* paa Regeringens Vegne forelaa der et Opraab, det havde følgende Ordlyd:

»Til det danske Folk!

Tyske Tropper har i Nat overskredet den danske Grænse og har gjort Landgang forskellige Steder. Den danske Regering har under Protest besluttet at ordne Landets Forhold under Hensyn til den Besættelse, som har fundet Sted, og i Henhold hertil kundgøres følgende:

De tyske Tropper, som nu befinder sig her i Landet, træder i Forbindelse med den danske Værnemagt, og det er Befolkningens Pligt at afholde sig fra enhver Modstand over for disse Tropper. Den danske Regering vil forsøge at sikre det danske Folk og vort Land imod de af Krigsforhold følgende Ulykker og opfordrer derfor Befolkningen til rolig og behersket Holdning over for de Forhold, som nu er opstaaet. Ro og Orden maa præge Landet, og loyal Optræden maa udvises over for alle, som har en Myndighed at udøve.

København, den 9. April 1940.

Christian R.

/Th. Stauning.

»Under disse for vort Fædreland saa alvorlige Forhold opfordrer jeg alle i By og paa Land til at vise en fuldtud korrekt og værdig Optræden, da enhver uoverlagt Handling eller Ytring kan have de alvorligste Følger. Gud bevare Dem alle. Gud bevare Danmark.

Amalienborg, den 9. April 1940.

Christian R.«

Det var naturligt, at ogsaa Socialdemokratiet og Fagbevægelsen, der stod med de Hundredtusinder af Medlemmer bag sig, lod høre fra sig til Beroligelse og Vejledning. I de tidlige Formiddagstimer samledes Lederne til Drøftelse af Situationen. Socialdemokratiets Partiraad sendte følgende til Foreningerne:

»Til de socialdemokratiske Foreninger!

De Begivenheder, som i Dag har ramt Danmark, vil være alle Partifæller bekendt. Vi kan i dette Øjeblik ingen Kommentarer fremsætte hertil. Vi retter en alvorlig Appel til vore Partiforeningsledere om i enhver Henseende at handle saaledes, som det tjener Partiet og dets Medlemmer bedst. Hold Forbindelsen med den øvrige Arbejderbevægelse vedlige. Hold Organisationerne intakte, lad den Ansvarsfølelse og den Solidaritetsaand, som altid bar vore Organisationer og vort Arbejde, forblive levende i de kommende vanskelige Dage.

Som ærligt dansk Parti føler vi dyb Sorg over de Tildragelser, der fejer hen over vort Fædreland. Lad os fastholde Roen og Besindigheden midt i Bekymringen og lad os hver paa sin Post søge Arbejdet videreført.«

De samvirkende Fagforbunds Henvendelse til Afdelingerne havde følgende Ordlyd:

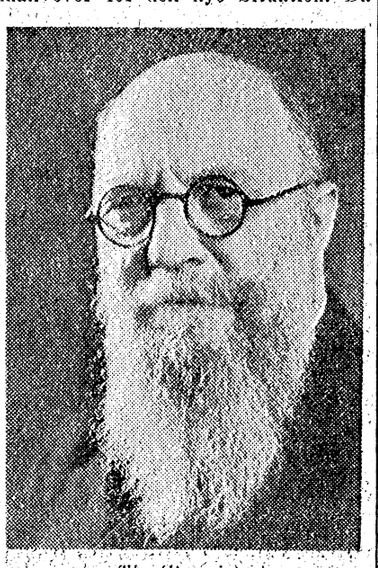
»Til Forbundene, der er tilsluttet De samvirkende Fagforbund, Arbejdernes Fællesorganisationer!

I denne for vort Land og Folk saa dybt alvorlige Time sender D.s.F.s Forretningsudvalg en Hilsen til alle vore Kammerater ude i Organisationerne. Med denne Hilsen følger Paalæg om, at vi for Folkets Skyld bevarer Roen og Disciplinen, at vi for vor egen Skyld koldt og nøgternt tager det, som maatte komme, at vi bliver paa vore Pladser og gør Dagens Gerning under de givne Vilkaar.«

Iøvrigt var Dagen fyldt med Begivenheder og Indtryk, der brændte sig uudsletteligt ind i Erindringen. Det danske Folk har næppe oplevet nogen anden enkelt Dag saa smertelig og bedøvende som den 9. April 1940. Begivenhederne udviklede sig med Lynets Hast, og Besættelsen var en fuldbyrdet Kendsgerning, endnu før de fleste havde faaet Tid til at blive rigtigt vaagne.

Krigens dystre Alvor laa over Landet. Sortgraa, truende Flyvemaskiner fløj Dagen lang brølende over de danske Byer. Uendelige Rækker af Tanks og Motorkøretøjer af enhver Art rullede gennem Landet, den ene lange Togstamme efter den anden, medførende tyske Tropper og tysk Materiel, gled op ad den sønderjyske Længdebane og fordeltes derefter til Øerne og Jylland. Betydelige Mængder gik til de østjyske Havne for derfra at blive udskibet til Norge. I By efter By dukkede de grønne Soldater op og foraarsagede en Chockvirkning i alle danske Sind. Hagekors gled til Vejrs paa Hoteller og offentlige Bygninger, hvor Tyskerne indrettede sig. Besættelsen var sket.

Paa en Mængde Omraader stilledes man over for den nye Situation. Da

Th. Stauning.

man tidligt om Morgenen stillede ind paa dansk Radio, hørte man fremmede Stemmer; det var Tyskerne, som afprøvede den. Allerede i disse Morgentimer paa Besættelsens første Dag lærte mange Danske at hente Trøst i den svenske og engelske Radio; man forstod, at for vor egen Radio var det forbi med al virkelig Frihed.

Paa Landets Hundreder af Bladredaktioner mødte man meget tidligt om Morgenen. Det første, man stilledes overfor, var Ordren, at ingen Avis maatte udkomme, før Tilladelse var givet. Tilladelsen kom først hen paa Eftermiddagen, og Aviserne viste et temmelig ukendeligt Ansigt. Friskheden og Originaliteten var borte, Indholdet bestod af tvangsindlagte Opraab og Erklæringer og iøvrigt af Artikler om udpræget neutrale Emner. Man iagttog en talende Tavshed over for de Paastande, som Besættelsesmagten fandt for godt at fremsætte. Kritisere maatte man ikke, og bifalde eller blot antyde Velvilje nedværdigede ingen sig til.

Tungen var lammet, Pennen bundet, den frie Vilje lænket, det frygtelige Mareridt begyndt. Ingen kunde den Gang ane, at det vilde vare saa smerteligt længe.

Alle, der stod med et Ansvar, erkendte hurtigt, at trods det lammende Slag stod over os alle Pligten til at gøre Dagens Gerning. Nu maatte alle Kræfter sættes ind i Bestræbelserne for at hævde alt, hvad Dansk var, saa godt som muligt. Det blev en travl Dag for alle danske Myndigheder, ikke blot for Regering og statslige Embedsmænd, men ikke mindre for de kommunale Myndigheder, der blev stillet over for Kravet om Indkvarteringer og meget andet.

Politisk Samling

I samme Øjeblik Morgenens smertelige Beslutning var taget, dukkede Problemet frem: Hvordan hævder vi nu bedst dansk Politiks principielle Linjer og dansk folkelig Selvstændighed i det hele taget? Allerede i Ministermødet Kl. 6,30 om Morgenen besluttedes det at søge dannet en Samlingsregering. Man vilde anmode de Konservative og Venstre om at lade sig repræsentere i Regeringen med hver tre Mand. De to Regeringspartier, Socialdemokratiet og Det radikale Venstre, bifaldt uden videre denne Plan, men fra Oppositionen lød der visse kritiske Røster. De to Regeringspartier havde Ansvaret for den førte Politik og burde nu tage Konsekvenserne deraf, hed det. Dog sejrede hurtigt Erkendelsen af, at Situationen krævede et enigt og enigt virkende Demokrati, og man tiltraadte Planen. Opgaven løstes paa den Maade, at de hidtidige tolv Ministre fortsatte i deres Stillinger, mens følgende indtraadte som nye Ministre:

De Konservative *Christmas Møller*, *Henning Hasle* og *Fibiger* samt Venstremændene *S. Brørson*, *O. Krag* og *Hauch*. — For at give de Nyudnævnte ligesom fastere Hold i Tilværelsen som Ministre ordnedes det saadan, at hver af dem attacheredes et eller to Fagministerier.

Mens hele den demokratiske Del af vort Folk glædede sig over den Kraftkoncentration, der her skete, rejstes der, ikke overraskende, en stærk Kritik fra de to Yderfløje, ikke blot fra Nazisterne, men ogsaa fra Kommunisterne.

Ang. Færøerne var Stillingen den: Amtmanden anmodede den 9. April om Bemyndigelse til at maatte handle efter Konduite, og denne Bemyndigelse blev meddelt ham den 13. April. Den 10. April blev der af Folkepartiet — et nyt Parti, startet af radikale Selvstyremænd, der var trådt ud af Selvstyrepartiet — tilstillet Lagtinget en Adresse med Krav om, at der med det samme indførtes fuldt Selvstyre paa Øerne, saaledes at Lagtinget overtog al Magten. Forslaget forkastedes med stor Majoritet, idet kun Folkepartiets 6 Medlemmer stemte for.

Den 12. og 13. April besatte engelske Tropper Øerne. Lagtinget protesterede og udtalte samtidig sin Forventning om, at der ikke blev ændret noget undtagen efter Samraad med Tinget.

Da Forbindelserne med Danmark var afbrudt, blev det dog nødvendigt at skabe en ny Styreform. Denne, der fastlagdes ved Forhandlinger mellem Amtmanden og Lagtinget, gik ud paa, at Lagtinget fik Lovgivningsmyndighed i alle færøske Anliggender, medens Love ang. Statskassens Midler udfærdigedes af Amtmanden efter indhentet Erklæring fra Lagtinget. Amtmanden gav senere Tilsagn om Stadfæstelse af alle Love, der kun vedrørte Færøerne. Ordningen blev vedtaget med 17 Stemmer (Sambandspartiet, Socialdemokratiet og Selvstyrepartiet), medens Folkepartiet fremsatte Forslag om Oprettelse af en selvstændig færøsk Stat med egen Regering og alle nødvendige Statsfunktioner. Dette Forslag fik kun Folkepartiets Stemmer; dets Gruppe var nu vokset til 7 Medlemmer.

I lang Tid naaede der kun ufuldstændige Meddelelser fra Færøerne frem til København. Den 17. Maj paalagdes det den danske Gesandt i Bern gennem den derværende britiske Gesandt at meddele den britiske Regering den danske Regerings Protest.

M. H. t. Grønland skete der det, at Grønlands Styrelse i April Maaned gav Landfogderne Instruks om forskellige Forhold. Til alt Held var Grønland saa rigeligt forsynet, at Beholdningerne strakte til et Par Aar. I Forstaaelse med Gesandtskabet i Washington dannedes der derovre en Grønlandskomité med den Opgave at forsyne Grønland med Varer, efterhaanden som det maatte blive nødvendigt. Komitéen bestod af tre Danske med nogle amerikanske Raadgivere.

De grønlandske Landraad samledes til Møde den 3. Maj. Der vedtoges her en Resolution, hvori man meddelte, at Landraadene havde overtaget den danske Regerings Beføjelser, man aflagde et ubetinget Troskabsløfte til Kongen og bragte U.S.A.s Præsident en Tak for Hjælpsomhed.

Ogsaa Island blev hurtigt besat af fremmede Tropper, og ogsaa her blev der protesteret. Island gik som bekendt under Krigen helt sine egne Veje og brød de sidste Baand, der bandt det til Danmark: Forbundspagten og Personalunionen.

I Tiden umiddelbart efter Danmarks Besættelse bragte saa at sige hver Dag sit Bidrag til Klargøring af, at vi nu var under Krigens og Besættelsens Vilkaar. Det var i de Dage, den tyske Besættelsesmagt virkelig troede, den kunde blænde Danskerne ved at vise ydre Venlighed. Den 10. April udtalte General *Kaupisch* til Pressen, at han skarpt havde paalagt sine Soldater, at de i et venligtsindet Folk som det danske skulde opføre sig som mellem deres egne Landsmænd derhjemme. Hvis han mærkede ukorrekt Optræden indenfor de tyske Soldaters Rækker, havde han i Sinde at slaa haardt til. — Ak ja, det var den Gang!

Chefen for den danske Hær, Generalløjtnant *Prior*, offentliggjorde en Henvendelse til den danske Hærs Befalingsmænd og Menige, hvori han udtalte sin varmeste Tak og uforbeholdne Anerkendelse af deres Holdning. Ingen havde svigtet, udtalte han.

Danmark tog lidt efter lidt Præg af et Land, hvor Hensynet til Krigen prægede alle Forhold. Den 10. April var Mørklægningen fuldstændig. Den 12. April udstedtes der Landet over Forbud mod alle offentlige Møder. Alle offentlige Optog og Demonstrationer samt Sammenstimling var forbudt. Den 18. April stoppedes for Benzin til Person- og Turistbiler. Ca. 100,000 Personbiler maatte ophøre at køre. De første Luftalarmer kom i Aalborg, hvor Flyvepladsen blev bombarderet af Englænderne. De første Vanskeligheder i Forholdet mellem Befolkningen og Besættelsestropperne viste sig, og Statsminister Stauning maatte udstede en Erklæring af advarende Karakter.

I de Maaneder, som fulgte umiddelbart efter Besættelsen, voksede den demokratiske Front sig stadig stærkere. Striden Partierne imellem lagdes tilside, Fællesskabets Linjer traadte stadig stærkere frem. I Tiden, der kom, bestod dette Samarbejde sin Prøve. Det danske Folk viste midt i Ufrihedens og Ydmygelsens Kaar, at et Demokrati, der samler sig i Farens Stund, er meget stærkt.

Et Billede fra Dagene umiddelbart efter 9. April: Under sin Ridetur hilser Kongen paa Raadhuspladsen paa Folketingets Formand.

Styrket ved sit eget Sammenhold kom det danske Folk ret hurtigt til Klarhed igen efter det bedøvende Slag og fandt faste Holdepunkter i Tilværelsen, som den formede sig nu.

Den 1. Maj kom det første Stød ude fra den Verden, vi aandeligt og idémæssigt hørte til, og som vi længtes efter, men nu var afskaaret fra. I det engelske Underhus udtalte Understatssekretær *Butler*, at den britiske Regering ikke kunde opretholde diplomatisk Forbindelse med den danske Regering paa Grund af denne Regerings særlige Stilling. Den danske Gesandt i London kunde dog fungere videre i halvofficiel Egenskab.

Denne den første Majdag under Besættelsen blev uforglemmelig for de danske Arbejdere. Den fik ikke som i Aarene før Præget af Demonstrationer og Møder. Stemningen var trykket, men der var Værdighed over Holdningen.

Nationalt Samarbejde

I Forsommeren 1940 blev der etableret et meget intimt Samarbejde mellem de fem Partier paa Rigsdagen, som ubetinget stod paa Demokratiets Grund, det var de fire Regeringspartier plus Danmarks Retsforbund. Formændene for de fem Partier udstedte i Begyndelsen af Juli en Erklæring, hvori det hed:

»De paa Rigsdagen repræsenterede Partier, der ønsker den bestaaende Forfatning bevaret som Grundlag for det politiske Liv, har besluttet at gennemføre et nationalt dansk Samarbejde. Partierne lægger alle Parti-Uoverensstemmelser tilside og samles til Sikring af den Uafhængighed og Integritet, som er tilsagt vort Land, og som

Vilh. Buhl.

er Folkets fornemste Ønske. For at sikre Samarbejdets videre Udvikling og tilrettelægge Arbejdet, naar Rigsdagen ikke er samlet, vælger Partierne et Fællesudvalg paa to Medlemmer fra hvert af de fire Partier og et Medlem fra Danmarks Retsforbund.«

Her var altsaa Samarbejdets Konsekvens draget fuldtud, alt skillende var lagt tilside, man gik ind i et ubetinget Fællesskab i Arbejde og Opgaver. Dette Samarbejdsudvalg kom til at betyde overordentlig meget, mange for Landets Stilling afgørende Drøftelser har fundet Sted her. Samarbejdet udbyggedes iøvrigt yderligere. Den 10. Juli traf de fire store Partier Aftale om, at Udvalgenes Ledelse for Fremtiden skulde udpeges skiftevis af Partierne.

Sidst i Juni og først i Juli Maaned arbejdede man paa en Regeringsrekonstruktion. Der var flere Grunde dertil. Ministeriet var for stort, og samtidig var det ønskeligt, at alle de fire deltagende Partier blev placeret paa lige Fod, saa ogsaa de Konservative og Venstre fik tildelt Fagministerier. Vægtigst af alle Grunde var dog, fandt man fra visse Sider, at faa et Ministerium, i hvilket Udenrigsminister *P. Munch* ikke fandtes. Navnlig fra konservativ Side rettedes der meget stærke Angreb imod ham. Opfattelsen der var den, at P. Munch havde det største Ansvar for den Forsvarspolitik, der var ført. 9. April krævede sit Offer. *Christmas Møller* havde paa den Tid sendt et Brev til de øvrige Ministre og heri krævet Munch fjernet, og hans Parti stod bag ham i dette Krav. Munch nægtede imidlertid at gaa.

I det Forslag til nyt Ministerium, som Statsminister *Stauning* mødte med hos Kongen, figurerede *P. Munch* fremdeles som Udenrigsminister med Venstremanden *Krag* som Vice-Udenrigminister; Listen bestod udelukkende af Politikere. Kongen vægrede sig imidlertid ved at akceptere Forslaget, og han gav Udtryk for forskellige Ønsker, bl. a. ogsaa det, der levede i visse Kredse, om at tage Folk fra Erhvervslivet med i Regeringen.

Det blev nødvendigt at forsøge endnu en Gang, men Vanskelighederne viste sig meget svære at naa igennem. Som Følge af den kritiske Situation frafaldt de Konservative Kravet om Munchs Afgang, men nu besluttede Munch ikke at fortsætte. Resultatet af Anstrengelserne blev en Ministerliste, som Kongen akcepterede, den havde følgende Navne:

Statsminister *Th. Stauning*.
Finansminister *Vilh. Buhl*.
Arbejds- og Socialminister *Johs. Kjærbøl*.
Landbrugsminister *Bording*.
Udenrigsminister *Erik Scavenius*.
Undervisningsminister *Jørgen Jørgensen*.
Handelsminister *Christmas Møller*.
Kirkeminister *V. Fibiger*.
Forsvarsminister *S. Brørsen*.
Indenrigsminister *Knud Kristensen*.
Justitsminister *Harald Petersen*.
Trafikminister *Gunnar Larsen*.

Scavenius

Rekonstruktionen betød, at Socialdemokratiet herefter kun var repræsenteret ved fire Ministre af de tolv i Stedet for ni af atten i den første Samlingsregering. Ofret var stort og følte tungt af mange.

Kun et Par Bemærkninger om nogle af de nye Mænd. Det mest bemærkelsesværdige var *Scavenius* paa Udenrigsministerposten. Hvorfor blev det netop ham? Situationen laa som foran nævnt saadan, at Munch var blevet spændt ud, og man skulde i en Fart finde en Afløser. Forslaget om Scavenius støttedes baade af Kongen og fra forskellige politiske Sider. Man kendte hans Indsats under forrige Verdenskrig, han havde senere været benyttet af Danmark til særlige Opgaver ved Folkeforbundet og en Tid været en habil Gesandt i Stockholm. Man mente aabenbart at være berettiget til at tro, at han vilde løse Opgaven paa akceptabel Vis, men det gik unægtelig anderledes.

Gunnar Larsen var en Mand, som ikke blot havde politisk Interesse, men utvivlsomt ogsaa politiske Ambitioner. Han bekræftede imidlertid den velkendte Sandhed, at en Mand udmærket godt kan være en stor og dygtig Forretningsmand uden at have politiske Evner. Ved adskillige Lejligheder stod han næsten helt uden politisk Kontakt, og flere af hans Forslag fik en krank Skæbne. Han var en Chancerytter, han var blændet baade af Scavenius og af den tyske Chance.

Justitsminister *Harald Petersen* havde tidligere været Statsadvokat. Han røgtede den svære Opgave, han nu gik ind til, paa en rolig og solid Maade.

Samme Dag — 8. Juli — som *Scavenius* tiltraadte Udenrigsministerposten, affattede han en Erklæring, som han forelagde i Ministermødet, der nødtvungent gav ham Bemyndigelse til at offentliggøre den. Da man nu havde haft saa store Vanskeligheder med Regeringskonstruktionen, og da Scavenius stod urokkeligt fast paa, at noget maatte der siges til Tyskerne, vilde ingen tage Ansvaret for en Sprængning af Regeringen paa den Sag. Der blev rejst adskillige Indvendinger, men sluttelig godkendte alle Ministrene Erklæringens Offentliggørelse.

Det var i denne Erklæring, Scavenius brugte den famøse Vending om, at de store, tyske Sejre, der havde »slaaet Verden med Forbavselse og Beundring«, vilde medføre en Nyordning i Europa under Tysklands Førerskab. At Udtalelsen for ham ikke blot var et diplomatisk Træk, men den ramme Alvor, var man den Gang i Ministeriet ikke klar over. Ud over Landet vakte Erklæringen betydelig Ophidselse; en saa underdanig Knæbøjning for Tyskland var mere, end man kunde tage.

Det blev ikke ved dette ene Chock. Den 18. Juli kom Meddelelsen om, at Danmark havde meldt sig ud af Folkeforbundet. Paa det Tidspunkt havde Folkeforbundet ganske vist ingen som helst Betydning, men alligevel laa der en betydningsfuld Gestus i Handlingen. Der fulgte senere det, som var værre. Scavenius sendte Direktør *Mohr* i Udenrigsministeriet til Berlin, for at han sammen med den danske Gesandt, der, Minister *Zahle*, kunde overbringe den tyske Regering Erklæringen og samtidig efterspore de tyske Opfattelser af Øjeblikkets Problemer. Det var at lægge Spillet op til Tyskerne.

Ulykkelig Plans lykkelige Stranding

De to Herrer traf ikke *von Ribbentrop*, men blev modtaget af Ambassadør *Ritter*, der i en Samtale den følgende Dag spurgte, om den danske Erklæring var at forstaa saadan, at Danmark allerede nu var rede til at drøfte det fremtidige økonomiske Samarbejde. Direktør *Mohr* svarede, at efter hans Mening vilde Danmark sikkert være villig til en saadan Drøftelse allerede før Fredsslutningen. Den 30. Juli kom *Ritter* til København og forelagde *Scavenius* et Forslag om Danmarks Indtræden i »Wirtschaftsunion« med Tyskland, hvormed mentes Told- og Møntunion. Forslaget forelaa endnu ikke udarbejdet i Enkeltheder, men Ritter ønskede et Tilsagn om, at Regeringen i Princippet var villig til at slutte en saadan Overenskomst; om den nærmere Udformning skulde der da forhandles videre i Berlin. Iøvrigt forlangte han, at Forhandlingerne skulde foregaa i dybeste Fortrolighed og ikke maatte komme til Offentlighedens Kundskab, før en foreløbig

»Rammeoverenskomst« var undertegnet.

Ingen af de øvrige Ministre anede noget om Ritters Besøg, før han allerede var i København. De Drøftelser, som nu hovedkulds kom i Gang, endte med, at Regeringen principielt erklærede sig rede til at optage Forhandling angaaende Overenskomst med Hensyn til Erhvervsfællesskab under Bibeholdelse af fuldkommen politisk Selvstændighed for Danmark. Som en absolut Forudsætning stillede man Krav om, at den danske Krone skulde være eneste Betalingsmiddel i Omløb i Danmark, og at der skulde aftales et fast Forhold mellem Mark og Krone i Overensstemmelse med Prisniveauet i de to Lande. Gennem den Sænkning af Markkursen, som derved vilde følge, kunde man forhindre, at den store Samhandel med Tyskland gav sig Udslag i store hjemlige Prisstigninger og dermed i store sociale Forskydninger Befolkningsgrupperne imellem.

Der blev da straks efter Ritters Afrejse sendt en Delegation til Berlin for at optage videre Forhandling om Sagen. Den havde Trafikminister *Gunnar Larsen* til Formand og bestod iøvrigt af Nationalbankdirektør *Brønsnæs*, Generaldirektør *Korst*, Afdelingschef *Wassard*, Kontorchef *Sveinbjørnson* og Direktør *Styhr*. Ved sin Ankomst blev Delegationen stillet over for et Overenskomstudkast af saa indgribende Karakter, at det maatte anses for uantageligt selv som Forhandlingsgrundlag. Dette lod man underhaanden Tyskerne vide og rejste derefter hjem, uden at nogen egentlig Forhandling havde fundet Sted.

Hvad Tyskernes Maal var laa nu klart for Dagen, og under de paafølgende Drøftelser i Ministeriet og Samarbejdsudvalget ligesom ogsaa under en Forhandling med Erhvervsorganisationerne rejste der sig stærk Modstand mod overhovedet at indlade sig paa nogen Overenskomst. Delegationen rejste da igen til Berlin for at opnaa Udsættelse med de endelige Forhandlinger. Her gav *Ritter* nu den Besked, at Tyskland, da Sagen var kommet offentlig frem, maatte indtage det Standpunkt, at Danmark ved at undertegne Rammeoverenskomsten paa Forhaand forpligtede sig til ogsaa at indgaa paa en endelig Overenskomst.

Imidlertid havde *Scavenius* ladet udarbejde et Modforslag til det tyske Overenskomstudkast. Trods det tyske Forlangende om forlods Binding fastholdt han, at dette — i sig selv meget vidtgaaende — Modforslag skulde fremsættes, og herpaa satte han sin Stilling ind. Men bortset fra *Gunnar Larsen* modsatte det øvrige Ministerium sig enhver Overenskomst — og dermed affandt han sig tilsidst. *Gunnar Larsen* og *Styhr* rejste da til Berlin for tredie Gang for at meddele den tyske Regering Afslaget. Iøvrigt var ogsaa den tyske Interesse for Sagen blevet kølnet. De tyske Finanskredse blev betænkelige ved de stædige danske Krav om en Devaluering af Marken, og takket være disse Betænkeligheder kunde Sagens »Begravelse« forløbe saa temmelig smertefrit.

Efterhaanden som Sagen blev kendt i Offentligheden, rystedes man over de Muligheder, den danske Stat og det danske Folk havde været stillet overfor. Planens Gennemførelse vilde have været ensbetydende med intet mindre end Danmarks Udradering som virkelig selvstændig Stat, fordi vi vilde være blevet kvalt i det vældige Favntag, og fordi vi antagelig vilde være blevet komplet afskrevet i de Allieredes Lejr. Nu slap vi med Skrækken, først og fremmest takket være de samarbejdende Partiers Modstand, og her spillede *Buhl* som Finansminister en fremtrædende Rolle.

Række Forsøg fra hans og Meissners Side, Forsøg paa Overtalelser, nu og da med Antydning af Trusler — hele Skalaen af Muligheder blev spillet igennem.

Sagen skiftede Karakter flere Gange. Først skulde Stauning gaa helt ud af Regeringen, senere kun som Statsminister, men desuden pegedes der paa en Række andre Forandringer. Der blev dog ikke fremført Ønske om Optagelse af *Frits Clausen* eller nogen af hans Partifæller i Regeringen, skønt baade Renthe-Fink og Meissner var Yndere af den danske Führer. Man tænkte sig en mere upolitisk Regering, der i mindre Grad end den daværende havde Forbindelse med Rigsdagens politiske Partier. Det vilde gavne Forholdet mellem de to Lande, sagde man fra tysk Side.

En af de sidste Dage i Aaret 1940 holdtes der et Møde om Sagen i Samarbejdsudvalget. Tilstede var Statsministeren og Udenrigsministeren. *Scavenius* meddelte her, at han havde modtaget en Henvendelse fra Berlin, som nu var suppleret med en Henvendelse fra Renthe-Fink. Gesandten meddelte heri, at den tyske Regering var utilfreds med adskilligt i Danmark og navnlig med Regeringens Sammensætning.

Fra Udvalget blev det Spørgsmaal rettet til Udenrigsministeren, hvordan han opfattede denne Note. Ministeren svarede, at den kun kunde betyde, at Statsministeren maatte træde tilbage, da man fra tysk Side ikke længere vilde tolerere, at der stod en Mand fra et »marxistisk« Parti i Spidsen for Regeringen. Her over for gjorde man i Udvalget opmærksom paa, at Statsministerens Afgang ganske givet vilde gøre et pinligt og stærkt Indtryk paa Befolkningen, hvis det blev bekendt, at han var gaaet efter et tysk Pres. Scavenius svarede, at dette naturligvis ikke maatte blive offentligt bekendt; men det maatte jo, fortsatte han, kunne synes rimeligt, at Stauning blev syg, og at hans Tilbagetræden over for Offentligheden blev motiveret med Sygdom og Træthed.

Udenrigsministerens Holdning og Udtalelser foraarsagede et kraftigt Ordskifte. Paa Foranledning af Formanden for Socialdemokratisk Forbund, *Hedtoft-Hansen*, samledes den følgende Aften Arbejderbevægelsens politiske og faglige Ledelser til Møde for at drøfte Situationen. Mødet vedtog enstemmigt:

1. at fraraade Statsminister Stauning under de foreliggende Forhold at følge Kravet om Demission,
2. at man, hvis Statsminister Stauning desuagtet demissionerer, maa betragte det som en Selvfølge, at Demissionen gælder hele Ministeriet.

Mødet var endvidere af den Opfattelse, at det maatte anses for udelukket, at Repræsentanter for Arbejderbevægelsen under Forhold som de ovennævnte vilde indtræde i en eventuel ny Regering.

Her var Døren altsaa slaaet haardt i, og det er givet, at denne faste og beslutsomme Holdning fra Arbejderbevægelsens Side var af betydelig Virkning.

De fem samarbejdende Partier var enige om at fremhæve Viljen til det bedst mulige Samarbejde mellem Danmark og Tyskland; men de var endvidere enige om at afvise Indblanding i et saa afgørende, principielt Spørgsmaal som Sammensætningen af Landets Regering. Den tyske Aktion og Hr. Scavenius' Iver efter at støtte den nyttede ikke, og i Løbet af kort Tid ebbede Aktionen ud.

Men Tyskernes Jagt paa Personer, der var dem ubehagelige, hørte ikke op. Trykket mod *Christmas Møller* blev efterhaanden saa stærkt, at han den 10. Januar 1941 maatte nedlægge sit Mandat som Medlem af Folketinget og samtidig fratræde sin Stilling som Forretningsfører for Det konservative Folkeparti og som Medlem af forskellige Bestyrelser inden for Partiets Organisationer.

Hedtoft-Hansens og H. C. Hansens Tilbagetræden

Det næste Stød blev rettet mod Socialdemokratisk Forbunds Ledere, Partiformanden *Hedtoft-Hansen* og Partisekretæren *H. C. Hansen*. Det ligger i Sagens Natur, at det fortrinsvis blev disse organisatoriske Ledere, der havde den Opgave at holde Partiets organisatoriske Apparat intakt og modvirke de talrige Forsøg paa nazistisk Infiltration i dansk Arbejderbevægelse i den vanskelige Periode efter Besættelsen. De havde alle Forudsætninger derfor. Partiformanden, Hedtoft-Hansen, havde fra 1935 været den skandinaviske Arbejderbevægelses Repræsentant i Socialistisk Internationales Ledelse, var Leder af den danske Arbejderbevægelses Flygtningehjælp: Matteotti-Fonden, der understøttede de antinazistiske og antifascistiske Flygtninge, og havde ligeledes været Leder af den storstilede danske Hjælpeaktion til det republikanske Spanien under Borgerkrigen. Partisekretæren, H. C. Hansen, kom direkte fra D.s.U.s Formandspost til Partisekretærstillingen og havde i særlig Grad den unge Arbejdergenerations Øre og havde tillige været Formand for den socialistiske Ungdoms Internationale. Begge var kendt som afgjorte Anti-Nazister med en klar demokratisk-socialistisk Indstilling.

Forsaavidt var det altsaa intet Under, at det i første Omgang blev disse to Mænd, man satte ind paa fra dansk nazistisk og officiel tysk Side. Det begyndte med en maanedlang utrolig perfid og ondsindet Ophidselseskampagne i de nazistiske Blade mod Hedtoft-Hansen. Ved et natligt Indbrud paa Partikontoret havde Nazisterne stjaalet en Mængde Papirer, bl. a. det illegale tyske Socialdemokratis Beretninger, og ved at bringe forfalskede »Citater« heraf »beviste« man, »at Hedtoft-Hansen understøttede forbryderisk Arbejde« mod det tyske Statsoverhoved (Hitler), understøttede tyske »Forbrydere og kriminelle Elementer« (læs: antinazistiske Flygtninge) — alt opsat i sensationelt Udstyr i »Fædrelandet«, »National-Socialisten«, »Stormen«, »Realitet« og de andre nazistiske »Sandhedsfakler«. Kulminationen naaedes, da Nazisterne i Rigsdagen i en Dagsorden forlangte, at Justitsministeren skulde tiltale »Socialdemokratiets Formand, Hedtoft-Hansen, for Højforræderi!« Samtidig truedes han paa Livet, idet man i Rigsdagen officielt lod omdele et Smædeskrift, hvori man tilraadede ham at forsvinde til Udlandet! Tonen og Formen i disse »Angreb«, der fandt Sted paa et Tidspunkt, hvor hver Dansk bogstavelig var i Tyskernes hule Haand, var ikke til at tage fejl af. Da de hjemlige Nazister ikke kunde kyse den forhadte Hedtoft-Hansen bort fra hans fremskudte politiske Stilling, vilde man tvinge Tyskerne til at handle officielt. Det skete i den latterlige Form, at den tyske Gesandt, Renthe-Fink, i Februar 1941 indfandt sig hos Udenrigsminister Erik Scavenius medbringende et Mikrofotografi af en H.I.P.A.-Pressemeddelelse, der indeholdt en Række antityske svenske Pressecitater. Tysker-Gesandten henviste til, at han gentagne Gange havde advaret mod at lade den tyskfjendtlige Hedtoft-Hansen spille nogen politisk Rolle, og da man nu havde »Beviser« for, at Hedtoft-Hansen trods Advarslerne fortsatte sin tyskfjendtlige Virksomhed, *maatte man kræve*, at han samt Partisekretær H. C. Hansen som Medansvarlig blev fjernet fra deres politisk fremskudte Poster! Da Scavenius meddelte de to »Anklagede« dette, protesterede de heftigt og henviste til, at det udsendte for det første var Citater af tilladte svenske Blade, for det andet at ingen af dem var formelt ansvarlige for Udsendelsen, og for det tredie at Tyskerne ikke havde Skygge af Ret til at blande sig i et dansk politisk Partis lovlige Informationsvirksomhed. Scavenius gjorde her overfor opmærksom paa, at man maatte forstaa, at det foreliggende nu »ikke var et Spørgsmaal om dansk Ret eller Rimelighed, men om *Magt*«. Udenrigsministeren sagde aabent, at han maatte henstille til Hedtoft-Hansen frivilligt at træde tilbage, da der ellers kunde ske være Ting, idet han fra Renthe-Fink vidste, at man fra tysk Side ikke fortsat vilde taale Hedtoft-Hansen som Formand for det største danske Regeringsparti. H. C. Hansen vilde han forsøge »at redde«. Den bevægede Samtale mellem Scavenius og de to »Anklagede« endte med, at Hedtoft-Hansen meddelte, at han nu vilde tale med den socialdemokratiske Partiledelse om hele Sagen, men at han personlig fandt det urimeligt at bøje sig for det tyske Krav. Samtidig fremkom i det officielle Berliner Börzen-Zeitung et skarpt tysk Angreb paa Hedtoft-Hansen og hans Holdning. Da Socialdemokratiets Partiraad næste Middag skulde tage Stilling til Sagen, blev der til Mødet bragt et Brev til Statsminister Stauning, hvori Scavenius skrev, at han om Morgenen igen havde haft Besøg af Tysker-Gesandten, der energisk havde krævet baade Hedtoft-Hansens og H. C. Hansens *omgaaende* Tilbagetræden. Hvis ikke den fulgte straks, *vilde det nu ogsaa medføre Konsekvenser for Statsminister Stauning og nødvendiggøre et større Opgør (»grössere Auseinandersetzung«) med Rigsregeringen i Berlin!* Stillet over for disse Trusler var baade Partiraadet og samtlige socialdemokratiske Ministre, der deltog i Mødet, enige om at tilraade Partiets Formand og Sekretær foreløbig at træde tilbage, hvad de naturligvis begge efter den foretagne bogstavelige »Stats- und Haupt-Aktion« indvilgede i.

Socialdemokratiets daværende Viceforretningsfører, *Alsing Andersen*, valgtes paa samme Møde til Partiformand og fhv. Kirkeminister *Johs. Hansen* til Sekretær.

Forfølgelsen af de to Partifæller var dog ikke dermed forbi. De fortsatte naturligvis efter deres Tilbagetræden fra de officielle Hverv begge deres Virksomhed og holdt bl. a. en Række lukkede Møder Landet rundt. Det viste sig, at Tyskerne sammen med danske Nazister og Stikkere havde iværksat en omfattende Spionage mod de to Mænd, og den 2. Juli fremsendte Renthe-Fink et officielt Brev til den danske Udenrigsminister med Krav om, at der blev draget Omsorg for, at alt politisk Arbejde fra de to Mænds Side omgaaende blev standset. I Tysker-Gesandtens Brev anførtes endog en Række — delvis fordrejede — Citater fra lukkede Møder. H. C. Hansen bebrejdedes, at han havde citeret Rauschnings Bog om Hitler, og Hedtoft-Hansen beskyldtes for at konspirere og ophidse mod Tyskerne og for at samarbejde med Kommunisterne. Baade H. C. og Hedtoft-Hansen protesterede naturligvis saa godt, det nu lod sig gøre, mod dette nye Overgreb, og en Deputation fra Arbejderbevægelsen overbragte endog officielt den tyske Gesandt denne Protest. Tyskerne insisterede dog stadig paa, at begge de Herrer maatte træde tilbage fra alt offentligt politisk Arbejde, da man betragtede deres Virksomhed »som en Belastning, det dansk-tyske Samarbejde ikke kunde bære«. Resultatet blev, at Hedtoft-Hansen maatte træde tilbage som Socialdemokratiets Repræsentant bl. a. i De samvirkende Fagforbunds Forretningsudvalg og Udenrigspolitisk Nævn. Begge nægtede imidlertid at nedlægge deres Mandater som Medlemmer af Rigsdagen og forbeholdt sig Ret til at tale i egen Valgkreds, saa længe den danske Rigsdag eksisterede. H. C. Hansen blev til Krigens Slutning siddende som Repræsentant for Lyngby-Kredsen og Hedtoft-Hansen som Repræsentant for Københavns 15. Kreds. Ved Valget den 23. Marts 1943 fik han iøvrigt det største personlige Stemmetal, der blev afgivet paa nogen dansk Rigsdagsmand.

I Vinterens første Maaneder fandt der en Række Forhandlinger Sted, som vakte berettiget Opmærksomhed. Der var blandt Officerer baade i Hær og Flaade vokset et Ønske frem om at gøre en storstilet Indsats for at skabe Kontakt mellem Væbnene og Befolkningen. Begivenheden den 9. April hvilede naturligvis tungt paa alle Befalingsmænds Sind. Den følte som en svidende Ydmygelse, og de vilde nu gøre deres til at forberede en Ordning, der havde betydelig større Bredde end nogensinde før. Der fandt nu Sammenkomster Sted mellem et stort Antal Befalingsmænd og Repræsentanter for forskellige Kredse i Befolkningen. Et to Dages Møde fandt Sted mellem Befalingsmænd og Arbejderrepræsentanter. Man drøftede Problemerne og fremsatte sine Meninger, og Mødet formede sig særdeles vellykket. Man opnaaede en Kontakt med hinanden, som der aldrig før havde været. Tale om mellem de to Parter, og denne Kontakt blev siden bevaret. Ogsaa Underofficerernes Repræsentanter blev draget ind i Arbejdet, der i Tiden, som fulgte, fik et meget stort Omfang og utvivlsomt har haft stor Betydning.

Torpedobaadene røves

Det tyske Løfte af 9. April om at lade den danske Hær og Flaade være urørt blev ikke et Aar gammelt. Kort efter Nytaar 1941 fremsattes der fra tysk Side et Ønske om at faa udleveret et vist Antal af de danske Torpedobaade. Bevares, de skulde kun bruges som Øvelsesskibe, maaske som Vagtskibe i Østersøen, saa dem var der virkelig ingen Fare for! Fra dansk Side sagde man nej og mindede om, at en saadan Tvangsudlevering vilde være i skarp Modsætning til Løfterne af 9. April. Men Tyskerne kom igen, og nu var som sædvanlig Ønsket blevet til et Krav, ledsaget af Tryk og Trusler. Fik de ikke disse Baade, standsedes Leverancen af Staal til de nye Torpedobaade, der da var under Bygning, og tungere endnu vejede Truslen om at standse Kulleverancerne. Trykket blev saa voldsomt, at man fra dansk Side bøjede af, og den 5. Februar 1941 afleveredes otte Torpedobaade, efter at Kanonerne var blevet fjernet. Det skete under Protest og udløste stor Harme. Og den hist og her endnu levende spinkle Tro paa tysk Ordholdenhed blev endnu mere blegsottig.

I April 1941 kom det første Brud mellem Regeringen og danske Diplomater i Udlandet. Allerede fra den 9. April 1940 havde Gesandten i Washington, *Henrik Kauffmann*, taget Sagen i sit egen Haand og handlet selvstændigt. Den 9. April 1941 underskrev han en Overenskomst med U.S.A.s Regering om Etablering af amerikanske Forsvarsværker paa Grønland, og U.S.A. paatog sig Ansvaret for at yde Grønland Bistand til Opretholdelse af dets daværende Status. De følgende tre Artikler omhandlede Arten af de Forsvarsværker, Havne, Landingspladser, Radiostationer m. v., som U.S.A. ønskede Ret til at anlægge. Artikel 5 bestemte, at der ved Anlæggene skulde tages videst muligt Hensyn til den grønlandske Befolknings Velfærd, Sundhed og Erhvervsinteresser. Artikel 6 fastslog, at Grønlændere og danske Statsborgere faldt under danske Retsregler. Artikel 10 fastsatte Overenskomstens Løbetid, »indtil der er Enighed om, at de nuværende Farer for det amerikanske Kontinents Fred og Sikkerhed er ophørt«.

Udenrigsministeriet protesterede straks over for U.S.A. imod, at den amerikanske Regering i et Spørgsmaal om Udøvelsen af Danmarks suveræne Rettigheder over Grønland havde forhandlet og afsluttet Overenskomst med Gesandten i Washington, »uden at denne i Kraft af sin Stilling eller særlige Bemyndigelse har været beføjet til at handle paa Regeringens Vegne«. Endvidere udsendtes Tilbagekaldelsesordre til Kauffmann, som dog nægtede at anerkende Ordren. U.S.A. afviste den danske Protest.

At Kauffmann fortsatte paa sin Post opfattedes ogsaa i Danmark som en Selvfølgelighed — selv om Regeringen maatte tage Afstand fra Kauffmanns Optræden. Man kan sige, at Kauffmann ved sin Handling blot tog Konsekvensen af sin Opfattelse af Regeringens Stilling — dens Tvangs-

Tyske Trusler, smertelige danske Indrømmelser

II.

DER VAR ikke absolut Fodslag i det danske Folk, visse Kredse trampede grundigt ved Siden af. Det gjaldt først og fremmest de danske Nazister, Forræderne, der gik Tyskernes Ærinde og ventede at komme til Magten ved deres Hjælp; men der var ogsaa andre. Hen paa Sommeren 1940 iværksatte en Kreds af kendte Navne en Aktion, som — hvis den var lykkedes — kunde være blevet til ubodelig Ulykke for det danske Folk. Planen gik ud paa intet mindre end at feje Regeringen tilside og erstatte den med en upolitisk Regering af »stærke Mænd«. Hvis det var sket, var den Grundvold, som man i Danmark byggede paa lige indtil 29. August 1943, blevet rokket straks i det første Besættelsesaar, og det havde givet Tyskerne langt lettere Spil. Var den parlamentariske Regering først fjernet, var der aabnet for alle Muligheder, ogsaa for en nazistisk Regering.

»De stærke Mænd«s Aktion

Hvem var disse »stærke Mænd«? De fleste af dem var utvivlsomt nationalt sindede Mænd. Det var bl. a. nogle af vort Lands største Erhvervsledere, Folk som Skibsreder *A. P. Møller*, Ingeniørerne *Højgaard*, *Kampmann*, *Saxild* og *Johs. Hansen* (»Vort Værn«), den tidligere Gesandt *Høst* og den konservative Landstingsmand, fhv. Præsident *Holger Andersen* m. fl. De Paagældende opfattede deres Forehavende som en »national Sanering«. De mente derved, at den stærkt politisk farvede Regering ikke vilde kunne holde over for Tyskerne; derfor burde der stærke Erhvervsfolk til, som Tyskerne bedre kunde affinde sig med. Saadanne Folk vilde bedre kunne beskytte Danmark, mente de. At nogle af dem ogsaa har haft for Øje, at de store Erhvervsinteresser derved antagelig blev plejet bedre, synes givet. I et Interview med »Børsen« 7. August udtalte *Knud Højgaard* bl. a., at »Folkestyret bør bevares, men Parlamentarismen i det Form, vi har kendt den, har spillet Fallit, hvorved Folkestyret er bragt i Miskredit, og dette Forhold bør ændres«. De helt unge og socialt understøttede, bl. a. de Gamle, burde ikke have Valgret.

Det var unægtelig et ejendommeligt, men meget sigende Program at møde med, noget inkonsekvent og reaktionært Sammenrod. I det hele taget var det et underlig blandet Formaal, en dilettantisk Aktion, der var baaret af Uviljen mod de politiske Partier, navnlig Socialdemokrater og Radikale. Aktionen kom netop i en kritisk Situation, og alene derved handlede Kredsen uansvarligt.

En af Deltagerne hævdede senere over for et Angreb, at det var Meningen, at en Ændring af Regeringen maatte foretages paa fuldtud forfatningsmæssigt Grundlag og i Forstaaelse med Folkerepræsentationen, samt at en eventuel kommende Regering maatte bevare Samarbejdet med Rigsdagen. Men med denne Forklaring mistede Aktionen enhver Mening, thi hvorledes foretage en saadan Omvæltning som den projekterede i Forstaaelse med Folkerepræsentationen? Nu blev der heldigvis intet ud af denne skønne Plan, Kongen nægtede at modtage disse Mænd; dog benyttede Minister *Høst* sig af sin Diplomatret til at begære Foretræde for Kongen; men Kongen holdt i hele Sagen fast paa sit snævre Samarbejde med Regering og Rigsdag. Han lod Henvendelsen gaa til Statsministeren, der atter lod Sagen gaa videre til Samarbejdsudvalget. Det eneste Resultat var, at den paagældende Kreds kompromitterede sig ved sit farlige Undergravnings-Projekt. Tre Aar senere faldt *Holger Andersen* igennem ved Det konservative Folkepartis Opstilling af Landstingsmænd. Det var Svaret paa Forsøget i 1940.

De danske Nazister

Og saa var der som før nævnt de danske Nazister. Deres Skændsel begyndte allerede før Krigen, den forværredes betydeligt den 9. April og i Tiden, som fulgte. De levede i Troen paa, at før eller senere kom deres Tur til at overtage Magten i Danmark, de strøede om sig med Trusler om at stille de Landsmænd, som de særlig hadede, op ad Muren og teede sig i det hele taget skandaløst og fantastisk. Om deres Bedrifter i de første Besættelsesaar skal der kun nævnes et Par Eksempler.

Den 30. Juni fandt der stærke nazistiske Udskejelser Sted ved et Stævne i Roskilde. Hjulpet af tyske Soldater gik Deltagerne løs paa de danske Politibetjente og saarede flere af dem; Betjentene var jo afskaaret fra at gribe ind over for Medlemmer af Værnemagten. Det var Meningen at fortsætte nogle Dage efter i København; man arrangerede Demonstration fra flere Punkter i Byen ind mod Raadhuspladsen, hvor det hurtigt kom til Tumulter, men Politiet var forberedt og tog overordentlig haandfast paa Spektakelmagerne, hvoraf mange blev smidt op i Politiets Biler og kørt til Arresterne. — Den 17. November holdt Nazisterne i Forum en saakaldt Mindeappel for de faldne danske Soldater den 9. April. Desværre havde den daværende Politidirektør i København, *Stamm*, uden at underrette Ministeriet derom, givet et vist Antal af Deltagerne Ret til efter Mødet at gaa i Demonstration til Statuen »Den lille Hornblæser«. Det blev til en stor Demonstration af Nazister i fuld Uniform, og takket være deres udfordrende Optræden kom det til stærke Tumulter mellem dem og den store Menneskemængde, der havde samlet sig; mange af Nazisterne blev haardt medtagne.

Som et talende Modstykke til dette Møde bør Socialdemokratiets berømte Forummøde erindres. De københavnske Vælgerforeninger indkaldte til Medlemsmøde i Forum Søndag den 27. Oktober. Det blev det største Medlemsmøde, der nogensinde har været afholdt i København. Forum blev stopfyldt, man fik i en Fart arrangeret det saadan, at man endvidere kunde benytte Tivolis Koncertsal, der ogsaa blev fyldt i Løbet af et Øjeblik. Der var 16,000 i Forum, 5000 i Tivolis Koncertsal, og begge Steder stod der Tusinder udenfor, som ikke kunde komme ind. Med fuld Føje sagde *Alsing Andersen*, da han aabnede Mødet i Forum, at der her var Tale om en magtfuld Tilkendegivelse, en vældig Advarsel til de Folk, der farer Landet rundt med Profetier om, at en Mand som *Frits Clausen* skulde have Magten. Danmark vil intet have med de Folk at gøre, det overvældende Flertal forlanger dem.

Stauning fastslog i sin Tale: Det er meget forkert at tro, at vi er faldet om af Skræk. Vi lever, vi virker, og vi ønsker at fortsætte og udrette noget til Gavn for Folk og Land. Skal vor Gerning afbrydes, kan det kun ske ved Vold, og det kunde vel ikke tænkes muligt i Danmark.

Hedtoft-Hansen advarede mod at lade sig provokere af Frits Clausen og hans Følge af Godsejere og Proprietærer. Vis Trofasthed mod Land og Folk! Hold ud og hold sammen!

Hedtoft-Hansen pegede paa Arbejderbevægelsens urokkelige Trofasthed mod Folkestyret og sagde vendt mod Nazismen: Hellere Demokrati uden Socialisme end Socialisme uden Demokrati.

De danske Nazister fortsatte deres Forrædergerning og Forsøg paa Ødelæggelse af den danske Samfundsorden. Den 8. December gik de trods Politiets Forbud i Demonstration gennem Gaderne i Haderslev; de var i Uniform og udstyret med Spader. De samledes derefter til et Møde paa Højskolehjemmet, men fandt her deres Waterloo. Politiet, der var blevet meget forstærket, gik til Angreb og anvendte Taaregasbomber og Brandsprøjter. De dyngvaade og taareblændede Nazister fik oven i Købet vældige Tærsk baade af Politiet og af den opbragte Tilskuermængde.

I Udkanten af Nazismen laa en Del Smaabevægelser, som stadig var i Uro og ofte skiftede Navn og Personer; der skete altid noget paa de Uroliges Gang. Adskillige af Landadelens Mænd var at finde enten i selve Nazistpartiet eller i Smaagrupperne, og her figurerede ogsaa den sørgeligt berømte Generalauditør *Pürchel*, der endogsaa naaede i November 1940 at blive Leder af de sammensluttede »Fagbevægelser« og »Nationalt Samvirke«.

Men ogsaa en lille Del af Landbostanden »svømmede«. Landbrugernes Sammenslutning udstedte i Juni 1940 en Erklæring, hvori man tilsløede »Systemet« og proklamerede Samarbejde med de danske Nazister. Til Gengæld erklærede *Frits Clausen* naadigt, at han »anerkendte« L.S. Den politiske Udløber af L.S., Bondepartiet, forsømte heller ikke Lejligheden til at kompromittere sig. Det bestod af Brødrene *Thomsen* med *Hartel* som en skamløs Pennefører. Hartel var decideret Nazist og dominerede Partiet, fordi han stod langt over de to Brødre i Intelligens. Den 24. August sendte Bondepartiet en fortrolig Skrivelse til de Konservatives og Venstres Rigsdagsmænd, hvem Partiet bebrejdede det »Fejlgreb«, de havde begaaet ved at gaa i Samarbejde med Socialdemokrater og Radikale. Nu burde der dannes »en stærk Mindretalsregering« uden om Marxismen. Man skulde heller ikke lade sig binde af Statsskikken, men kun tænke paa at faa en Regering, der kunde stille Landet i det bedste Forhold til det tyske Rige. Det turde være overflødigt at bemærke, at de Konservative og Venstre ikke lod sig friste af Ideen til »en stærk Mindretalsregering«.

Disse Angreb paa Parlamentarismen fik et værdigt og kraftigt Svar i den Tale, Statsminister *Stauning* holdt i Folketinget 15. Nov. 1940, og hvori han bl. a. sagde: »Hele Regeringen staar paa parlamentarisk Grund. Rigsdagen kan ikke lukkes ude fra Deltagelsen i Dannelse af Ministerium, og der er ingen i den samlede Regering — heller ikke Landets Konge — som nærer noget Ønske om at handle uden om Rigsdagen.«

Ret længe var det ikke Tyskerne muligt at holde deres Løfte om ikke at blande sig i indre danske Forhold. Det konservative Folkepartis førende Mand, *Christmas Møller*, blev det første politiske Offer. Det tyske Tryk paa ham blev saa stærkt, at han d. 2. Okt. maatte anmode om Afsked som Minister. Hans Efterfølger som Handelsminister blev den konservative *Halfdan Hendriksen*!

Anslaget mod Stauning

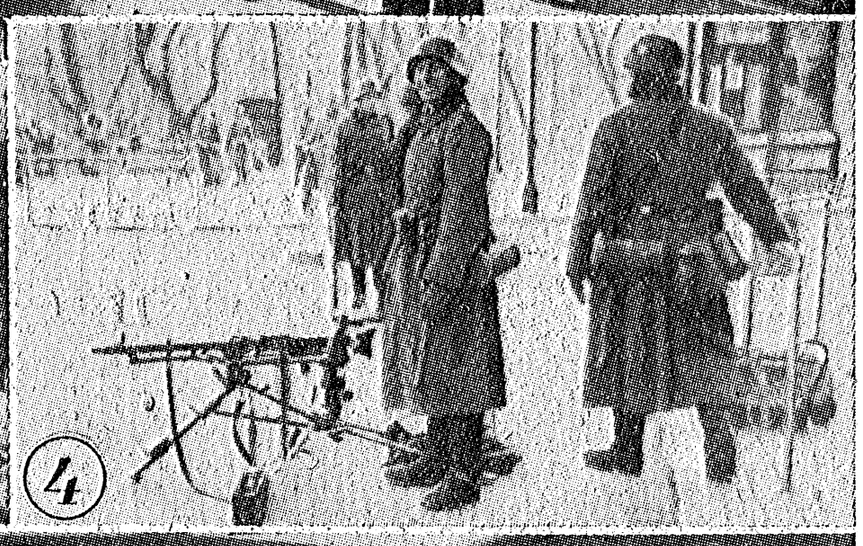
Det næste politiske »Vildt«, Tyskerne lagde an paa, var af Storformat, det var selve Statsministeren, men den Aktion lykkedes ikke for dem trods langvarige og stærkt varierede Forsøg. Det er tvivlsomt, om der stod noget Initiativ fra Berlin bag Aktionen mod *Stauning;* meget tyder paa, at det var en Fidus fra *Renthe-Finks* Side, støttet — man kan sikkert sige *ledet* — af Presseattaché *Meissner*. Renthe-Fink var ikke nogen stærk Mand, heller ikke reel, men snarere en underfundig Mand. Han hørte ikke til den gamle Garde inden for Nazistpartiet, men var først for kortere Tid siden kommet til. Nu gjaldt det for ham om saa at sige at rehabilitere sig, og det skulde ske ved særlig gode Resultater fra Danmark. Kunde han faa Statsminister Stauning fjernet, vilde han i ikke ringe Grad have svækket den fast sluttede danske Front. Og saa begyndte da en lang

DA DANMARK BLEV BESAT

1

2

4

3

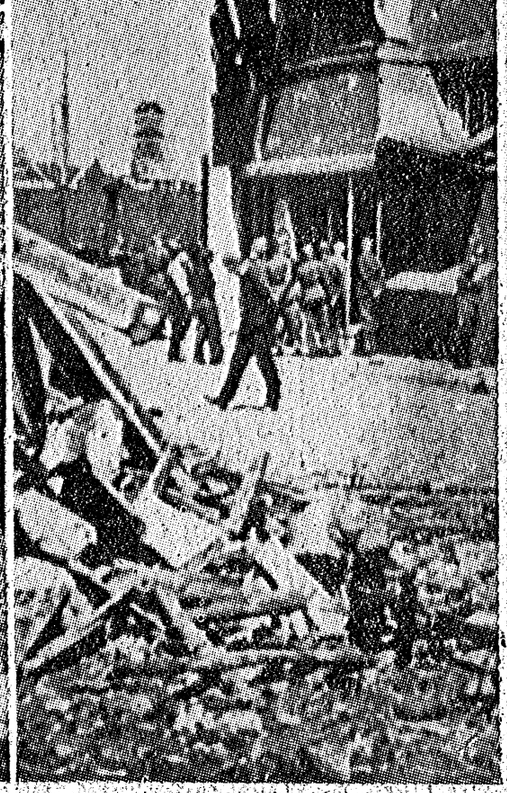

5

6

7

8

9

10

1. Danske Reserver med Maskinkanoner venter tidligt om Morgenen den 9. April i Haderslev. — 2. Tysksindede Sønderjyder hilser med oprakte Arme paa de indrykkende tyske Grænsen. — 3. Mødet den 9. April i Rigsdagens Fællessal, mellem begge Tings Medlemmer. — 4. Tysk Maskingeværpatrulje paa Hjørnet af Bredgade og Grønningen. — 5. Uden Munch og Statsminister Th. Stauning under Rigsdagsmødet. — 6. Tyske motoriserede Tropper rykker nordpaa i Jylland. — 7. Ødelagte danske Militærflyvemaskiner paa Værløse Morgenen den 9. April. — 8. Der lægges Blomster ved Monumentet for de faldne danske Soldater paa Vestre Kirkegaard. — 9. Hvor en kort Ildkamp havde raset ved Morgengry Haderslev. — 10. Kongens Opraab, til det danske Folk, slaaet op overalt i København.

situation — efter at Danmark var sat ud af Spillet som fri, selvbestemmende Stat.

22. Juni 1941

I Sommeren 1941 viste »Frikorps Danmark« sig paa Arenaen. Chefen for Korpset, Oberstløjtnant *Kryssing*, meddelte Offentligheden, at Korpset vilde faa dansk Kommandosprog og vilde føre Dannebrog. Ordet »Danmark« skulde føres i et Armbind paa de tyske Uniformer(!). En Maaned senere aflagde Medlemmerne af Korpsets første Afdeling i Hamburg Troskabsed til *Adolf Hitler* som den tyske Værnemagts Øverstbefalende. En ny Skændsel var dermed overgaaet Danmark. Vort Lands Farver var blevet tilsølet af et Korps, hvis Medlemmers moralske Habitus var under Lavmaalet.

Det var karakteristisk for Udenrigsminister *Scavenius*, at han ogsaa i denne Forbindelse fandt det ønskeligt at placere Danmark som Tysklands Hjælper. I et Pressemøde den 5. Juli i Udenrigsministeriet blev det uden Omsvøb betydet Redaktørerne, at man ikke blot ikke burde lægge Vanskeligheder i Vejen for Hvervning af Frivillige til Korpset (Tyskland havde ladet forstaa, at man ikke vilde finde sig i nogen Art af Hindringer), men at Pressen burde gaa positivt ind for Korpset. Pressen holdt sig imidlertid til den Linje, Regeringen havde indtaget. Regeringen havde vel set sig nødsaget til at tolerere Frikorpsets ulovlige Hvervningskampagne, men ikke i nogen Maade billiget dets Oprettelse.

Sommeren 1941 blev iøvrigt stærkere end af nogen anden Begivenhed præget af de Følger, Bruddet mellem Tyskland og Rusland fik ogsaa for os. Krigen mellem de to Lande brød ud den 22. Juni, og atter saa Danmark sig stillet i en Tvangssituation. Den 24. Juni meddelte Udenrigsministeren, at man i den nuværende Situation havde set sig nødsaget til at hjemkalde Gesandten i Moskva, Hr. *Bolt Jørgensen*, samt hele Gesandtskabspersonalet. Den 26. Juni fremsatte den danske Regering en Udtalelse, formet af Udenrigsministeren, i hvilken man atter sporer Hr. Scavenius' Iver efter at smøre Tyskerne om Munden. Man finder her Vendinger, som i deres Karakter minder stærkt om Vendingerne i hans sørgeligt berømte Erklæring af 8. Juli 1940. Udtalelsen følтes af det danske Folks store Flertal som en ny Ydmygelse.

Ydmygelsen følтes saa meget stærkere, som de danske Retsmyndigheder samme Nat, Krigen mellem de to Stormagter udbrød, var blevet tvunget til at tage et Skridt, der betød et Brud paa Retsordenen her i Landet. Om Natten sendte de tyske Myndigheder til Udenrigsministeriet et Krav om, at alle de ledende Kommunister Landet over skulde arresteres. Vilde man ikke det, gjorde Tyskerne det selv. Der maatte handles med Times Varsel (ogsaa i flere senere Situationer valgte Tyskerne denne Taktik for derved at chockere Modparten). Udenrigsministeriet lod Sagen gaa til Politiet, og man besluttede, at de danske Myndigheder selv skulde foretage Arrestationerne, da man regnede med, at blev de foretaget af Tyskerne, vilde de arresterede Kommunister meget sandsynligt blive ført til Koncentrationslejre i Tyskland. Regeringen blev om Morgenen stillet over for en fuldbyrdet Handling, men billigede baade Betragtning og Handlemaade. Selve Aktionen blev iøvrigt af Politiet gennemført saa skaansomt som muligt. Der arresteredes i disse Morgentimer tre—fire Hundrede ledende Kommunister.

Det var en Handling, som udløste bitre Følelser, ikke over for det danske Politi, fordi man forstod, at der var handlet saadan i den Hensigt bedst mulig at skaane Kommunisterne, men Bitterhed og dyb Harme mod Tyskerne. Den Opfattelse blev vel forfægtet sine Steder, at Regeringen burde have sagt nej; imidlertid maa det understreges, at den Fanatisme, hvormed Tyskland gik til Opgøret med Rusland og Kommunismen, prægede Tyskernes Holdning overalt, ogsaa i Danmark. Deres Synspunkt var, at enhver Kommunist var en Fjende. En Nægtelse fra dansk Side kunde have ført uoverskuelige Konsekvenser med sig.

Det var det danske Politis lempelige Gennemførelse af Aktionen, der medførte Justitsminister *Harald Petersens* Fald et Par Uger efter. Tyskerne benyttede nogle Spektakler ved en Fodboldkamp i København, hvorved nogle tyske Soldater fik Knubs, som Paaskud til at faa Harald Petersen fjernet. Som ny Justitsminister tiltraadte Rigspolitichef *Thune Jacobsen*. Den 20. August forelagde han et Forslag [illegible] mod kommunistiske For- [illegible] kommunistisk Virksomhed [illegible]erede det med, at han efter [illegible]ne Interneringer nødvendigvis [illegible]have et legalt Grundlag at [illegible]det for Henvisning til [illegible]. Rigsdagen vedtog [illegible]dets Behandling præ- [illegible]okratiets Ordfører, [illegible]skarpt, at Forva- [illegible]atte forblive »et [illegible]ade usædvanlig og [illegible], helt og holdent [illegible]e ekstraordinære [illegible]ker vi at under- [illegible]gt i Samklang [illegible], der er almin- vil blive ved at være almindelig i den danske Befolkning«.

I Modsætning til Justitsministeren gav Højesteretspræsident *Troels Jørgensen* i en Artikel i »Ugeskrift for Retsvæsen« Udtryk for den Opfattelse, at Kommunisternes Arrestation var tilstrækkelig grundlovsmæssigt begrundet, og at der ingen Anledning var til at skaffe sig andet retsligt Grundlag.

Den danske Regering søgte i Tiden, der kom, at mildne Kaarene bedst muligt for de Internerede. Socialministeriet fulgte den Linje — og fik de enkelte Kommuner til ogsaa at holde den — at yde de Interneredes Paarørende en saadan Hjælp, at disse Hjems sædvanlige Standard kunde opretholdes. Selve Opholdet først i Fængslet og senere i Horserød blev gjort saa lempeligt som muligt.

Mellem Horserød-Lejrens Chef og Politi-Kredse bestod iøvrigt en Aftale om, at samtlige Internerede skulde frigives, dersom Tyskerne forsøgte at overtage Lejren. Overtagelsen Natten til d. 29. August 1943 skete imidlertid saa overrumplende, at kun de Internerede, der befandt sig i den ene af Lejrens Afdelinger, fik Mulighed for at flygte.

Antikomintern-Pagten

Konsekvensen af den valgte eller rettere paatvungne Linje blev senere paa Aaret ført længere ud. De smertelige Indrømmelsers Tid var fortsat inde. Den Antikominternpagt, som 1936 var blevet indgaaet mellem Tyskland, Italien og Japan og senere tiltraadt af et Par af deres Allierede, skulde fornyes paa 5-Aarsdagen den 25. November, og man havde nu det Ønske, at Pagten blev tiltraadt af andre Lande. Man sendte bl. a. Indbydelse til Finland og Danmark.

Torsdag den 20. Nov. 1941 henvendte den tyske Gesandt, *Renthe-Fink*, sig til den danske Udenrigsminister for underhaanden at erfare Regeringens Stilling til en eventuel Tiltrædelse af Pagten. *Scavenius* var ikke afvisende, men den samlede Regerings Modtagelse af dette Ønske blev en Afstandtagen, og saa var det forbi med Stilfærdigheden fra tysk Side. Om Fredagen var der Tale om et tysk *Krav* om Tiltrædelse. Der begyndte nu en Række Drøftelser, dels i Ministeriet, dels i Samarbejdsudvalget, men begge Steder afviste man Kravet. Denne Holdning vakte nogen Irritation i tyske Kredse, og Renthe-Fink sendte om Fredagen en Note, hvori han understregede, at Pagten ikke indeholdt politiske Forpligtelser, og at man i Berlin ikke vilde forstaa et Afslag. Renthe-Fink ventede Svar i Løbet af Fredagen, ellers imødesaa han en Henvendelse fra Berlin.

Da Fredagen alligevel ikke bragte noget Resultat, foreлaa der Lørdag Morgen et Brev fra Renthe-Fink. Han gjorde opmærksom paa Alvoren i denne Sag. En Afvisning vilde betyde, at man satte sig uden for den hidtil førte Politik. Det var uforstaaeligt, om man vilde afvise den fra Tyskland fremstrakte Haand! Der afholdtes Statsraad i Løbet af Lørdagen, men man naaede ikke noget endeligt Standpunkt. Der blev givet Udtryk for Frygt for, at en Afvisning skulde kaste Danmark ud i »norske Tilstande«. Ogsaa Regeringen og Samarbejdsudvalget holdt Møder, men heller ikke her naaedes nogen Afgørelse; man henskød Sagen til Drøftelse i Grupperne.

I Regeringen mærkedes, efterhaanden, som de tyske Trusler forstærkedes, en begyndende Vaklen. Statsminister Stauning var tilbøjelig til at give efter og fandt ligesom de upolitiske Ministre, at et Afslag ikke kunde opretholdes, hvis der ikke skulde ske Landet noget forfærdeligt. Det store Flertal af Ministre fastholdt imidlertid deres Afvisning. Saaledes svandt ogsaa Lørdagen hen uden Afgørelse og uden Svar til Tyskerne. Reaktionen herpaa lod ikke vente længe paa sig.

Klokken 3 Natten til Søndag ringede *Renthe-Fink* og anmodede om en Konference med Statsministeren og Udenrigsministeren. Han meddelte her, at han havde haft en Opringning fra *Ribbentrop*, der tog meget alvorligt paa Sagen. En Afvisning af Tiltrædelse vilde betyde Ophør af Samarbejdet, og *Tyskerne vilde herefter ikke føle sig bundet af Tilsagnet af 9. April.* Nu stod man altsaa over for et skarpt Ultimatum med temmelig sikker Vished om, at et dansk Nej vilde kaste Landet ud i de voldsomste Trængsler. Naar Tyskland gik fra Løfterne af 9. April, hvad saa med Resterne af vor Selvforvaltning og Retsvæsen, hvad saa med vor Integritet, hvad saa med Sønderjylland? Man turde ikke fastholde Afvisningen, og i Løbet af Søndagen opnaaedes der inden for Regeringen og Samarbejdsudvalget Enighed om at tiltræde, idet man dog vilde søge indført nærmere præciserede Begrænsninger, som der fra tysk Side var kommet Antydninger frem om, og som efterhaanden var blevet ridset klarere op. I Løbet af Søndagen afgav Udenrigsministeren bekræftende Svar.

Der var om Lørdagen sket telegrafisk Indkaldelse af de forskellige Partiers Rigsdagsgrupper og Hovedbestyrelser; men da de samledes Søndag Aften, var Sagen altsaa allerede afgjort og maatte tages til Efterretning. Paa alle Møder var Stemningen uhyre bitter.

I de Samtaler, som efter Svarets Afgivelse førtes mellem *Scavenius* og *Renthe-Fink*, kom sidstnævnte nærmere ind paa Tanken om en Tillægsprotokol. Man enedes om en Skitse til en Tillægsprotokol paa fire Punkter, der fastslog: 1) at det udelukkende drejede sig om et Samarbejde vedrørende Afværgeforanstaltninger over for

Hans Hedtoft-Hansen.

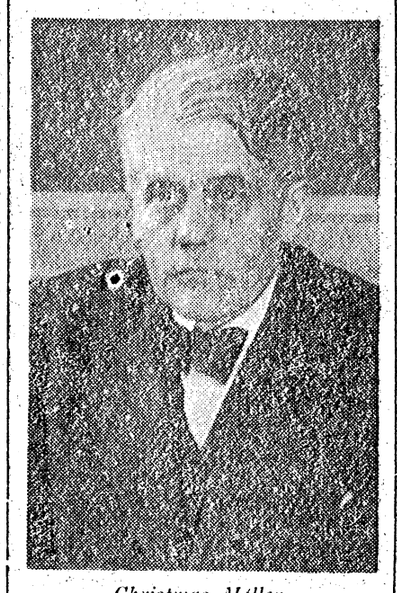
Kommunismen, 2) at disse Afværgeforanstaltninger kun laa paa det politimæssige Omraade, 3) at Danmarks Status som ikke-krigsførende Stat ikke ændredes, og 4) at Samarbejdet kun drejede sig om Statens indre Beskyttelsesanliggender.

Efter Indbydelse rejste *Scavenius* saa Mandag den 24. til Berlin for at være med ved Undertegnelsen af Pagten om Tirsdagen. Det viste sig nu, at man i Berlin ikke var indstillet paa en Tillægsprotokol, og der blev lagt meget stærkt Tryk paa Scavenius for at faa ham til at frafalde denne Ordning. Imidlertid holdt Scavenius fast ved, at en saadan Tillægsprotokol dannede Forudsætningen for en dansk Tilslutning. Hans Mandat gjaldt kun Tiltrædelse paa disse Vilkaar, og vilde man ikke tiltræde Ordningen, havde han ikke mere at gøre i Berlin. Da man stod umiddelbart foran Pagtens Undertegnelse, vilde man ikke risikere den Fadæse, som det vilde være, hvis en af de Indbudte rejste hjem, og saa blev Tillægsprotokollen for Danmarks Vedkommende da en Kendsgerning.

Samme Dag, som Undertegnelsen fandt Sted i Berlin, gav Bitterheden sig stærke Udslag i København. Det var navnlig Studenterkredse, som reagerede. De sendte et Brev til Kongen med en Beklagelse og Protest mod det skete, og de samlede sig til Demonstrationer, der bl. a. ogsaa gik til Christiansborg, hvor Udenrigsministeriet har sine Lokaler. Om Aftenen kom det til Haandgribeligheder, og Politiet maatte trække Stavene. Ogsaa om Onsdagen var der Uroligheder, og et stort Antal Studenter arresteredes. Renthe-Fink ringede fra Berlin og meddelte, at man der var meget ophidset mod Danmark. Der forelaa iøvrigt en Trusel om at lade tysk Militær gribe ind. I Løbet af Onsdagen ebbede Uroen ud. Der havde ikke udspillet sig lignende Scener i det øvrige Land. Et bevæget Kapitel i Besættelsens Historie var spillet til Ende.

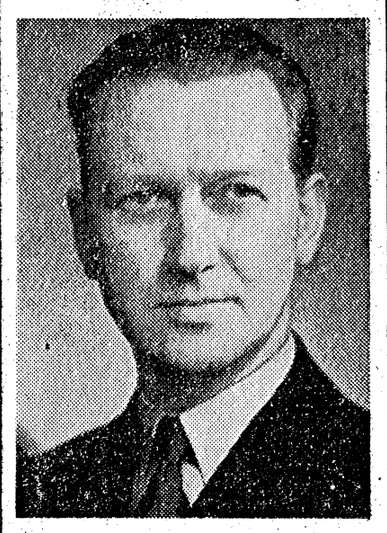
Et Efterspil

Scavenius gav efter sin Hjemkomst Udtryk for, hvor imponeret han var blevet af det storslaaede Skuespil, han havde overværet, og af den nationale

Christmas Møller.

Kraftudfoldelse og Sejrsvilje. Han erklærede med Styrke, at nu maatte »Danmark indstille sig helt paa at følge den tyske Parole«. Hans Erklæring førte til et Efterspil i Ministeriet, hvor navnlig Finansminister *Buhl* gik haardt imod ham. Under en Samtale med Statsministeren noget efter

H. C. Hansen.

udtrykte Scavenius sin Misstemning over for den Uvilje, der mødte hans Standpunkter i Ministermøderne (det var i første Række Buhl, han betragtede som sin Modpol), og han hævdede, at hvis man vilde søge at afbryde hans Politik, maatte enten de paagældende Ministre eller han selv træde tilbage.

I et derpaa følgende Møde af de ni politiske Ministre drøftede man Kontroversen. Statsministeren bemyndigedes til at fremsætte en Udtalelse om, at det var Ministeriets Ønske, at den ved offentlige Erklæringer førte Politik skulde opretholdes. Man kunde ikke paa Forhaand sige, hvordan der burde handles i de enkelte Tilfælde, men alle Sager maatte forelægges i god Tid, forinden Løfter blev afgivet. Dog var der visse Sager, som man afgjort vilde være imod.

Da Statsministeren senere refererede Mødets Udtalelse for Udenrigsministeren, tog denne Udtalelsen til Efterretning.

Buhl tvinges bort og afløses af Scavenius

III.

DANMARKS Tiltrædelse af Anti-Kominternpagten mødtes ikke blot med Protest i selve Landet, hvor de fleste dog hurtigt erkendte, at der ikke havde været andet at gøre for Regeringen; den mødtes ogsaa med Protest udefra. Situationens Udvikling havde gjort Stillingen uholdbar for Danmarks Gesandter i de allierede Lande. Gesandten i London, Grev *Reventlow*, tog Konsekvensen af Udviklingen og meddelte det danske Udenrigsministerium, at han nu afbrød Forbindelsen med det. Han erklærede derefter: »Jeg agter at opretholde et frit Danmarks Forbindelser med den britiske Regering og at varetage de danske Interesser i London.«

Det blev ikke ved dette ene Stød. Den 31. Januar 1942 meddelte Udenrigsministeriet, at den danske Gesandt i Buenos Aires, *Fin Lund*, havde nægtet at efterkomme Regeringens Ordre og var afskediget. Den 14. Maj meddeltes, at de danske Konsuler i Kanada, Australien og Sydafrika havde givet Udtryk for deres Tilslutning til Grev Reventlow, og de blev derfor afskediget.

Det var dog mest Minister Kauffmann, der beskæftigede Hr. Scavenius. Den 8. Januar udstedtes en Regeringserklæring, der formede sig som en skarp Anklage mod Hr. Kauffmann. Han havde den 3. Januar s. A. overrakt den amerikanske Regering en Erklæring i Tilslutning til den Solidaritetserklæring, som den 1. Januar i Washington var blevet undertegnet af en Række Stater, der var i Krig med Tyskland og Italien. Kauffmanns Erklæring havde følgende Ordlyd:

»Da den danske Regering i det besatte Danmark, hvorfra den ikke havde nogen Mulighed for at undslippe, befinder sig under tysk Tvang og ikke er frit stillet til at kunne underskrive de forenede Landes Erklæring af 1. Januar 1942, ønsker jeg, Henrik Kauffmann, Danmarks Minister i De forenede Stater, at erklære, at den danske Nation, skønt underkuet, nu mere end nogensinde tror paa Principerne i og Formaalet med det atlantiske Frihedsbrev af 14. August 1941. Danskerne i den frie Verden føler sig forpligtet til at yde deres bedste i den fælles Kamp mod Hitlers Nazisme og slutter sig derfor til de Principer, der er indeholdt i Erklæringen af 1. Januar 1942, som om Erklæringen var blevet underskrevet af en fri dansk Regering.«

Det var altsaa denne Erklæring, som affødte den stærke Protest, der, som Tingene laa, var en uundgaaelig Gestus fra den danske Regerings Side.

I Vinterens Løb fremsatte Tyskerne Krav om Bevæbning af de danske Skibe, der var med i de farlige Konvojer til Holland. Danmark skulde selv bevæbne dem. Regeringen nægtede meget bestemt at gaa med til en saadan Ordning. Tyskerne pressede fortsat paa, og de ændrede deres Krav derhen, at Danmark skulde give Lov til, at Tyskerne selv opstillede Vaaben paa Skibene og satte Mandskab ombord til at betjene Vaabnene. *Scavenius* gik hver Gang ind for at imødekomme Kravene, men de politiske Ministre var stadig imod det; man vilde ikke for nogen Pris tiltræde en Ordning, der brød med vor Neutralitet og placerede os som krigsførende Magt. Det kom til voldsomme Sammenstød navnlig mellem Scavenius og Buhl.

Affæren blev ved at løbe. Den begyndte under Staunings Periode som Statsminister og fortsatte, da *Buhl* havde overtaget Regeringen. Da Tyskerne blev ved at presse paa, tog man den Stilling, at Tyskerne saa selv kunde tage nogle Skibe og sejle dem under tysk Flag. Det blev dog ikke til noget; efterhaanden løb Sagen ud i intet.

Staunings Død

I Foraaret 1942 blev Statsminister *Stauning* alvorligt syg. Han havde i nogen Tid været en træt Mand efter et langt Livs enorme Slid. Det blev klart, at han ikke kunde staa Sygdommen igennem, og det gav Anledning til alvorlige Overvejelser inden for Regeringen og mellem Kongen og Regeringen. Man var enig om, at det meget vel kunde tænkes, at Tyskerne vilde benytte Lejligheden til at gribe ind og paatvinge Danmark en Statsminister, maaske en helt ny Regering. Man krydsede saadanne eventuelle Planer paa en djærv Maade, i høj Grad støttet af Kongen. Det gjaldt om at staa med en ny Statsminister i samme Øjeblik, Stauning døde. Der skete da det, at Kongen den 1. Maj konstituerede *Vilhelm Buhl* som Statsminister.

Søndag Formiddag den 3. Maj udaandede Stauning, og Dagen efter kom den officielle Udnævnelse af Buhl til Statsminister. Den nye Regering udstedte en Erklæring, og Dagen efter fremsatte Buhl en Udtalelse i Folketinget. Det var en Lykke for Danmark, at der stod en saa rankrygget Mand som Buhl parat. Han havde i alle danske Kredse vundet Respekt for sin Fasthed over for Tyskerne, og han mødtes med Tillid i alle Kredse, en Tillid, som stadig voksede, efter som Tiden gik og den ene svære Opgave efter den anden stillede hans Evner og Rankhed paa Prøve.

Voksende Spænding

Kort Tid efter Statsministerskiftet indtraf en Begivenhed, som fik en betydelig Indflydelse paa Tyskernes Holdning, dvs. den affødte en Skærpelse, der havde sit Udspring og sin Motivering i Tyskernes forøgede Mistillid til de danske Politikere. Det var *Christmas Møllers* Flugt til England.

Den 15. Maj udstedte Regeringen en Meddelelse om Sagen, hvori den tog Afstand fra Christmas Møllers Handling og beklagede den.

Tyskerne havde paa en Maade selv været Aarsag til Flugten, idet de ved at tvinge Christmas Møller bort som Minister, senere som Folketingsmand og Indehaver af politiske Tillidshverv havde gjort det umuligt for ham at udfolde nogen som helst legal Virksomhed. Christmas Møller havde iøvrigt forud for sin Flugt deponeret sin Opsigelse af sit Medlemsskab i Det konservative Folkeparti, og saa meget lettere kunde de Konservative i en Erklæring, Partiet udsendte, enstemmigt slutte sig til Regeringserklæringen.

Christmas Møller var vel næppe mere truet end flere andre, men han flygtede utvivlsomt i Tillid til at gøre sit Land en Tjeneste ved at placere sig i London. Der var den Gang i alle Kredse, ogsaa de konservative, meget delte Meninger om det rigtige i hans Handlemaade.

Forinden han rejste paa Opfordring fra engelsk Side, var der rettet lignende Anmodning til et Par andre, bl. a. *Hedtoft-Hansen*. Hedtoft-Hansen var personlig villig, men da han raadførte sig med Stauning, fraraadede denne Rejsen af Hensyn til de hjemlige Interesser, og det bøjede Hedtoft-Hansen sig for.

Maanederne September og Oktober 1942 kom til at rumme nogle af de mest bevægede Tildragelser i Besættelsestiden. I September faldt Frikorps »Danmark«s Orlov, og sidst i September til først i November kom den alvorlige Krise, der førte med sig, at Scavenius afløste Buhl som Statsminister.

I August Maaned begyndte Rygterne at løbe om, at Frikorps »Danmark« vilde komme hjem paa Orlov, men at det var Hensigten, det skulde blive hjemme og efterhaanden overtage politimæssige Opgaver. Der bredte sig en alvorlig Bekymring for Udviklingen. Man vidste jo, hvor rystende daarlig Kvaliteten af Korpsets Medlemmer var, og man var klar over, at Opholdet paa Østfronten yderligere havde brutaliseret disse Landsknægte. Nu slog Frygten for, at Korpset skulde anvendes hjemme, ikke til denne Gang, men Soldaternes Optræden var endnu værre, end man havde ventet.

Hjemkomsten fandt Sted den 8. September. Styrken talte 33 Officerer og 823 Underofficerer og Menige. Paa Godsbanegaarden modtoges Korpset af Gesandt *von Renthe-Fink*, Partifører *Frits Clausen* samt Repræsentanter for SS og den tyske Værnemagt foruden af de Paarørende. Frits Clausen hyldede Korpset for dets Indsats og ønskede det velkommen hjem.

Kort efter Frikorpsets March gennem Byen til Kasernen, hvor de skulde opholde sig nogle Dage, før de enkelte rejste til deres Hjem, fandt der en Pressemodtagelse Sted paa Hotel »d'Angleterre«. Det var en af de mange Tvangssituationer, den danske Presse stilledes overfor. Korpsets Chef efter von Schalburgs Død, Sturmbannführer *Martinsen*, understregede, at Korpsets Opgave ikke var af politisk Art. Truende advarede han Københavns Befolkning mod at udfordre Frikorpsets Ære.

Samtidig med denne Trusel lod man fra den tyske Værnemagt tydeligt forstaa, at Korpsets Medlemmer, der bar de tyske Uniformer, var at betragte som Medlemmer af den tyske Værnemagt, og at denne ikke vilde finde sig i, at de blev udsat for Gêne eller Haan. Saaledes beskyttet begyndte Frikorpsmændene saa at nyde Ferien. De opførte sig som gale Mennesker, de provokerede Slagsmaal paa Gaderne, de trængte ind i Restaurationer, truede Vært og Gæster, skød for et godt Ord, og i mange Tilfælde baade i København og Provinsen søgte de at faa Afløb for Hævnlyster over for Folk, de bar gammelt Nag til. Efterhaanden steg Forbitrelsen i Landet til stormende Højder. Det vil føre for vidt at skildre Enkeltheder om disse Voldsmænds Hersærkergang. Den 13. Oktober rejste Korpset, og hele Landet aandede lettet op. Man undte dem at komme tilbage til Østfronten. Korpset havde ved sin Optræden skrevet sit eget Skændselsbrev.

Den voldsomme Krise i Forholdet mellem Danmark og Tyskland, som prægede Efteraaret 1942, var et Udslag af tysk Irritation over den danske Modstand paa en Række Omraader, men først og fremmest Vrede over den danske Befolknings Modtagelse og Behandling af Frikorps »Danmark«. Wilhelmsstrasse følte sig endogsaa nødsaget til at sende et Telegram til København, hvori den tyske Regering gav Udtryk for sin Vrede.

Kongens Telegram

Iøvrigt laa Situationen saadan, at den aktive og direkte Modstand i Form af Sabotage tog stadig stærkere Fart. Ogsaa paa politisk Hold mødte Tyskerne Afvisning i adskillige Spørgsmaal. Regeringen havde i *Buhl* en Leder, der ikke lod sig skræmme eller kue, men som rankt og modigt holdt sin Linje. Derfor havde Tyskerne ogsaa besluttet, at han hurtigst muligt skulde fjernes. Da Efteraaret kom, var Situationen moden til en dramatisk Tilspidsning, og Tyskerne drog endogsaa selve Kongen ind i Affæren.

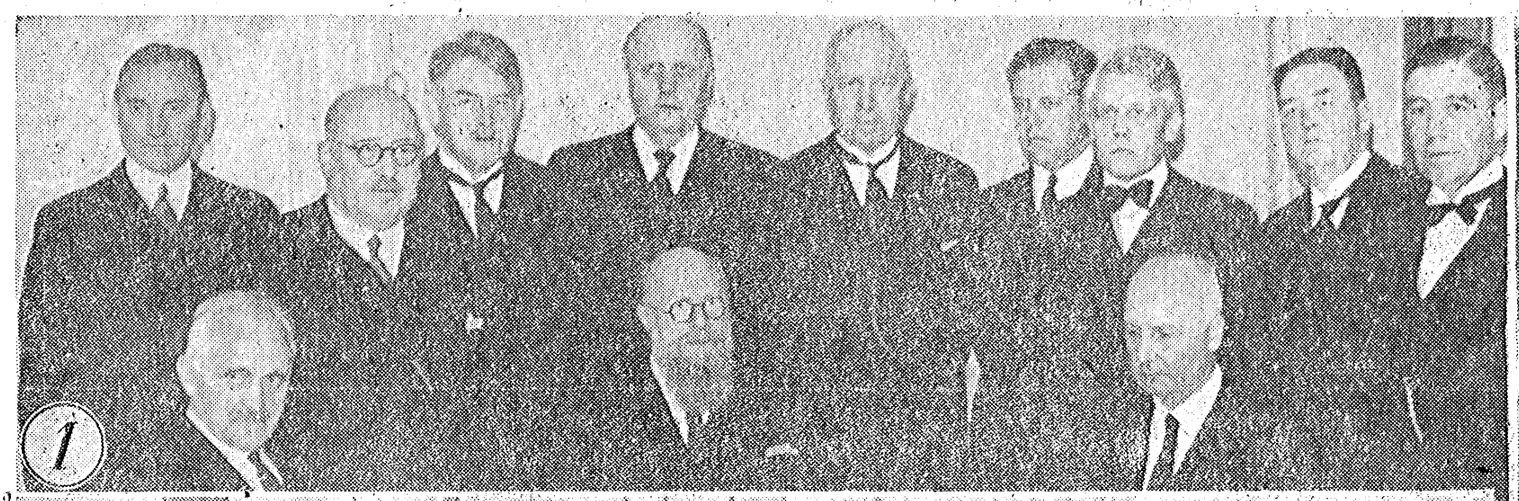
Anledningen fandt man i den berømte Telegramudveksling. *Hitler* havde sendt Kongen et Lykønskningstelegram paa Fødselsdagen den 26. September. Kongen svarede med et Telegram, hvori han brugte samme Ordvalg, som han altid plejede. Det lød: »Min bedste Tak. Christian Rex.« Naturligvis kan man sige, at det var en knapt tilmaalt Taksigelse, naar det drejede sig om Tysklands mægtige Hersker, men at det kunde afstedkomme saa voldsomme Reaktioner, som det gjorde, havde ingen kunnet tænke sig.

Den 29. September lod den tyske Regering over for Kongen fremføre en Beklagelse af, at hans Takketelegram til den tyske Fører og Rigskansler var holdt i en saa knap Form, at det maatte betragtes som uvenligt og uhøfligt. Hvor latterlig Anledningen end var, saa den danske Regering sig dog nødsaget til, i Forstaaelse med Kongen, at affatte et Svar til den tyske Regering, hvori man søgte at give en Redegørelse for Situationen, der kunde tilfredsstille de vrede Guder i Berlin; men saa let klarede man ikke Sagen, fordi Tyskerne havde vidtgaaende Planer. Det tyske Udenrigsministerium hjemkaldte Gesandten i København og lod den danske Gesandt i Berlin vide, at han burde rejse hjem. Den diplomatiske Forbindelse blev dog ikke afbrudt. Gesandtskaberne fungerede videre med en Chargé d'Affaires som Leder.

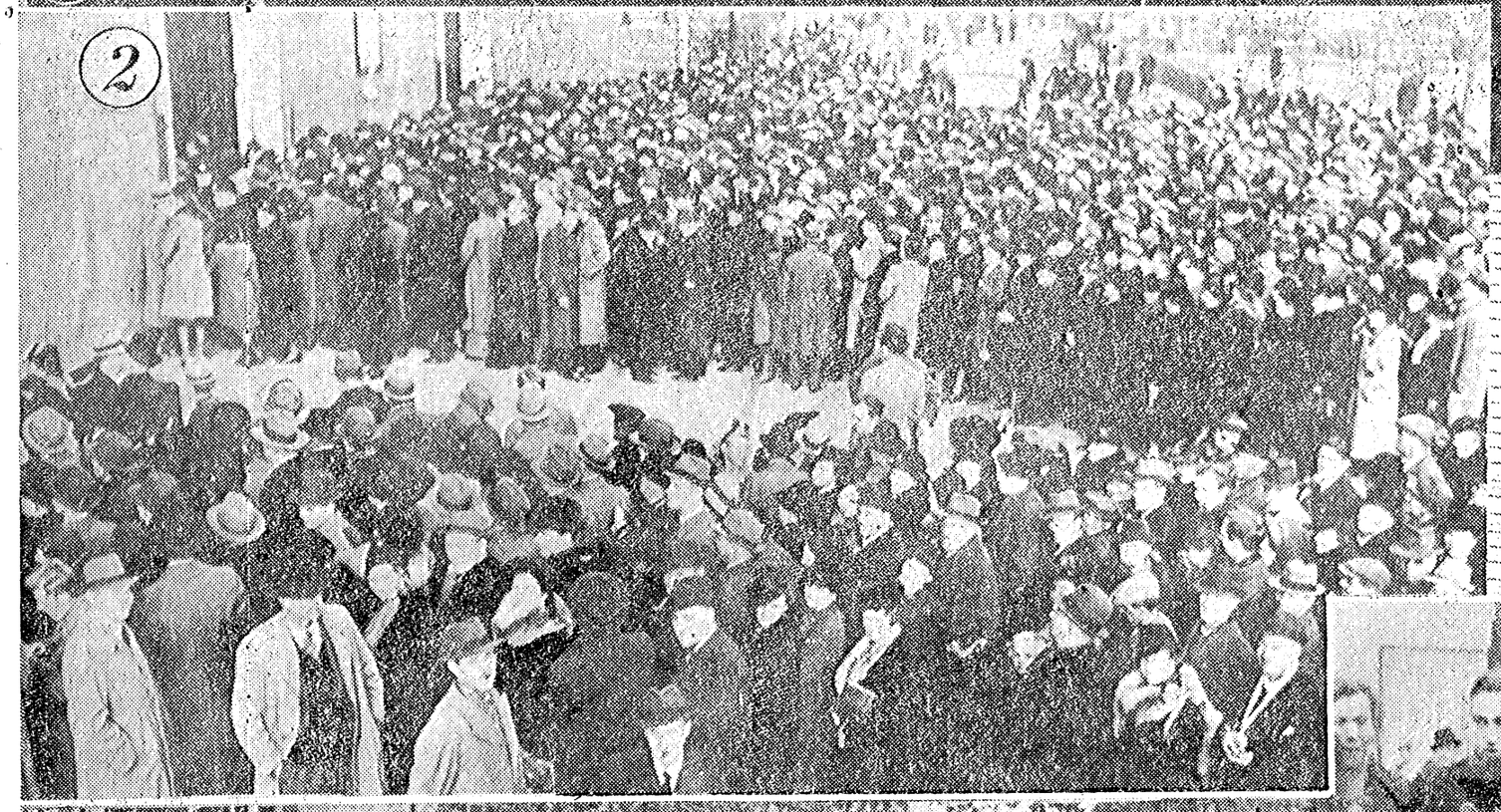
Krisen maatte selvsagt blive yderligere vanskelig for den danske Regering, fordi man havde en Udenrigsminister af den Indstilling, som Scavenius nu engang havde. Typisk for ham er Udtalelser, han fremsatte i et Pressemøde i Udenrigsministeriet den 2. Oktober. Dette er det første Stød mod Kongen, sagde Udenrigsministeren, og maaske kan det føres tilbage til »den hysteriske Kongetilbedelse, som vi oplever her i Landet, og som viser, at Førerprincipet bunder dybt i Folket«!! Kongen er nu kommet i Skudlinjen, og det er Regeringens Opgave at klare Sagen, fortsatte han. I et konstitutionelt Land skulde det ellers være saaledes, at det var Kongen, som maatte klare en vanskelig Situation for Regeringen. »Frikorps Danmark« har sikkert bidraget meget til de Vanskeligheder, som er opstaaet. Jeg gjorde i sin Tid meget for, at vore Officerer skulde tage sig af Frikorpsets Officerer, men det lykkedes ikke. Det vilde sikkert ellers have betydet noget i vort Forhold til Tyskland, om min Tanke var blevet praktiseret.

En saadan Indstilling hos den danske Udenrigsminister skulde ikke gøre Sagen lettere. Der kom ikke nogen hurtig Afgørelse af Sagen. Tyskerne fandt det efter bedste Nervekrigs-Mønster taktisk klogt at lade Sagen svæve nogen Tid. Den 6. Oktober kom Wilhelmstrasse med en Udtalelse om Krisen. Ikke alt i Danmark forløb, som man kunde have ventet sig, hed det, og dette til Trods for »de tyske Instansers yderst korrekte Holdning«. Nu var der ogsaa

FRA 9. APRIL TIL 29. AUGUST

1

3

2

6

4

5

7

9

10

8

1. Samlingsregeringen af 8. Juli 1940. — 2. Uden for Indgangene til Forum under Socialdemokratiets Kæmpemøde Søndag den 27. Oktober 1940. — 3. General Lüdtke under en tysk Troppeparade i Fælledparken. Yderst til højre Minister von Renthe-Fink. — 4. Tysksindede danske Officerer med Oberstløjtnant Kryssing i Spidsen ved Frikorps »Danmark«s Afrejse den 20. Juli 1941. — 5. Fra Statsminister Th. Staunings Bisættelse. Vogntoget passerer de sænkede Faner. — 6. Fra Urolighederne omkring »Forum« efter et Nazimøde. — 7. Statsminister Scavenius paa Amalienborg med Dr. Werner Best. — 8. Da Statsminister Vilh. Buhl traadte tilbage i November 1942. — 9. Fra Rigsdagsvalget den 23. Marts 1943. — 10. Da Sukkerhuset brændte efter det engelske Flyverangreb den 27. Januar 1943.

forekommet Fornærmelser mod Frikorpsfolkene og forskelligt andet. »Der er forefaldet visse Episoder. Visse Kredse tror, de kan tillade sig en hel Del.« Efter denne Salve gik der igen nogen Tid. Luften var stadig svanger med Torden.

Netop i disse Dage skete der et Generalskifte. General *Lüdke*, der havde været Øverstkommanderende over de tyske Tropper i Danmark i mere end to Aar, blev sendt andet Steds hen og afløstes af General *von Hanneken*, en Mand, der var udgaaet af Goerings Wirtschaftsdienst. Skiftet havde dog næppe nogen direkte Forbindelse med Krisen; Tyskerne paastod, at Skiftet var besluttet, før Krisen satte ind. Mens General Lüdke havde været en rolig Mand, var von Hanneken betydelig mere uligevægtig, en Koleriker, der hurtigt slog ind paa en skarp Kurs.

Den 13. Oktober kom *von Hanneken* med Kravet om, at alle danske Tropper i Jylland skulde forlægges til Øerne. Jylland skulde være rømmet inden 15. November. Selv om det var yderst beskedne danske Troppestyrker, der var Tale om, vilde Tyskerne altsaa ikke risikere noget nu, da Krigslykken ikke tilsmilede Tyskland saa venligt som før, og da en engelsk Invasion ikke længer hørte til Umulighederne.

Oktober Maaned gik. Saa kom der paa Maanedens næstsidste Dag en Invitation fra Udenrigsminister *von Ribbentrop* til Udenrigsminister *Scavenius* om at komme til Berlin for at tale med ham om det dansk-tyske Forhold. Der holdtes Lørdag den 31. Okt. Ministermøde om Sagen. Statsminister *Buhl* udtalte om de formodede tyske Krav, at han ikke kunde tænke sig et væsentligt upolitisk Ministerium; nogen Jødelovgivning var ikke mulig under den nuværende Regering, heller ikke Dødsstrafs Indførelse. Iøvrigt maatte Udenrigsministeren ikke slutte nogen Aftale. Ministeriet erklærede sig enigt i disse Synspunkter, og *Scavenius* udtalte, at han naturligvis var klar over, at han ikke kunde afslutte nogen Overenskomst.

Tyskerne kræver Buhl fjernet

Den 1. November rejste *Scavenius* til Berlin, og den 2. Nov. havde han en Forhandling med Rigsudenrigsminister *von Ribbentrop*. Denne gav Udtryk for, at Føreren var betænkelig ved Udviklingen i Danmark; det kunde ikke fortsætte saadan. Kongetelegrammet var et Udtryk for, at Danmark ikke forstod Situationen. Nu havde Ribbentrop faaet Fuldmagt til at søge Forholdet ordnet. Det, man maatte kræve af Danmark, var en ny Regering, der havde Tysklands Tillid, og det vilde den have, hvis Scavenius blev Statsminister; dog maatte Regeringen naturligvis ogsaa have det danske Folks Tillid. Den nye Regering maatte have Fuldmagt fra Rigsdagen. Man maatte videre kræve, at der blandt de nye Ministre fandtes Folk, der stod de danske Nazister nær; det var nødvendigt at knytte denne Bevægelse til Regeringen. Man maatte ogsaa kræve Fagforeningerne repræsenteret i Regeringen. Tyskland vilde indrømme en Frist til 9. November; hvis der ikke forelaa en Regeringsændring til den Tid, vilde der blive Tale om en tysk Reaktion.

Scavenius havde afvist at danne Regering; den nuværende var bedst egnet til at skabe det rette Forhold, sagde han. Han argumenterede imod Nazisters Optagelse i Regeringen, en Tanke om at optage den nazistiske Lektor *Popp Madsen* afviste han som en fuldkommen Misforstaaelse af Situationen. Dr. *Best*, der overværede Samtalen, slog fast, at der naturligvis kun var Tale om at gennemføre det, der var mest hensigtsmæssig. Ang. Fagforeningernes Repræsentation pegede han paa Navne som *Axel Olsen* og *Laur. Hansen*.

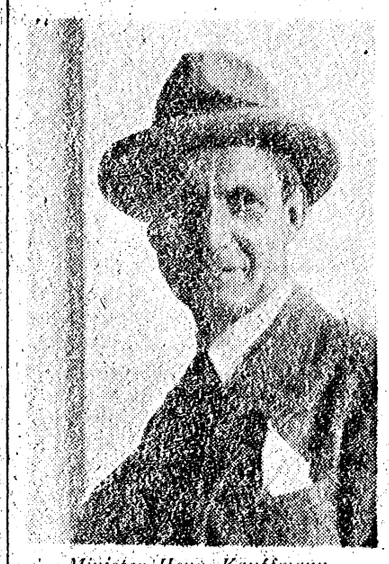
Saadan lød Scavenius' Referat, som han afgav i et Ministermøde om Aftenen den 3. November. Statsminister *Buhl* slog fast, at enkelte Personer naturligvis ikke kunde være nogen Hindring, naar blot Skiftet ikke betød et Systemskifte. Dagen efter holdtes atter Ministermøde, og Buhl hævdede, at et blankt Afslag næppe var tilraadeligt, men fundamentale Ændringer i bestaaende politiske Tilstande maatte afvises.

Kl. 19 samme Dag holdtes: Møde mellem de politiske Ministre og Samarbejdsudvalget. Alle var imod et Statsministerskifte. Senere paa Aftenen holdtes Møder i de forskellige Partigrupper, og i alle Grupper var man enig om ikke at akceptere de tyske Krav, men søge at naa det bedst mulige ved Forhandling. Man maatte søge undgaaet et Statsministerskifte, søge at bevare et politisk Flertal i Regeringen, ikke optage i Regeringen nazivenlige Personer og søge Fuldmagten til Regeringen begrænset.

I Ministermødet Torsdag den 5. November blev der givet Referat fra Grupperne. Scavenius hævdede, at han ikke kunde tage Ansvaret for Forhandlingerne, kunde han ikke møde med et virkeligt Tilbud, betragtede han sig som udtraadt af Ministeriet. Man maatte i det mindste tilbyde en ny Statsminister. — I en Samtale lidt senere erklærede Buhl over for Scavenius, at hans Person ikke skulde danne nogen Hindring.

Samme Dag var Dr. *Werner Best* ankommet som det tyske Riges Befuldmægtigede i Danmark i Stedet for *Renthe-Fink*. Der var sandt at sige ikke nogen Bedrøvelse i Danmark over Afskeden med Renthe-Fink; han var ikke nogen paalidelig Mand, man vidste aldrig, hvor man havde ham. Hvad Dr. Best angik, gjaldt det, at der gik ildevarslende Rygter om ham og hans Optræden i andre besatte Lande. Han viste sig ogsaa ganske rigtigt at være en haard Mand, men han var dog til at tale med nu og da, en betydelig Intelligens, men blind Fanatiker i Troen paa Nazismen og det tyske Rige. Der er ikke Tvivl om, at det var hans ærgerrige Maal at faa det til at glide roligt og nogenlunde fredeligt heroppe; men hans Linje lod sig ikke gennemføre, fordi Forudsætningen for den maatte være saavel en vis Velvilje hos Danskerne som en forstaaende Indstilling fra ledende tysk Side, og ingen af Delene fandtes.

Torsdag den 5. Kl. 13 drøftede de politiske Ministre og Samarbejdsudvalget Situationen, og man tiltraadte med Beklagelse et Statsministerskifte. Kl. 15 samledes hele Ministeriet og Samarbejdsudvalget. Man tiltraadte et Forslag om at bede Nationalbankdirektør *Bramsnæs* danne Regering og at sikre Buhls Deltagelse i de videre Forhandlinger (dette sidste afvistes af Dr. Best). *Buhl* havde efter Mødet en Samtale med Bramsnæs, der afviste Tanken om at danne Re-

Minister Henr. Kauffmann, Danmarks Gesandt i Washington.

gering. Under en Samtale mellem Udenrigsministeren og Dr. *Best* foreslog Scavenius Bramsnæs, og det aftaltes, at man skulde bede Bramsnæs tage en Samtale med Best næste Formiddag. Best erklærede iøvrigt under Samtalen med Scavenius, at de enkelte Personnavne, som var nævnt i Berlin, kunde betragtes som bortfaldet. Fuldmagten til Regeringen skulde kun dreje sig om Forhold ang. Værnemagten og Krigsførelsens Sikring. Efter at Scavenius havde refereret denne Samtale, blev der igen forhandlet med Bramsnæs, som atter afviste, men dog indvilgede i at tage Samtalen med Best.

Samtalen fandt Sted Fredag den 6. November. *Bramsnæs* sagde til Dr. *Best*, at han ikke kunde overtage Posten som Regeringschef. Best svarede, at saa maatte man snarest finde en anden. I et Møde om Eftermiddagen mellem de politiske Ministre og Samarbejdsudvalget enedes man om at opfordre Venstremanden *Hauch*. Man mente som saa, at han som de danske Bønders Førstemand sikkert vilde blive akcepteret af Tyskerne, for hvem Landbrugseksporten betød saa meget. Rigsdagsgrupperne tiltraadte dette Forslag.

I et Ministermøde Lørdag Fm. refererede Udenrigsministeren en ny Samtale, han havde haft med Dr. Best. Heller ikke Hauch kunde akcepteres. Da Scavenius var forberedt derpaa, havde han i Forvejen forhandlet med Buhl om Sagen og havde over for Best nævnt Navnene Overborgmester *Viggo Christensen* og Departementschef *Koefoed*. Tyskerne var imidlertid nu blevet utaalmodige, Sagen hastede og maatte ordnes i Dagens Løb; man vilde have Scavenius som Statsminister. Scavenius havde da sagt, at han ønskede at bevare Buhl som Fagminister, men dette blev bestemt nægtet Godkendelse af Best, fordi »det drejede sig om et Symbol«. Scavenius havde yderligere sagt, at Forudsætningen for, at han kunde komme igennem over for Rigsdagen, maatte være, at saa mange som muligt af de tidligere Ministre fortsatte, og at der ikke optoges Nazister eller dem nærstaaende Personer i Regeringen. Best havde alligevel nævnt følgende Personer, som »vilde gøre et godt Indtryk«: Proprietær *C. O. Jørgensen*, *Knud Bach*, Direktør *Juncker* og Professor *Wanscher*. Scavenius havde blankt afvist dem alle.

Scavenius afløser Buhl

I et nyt Ministermøde Kl. 15,30 meddelte Udenrigsministeren, at Dr. Best havde sagt, han vilde være tilfreds med, at Statsminister *Buhl*, Kirkeminister *Fibiger* og Finansminister *Alsing Andersen* traadte tilbage. Det vilde være nødvendigt, at der oprettedes et særligt Socialministerium under *Laur. Hansen*, og *Jørgen Jørgensen* maatte flyttes til et andet Ministerium, dog ikke Kirkeministeriet.

I et følgende Møde mellem de politiske Ministre og Samarbejdsudvalget formedes følgende fire Spørgsmaal, der skulde stilles Scavenius:

1. Hvorledes tænker Scavenius sig Regeringens Tiltrædelseserklæring?
2. Hvorledes vil Scavenius stille sig til et evt. Krav om Tiltrædelse af Tremagts-Pagten?
3. Hvorledes vil Scavenius stille sig til Kravet om en Jødelovgivning?
4. Hvilke upolitiske Personligheder tænkes optages i Ministeriet?

I et Ministermøde Kl. 17,45 stilledes Spørgsmaalene til Scavenius. Han blev fornærmet over dem, men søgte dog at give Svar.

ad 1: Tiltrædelseserklæringen maatte ligge paa Linje med Erklæringen af 3. Juli 1940; den maatte være venligere end den, Buhl havde afgivet.

ad 2: Dette Spørgsmaal bliver næppe aktuelt.

ad 3: Han vilde være imod en Jødelovgivning. Dog maatte man sikkert holde igen for Tiden m. H. t. Jøders Avancement o. l.

ad 4: Det stod ham endnu ikke klart, hvem han vilde opfordre.

Kl. 20 holdtes Møder i de forskellige Partigrupper. Der var næsten i alle Grupper en livlig Diskussion. Det var en bedsk Pille at skulle »sluge« Scavenius, men Resultatet blev dog under Hensyn til Situationens dybe Alvor, at Socialdemokraterne gav Tilslutning med alle Stemmer mod 6. Radikale og Retsforbundet tiltraadte. I Det konservative Folkeparti var der et lille Flertal imod, og i Venstre var Stemningen ligeledes overvejende imod, men det kom ikke til nogen Afstemning her.

Man fandt det rigtigt at tage en Konference med Kronprinsen om Sagen. Kongen laa syg paa det Tidspunkt, og Kronprinsen havde overtaget Regentskabet. Kronprinsen tiltraadte Ordningen, hvis Partierne var enige. En Regering uden om Rigsdagen vilde han afvise uanset Konsekvenserne. Sent paa Aftenen indfandt Partiformændene sig hos Kronprinsen, der efter alle Deltagernes Udsagn holdt en baade klog og virkningsfuld Tale. Han fremhævede Situationens Alvor og Nødvendigheden af Sammenhold. Hvis man ikke naaede til en Ordning, stod man rimeligvis over for en Fjernelse af hele vort Forfatningssystem, baade Kongemagten og Rigsdagen. Man burde, sluttede Kronprinsen, samles om de Muligheder, der nu forelaa.

Da Partiformændene i de derpaa følgende Gruppemøder refererede Kronprinsens Tale og Argumenter, tiltraadte ogsaa de Konservative og Venstre.

Det voldte ikke nogen Vanskelighed at naa til Enighed om Sammensætningen af en ny Regering, og der rejstes ikke tysk Indvending mod nogen af dem, der tiltraadte. Det tyske Krav om et upolitisk Flertal i Regeringen blev reelt ikke opfyldt.

Da man endvidere havde faaet forhindret det iøvrigt ganske uantagelige Krav om Optagelse af nazivenlige Personer i Regeringen, kunde Rigsdagen akceptere Ministeriet, der fik følgende Sammensætning:

Stats- og Udenrigsminister: *Erik Scavenius*. — Finansminister: *K. H. Kofoed*. — Justitsminister: *Thune Jacobsen*. — Minister for off. Arbejder: *Gunnar Larsen*. — Trafikminister: *N. Elgaard*. — Landbrugsminister: *Kr. Bording*. — Arbejdsminister: *Johs. Kjærbøl*. — Socialminister: *Laur. Hansen*. — Indenrigsminister: *Jørgen Jørgensen*. — Forsvarsminister: *S. Brorsen*. — Handelsminister: *Halfdan Hendriksen*. — Undervisningsminister: *Højberg Christensen*. — Kirkeminister: *V. Holbøll*.

Det næste Skridt var at udstyre Regeringen med en særlig Bemyndigelse. Forslaget gik ud paa, at Regeringen bemyndigedes til at udfærdige Forbud eller Paabud ang. Opretholdelse af Ro, Orden og Sikkerhed i det Omfang, det skønnedes nødvendigt. I Forslaget var følgende Sikkerhedsventil indsat: I Tilfælde af Regeringsskifte havde Loven kun fortsat Gyldighed, hvis den vedtoges af begge Rigsdagens Ting. I det hele havde Bemyndigelsen en begrænset Udstrækning, og den kom iøvrigt aldrig til Anvendelse.

I samme Maaned skete der et nyt Attentat mod den danske Hær, idet Tyskerne rejste Krav om Udlevering af væsentlige Dele af Hærens Materiel. I Kravet hed det, at Danmark kun maatte beholde Materiel til den daværende Styrke, dvs. ca. 2000 Mand. Regeringen anerkendte ikke nogen tysk Ret til at stille et saadant Krav og stemplede det som stridende mod Tilsagnet af 9. April. Imidlertid maatte man vige i nogen Grad, men Danmark beholdt dog Udrustning til 60,000 Mand, Resten tog Tyskerne.

Danmarks Gesandt i London, Grev Ed. Reventlow.

Fra Valget den 23. Marts til det afgørende Brud

IV.

I FORAARET 1943 var det danske Folketings Mandatperiode udløbet; den fireaarige Valgperiode var da forbi. Skulde man søge et Valg gennemført trods alt, eller var det bedre at lade Folketinget fungere videre, uanset at Valgperioden var udløbet? Man frygtede for, at Tyskerne ikke vilde tillade et Valg, efter at Situationen nu var skærpet og paa saa mange Maader tilspidset, som den var; og for det andet frygtede man for, at accepterede Tyskerne trods alt et Valg, vilde de paa forskellig Vis vanskeliggøre det, saa det blev et meget ufrit Valg. Maaske vilde de endog i Samarbejde med de danske Nazister udnytte Valgkampen til at fremkalde Spektakler og skabe et saa stærkt Spændingsforhold, at de kunde finde Anledning deraf til nye, voldsomme Indgreb mod den efterhaanden haardt beklippede danske, indre Frihed. Paa den anden Side: Hvis Folketingets Mandat ikke blev fornyet, havde det ikke længere grundlovsmæssig Basis, og ogsaa denne Situation kunde udnyttes af Tyskerne. De vilde kunne hævde, at naar Danskerne selv kunde bryde Grundloven, behøvede de jo heller ikke at tage noget som helst Hensyn, dvs. de kunde helt ignorere den danske Rigsdag.

Resultatet af Overvejelserne blev, at man ikke spurgte Tyskerne om Forlov, men blot gav dem en Meddelelse om, at man agtede at lade afholde Valg. Efter Sigende ønskede ogsaa Best, at Valget skulde afholdes, idet han regnede med derigennem at kunne dokumentere over for den tyske Regering, hvor ringe Tilslutning de for hans Linje besværlige danske Nazister havde i Befolkningen. Der kom da heller ikke fra tysk Side nogen Indsigelse, kun forskellige smaalige Krav om visse Restriktioner, der maatte gælde under Valgkampen. Og saa gjorde man da klar til Forberedelserne af det Valg, der skulde blive et af de mest betydningsfulde, maaske det allervigtigste, i dansk, politisk Historie, et magtfuldt Ja til Danmark og til Friheden.

Dagen efter at Udskrivning af Valg til Folketinget og Halvdelen af Landstinget havde fundet Sted — det var den 8. Marts — meddelte Statsministeren, at det tyske Mindretal paa Grund af særlige Forhold ikke agtede at deltage i Valgene, og da Regeringen — hed det videre i Meddelelsen — maa tillægge det Vægt, at der stadig opretholdes Adgang for Folkegruppen til at bevare Forbindelsen med Regeringen, har man besluttet at oprette en Stilling under Statsministeriet, som under disse Forhold giver Folkegruppen Adgang til at forebringe Spørgsmaal, der berører dens Interesser,

Det lød saa smukt og stilfærdigt, men dækkede naturligvis over et stærkt tysk Krav. Udover Dyrlæge *Jens Møller*, der som Indehaver af Folketingsmandatet vel nok har haft nogen Interesse i at beholde det, var Tyskerne sikkert lige glade med det. Langt mere end dette Mandat vejede det, at de nu fik et Kontor i selve Statsministeriet, kunde samle alle deres Sager her og faa anderledes direkte Føling med Sagernes Gang gennem Ministerierne. Det blev et Undtagelsesforhold af meget alvorlig Art. I danske Kredse i Sønderjylland var man meget bekymret og meget oprørt over det, men maatte bøje sig for en Ordning, som ikke lod sig ændre. Til Leder af Kontoret valgte Tyskerne *Rudolf Stehr*, der havde været Propagandaleder for Mindretallet, og han skulde nu være den store Mand. Imidlertid formede Forholdene sig som bekendt hurtigt saadan, at det afgørende Brud mellem Dansk og Tysk indtraf, og derfor fik Kontoret ikke den Betydning, som det ellers vilde have faaet — men Hensigten var ikke til at tage fejl af.

Det historiske Valg

Valgkampens ydre Omstændigheder belyses bl. a. ved en Bekendtgørelse, Justitsministeriet udstedte den 12. Marts. Heri indskærpedes Forbudet mod Opslag og Plakater, Bekendtgørelser o. l., hvis Formaal var partipolitisk Agitation. Ombæring og Uddeling af Plakater paa offentlig Gade, Vej eller Plads var forbudt. Møder under aaben Himmel, Demonstrationer, Optog eller Sammenstimling var ligeledes forbudt, og der maatte heller ikke drives Valgagitation med Højttalere eller ved Hjælp af Køretøjer. Naar dertil kommer, at det kommunistiske Parti helt var forbudt, tør man jo nok sige, at Valgkampen adskilte sig meget væsentligt fra en normal Valgkamp.

Valget vil endnu staa klart i Erindringen. Valgkampen fik fra første Færd et Anslag, der hævede den op over alle tidligere. Naturligvis blev det ogsaa en partipolitisk Styrkeprøve, men først og sidst blev det en Bekendelse til Danmark og Demokratiet. Det gjaldt om over for os selv, vore Undertrykkere og hele Verden at vise, hvor vi stod. Vi naaede det ud over selv de videstgaaende Forventninger.

Optakten blev givet gennem det fælles Opraab, de samarbejdende Partier udsendte den 9. Marts, og gennem de enkelte Partiers Opraab. Fællesopraabet manede enhver Borger til »ved at afgive sin Stemme at bekræfte sin Samhørighed med Nationen og det danske Folkestyre«. Og med Kraft og Farve hed det i Socialdemokratiets eget Opraab bl. a.:

»Det staar nu til Vælgerne at vise Styrken i vort Folks Vilje til at værne og befæste vort frie Folkestyre, og der er derfor med Valget forbundet et folkeligt Ansvar, som taler sit indtrængende Sprog til alle Danske . . . Derfor maa ingen svigte ved Valgdagens nationale Fremmøde. Som en magtfuld Bekendelse til Folkestyret skal Dagen indskrives i vort Lands Historie.

Valget gælder Danmark i Dag og Danmarks Fremtid. I et frit og selvstændigt Danmark skal den folkelige og sociale Udvikling føres videre frem ad Folkestyrets trygge Bane i Fodslag med vore Brødrefolk i Norden og i fredeligt Samarbejde med andre Nationer. Nutidens Opgaver og Fremtidens Maal maner mere end nogensinde før Arbejdets Kvinder og Mænd til Samling.«

Ogsaa ved denne Lejlighed viste L.S.-Bevægelsen sit sande Ansigt. Formanden, *Knud Bach*, opfordrede i et Opraab Medlemmerne af L.S. til ved Valget at stemme paa Bondepartiet eller paa Danmarks nationalsocialistiske Arbejderparti. En ny Blamage for den uhjælpeligt kompromitterede Bevægelse.

De danske Vælgere forstod, hvad Valget betød, og hvad det kunde bruges til. 90 pCt. af Vælgerne mødte og stemte — en Valgdeltagelse af en hidtil ukendt Størrelse for Landet som Helhed. Det næste, som virkede mægtigt, var, at af samtlige afgivne Stemmer faldt 95 pCt. paa de samarbejdende Partier og dermed paa Folkestyre og Demokrati. Dansk Samling, der satte alle Sejl til for trods en broget politisk Fortid at tage Chancen som et hypernationalt og antiscaveniansk Parti, naaede kun 2 pCt., de danske Nazister ligeledes 2 og Bondepartiet kun 1 pCt.

Det vil sikkert interessere igen at se Valgets Tal (Tallene i Parentes er Tallene fra Valget 1939):

Socialdemokratiet	894,632 St.	(729,619)	66 Mand.	(64)
Rad. Venstre	175,179 -	(161,834)	13 —	(14)
Konservative	421,523 -	(301,625)	31 —	(26)
Venstre	376,850 -	(309,353)	28 —	(30)
Retsforbundet	31,323 -	(33,783)	2 —	(3)
Bondepartiet	24,572 -	(50,829)	2 —	(4)
DNSAP	43,309 -	(31,032)	3 —	(3)
Dansk Samling	43,367 -	(8,553)	3 —	(0)

Det bør erindres, at naar Nazisterne naaede en Fremgang paa 12,000 Stemmer, skyldtes det, at et ikke ringe Antal Hjemmetyskere, der jo ellers ikke deltog i Valget, alligevel mødte op og stemte paa de danske Trosfæller, dels ogsaa at mange af L.S.erne bekendte Kulør og stemte nazistisk i Stedet for paa det halvnazistiske Parti Bondepartiet.

Saa straalende klart havde det danske Folk talt. Tre Aars Undertrykkelse med en stigende Bølge af Vold og Trusler havde ikke kuet det. Den demokratiske Indstilling var stærkere rodfæstet end nogensinde. Valget blev et Kampraab for det danske Folk, og saadan blev det opfattet overalt i den frie Verden. Det var straalende Kommentarer, der fremkom baade i Sverige og i den frie Verden mod Vest. Danmarks »Kredit« var ved denne stolte Bekendelse hævet overordentligt i den Verden, vi havde bekendt os til.

— Der afholdtes samtidig Folketingsvalg paa Færøerne. Det blev en stor Sejr for Folkepartiet (Selvstyremændene). De fik deres Kandidat, Bankdirektør *Thorstein Petersen*, valgt med 3452 Stemmer. Sambandspartiet fik 2308 St. og Socialdemokratiet 1385 St. Den nye Folketingsmand udtalte senere, at han vilde bekæmpe »Amtmandsvældet«. Færingerne skulde selv raade over deres Anliggender, senere maatte der saa komme Forhandlinger i Stand mellem Danmark og Færøerne. Sambandspartiet og Socialdemokratiet derimod advarede mod Løsrivelse. Det færøske Samfund var alt for lille til at kunne være sig selv nok, hævdede de, men ogsaa de to Partier ønskede dog et ret vidtgaaende Selvstyre.

Det maa her tilføjes, at ved Lagtingsvalget samme Aar i August fik Folkepartiet atter stor Fremgang, men det lykkedes ikke Partiet at faa Flertallet. Ved Lagtingets Sammentræden d. 7. September fremsatte Folkepartiet sit Forslag om fuldt Selvstyre, men det blev forkastet med 12 St. for og 13 imod.

Valget i Danmark fik adskillige Konsekvenser, bl. a. ogsaa for det lille Nazistparti. Nu havde Nazisterne gennem hele Perioden kunnet støtte sig paa de tyske Bajonetter og gebærde sig, som de vilde, mens Demokratiet var lagt i Baand i enhver Henseende, og saa naaede de endda saa sørgeligt et Resultat. Nu var Usselheden kommet for en Dag, og Aktierne sank yderligere. Opløsningen af Partiet tog Fart. I Sommerens Løb ophævedes de store Kontorer i Rosenvængets Allé, man kunde nu nøjes med meget mindre. Noget senere igen kom en faktisk Opløsning af Partiet. *Frits Clausen* og hans Propagandaleder, Dyrlæge *Hoffmann Madsen*, meldte sig begge til Tjeneste i Tyskland, og de anbefalede de af deres resterende Partifæller, som ikke kunde eller vilde melde sig til Fronttjeneste, at indtræde i Schalburgkorpsets politiske Afdeling; den skulde fremtidig være det ideologiske Herberg for d'Hrr.

August-Krisen

Situationen denne Sommer modnedes hastigt til Krise. Det kom til stadig flere Sammenstød mellem Besættelsestropperne og Befolkningen; de tyske Nerver var ikke længere i Orden, og desuden skiftede de tyske Tropper i Danmark ofte, saa der ogsaa paa den Maade savnedes Stabilitet. Samtidig følte det danske Folk sig stærkt irriteret af mange Ting: Besættelsens lange Varighed, Udplyndringen af vort Land, de enkelte tyske Soldaters uheldige Optræden osv. Endelig havde flere Ting, f. Eks. det straalende Valg i Marts og Vendingen i Krigens Gang (Siciliens Erobring, Mussolinis Fald osv.) styrket den danske Modstand, saa Betingelserne var tilstede for en Eksplosion. Man var naaet til et Tidspunkt, da Protestviljen havde vokset sig stærk, den opdæmmede Aktivitetstrang maatte have Afløb.

Eksplosionen kom i August. Denne for Danmark saa afgørende Maaned indledtes med to Ting, som bør erindres. Den 4. August stillede Tyskerne Krav om, at de danske Sabotører skulde dømmes efter tysk Straffelov. Sabotagen havde efterhaanden antaget et vældigt Omfang. Fabriker, der arbejdede helt eller delvis for Tyskerne, blev hombet, Jernbanerne — særlig den jyske Længdebane — blev sprængt utallige Gange, og nu vilde Tyskerne altsaa ikke finde sig i det længere. Kravet var af stor principiel Betydning, og efter nogle Dages Overvejelser sagde den danske Regering nej til Kravet. Sagen blev ikke forfulgt fra tysk Side.

Den anden Ting var, at netop paa den Tid fremførte Statsminister Scavenius i et Ministermøde den Betragtning, at Tiden efter hans Mening nu var inde til, at han traadte tilbage, saa Landet atter kunde faa en parlamentarisk Regering. Ingen i Ministeriet modsatte sig, at Forsøget blev gjort, men da Scavenius nævnede det over for Dr. *Best*, erklærede denne straks, at noget saadant var uigennemførligt, idet det i Berlin vilde blive betragtet som et Nederlag. Der var kun een Afløsning for Scavenius, og det var et tysk Militærdiktatur. Dermed maatte denne Sag falde. — Løfterne af 9. April om ikke at blande sig i indre dansk Politik havde efterhaanden kun historisk Interesse for Tyskerne.

Hvordan opstod de Strejker og Uroligheder, der skulde blive Paaskud for Tyskerne til at slaa saa voldsomt til? Det er faktisk ikke gørligt at give nogen præcis Forklaring herpaa. I enkelte Tilfælde laa der vel visse faglige Konflikter bag ved Arbejdsstandsningerne, men i Reglen var de opstaaet som Protest mod tyske Udfordringer. Til Strejkemomentet kom som foran berørt den almindelige Irritation i Befolkningen, og brutale tyske Modforholdsregler bidrog væsentligt til at forøge den almindelige Uro. I flere Tilfælde opstod Strejkerne ganske spontant uden Beslutninger af nogen kompetent Forsamling, og i flere Byer udviklede det sig til Generalstrejke med Indstilling af alt Arbejde, Lukning af alle Butiker og Kontorer, selv de offentlige Virksomheder.

Begivenhederne fik hist og her en meget voldsom og til Tider noget løssluppen Karakter, men det kan samtidig med fuld Ret fremhæves, at Begivenhederne viste, hvor omfattende Modstanden mod Tyskerne var, og hvor enigt det danske Folk var om at vise Tyskerne deres Foragt og Protest. Det var Udsnit af alle Kredse, alle Befolkningslag, som deltog, og derfor blev Begivenhederne i August faktisk en Folketilkendegivelse.

Det var udelukkende Provinsbyerne, der spillede med i denne Omgang. I Hovedstaden skete der intet af særlig Betydning. Til Gengæld gik det over Provinsen som en Præriebrand; det

DEN 29. AUGUST 1943

1

Kobenhavn, Søn 29. August

BEKENDTGØRELSE

De sidste Begivenheder har vist, at den danske Regering ikke mere er i Stand til at opret
Ro og Orden i Danmark. De af fjendtlige Agenter fremkaldte Uroligheder retter sig umidd
mod den tyske Værnemagt. Jeg proklamerer derfor i Henhold til Artiklerne 42-56 i H
Landkrigsordningen den

militære Undtagelsestilstand
i hele Danmark

Med øjeblikkelig Varsel anordner jeg følgende:

2

3

4

5

6

7

8

9

1. Den røde Plakat, der bekendtgjorde den militære Undtagelsestilstand den 29. August om Morgenen. — 2. En tysk Tank kører ind paa Raadhuspladsen. — 3. Postvæsnet overtog selv Vagten ved Postgaarden paa Købmagergade. Her ses et karabinbevæbnet Postbud. — 4. og 5. Det danske Artilleriskib »Peder Skram« sænket af de danske Marinemyndigheder. Skibet ligger med stærk Slagside ved Orlogsværftets gamle Kran. — 6. Danske Officerer køres bort i den tyske Værnemagts »Prærieskonnerter«. — 7. Nogle internerede danske Marinere sludrer med Børnene paa den anden Side af Indhegningen. — 8. Tysk Vagtpost foran Amalienborg. — 9. Blomsterfloret paa de store Fællesgrave, hvor de danske Soldater, der faldt, blev begravet.

var de færreste Byer, hvor der ikke skete noget. Der fandt meget alvorlige Begivenheder Sted i Byer som Aarhus, Aalborg, Frederikshavn o. m. fl., men de to Byer, som navnlig spillede med, og hvorom Interessen først og fremmest samlede sig, var Esbjerg og Odense. I Esbjerg forløb det glat og nogenlunde smertefrit, i Odense varede det længe, og Begivenhederne havde en utrolig voldsom Karakter.

I Aarhus udviklede det sig ogsaa til Generalstrejke med Skyderi og Tumulter; det samme gjaldt i Frederikshavn, hvor flere Mennesker blev dræbt. I Aalborg kom det, da en dræbt dansk Frihedskæmper skulde begraves, til voldsomme Sammenstød mellem en Menneskemængde paa 10,000 Personer og nogle tyske Soldater. Mange saaredes.

Det var nødvendigt, at der blev sagt nogle beroligende Ord. Lørdag den 21. August fandtes i Pressen et Opraab, hvori De samvirkende Fagforbund opfordredo til at fortsætte Arbejdet, at lade Uoverensstemmelser behandle gennem Organisationerne og afvise Provokationer, fra hvilken Side de end maatte komme. Dagen efter bragte Pressen et Opraab fra Regeringen og de samarbejdende Partier i Fællesskab. Denne Appel havde først været forelagt i et Statsraad, hvor Kongen havde givet sin Tilslutning til dens Udstedelse. Befolkningen opfordredes til at bevare Ro og Besindighed. Det hed bl. a.: »Ingen maa tage sig selv til Rette; det er de lovlige Myndigheder og de ansvarlige Ledere, der maa foretage de Skridt, som er nødvendige til Beskyttelse af danske Interesser.«

Visse tyske Kredse havde virkelig haabet, at de kunde bevare rolige Forhold i Danmark. Nu viste Begivenhederne, at de havde taget fejl, og at Stemningen i det danske Folk var langt mere ophidset og direkte fjendtlig, end de havde tænkt muligt. Derfor kom Omslaget fra tysk Side; nu viste man den bekendte tyske Knytnæve og Brutalitet. Det passede utvivlsomt ikke Dr. *Best* og Politigeneral *Kanstein*, men derimod passede det General *Hanneken* særdeles vel. Han ønskede utvivlsomt et Brud, der kunde give ham Anledning til at afvæbne Resterne af den danske Hær og bringe Militæret i Spidsen inden for de tyske Besættelsesmyndigheder. Det er givet, at der laa bevidst Taktik bag de tyske Soldaters Provokationer.

De tyske Krav

I Ugen forud for den 29. August var Dr. *Best* i Berlin for at staa Skoleret i Anledning af de Besværinger, General *Hanneken* havde afgivet om Tilstanden i Danmark. Dr. Best erklærede senere, at hans Politik var brudt sammen, han var en »død« Mand, nu var det Militæret, som havde Ordet. Lørdag den 28. August om Formiddagen modtog den danske Regering en Henvendelse fra den tyske Regering, hvori den under Henvisning til Sabotagen, Strejkerne og Uroen krævede, at den danske Regering skulde erklære Undtagelsestilstand i hele Landet. Kravet gik iøvrigt ud paa følgende:

Forbud mod, at mere end fem Personer samledes offentligt, Forbud mod enhver Forsamling baade i lukket Lokale og under aaben Himmel, Restaurationerne skulde lukke Kl. 19,30, og al Færdsel paa Gaderne skulde ophøre fra Kl. 20,30 til 5,30. Der maatte indføres Forbud mod Strejker og Lockouter og Opfordringer dertil. Skydevaaben og Sprængstoffer skulde afleveres inden 1. September. Forbud mod at genere saadanne danske Statsborgere, som havde Samarbejde med tyske Myndigheder eller Forbindelse med Tyskere. Pressecensur under tysk Medvirken skulde indføres. Der skulde oprettes Hurtigdomstole til Paadømmelse af Forseelser mod de udstedte Anordninger til Opretholdelse af Sikkerhed og Orden.

For Sabotage og Medvirken dertil, for Angreb mod den tyske Værnemagt og dens Medlemmer samt for Besiddelse af Skydevaaben og Sprængstoffer efter den 1. September skulde der straks indføres Dødsstraf, og iøvrigt skulde der for Overtrædelse af den nævnte Anordning trues med de højeste Straffe i Henhold til den gældende Bemyndigelseslov om Opretholdelse af Ro, Orden og Sikkerhed. Man forventede den danske Regerings bekræftende Svar herpaa senest Kl. 16 samme Dag.

Paa Grund af de i Odense forefaldne Begivenheder, særlig Overfaldet paa en tysk Officer, stilledes følgende yderligere Krav:

Byen Odense skulde betale en Bod paa 5 Mill. Kr. De danske Myndigheder skulde til de tyske Besættelsesmyndigheder udlevere de Personer, der var skyldige i Mishandlingen af den tyske Officer. Indtil dette havde fundet Sted skulde alle Forlystelser i Odense lukkes, Restaurationerne skulde lukke Kl. 19 og Færdsel paa Gaderne forbydes mellem Kl. 20 og 5. For saavidt de Skyldige ikke var fundet og afleveret inden den 5. September, vilde ti af Besættelsesmagten udvalgte Indbyggere i Odense blive arresteret og holdt i Arrest, indtil Udleveringen af de Skyldige havde fundet Sted. I Tilfælde af Gentagelse vilde endnu skarpere Forholdsregler blive taget.

Kort efter Modtagelsen af den tyske Henvendelse holdtes Møde mellem Regeringen og Samarbejdsudvalget. Statsminister *Scavenius* forelagde Sagen. Han udtalte, at hvis han skulde se helt objektivt paa det, og det var muligt, at man kunde holde sammen om det, vilde han tilraade at acceptere for at skaane Befolkningen; men han vilde indrømme, at en Accept maaske vilde være saa kompromitterende for Regeringen, at det alligevel ingen Ting vilde nytte.

Buhl udtalte bl. a.: Der er ingen Grund til at tro, at nogen her vil acceptere disse Krav. Billedet er klart: Vi skal under tysk Styre, den danske Regering skal blive en Lydregering, og det er ganske uacceptable Krav helt igennem.

Bjørn Kraft var ganske enig med Buhl. Ingen dansk Regering eller dansk Mand kan sige ja til disse Krav. *S. Brorsen* sluttede sig ligeledes til Buhl. Han rejste Spørgsmaalet, om der var Mulighed for en Regering af Departementschefer. De to andre Partier sagde ligeledes nej til Kravet, og alle gik imod Tanken om et Ministerium af Departementschefer. Det blev vedtaget at afvise de tyske Krav.

Kl. 13,30 samledes man igen, og i Mellemtiden havde man hver især drøftet Sagen med sin Partiledelse. Alle Partier sagde nej. Arbejderbevægelsens Møde vedtog følgende Beslutning: »Mødet er af den Opfattelse, at ingen dansk Regering vil kunne akceptere de opstillede Krav og giver Arbejderbevægelsens Repræsentanter Bemyndigelse til at afvise dem.« Derpaa blev i Ministeriets og Samarbejdsudvalget Møde det afvisende Svar endelig vedtaget.

Inden Svaret blev afgivet til Tyskerne, modtog Kongen Partiformændene. Kongen var stærkt bevæget, han takkede for det Svar, man havde valgt at give. Kongen vilde staa sammen med Rigsdagen, komme hvad der vilde.

Det danske Nej

Regeringens Svar, der blev overrakt Dr. *Best* senere paa Eftermiddagen, havde følgende Ordlyd:

»Ved den Ordning, der blev truffet den 9. April 1940, etableredes en Tilstand, hvis Hovedformaal var at sikre Opretholdelsen af Ro og Orden i Landet. Regeringen har i hele den forløbne Tid haft dette Formaal for Øje, og indtil den sidste Tids Begivenheder er det i det store og hele lykkedes at gennemføre de Bestræbelser, som i saa Henseende paa forskellig Maade er blevet udfoldet.

Regering og Rigsdag har gjort deres bedste for at holde Befolkningen i Ro. Senest er der den 21. August 1943 med H. M. Kongens Billigelse af Regeringen og Rigsdagens Samarbejdsudvalg med Tilslutning af de samarbejdende Partiers Rigsdagsgrupper blevet udsendt et Opraab, hvori Befolkningen paa indtrængende Maade opfordres til at undgaa uoverlagte Handlinger og bevare Ro og Besindighed. Dette Opraab har fundet Genklang i alle Kredse af Befolkningen, og saavel Arbejderorganisationerne som de store Erhvervsorganisationer har ved Erklæringer, offentliggjort den 24. og 26. August, givet Regeringens og Rigsdagens Opraab deres Tilslutning. Det kan allerede nu fastslaas, at disse Aktioner har haft Virkning. Der er tydeligt indtraadt en Afspænding, og Regeringen nærer begrundet Haab om, at det vil lykkes at bekæmpe den igangværende Strejkebevægelse, saaledes at Arbejdsforholdene igen vil falde til Ro her i Landet.

Regeringen er, som udtalt i Statsministerens Note af 26. Aug. 1943, rede til at træffe alle til Opretholdelse af Ro og Orden og til Gennemførelse af gældende Love fornødne Foranstaltninger under Anvendelse af alle Statens til Raadighed staaende Magtmidler i Overensstemmelse med de herom gældende almindelige Bestemmelser, derunder Reglerne for Politiets Anvendelse af Vaaben. En Iværksættelse af de fra tysk Side krævede Foranstaltninger vilde tilintetgøre Regeringens Muligheder for at holde Befolkningen i Ro, og Regeringen beklager derfor, at den ikke kan finde det rigtigt at medvirke til disse Foranstaltningers Gennemførelse.«

— Terningerne var kastet! Det afgørende Brud, man i politiske Kredse altid havde regnet med vilde komme før eller siden, kom nu. Fuldt vidende om de vidtrækkende Konsekvenser, fuldt vidende om, at man nu gik ind i »nprske Tilstande«, sagde Regeringen og alle Partigrupper nej. Kompromisernes Tid var definitivt forbi.

Den 29. August 1943 og hvad der fulgte

V.

SØNDAG Morgen Kl. 4,10 den 29. August proklamerede den tyske Øverstbefalende, General *von Hanneken*, militær Undtagelsestilstand i Danmark. I Proklamationen, der om Morgenen fandtes opklæbet overalt, hed det:

»Med øjeblikkelig Varsel anordner jeg følgende:

1. Embedsmænd og Funktionærer ved de offentlige Myndigheder og Institutioner skal loyalt fortsætte med at opfylde deres Embedspligter. De skal efterkomme de Anvisninger, som bliver givet af de indsatte tyske Myndigheder.

2. Sammenstimlinger og Ansamlinger af mere end 5 Personer paa Gaden og paa offentlige Steder er forbudt, ligesom alle Forsamlinger, ogsaa de ikke-offentlige, er forbudt.

3. Lukketiden fastsættes til Mørkets Frembrud. Fra dette Tidspunkt er ogsaa enhver Trafik paa Gaden forbudt.

4. Enhver Afbenyttelse af Post, Telegraf og Telefon er indtil videre forbudt.

5. Enhver Strejke er forbudt. Opfordring til Strejke til Skade for den tyske Værnemagt fremmer Fjenden og straffes i Reglen med Døden.

Overtrædelser af ovenstaaende Bestemmelser vil blive straffet ved de tyske Standretter. Mod Voldshandlinger, Sammenstimlinger osv. vil der hensynsløst blive gjort Brug af Vaaben.

Enhver Borger i Danmark, som efterkommer denne paa folkeretligt Grundlag hvilende Krigslov, tilsikres Personens og Ejendommens Beskyttelse i Henhold til Loven.«

Undtagelsestilstanden betød, at al udøvende Magt i Danmark nu var overgaaet til den tyske Øverstbefalende, alle udøvende Funktioner var frataget de lovlige danske Myndigheder. Det dansk-tyske Forhold var paa alle Omraader komplet ændret.

Overfaldet paa Hær og Flaade

Situationen gav von Hanneken Lejlighed til fuldstændig at afvæbne Danmark. Hæren og Flaaden var forberedt paa det, der efter alt at dømme vilde komme. Hærens Tropper laa fordelt over Sjælland og Fyn, de enkelte Garnisoner var lidet talstærke og svagt udrustet, men alligevel kom det forskellige Steder til kortvarige Kampe.

I Næstved beskød Tyskerne Gardehusarkasernen med Kanoner og Granatkastere, og den danske Garnison, der var paa 400 Mand, medens Tyskerne angreb med en Styrke paa 1000, forsvarede sig med Maskingeværer og Rifler. Skydningen varede en halv Times Tid. Der saaredes fem Danske, hvoraf 2 døde; Tyskerne havde en Del Dræbte og Saarede.

I Nyborg var 3. Regiment fra Viborg kaserneret paa Kurstedet »Nyborg Strand«. Det tyske Angreb koncentrerede sig om Bygningen »Hermon«, hvor Soldaterne laa, medens Befalingsmændene boede i andre Bygninger. Tyskerne gjorde her Brug af Maskingeværer og af Haandgranater, der var bundtet sammen. De danske Soldater besvarede straks Ilden, og Kampen varede en Time. Bygningen blev antændt og nedbrændte til Grunden; de danske Soldater overgav sig derpaa. Der saaredes 12 Danske, hvoraf 3 senere døde. Fra tysk Side indbragtes 17 saarede Tyskere paa Sygehuset. Antallet af dræbte Tyskere kendes ikke.

Ogsaa i Odense kæmpedes der ganske kort af de smaa danske Styrker. I Ringe laa 14. Artilleriafdeling, dvs. et Polyteknikerhold paa 160 Mand; de laa i Teltlejr, der ikke frembød nogen som helst Forsvarsmulighed. Alligevel opstod der en Del Skydning, og den tyske Oberstløjtnant blev saaret. Der var endvidere ganske kortvarige Episoder i Faaborg og Svendborg.

Særlig gement var Overfaldet paa Kongens Vagtstyrker. Kongen opholdt sig paa Sorgenfri Slot og havde en faatallig Vagt bestaaende af nogle Soldater og Politifolk. Tyskerne angreb med overlegne Styrker og trængte ind i Slottet, hvor de mishandlede baade Soldater og Politi.

For den danske Flaade blev Morgenen højdramatisk. Flaadens Ledelse havde besluttet, at Skibene saa vidt muligt ikke skulde komme i Tyskernes Besiddelse, og Beslutningen blev realiseret grundigt og næsten totalt. Kun ganske faa af Skibene blev taget af Tyskerne, det store Flertal af dem blev sænket eller ødelagt af deres egne Besætninger. Det var en tragisk, men storslaaet Handling, der formede sig som en moralsk Sejr for den danske Forsvarsmagt, og som i høj Grad blev paaskønnet af de Allierede.

Artilleriskibet »Niels Juel« laa paa Reden uden for Holbæk sammen med Torpedobaaden »Søulven« og »M S 23«. Skibene lettede straks, da Meddelelsen naaede frem om Morgenens Begivender. De to Torpedobaade stak til Havs og ankom velbeholdne til Sverige. »Niels Juel« naaede ikke ud af Fjorden, den blev ustandselig angrebet af tyske Bombeflyvere, undertiden af en halv Snes Stykker ad Gangen; flere af dem blev skudt ned. Skibet ændrede Kurs og gik ind i Bredningen ved Nykøbing S., men blev her modtaget af Kanonild fra et tysk Landbatteri. Efter flere Timers Kamp mod de mange Flyvere og tilsidst mod Batteriet besluttede Chefen at give op over for den store Overmagt, og Besætningen sænkede Skibet 5—600 Meter uden for Nykøbing Havn.

I Københavns Havn blev de allerfleste af Skibene sænket, eller Maskinerne ødelagdes. Det var et grundigt Stykke Arbejde; kun ganske faa af Skibene lykkedes det Tyskerne at faa Herredømmet over, inden det var for sent. Hele Resten laa paa Havnens Bund eller var blevet gjort ubrugelige. I Korsør kom det til Kamp mellem nogle mindre Fartøjer og de tyske Angribere. Kampen varede tre Kvarter og krævede Ofre paa begge Sider. Før Danskerne indstillede Kampen, havde de ødelagt Skibenes Maskiner. Nogle mindre Fartøjer, som laa i andre Provinshavne, lykkedes det at undslippe til Sverige.

De danske Tab under Kampene var for Hærens Vedkommende 16 Faldne og 50 Saarede, for Marinen 7 Faldne og 10 Saarede.

Arrestationerne

Der fandt Søndag Morgen, i samme Øjeblik Undtagelsestilstanden indførtes, en Række Arrestationer Sted. Nogen bestemt Linje syntes der ikke at være i Udvælgelsen af Personer, og der var Folk fra alle Kredse og Samfundslag. Der blev arresteret en Del Politikere, mest Konservative, en Del Pressefolk, nogle Medlemmer af Radioraadet og ellers som nævnt et noget tilfældigt Udvalg. I Sønderjylland f. Eks. blev nogle af de nationale og politiske Ledere arresteret, andre ikke. Her som enkelte andre Steder i Landet blev det betydet de Paagældende, at de var arresteret som Gidsler, saa Dr. Bests Paastand ved en senere Lejlighed, at Tyskerne aldrig havde taget Gidsler, var en oplagt Løgn. Behandlingen af de Arresterede var meget forskellig. Nogle Steder sad de i streng Fængselsarrest, andre Steder i Værelser paa tyske Kaserner, i Skoler osv. I Løbet af nogle Dage begyndte Løsladelserne, men de fleste sad dog arresteret i flere Uger. De var efter en halv Snes Dages Forløb blevet samlet i Horserødlejren.

Undtagelsestilstanden førte med sig en Række drastiske Indskrænkninger i Borgernes Friheder, som det allerede vil fremgaa af von Hannekens Proklamation, og paa næsten alle Omraader mærkede man den skærpede Situation. Persontrafiken paa de danske Baner blev standset en Tid, og Kørsel med Personbiler og Droscher blev forbudt. Overalt i Byerne placeredes tyske Vagtposter, og Patruljer gik gennem Gaderne Dag og Nat.

Der blev fremsat Krav om Aflevering af Skydevaaben, Ammunition og Sprængstoffer, og det blev forbudt at bære danske Uniformer. I en Bekendtgørelse fra den tyske Øverstbefalende bebudedes strenge Straffe — efter Omstændighederne ogsaa Dødsstraf — for »Forehavender til Begunstigelse af Fjenden. Herunder hører Sabotage og Hjælp til Saboteører«.

I det hele taget søgte man fra tysk Side at skræmme og kue. Typisk herfor var en Tale, Dr. *Best* holdt den 29. August til Pressens Repræsentanter. Han gav Pressen Skylden for, at »en forfalsket Opfattelse af Stillingen har bredt sig i Folket«, og han understregede, at Pressen nu vilde komme under streng Censur og straffet efter Krigens Love. »Hver Redaktør vil med sit Hoved hefte for, at Folket ikke længere forgiftes«.

Ogsaa Radioen fik Kærligheden at føle. Radioraadet traadte ud af Funktion, da den tyske Tilsynsførende ved Radioen, *Lohmann*, om Morgenen d. 29. August blev indsat som Radiokommissær med diktatorisk Myndighed over alt Radioen vedrørende. Radioens Embedsmænd og Funktionærer blev under de skarpeste Trusler beordret til at fortsætte paa deres Poster. Det gjaldt ogsaa Medarbejderstaben ved Pressens Radioavis. Ophævelsen af Undtagelsestilstanden ændrede ikke Forholdene ved Radioen.

Regeringen ude af Funktion

Som foran nævnt overgik ved Undtagelsestilstandens Indførelse al udøvende Magt til den tyske Besættelsesmagt, og fra dansk Side tog man straks Konsekvensen heraf. Tidligt om Søndagen indgav Statsminister *Scavenius* til Kongen Ministeriets Demissionsbegæring med Meddelelse om, at Ministeriet straks var ophørt at fungere. Imidlertid erklærede Kongen, at han ikke kunde bevilge Ministeriet Afsked, da heller ikke han kunde udøve sine Funktioner. Man stod da i den ejendommelige Situation — som forøvrigt varede hele Besættelsestiden ud — at Ministeriet reelt var gaaet af, men ikke formelt. Med Hensyn til de administrative Opgaver meddelte Ministeriet Mandag den 30. August, at Ministeriets løbende Forretninger indtil videre vilde blive varetaget af Administrationscheferne. Inden Ministeriet ophørte at fungere, fremsatte det følgende Udtalelse:

»I denne for vort Land saa alvorlige Time ønsker vi paany at opfordre Befolkningen til at udvise Ro og Besindighed. Særlig er det os magtpaaliggende at udtale, at vi forventer, at alle Statens Tjenestemænd i den forhaabentlig korte Tid, Undtagelsestilstanden vil vare, forbliver paa deres Post og under deres Ansvar som Tjenestemænd fortsætter deres Gerning til bedste for Land og Folk, saaledes at det søges undgaaet, at der opstaar Gnidninger mellem Statens Organer og de tyske Autoriteter, der i Kraft af Krigens Love og den erklærede Undtagelsestilstand midlertidig har en særlig Myndighed at udøve.«

Der fulgte nu i de nærmeste Uger derefter en Række Drøftelser om Regerings- og Administrationsproblemerne. Ved forskellige Lejligheder og paa forskellig Maade sporede man tydeligt en stærk tysk Interesse i at faa en eller anden Ordning i Stand, saa man udadtil kunde undgaa Skæret af at have forvoldt det rene Kaos i dansk Styre og Administration, men her stødte Tyskerne paa enig og beslutsom dansk Modstand. Tyskerne havde selv villet Konflikten, og nu var det Slut med enhver dansk Indrømmelse.

Tirsdag den 31. August søgte Kongens Kabinetssekretær, *Bardenfleth*, en Samtale med Formanden for Samarbejdsudvalget, *Buhl*, om Regeringsproblemet. Buhl sagde, at for hans Partis Vedkommende var alle ledende Partifæller klar over, at der ikke burde dannes nogen dansk Regering. Partierne vilde ikke lade sig bruge af Tyskerne. Bardenfleth erklærede sig enig heri og sagde, at Kongen vilde følge Rigsdagen.

En tysk Føler

Samme Dag fandt der en Samtale Sted mellem Dr. *Best* og Direktør *Svenningsen*, Udenrigsministeriet. Best fremkom her med en Antydning af Grundlaget for en ny Regering:

1. En politisk, parlamentarisk Regering kan ikke komme i Betragtning. Regeringen maa være en ren Fagmandsregering.

2. Rigsdagen skal bestaa, men maa kun træde sammen af og til, f. Eks. naar Finansloven eller andre vigtige Lovforslag skal vedtages.

3. Iøvrigt skal Regeringen styre ved Anordninger i Henhold til en af Rigsdagen given Bemyndigelseslov til Regeringen.

4. De tyske Myndigheder overtager baade Undersøgelse, Paagribelse, Afhøringer og Domfældelse i alle Retssager, for hvilke der maa gælde Dødsstraf, og i alle andre særlige Sager.

5. Det tyske Strejkeforbud opretholdes, dog næppe med Bibeholdelse af Dødsstraf.

6. Den i Forbindelse med Undtagelsestilstanden indførte Presseccensur maa opretholdes.

7. Den tyske Ledelse af Radioen maa opretholdes.

8. En eller anden Form for Forsamlingsforbud maa opretholdes.

Paa Direktør Svenningsens Anmodning konfererede *Buhl* med de øvrige Repræsentanter for de samarbejdende Partier om Sagen, og man vedtog i Mødet, der blev afholdt den 3. September, at svare, at Grundlaget var ganske uantageligt. Dette Svar meddelte Direktør Svenningsen Dr. Best. Paa dennes Forespørgsel om Kongens Stilling svarede Svenningsen, at det var fast Praksis, at Kongen ikke udnævnte nogen Regering, som ikke var i Overensstemmelse med Rigsdagen, og at Kongen fastholdt dette Standpunkt ogsaa i den nuværende Situation.

Fra dansk Side forholdt man sig fremdeles passivt. I den derpaa følgende Uge modtog Buhl fra Svenningsen Meddelelse om, at Dr. Best den 10. September havde udtalt, at der ikke kunde ventes noget Forslag fra tysk Side til Afvikling af Situationen, men at man afventede, hvad der vilde blive foretaget fra dansk Side.

Den 13. September fandt der i Udenrigsministeriet et Møde Sted mellem Direktør Svenningsen og de samarbejdende Partiers Repræsentanter. Direktør *Svenningsen* trak Situationen op. Buhl erklærede med Tilslutning fra alle de øvrige Partirepræsentanter, at man, da man tog Beslutningen om at afvise de tyske Krav, havde taget alle Muligheder i Betragtning, ogsaa Risikoen for en extrem Lovgivning og en Quislingregering. Alle Politikerne fastholdt Afvisningen.

Den næste Fase i Overvejelserne skyldtes et Initiativ fra Højesteretspræsident *Troels Jørgensens* Side. Han sendte omkring Midten af September et Brev til Kronprinsregenten, hvori han gjorde gældende, at Kongemagten i Henhold til Grundloven ikke kunde forholde sig passiv over for Regeringsspørgsmaalet i den Situation, som forelaa, da der intet var til Hinder for Dannelse af en ny Regering. Han gjorde desuden opmærksom paa, at ingen Grundlovsbestemmelse hindrede Rigsdagen i at delegere sin Myndighed til en Regering. Troels Jørgensen henstillede derfor, at Kongen satte sig i Forbindelse med de paagældende Partier, først og fremmest med Statsministeren.

Denne Henvendelse fra Højesteretspræsidenten mentes at være fremkommet efter Tilskyndelse fra to danske Nazister, LRS. *Reitzel Nielsen*, som Tyskerne havde krævet anbragt i Udenrigsministeriet, og Fuldmægtig i Justitsministeriet, Dr. jur. *Popp Madsen*. Betegnende var det ogsaa, at Troels Jørgensens Henvendelse i Grundtrækkene laa helt paa Linje med den Skitse, Dr. Best havde givet Direktør Svenningsen.

Henvendelsen foranledigede en Konference hos Kongen, hvori ogsaa Kronprinsen deltog. Først modtog Kongen Statsminister *Scavenius*, som — efter sit eget Udsagn et Par Dage efter — havde tilraadet Kongen at danne Regering uanset Rigsdagens Stilling. Man maatte have et dansk Styre for at undgaa Ulykkerne ved et tysk. Tyskerne vilde af Prestigehensyn lægge Vægt paa, at Styret fik Form af en Regering, men Rigsdagen kunde naturligvis ikke fungere under den nye Tilstand.

Umiddelbart efter Samtalen med Scavenius modtog Kongen et Medlem af hvert af de samarbejdende Partier. De var alle enige om over for Kongen at fremhæve, at hverken de tidligere af Dr. Best antydede Vilkaar eller Situationen i det hele taget gjorde det muligt at danne Regering, ligesom et Administrationsraad maatte anses for uholdbart. Man var af den Opfattelse, at den bedste Udvej var at fortsætte med den nuværende Ordning (Administrationschefordningen). Sammenkomsten sluttede med, at Kongen paany erklærede, at han fastholdt kun at handle i Overensstemmelse med Rigsdagen.

Den 18. September drøftede Samarbejdsudvalget igen Situationen, og der viste sig fremdeles fuldstændig Enighed om, at der intet Initiativ burde tages fra dansk Side. Det endelige Svar til Dr. Best, der blev afgivet nogle Dage senere, blev udarbejdet af Direktør Svenningsen. Der blev heri fastslaaet bl. a.:

»Da man ikke er klar over, under hvilke Betingelser et Ministerium vil komme til at arbejde, mener man ikke at kunne fremsætte Forslag. Opretholdes Foranstaltninger af mere eller mindre lignende Karakter som de nuværende ved Undtagelsestilstandens Ophævelse, er der jo ikke Mulighed for at danne et grundlovsmæssigt Ministerium, idet et Ministerium under disse Forhold vilde savne væsentlige Dele af de forfatningsmæssige Beføjelser.«

Departementschefs-Ordningen

Iøvrigt pegedes der i Svaret paa, at Statsforvaltningen kunde føres videre af Administrationscheferne, og at der, saa længe der ingen Regering fandtes, kunde gives Regler af Lovgivningsindhold, naar det skønnedes, at en saadan Lov (Lovanordning) var absolut nødvendig, og at den ikke stred mod dansk Retsbevidsthed — en Ordning, som Domstolene havde erklæret at ville akceptere.

Direktør *Svenningsen* afgav personlig Svaret til Dr. *Best*. Svenningsen fremhævede, at Forudsætningerne for, at Administrationscheferne kunde føre Forretningerne videre, maatte være, at de stadig kunde administrere frit uden tysk Kontrol.

Dr. Best erklærede, at han var bekymret for, at man i Berlin vilde opfatte Svaret som Udtryk for Trods og Modvilje fra Rigsdagens Side, mens man maaske nok vilde spore Velvilje fra Administration og Domstole. M. H. t. den Situation, som vilde foreligge, naar Undtagelsestilstanden ophørte, erklærede Best, at Kongens og Rigsdagens Stilling da vilde være den samme som før 29. August. Kongen og Rigsdagen kunde selv bestemme, om de vilde udøve deres Beføjelser. Ved at stille sig paa det Standpunkt, at der ikke burde udnævnes nogen Regering, giver Kongen og Rigsdagen selv Afkald paa at fungere. For Rigsdagen vilde det ikke have noget Formaal at træde sammen, naar der ikke findes nogen Regering.

Fra den tyske Regering kom der ingen Indvending frem, saa man maa have affundet sig med Ordningen. Det skal understreges, at der aldrig blev truffet nogen Aftale mellem den danske Administration og de tyske Myndigheder. Ordningen er aldrig blevet godkendt, man har affundet sig med den.

Den 25. September tilstillede de tolv Højesteretsdommere Kongen en Skrivelse i Anledning af Højesteretspræsidentens Aktion. Det hed i Skrivelsen, at Højesteretspræsidentens Henvendelse til Kongen var sket uden Forhandling med dem, og at de ikke billigede det saaledes foretagne.

Spørgsmaalet om Rigsdagens eventuelle Sammentræden var egentlig afgjort, saa længe Undtagelsestilstanden og Mødeforbudet bestod. Alligevel var der forskellige Opfattelser i Samarbejdsudvalget, men ved det endelige Møde, i hvilket ogsaa de to Tings Præsidier deltog, vedtoges det, uden at nogen stemte imod, at Præsidierne skulde tilstille Rigsdagens Medlemmer en Skrivelse af følgende Indhold:

»Under de foreliggende Omstændigheder holder Rigsdagen ikke Møde den 5. Oktober. Med Hensyn til næste Møde vil Medlemmerne modtage Meddelelse fra Bureauet.«

Det sidste Udslag af Tyskernes Interesse for at faa dannet en Regering kom i Løbet af Oktober Maaned, da Dr. *Best* under en Samtale med Direktør *Svenningsen* understregede, at Tyskerne til enhver Tid var interesseret i Dannelse af en dansk Regering.

Den 6. Oktober ophævedes den militære Undtagelsestilstand, den havde da varet i 38 Døgn, hvilket hævdedes at være Rekord for en saadan Tilstand. Reelle Ændringer i Situationen medførte Ophævelsen saadan set ikke. I Virkeligheden blev den militære Undtagelsestilstand blot afløst af en civil af lignende Karakter kun med nogle Lettelser m. H. t. Udgangsforbud og Forlystelsesliv.

Sabotage, Schalburgtage og blodig tysk Terror

VI.

DER VAR kun forholdsvis faa Tilfælde af Sabotage i de første to Aar under Besættelsen, og enkelte af dem rettede sig tilmed mod Objekter, som ikke kunde siges at være krigsvigtige; men der kom efterhaanden større Planmæssighed og Maalbevidsthed over Arbejdet. Sabotagen tog Fart i 1942 og første Del af 1943 for efter den 29. August 1943 at blive overordentlig voldsom og omfattende.

Til at begynde med vakte Sabotagen blandede Følelser; paa den ene Side Beklagelse af den Skade, der skete, paa den anden Side Tilfredshed, naar den forhadte Fjendes Interesser ramtes føleligt. Afgørende for Vurderingen var det Synspunkt, at det var en ganske selvfølgelig Sag, at de Allierede gennem Sabotage bedst muligt søgte at vanskeliggøre tysk Udnyttelse af dansk Territorium som Forsyningsbasis. Hertil kom endvidere det Ræsonnement, at en præcist rammende og begrænset Sabotage var at foretrække frem for store Luftangreb, der vilde kræve mange uskyldige Ofre og anrette langt større Skade.

Der var og blev imidlertid Modsætninger i Bedømmelsen af Sabotagen lige op til den 29. August; men fra den Dag, da Danmark reelt blev krigsførende, bortfaldt ret hurtigt ethvert Forbehold over for den Sabotage, der ramte Objekter, som var af krigsvigtig Betydning for Fjenden. Og de frygtløse Landsmænd, der som Sabotører satte Livet paa Spil, kunde trygt regne med Befolkningens Sympati og Hjælpsomhed. Rent bortset fra Sabotagens krigsmæssige Betydning stod det efterhaanden den danske Befolkning klart, at den illegale Virksomhed bidrog betydeligt til over for den frie Verden at manifestere det danske Folks virkelige Indstilling.

Det ellers saa fredelige Danmark var ikke til at kende igen. Hver Aften og Nat, ofte ogsaa om Dagen, lød i vore Byer Brag af eksploderende Bomber, af Skud fra Revolvere og Maskinpistoler, og flere og flere Gader fik Krigens Præg over sig. Fabriker og Haandværksvirksomheder, Butiker og i mange Tilfælde Beboelseshuse sprængtes i Luften. Naar Ødelæggelserne blev saa omfattende, skyldtes det ikke mindst den Modsabotage, Tyskerne satte i Gang, og som hurtigt fik Navnet »Schalburgtage«, fordi Tyskerne til dette Formaal benyttede sig af deres danske Rakkerknægte, Folk fra Schalburgkorpset. Det var Resterne af »Frikorps Danmark« plus andre senere hvervede, der nu anvendtes til »særlige Opgaver« i Danmark. Ved Aarsskiftet 1943—44 regnede man med, at der var omtrent 2000 Mand i Schalburgkorpsets militære Afdeling. En Mængde af dem var amoralske og asociale Individer, hvis Navne figurerede i det danske Politis Forbryder-Album.

Schalburgtage og Henrettelser

I April Maaned var Tyskerne blevet saa opbragte over den fortsatte Sabotage, at de besluttede at anvende endnu haardere Metoder end hidtil. Dr. *Best* udstedte en Erklæring, hvori han bebudede Anvendelse af »Krigens haarde Ret« over for fangne Sabotører, saafremt der forøvedes Overfald paa Medlemmer af den tyske Værnemagt, eller den tyske Krigsførelses Interesser blev angrebet ved Sabotage. Det var ingen tom Trusel; ret omgaaende fulgte Handling paa Ordene. I den forløbne Tid flød Blodet fra henrettede danske Patrioter.

Den 19. April kastede Tyskerne eller deres Haandlangere Haandbomber mod to Sporvogne i Pilealléen som Hævn for et Attentat mod en tysk Bil samme Sted. 20 Personer saaredes. Den 21. April saaredes en tysk Sergent i København, og Dagen efter blev en dansk Student henrettet. Der fandt en ny Henrettelse Sted den 26. April, og den 1. Maj var der 2 Henrettelser. Tyskerne tvangsindlagde i Pressen Meddelelser om Henrettelser knyttet sammen med Meddelelser om Sabotager og Overfald. 13. Maj afsagdes 4 Dødsdomme og 20. Maj andre 4. Samme Dag fandt der en Sabotagebrand Sted, og en Sabotør henrettedes. Dagen efter forefaldt der Sabotage i Odense, en Sabotør henrettedes. Den 23. Maj Sabotage i København, en Sabotør henrettet. Samme Dag afsagdes 3 Dødsdomme i Jylland for Modtagelse af engelske Vaaben. 25. Maj Sabotage i København, en Sabotør henrettet. 30. Maj afsagdes 7 Dødsdomme.

Denne forfærdende Blodsudgydelse var Tyskernes Svar paa den voksende aktive Modstand, men intet kunde standse Frihedskæmperne i deres Arbejde, det blev tværtimod stadig dristigere og mere virkningsfuldt. Den 10. Juni anbragtes der Bomber i 4 Skibe paa Svendborg Skibsværft tilhørende den tyske Værnemagt. 3 af dem sank, det fjerde blev stærkt beskadiget. Et af de dristigste Kup fandt Sted den 20. Juni mod Dansk Indstri Syndikats Fabriksanlæg i Frihavnen, der arbejdede for Tyskerne og var meget stærkt bevogtet. Ved 18,30-Tiden ankom ca. 70 Sabotører i 3 CB-Lastvogne, Vagterne blev overmandet og Personalet dirigeret ud. Nogle af Sabotørerne bemægtigede sig et stort Antal automatiske Vaaben samt Ammunition, medens andre anbragte Bomber, som var skjult i Smørdritler. 5 kraftige Eksplosioner indtraf, hvorved Maskinhallen blev ødelagt, men ingen Mennesker kom til Skade.

Det tyske Raseri over dette og andre Kup gav sig i de følgende Døgn Udslag i en voldsom Schalburgtage. Natten mellem den 23. og 24. Juni sprængte Borgernes Hus i København i Luften. En Time efter dette Attentat skete der et nyt, denne Gang mod Studentergaarden paa Tagensvej. Der skete betydelig Skade

Ole Bjørn Kraft.

paa Bygningen, og 4 Personer saaredes. Samtidig ødelagdes Lægernes Hus, Domus Medica, Amallegade, og om Natten blev store Dele af Tivoli jævnet med Jorden.

Folkestrejken i København

Dagen efter, Mandag den 26. Juli, indførte Tyskerne Spærretid i København, Forsamlingsforbud og Forbud mod Samlinger paa Gaden af mere end fem Personer. Denne kollektive Straf følte, af Hovedstadens Beboere som en brutal og taabelig Handling. Det var netop i de Dage og Aftener straalende Sommervejr. Folk respekterede ikke Forbudet den første Aften, hvad der førte til tyske Indgreb og spredt Skyderi. Arbejderne svarede paa deres Vis ved kun at arbejde den halve Dag, idet de krævede Ret og Tid til normal udendørs Frihed. Tyskerne veg for dette Tryk og ændrede Spærretiden til Kl. 23, uden at dette dog dæmpede Spændingen. Hadet til Tyskerne var efterhaanden blevet saa stærkt, at det nu, da Tyskerne selv gav denne særlige Anledning, maatte give sig eksplosive Udslag.

Situationen udviklede sig de følgende Døgn uhyre dramatisk. Al Trafik blev standset, der byggedes mange Steder Barrikader i Gaderne, og om Aftenerne lyste Hundreder af Baal i Gaderne, og der blev skudt med Haandvaaben af alle Kalibre. Der var hvert Døgn et stort Antal Dræbte og Saarede. Den 29. »besvaredes« Tyskerne Demonstrationerne ved at henrette otte Sabotører. Og nu udviklede Situationen sig til en altomfattende Generalstrejke, alt normalt Liv i Storbyen var lammet. Ogsaa denne Aften og Nat blev meget blodig.

Fredag Eftermiddag besatte Tyskerne de tekniske Værker og afbrød Forsyningerne, saa Byen i de følgende Par Døgn var uden Vand, Gas og Elektricitet. Da al Trafik var standset, udeblev Levnedsmiddelforsyningerne, og det stilede mod en Katastrofe navnlig for de smaa Hjem, der ingen Reserver havde.

Det stod ansvarlige Kredse klart, at man maatte bestræbe sig for at finde en Vej ud af denne farlige Situation for at undgaa den Katastrofe, som truede. I Løbet af Fredagen førtes der Forhandlinger dels i De samvirkende Fagforbund, dels paa Udenrigsministeriets Foranledning mellem Repræsentanter for de store Erhvervsorganisationer, de politiske Partier og Hovedstadskommunerne, men det førte foreløbig ikke til noget Resultat. Erhvervsorganisationernes og Kommunernes Repræsentanter var — med Tilslutning af de politiske Partier og Centraladministrationen — rede til i et Opraab at opfordre til Genoptagelse af Arbejdet; men Tyskerne stilede mod skærpet Kamp og nægtede at akceptere Opraabets Formulering, som de fandt krænkende. Lørdag Morgen meddelte den tyske Øverstkommanderende paa Sjælland, Generalløjtnant Richter, at han havde overtaget al udøvende Magt for Storkøbenhavn, og han udstedte forskellige Bekendtgørelser. Byen blev totalt afspærret fra Omverdenen, Patruljer sendtes endnu talrigere gennem Byen og skød uden videre, Byen var uden Tilførsler af nogen Art, uden Radio, Post, Telefon osv., og Tyskerne besatte alle vigtige Punkter i Byen. København lignede i et og alt en belejret By.

Imidlertid ændredes den tyske Tone noget i Løbet af Lørdagen og Søndagen. Tyskerne stillede i Udsigt en hurtig Ophævelse af Undtagelsesbestemmelserne og Tilbagetrækning af Militæret fra Gaderne, naar Arbejdet genoptoges.

Opfordringen til Arbejdets Genoptagelse blev derefter i en noget modificeret Form udsendt Søndag Aften. Det var dog kun faa Steder, Arbejdet genoptoges Mandag. Efter at Tyskernes Tilsagn om Militærets Tilbagetrækning var blevet yderligere præciseret talte fem ledende Personligheder — *Buhl, Eiler Jensen, Bjørn Kraft, Viggo Christensen* og *T. K. Thomsen* — Mandag Aften i Radioen og opfordrede til Genoptagelse af Arbejdet. Denne Opfordring blev i fuldt Omfang fulgt Tirsdag Morgen, og Byen antog snart sit normale Udseende.

Folkestrejken havde været meget blodig. Den samlede Opgørelse for disse Døgn lød paa ikke mindre end 102 Dræbte og 667 Saarede. En magtfuld, men blodig Folketilkendegivelse, et kraftigt og radikalt Udslag af Storbyens Protest og Folkets ukuede Frihedsvilje. Folkestrejken blev en af Besættelsestidens mest bemærkelsesværdige og betydningsfulde Tildragelser, et alvorligt Varsko til Undertrykkerne og en moralsk Sejr for Storbyen.

Hipo-Banditterne

Der var i Aarets Løb blevet oprettet endnu et Korps af danske Nazister. Det fik Navn efter dets Stifter og Leder, Kaptajn *Sommer*. Dets Kvalitet var som Schalburgkorpsets: et Antal amoralske Elementer, som gjorde en væsentlig Del af det snavsede og modbydelige Arbejde, som Gestapo ofte nødigt selv vilde lægge Navn til. Efterhaanden vandt dette Korps Terræn i Forholdet til Schalburgkorpset og blev det af Tyskerne foretrukne. Først paa Aaret 1945 ophævedes Schalburgkorpset og for saa vidt ogsaa Sommerkorpset, og de smeltedes sammen til et saakaldt Hjælpepoliti, populært kaldet Hipo. Korpset gjorde sig i en utrolig Grad hadet og foragtet, og intet glædede Frihedskæmperne og hele Befolkningen mere, end naar Hipofolkene led Tab i Sammenstødene med Frihedskæmperne. Det var disse sortklædte Banditter, som i den sidste Del af 1944 og Resten af Besættelsestiden førte an i mange af de mest modbydelige Overgreb mod Befolkningen.

Den 23. Juli gik Tyskerne og deres Haandlangere over til en ny Metode: Attentater mod danske Persontog. En Bombe blev anbragt i Nordbanetoget og eksploredes ved Lillerød; 3 Personer dræbtes og 15 saaredes. August Maaned blev meget blodig. I Løbet af en Uge dræbtes 5 tyske Soldater og Politifolk i København. Tyskerne svarede med en større Blodsudgydelse. Den 9. August skød de i Shellhusets Kælder 11 unge, danske Frihedskæmpere. De forsøgte senere at fremstille Sagen saadan, at de 11 Danskere var blevet skudt under Flugtforsøg. Den rystende Udaad sammen med de øvrige Udslag af Tyskernes Brutalitet skabte en uhyre Ophidselse, der gav sig Udslag i en 24 Timers Proteststrejke i Hovedstaden. Det kom til nogen Uro og spredt Skydning, men stort set forløb Strejken i Ro. Ogsaa nogle Steder i Provinsen strejkedes der.

Schalburgtagen fortsatte i den følgende Tid paa det voldsomste. Aarhus, som i Tidens Løb skulde blive en af de allermest hærgede danske Byer, fik den 28. August alt sit Sporvognsmateriel ødelagt, og den 30. September ødelagde Schalburgfolk Aarhushallen, hvorved 4 Mennesker dræbtes og 3 saaredes. Den 8. Oktober kom igen et Togattentat som en tysk Hævn for Attentater mod tyske Militærtog. Der lagdes Bomber i nogle Vogne i Jyllandsekspressen, og Eksplosionen fandt Sted i Nærheden af Hobro. 10 Mennesker dræbtes, og 30—40 saaredes. I de næste to Dage kom der Attentater mod to store Provinsblade, »Demokraten« og »Svendborg Avis«.

Jernbanesabotagen

De danske Sabotører arbejdede stærkt. Ustandseligt sprængtes de jyske Baner, saa den tyske Militærtrafik udsattes for vældige Forsinkelser. Tyskerne søgte at modvirke denne Jernbanesabotage ved at anbringe Gidsler i de tyske Tog, men heller ikke dette afværgede Sabotagen. Paa alle Omraader opererede Sabotørerne. I November 1944 ødelagdes i Kastrup Lufthavn tre tyske Flyvemaskiner, og paa Flyvepladsen ved Aalborg blev flere tyske Maskiner ødelagt og mange Tyskere dræbt. Paa Svendborg Skibsværft sprængtes i November Maaned et tysk Marinefartøj og paa Odense Skibsværft en tysk Nybygning, hos Burmeister & Wain, København, tre tyske Nybygninger, paa Orlogsværftet to tyske Hurtigbaade og paa »Duro« i Nordhavnen et dansk Skib, som var overtaget af Tyskerne. Ogsaa de tyske Bilparker og Benzinbeholdninger gik det stærkt ud over.

Alle disse Aktioner førte til Schalburgtage i en frygtelig Udstrækning. For København kan nævnes Sprængningen af Ø. K.s Bygning og af Allers store Kompleks. I en Række Provinsbyer, f. Eks. Svendborg, Odense, Aarhus, Aalborg, Viborg, Silkeborg, Vejle, Esbjerg og Kolding blev Strøggaderne Genstand for Ødelæggelser i en saadan Grad, at de paa lange Strækninger næsten var helt raseret. Byerne hærgedes Gang paa Gang, og Ødelæggelserne fortsattes lige til Besættelsens Ophør. Blandt de Virksomheder, der ødelagdes ved Schalburgtage, maa nævnes en Række betydende Bladhuse, bl. a. »Fyns Tidende«, »Social-Demokraten« i Randers og »Vendsyssel Tidende«.

Blandt de dristigste Sabotagehandlinger, der bør nævnes, er Kuppet mod Hærens Vaabenfabrik paa Amager den 17. November 1944. To Lastbiler med 16 Personer, der var klædt som Murere, kørte op foran Porten og fik Adgang, da de foregav at skulle arbejde. De kørte hen til et af Magasinerne og læssede Bilerne fulde af Maskinpistoler. De havde endogsaa den Dristighed, da Vaabnene ikke kunde være paa de to Biler, at »laane« nogle Biler paa Pladsen. Da den store Bilkortège havde forladt Fabriken og passeret Langebro, tvang Sabotørerne Brovagten til at hæve Broklappen for at hindre Tyskerne i at forfølge Vognene. Det meget dristige Kup muliggjordes derved, at Sabotørerne i Forvejen havde faaet Kontakt med to østrigske Soldater, som netop den paagældende Dag havde Vagt og lod de danske Sabotører passere uden videre. Efter endt Daad flygtede Østrigerne, og de blev senere sejlet til Sverige.

En tilsvarende Handling blev præsteret en Aften i December, da Sabotørerne tømte to Jernbanevogne, fuldt lastet med Vaaben, paa Københavns Godsbanegaard. Jernbanefolkene blev holdt op, mens Sabotørerne læssede Vaabnene over i Bilerne og kørte bort. Imens sad de tyske Vagtsoldater intetanende i et Skur ved Siden af og spillede Kort. Blandt de betydelige Kup var ogsaa Sikringen af de danske Isbrydere, Dampere, Slæbebaade osv., som blev sejlet til svenske Havne.

Efterhaanden udviklede Sabotagen sig til Operationer, der mindede stærkt om Krigshandlinger, saaledes Sabotagen mod »Torotor« i Ordrup, hvor der fremstilledes Styregrejer og Instrumenter til V 2. Den 10. Januar tidligt om Morgenen, lige før Arbejderne skulde møde, ankom 75 Sabotører, udstyret ikke blot med Maskinpistoler, men ogsaa med en 20 mm Fodfolkkanon. De beskød Virksomheden, der var meget stærkt bevogtet baade af en særlig Sabotagevagt og af en tysk Troppeafdeling. Nogle Tyskere blev dræbt. En Del af Sabotørerne holdt Vejen spærret, mens de andre anbragte Bomber i Fabriken, som ganske ødelagdes.

I de seneste Maaneder var det Jernbanesabotagen, navnlig i Jylland, som dominerede. Det var et Led i Krigsoperationerne. De meget store Forsinkelser, der her ustandseligt forvoldtes, generede Tyskernes militære Bevægelser overordentligt meget. Der var enkelte Nætter, hvor Jernbanesabotagernes Antal oversteg et Hundrede. Navnlig lagde man Vægt paa at ødelægge Sporskifterne, da dette Materiale efterhaanden næsten ikke lod sig erstatte. Der fandt ogsaa adskillige Attentater Sted direkte paa tyske Militærtog. Det var som Hævn derfor, Tyskerne arrangerede Fosforbombe-Attentatet mod Jyllandsekspressen ved Hjørring den 24. Februar, hvorved ca. 15 Personer dræbtes og 25—30 saaredes.

Protest mod Terroren

Den tyske Terror antog Gang paa Gang de uhyggeligste og mest bestialske Former, og tilsyneladende gjorde ingen tysk Autoritet Forsøg paa at bremse den. Sidst i Februar Maaned 1945 overrakte Direktør *Svenningsen* Dr. *Best* en Protest mod Terroren, og Skrivelsen sendtes videre til det tyske Udenrigsministerium. Det var den skarpeste Protest, som nogensinde blev afgivet fra dansk Side. Den sagde rent ud, at det var Tyskerne, der stod bag Terroren og maatte bære det fulde Ansvar for den.

Den danske Sabotage blev mere og mere præget af en ofte forbløffende Teknik og en meget omhyggelig Tilrettelægning. Intet Steds var Tyskerne sikre. Baner sprængtes, Tog afsporedes, Fabriker og Værksteder, som arbejdede for Tyskerne, ødelagdes, uanset hvor stærk den tyske Bevogtning var, Skibe sænkedes, Maskinerier ødelagdes osv. Den danske, aktive Modstand gennemførtes saa dristigt og var saa omfattende, at den gentagne Gange blev nævnt med stor Anerkendelse fra allieret Side. Men den krævede blodige Ofre. Hundreder af danske Patrioter satte Livet til, mange under Kamp, mange blev henrettet, da General Lindemann i Februar i Aar i afmægtigt Raseri over Sabotagen begyndte Massehenrettelser af arresterede Frihedskæmpere, overvejende ganske unge Mennesker. De vil blive mindet som tapre Soldater, der faldt for Danmark.

Stikkere

Det var en beklagelig Kendsgerning, at det lykkedes Tyskerne ret hurtigt at faa Kontakt med et ret stort Antal danske Mænd og Kvinder, der var villige til at arbejde i deres Sold som Angivere. Det var naturligvis først og fremmest danske Nazister eller nazipaavirkede Personer, og derudover Folk af amoralsk og asocial Karakter. Der fandtes ogsaa dem, som gjorde det udelukkende af Begærlighed efter at tjene Penge — den Slags Rakkerarbejde er sædvanligvis godt betalt. Stikkerne fandtes alle Vegne, og man var aldrig sikker for dem. Deres Virksomhed kostede mange Frihedskæmpere Friheden og ofte Livet, og efterhaanden fandt Frihedskæmperne det nødvendigt som Nødværge at bremse op for denne Virksomhed ved at likvidere notoriske Stikkere.

Det var efterhaanden et meget stort Antal af disse foragtelige Individer, som maatte lade Livet. Der svaredes igen fra tysk og dansk nazistisk Side, men her var det Reglen, at det var tilfældige Mænd, som blev skudt ned. En Stikkers Liv kostede en anden Mands Liv, maaske endda to eller flere Mænds. Bølger af Mord og Drabshandlinger gik hen over Landet. Det vil være uoverkommeligt inden for Rammen af denne Skildring at nævne blot de vigtigste af disse blodige Tildragelser, saa talrige er Tilfældene. Læger blev opsøgt i deres Konsultationsværelser og skudt ned, Mænd blev ved Bandernes Forevisning af tysk Politiskilt tvunget til at køre med i Bilerne og fandtes senere skudt et eller andet Sted. Kun faa Tilfælde skal nævnes som Eksempler paa Fremfærden.

Den 29. December 1943 blev Formanden for Det konservative Partis Rigsdagsgruppe, *Ole Bjørn Kraft*, opsøgt i sit Hjem og farligt saaret ved en Række Revolverskud. Den 5. Januar 1944 kom fire Mænd kørende i Bil til Pastor *Kaj Munk* i Vedersø Præstegaard og foreviste tysk Politiskilt. De tvang ham til at følge med. Morgenen efter fandt en Vejmand paa en Bakke i en Plantage uden for Silkeborg Liget af en Mand, der blev identificeret som Kaj Munk. Han var blevet skudt i Hovedet og hans Lig kastet ud i Vejgrøften. Den bestialske Ugerning vakte en Storm af Forbitrelse over hele Landet. To Dage efter blev Læge Vigholt i Slagelse skudt ned som Hævn for Nedskydningen af en nazistisk Stikker i Byen. I Tiden, som kom, forefaldt der mange af den Slags Mord. Den 24. Marts blev »Social-Demokraten«s Rigsdagsmedarbejder, Redaktør *Sigurd Thomsen*, skudt ned paa Gaden, da han gik fra sit Arbejde.

Vi nævner som Afslutning paa denne Skildring af de nazistiske Hævnmord et Par rystende Eksempler paa Bestialiteten. I Odense var der blevet skudt et Par Stikkere. Om Natten den 21. Februar 1945 kom maskerede Mænd til Odense Amtssygehus og ringede paa ved flere Opgange i Lægeboligerne. Fire unge Reservelæger kom ud og blev skudt ned og dræbt. Samme Nat dræbte Morderne endvidere to kendte Odenseborgere. En tilsvarende Handling fandt Sted en Maaned senere, da Morderne skød to Overlæger ved Vejle Amtssygehus ned. I April, da en ny Bølge af Mord gik over Landet, blev bl. a. Byretspræsident *Myrdahl* myrdet i sit Hjem.

Det var ikke blot de nazistiske Morderbander, som opererede med en bestialsk Vildskab, de tyske Gestapofolk gav dem ikke noget efter. Det hændte i mange Tilfælde, at tyske Politisoldater skød helt tilfældige Mennesker ned paa bestemte Steder, hvor i Forvejen tyske Soldater var blevet skudt. Et typisk Tilfælde skal nævnes: 7. November 1944 blev to tyske Gestapofolk skudt paa Enghavevej. Aftenen efter kom en Patrulje tyske Politisoldater og aabnede det samme Sted Ild mod Folk, der gik paa Gaden. 6 Mænd blev dræbt og flere saaredes paa Enghavevej og i Gaderne der omkring. Et nyt »Monument« over nazistisk Kultur!

Tyskernes Jødeforfølgelse og Masseflugten til Sverige

VII.

TYSKERNES Aktion mod de danske Jøder var under Ventilation i sidste Halvdel af September Maaned 1943. Rygterne om, at noget var i Gære, tog stadig stærkere Fart, men i Begyndelsen ligesom vægrede man sig ved at tro paa Rigtigheden deraf. En Del Jøder, dog ikke noget stort Antal, tog til Sverige. I Maanedens sidste Uge blev man klar over, at Rygterne talte sandt, og at Aktionen snart vilde finde Sted. Tirsdag Aften den 28. September fik ledende socialdemokratiske Politikere gennem deres underjordiske Forbindelser — »Rapportører«, der via det danske Politi paaede helt ind i de tyske Hovedkontorer — at vide, at Aktionen skulde gennemføres om faa Dage. De tog øjeblikkelig Affære, underrettede personlig Formanden for Mosaisk Trossamfund og lod iøvrigt deres Viden gaa videre til saa mange, som de kunde faa Forbindelse med, bl. a. Lægeforeningen. Denne store og velorganiserede Forening satte straks hele sit Apparat i Gang med Advarsler til alle jødiske Læger og Opfordring til alle de øvrige om at assistere bedst muligt.

Onsdag Aften holdtes der Formandsmøde inden for de socialdemokratiske Vælgerforeninger i Hovedstaden, og ogsaa her blev det meddelt, hvad der forestod. Flere af Formændene iværksatte øjeblikkelig et Arbejde i deres Kredse for at advare Jøderne og skaffe dem Ophold uden for deres Hjem.

Man kan sige, at hele den danske Befolkning rent spontant gik ind i Bestræbelserne paa at modvirke den ventede Aktion. Som Forsøg paa at afværge Aktionen rettedes den sidste Dag i September skriftlige Henvendelser til Dr. Best fra overordentlig store og betydningsfulde Kredse. Bag Henvendelserne stod bl. a. De samv. Fagforbund, Arbejdsgiverforeningen, de højere Læreanstalter, de højere Retsinstanser, Kvinde- og Ungdomsorganisationer o. m. a., og disse Bestræbelser fik en værdifuld Støtte fra svensk Side. Sverige lod sin Gesandt i Berlin rette en Forespørgsel til den tyske Regering om, hvorvidt Rygterne om en forestaaende Deportation af danske Jøder talte sandt. Gesandten udtalte paa sin Regerings Vegne, at en saadan Aktion vilde fremkalde overordentlig Indignation i Sverige. Han fremsatte i den Forbindelse et Tilbud fra sin Regering om, at Sverige var rede til at modtage alle danske Jøder til Internering indtil Krigens Slutning. Henvendelsen var forgæves. Tyskland svarede overhovedet ikke paa dette Tilbud.

Den tilsvarende Skæbne fik et Forslag, som Direktør *Svenningsen*, Udenrigsministeriet, Fredag den 1. Oktober fremsatte paa Departementschefernes Vegne. Det gik ud paa, at man fra dansk Side kunde internere Jøderne. Man opnaaede at faa Tilbudet telegraferet til Berlin, men der kom intet Svar. Faa Timer efter tog Aktionen sin Begyndelse, intet havde kunnet afværge den, end ikke den Omstændighed, at Dr. *Best* — saa vidt man kan skønne — ikke var særlig begejstret for den, men nærmest syntes at lukke Øjnene for den Flugt til Sverige, der allerede da var begyndt. Herrerne i Berlin krævede Jødeaktionen gennemført, og man havde sendt en af Himmlers nærmeste Medarbejdere, Politigeneral *Daluege*, herop sammen med et Antal Special-Politisoldater.

Aktionen den 1. Oktober

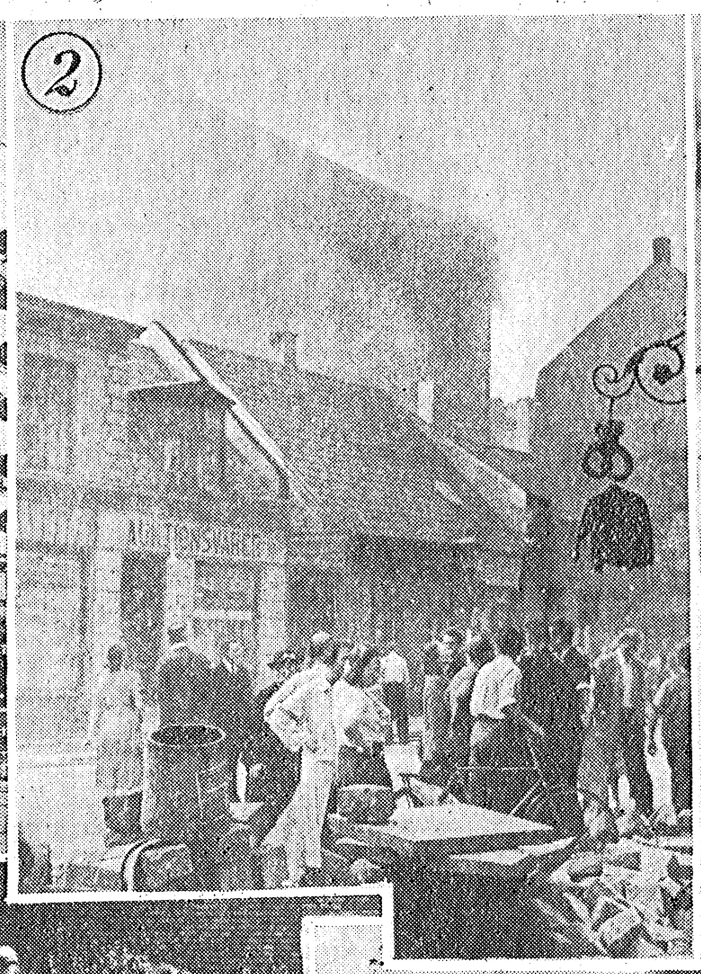
Fredag Aften den 1. Oktober ved 21-Tiden gik det løs. Det københavnske Telefonnet blev afbrudt i de Timer, Aktionen stod paa. Tyske Soldater marcherede i Grupper gennem Gaderne, og Personvogne kørte afsted med Lastvogne efter sig. Soldaterne brød ind i de jødiske Hjem, men det var de færreste Steder, de traf nogen hjemme. Dog havde en Del af Jøderne været uforsigtige nok til at blive i deres Hjem, og de blev nu slæbt bort. Soldaterne optraadte meget forskelligt, nogle af dem var rolige og beherskede, andre grove og brutale, Døre blev sprængt, Lejlighederne molesterede, og Behandlingen af Jøderne var derefter. Der arresteredes, saa vidt man kunde konstatere, 5—600 Jøder, mens det lykkedes det tidobbelte Antal at holde sig skjult og senere komme bort fra Landet. Tyskerne tog alle de Personer med, de traf, selv Oldinge og spæde Børn. De Arresterede læssedes paa Lastbiler og kørtes til Opsamlingssteder. Allerede om Morgenen indskibedes de første Jøder i Københavns Havn og senere paa Dagen andre, hvorefter Skibene satte Kurs mod Tyskland. Jøder, som arresteredes i Jylland og paa Fyn, førtes pr. Tog sydpaa. I Tyskland blev der foretaget en Deling af de Arresterede. De arbejdsduelige puttedes ind i den tyske Rustningsindustri, mens de øvrige førtes til Theresienstadt i Böhmen.

Aktionen udløste den voldsomste Forbitrelse i det danske Folk, og de følgende Dage rettedes der til Dr. *Best* den ene skarpe Protestskrivelse efter den anden. De samarbejdende Partier sagde i deres Henvendelse bl. a.: »De danske Jøder er en levende Del af Folket, og hele Folket er derfor paa det dybeste ramt af de iværksatte Foranstaltninger, der føles som en Krænkelse af dansk Retsbevidsthed«. Protesterne kom fra saa at sige alle Organisationer og Institutioner af Betydning i Landet, fra Kirke, Skole osv. Det var en aaben, djærv og stærk Tale fra hele Folket, en aaben Trods mod vore Undertrykkeres brutale og umenneskelige Handling.

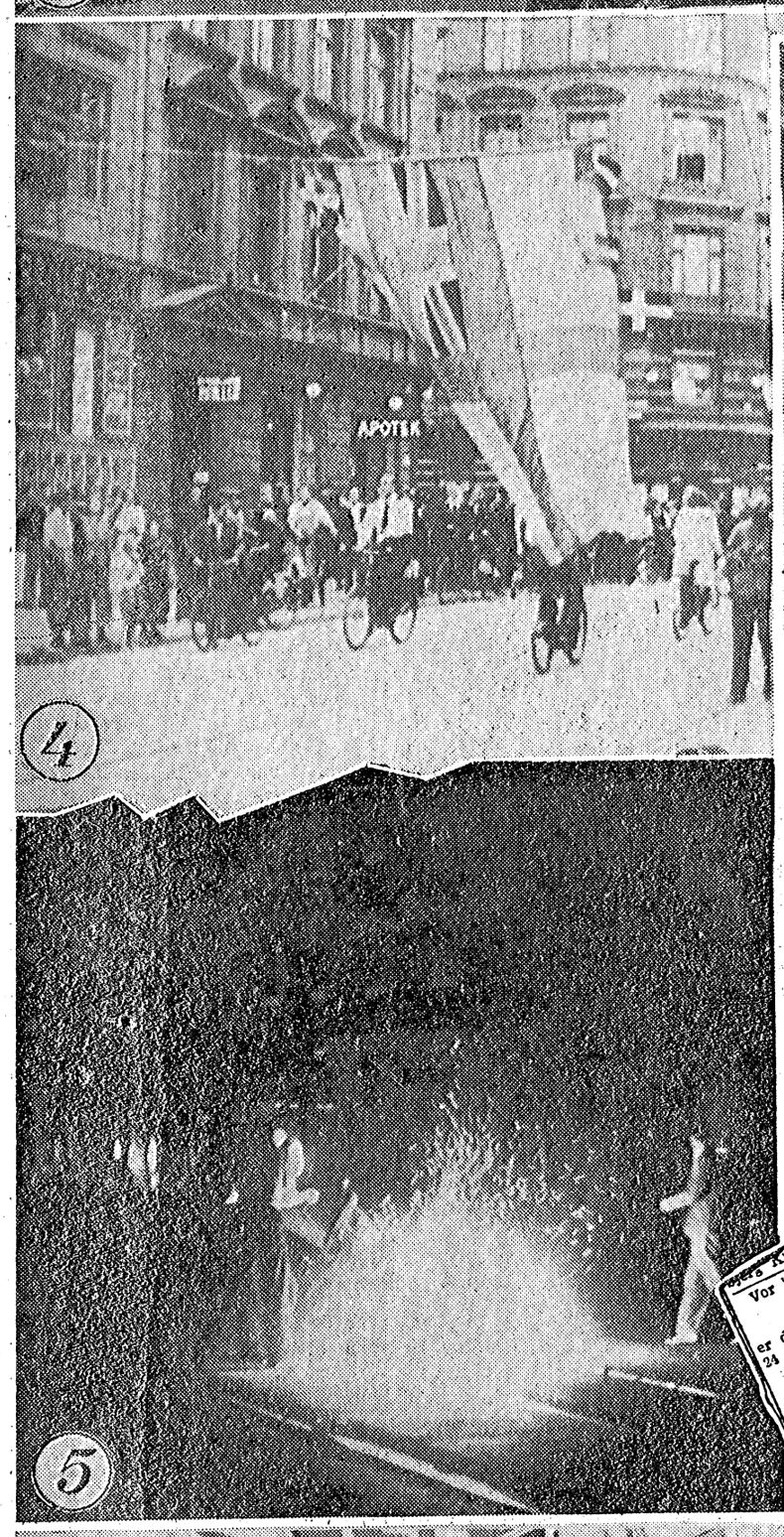
Tyskerne kom Dagen efter med en Motivering, der i sin Stupiditet blot

FOLKESTREJKEN I KØBENHAVN

1

2

3

4

7

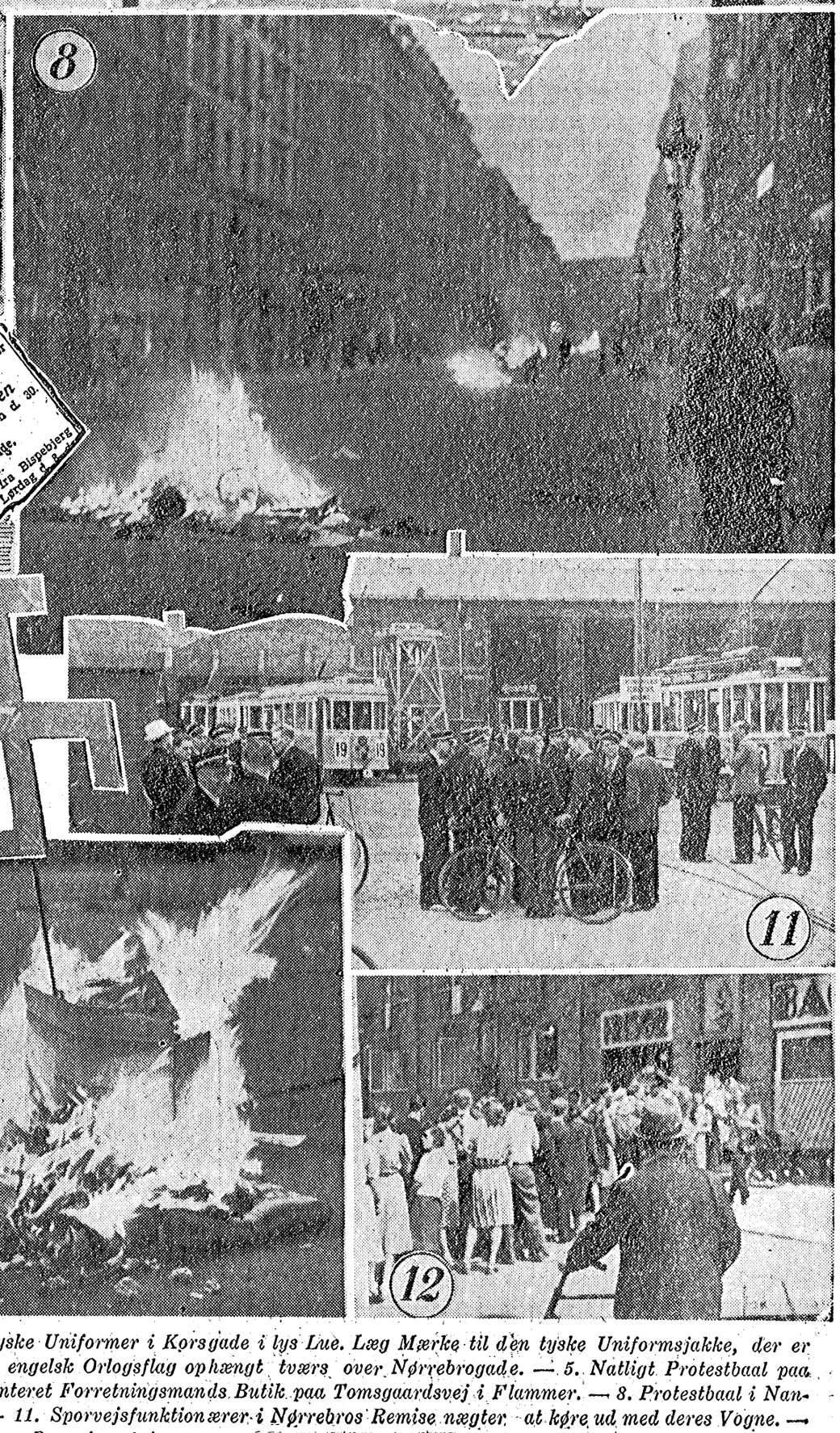
5

6

Vor kære, elskede Søn og Broder
Kurt Aage Bindslev
er død Søndag Aften d. 2. Juli, knap 24 Aar gammel.
Nicoline og Peter Bindslev.
Pouel Erik og Verner.
Venedigvej 3.
Begravelsen foregaar Fredag d. 7. ds. Kl. 13 fra Sundby Kirkegaards Kapel.

Vor kære Hustru og Mor
Karen Margrethe Olsen
er pludselig afgaaet ved Døden den 30. Juni 1944.
Axel Olsen.
og Børn

Vor trejdige, livsglade Dreng, vor Broder
Hobart Tonny Johansen
er pludselig afgaaet ved Døden d. 30. Juni.
Forældre og Søskende.
Vibekegade 19.
Begravelsen foregaar fra Bispebjerg Kirkegaards søndre Kapel Lørdag d. 8. Kl. 13.

8

9

10

11

12

1. »Buldog«s store Forretningsejendom paa Nørrebrogade nedbrænder til Grunden. — 2. Et Renseri for tyske Uniformer i Korsgade i lys Lue. Læg Mærke til den tyske Uniformsjakke, der er ophængt under Bagerkringlen. — 3. En Nørrebro-Beboer henter Vand fra Søerne. — 4. Et kæmpemæssigt engelsk Orlogsflag ophængt tværs over Nørrebrogade. — 5. Natligt Protestbaal paa Frederiksborgvej. — 6. Hvor tre Danskere blev dræbt ved Tuborgvej—Frederiksborgvej. — 7. En tyskorienteret Forretningsmands Butik paa Tomsgaardsvej i Flammer. — 8. Protestbaal i Nansensgade. — 9. Barrikade tværs over Nørrebrogade. — 10. Hagekors brændes paa Baal i Farimagsgade. — 11. Sporvejsfunktionærer i Nørrebros Remise nægter at køre ud med deres Vogne. — 12. Et lille Udsnit af en af de mange Køer foran Bagerforretningerne.

gjorde Sagen værre. De udsendte følgende officielle Meddelelse:

»Efter at Jøderne, som ved deres tyskfjendtlige Ophidselsesvirksomhed og deres moralske og materielle Støtte til Terror- og Sabotagehandlinger, hvilket i væsentlig Grad har bidraget til Skærpelsen af Situationen i Danmark, ved de fra tysk Side trufne Forholdsregler er blevet udskilt af det offentlige Liv og hindret i fortsat at forgifte Atmosfæren, vil der som Opfyldelse af det Ønske, der næres af visse Kredse i den danske Befolkning, i de nærmeste Dage blive paabegyndt Løsladelse af internerede danske Soldater, og Løsladelsen vil finde Sted i det Tempo, der bestemmes af de tekniske Muligheder.«

Det er letforstaaeligt, at den danske Forsvarsmagts Ledelse omgaaende protesterede mod den utrolige Taabelighed, det var at sætte Jødeaktionen og Soldaternes Hjemsendelse i Forbindelse med hinanden. Paa Værnenes Vegne sendte General *Gørtz* en Skrivelse til General *von Hanneken*, i hvilken han skarpt protesterede mod Sammenkædningen. Ingen i Hæren havde noget Ønske om Lettelser i deres Vilkaar, hvis det skete paa Bekostning af andre danske Borgere, hed det bl. a. i Skrivelsen.

Et vældigt Hjælpearbejde

Straks efter Aktionen satte det vældige Hjælpearbejde ind, som betød Frelse for Tusinder af danske Jøder. Saa at sige hele Folket deltog, og det var storslaaet, hvad der blev præsteret; det kan staa som et straalende Udtryk for dansk Menneskelighed. I og for sig burde der ikke nævnes enkelte Personer, Kredse eller Organisationer, fordi det kunde opfattes som en uforsvarlig Forbigaaelse af andre, dog maa vi gøre et Par Undtagelser. Nogle af de socialdemokratiske Vælgerforeninger satte øjeblikkelig en Hjælpeaktion i Gang, fik startet Indsamlinger, organiseret Sejlads over Sundet, Transport til Udskibningsstederne osv., et dygtigt og resultatrigt Arbejde, der ret hurtigt organisatorisk smeltede sammen med andre Kredses Indsats. Der rejstes store Kapitaler til Arbejdet, som kostede meget, fordi der maatte betales store Beløb for den farlige Sejlads over Sundet. Mange Private, Organisationer og Institutioner ydede store Beløb, og Tusinder af mindre velhavende Borgere kom med deres beskedne Bidrag.

Den Indsats, der ydedes af Læger og af Hospitalernes Personale, fortjener særlig at blive bemærket, det var baade dristig og storslaaet. I de første Dage stillede Lægeforeningen sit Apparat til Raadighed, mens det derefter gled over til Hospitalerne, støttet ude i Marken af de mange praktiserende Læger. Centralen for Arbejdet laa paa Kommunehospitalet (med Visitator Steffen Lund som Leder). Fra Visitatorens Kontor dirigeredes Kørslen, der efterhaanden greb saa stærkt om sig, at man disponerede over alt Ambulancemateriel ikke blot i Storkøbenhavn, men faktisk ogsaa over hele det sjællandlolland-falsterske Omraade. Ogsaa mange Taxavogne var taget i Brug til Formaalet. Ambulancerne kørte Jøder fra eller til Hospitalerne og brugtes ogsaa i mange Tilfælde til og fra Udskibningsstederne. Masser af Jøder blev indlagt paa Hospitalerne og fandt paa anden Maade Plads der, bl. a. paa Bispebjerg, hvor Sygeplejerskerne flyttede ud af deres Boliger. Hele dette vældige Arbejde klappede paa beundringsværdig Vis.

Ogsaa det danske Politi og Tusinder af Privatpersoner ydede deres Indsats. Hjemmene stod trods Risikoen derved aabne for de jødiske Flygtninge. Flugten til Sverige gik ad mange Veje; naar den ene blev for farlig, søgte man andre Steder hen. I Begyndelsen sejlede Dragørfiskerne mange over, og endnu flere kom med Fyr- og Vagervæsnets Baade, der kunde tage et stort Antal Personer. Ustandseligt skiftede man Udskibningssted, efterhaanden som Tyskerne opdagede Ruterne. Naturligvis fandt der mange Dramaer og tragiske Hændelser Sted i Forbindelse med Jødeforfølgelsen. For adskillige Jøder brast Nerverne, og mange begik Selvmord. Det var uundgaaeligt, at Tyskerne fik Held til at opbringe Baade med Flygtninge eller kom paa Spor af Forberedelser til Flugt, Men det var lykkeligvis Undtagelserne. Der kom ca. 6000 Jøder til Sverige takket være den storslaaede Indsats fra Tusinder af danske Mænd og Kvinder.

Politiet slaas ned, og 2,200 Politimænd deporteres

VIII.

POLITIETS Linje havde altid været den at tjene den danske Befolknings Interesser og ikke lade sig bruge af Tyskerne paa en saadan Maade, at Politiet kom i Modsætningsforhold til Befolkningen. Det var en udmærket Bedrift, Politiet udførte ved virkelig at holde denne Linje. Der kunde være enkelte upaaldelige Elementer inden for Rækkerne, og en Del af de Dispositioner, der blev truffet i Tiden indtil 29. August, kunde med Rette kritiseres; men i det store og hele blev den yderst vanskelige Opgave klaret paa en Maade, der har Krav paa den danske Befolknings Anerkendelse.

Politiets Retningslinjer

Problemet om Politiets Holdning blev særlig akut ved Begivenhederne den 29. August 1943, der skyllede de danske forfatningsmæssige Organer til Side og gjorde, at Politiet blev en Institution, der paa en vis Maade svævede frit i Luften. Umiddelbart efter Undtagelsestilstandens Indførelse blev der adskillige Steder af Tyskerne forelagt Politimestre og Borgmestre Loyalitetserklæringer til Underskrift, og enkelte underskrev dem. Imidlertid blev Spørgsmaalet taget op fra dansk Side, da man straks var klar over disse Erklæringers skæbnesvangre Rækkevidde, og kort efter blev der fra Politiets Ledelse udsendt Meddelelse om, at Kravene om Loyalitetserklæringer var bortfaldet. Dette gjaldt ogsaa i de Tilfælde, hvor Underskrifter allerede var afgivet. Rigspolitichefen trak iøvrigt til Klarlæggelse af Politiets Stilling følgende Linjer op:

1. Politiets Tjenestemænd maa stilles frit med Hensyn til, om de vil fortsætte deres Tjeneste, hvis der stilles Krav til dem, som de anser for at være i Strid med deres Ære eller Samvittighed, jfr. hermed Grundsætningen i Paragraf 45 i Haager Landkrigskonventionen.

2. Der maa ikke stilles Krav til det danske Politi om Medvirken til Eftersøgning eller Anholdelse af danske Borgere, der agtes søgt dømt ved andre Domstole end de danske, agtes afgivet til Straffuldbyrdelse i Udlandet eller efter udstaaet Straf agtes udleveret til yderligere Strafforfølgning eller Internering, der ikke er hjemlet i dansk Lov.

3. Ordenens Opretholdelse over for den danske Befolkning er vel det danske Politis Opgave, men hvis Undtagelsestilstand eller andre særlige Forhold bevirker, at der sættes væbnet tysk Magt ind over for den danske Befolkning, maa Politiet forudsætte, at den ved Justitsministeriets Cirkulære af 23. Aug. 1943 givne Forholdsordre om, at det danske Politi i saa Fald trækker sig tilbage, saaledes at det undgaas, at det danske Politi og tysk væbnet Magt kommer til at gribe ind Side om Side over for Befolkningen, fortsat staar ved Magt.

Denne Retningslinje blev meddelt Politimestrene, og Tyskerne blev underrettet derom, uden at de protesterede eller stillede modgaaende Krav.

Passiv overfor Sabotagen

Med Undtagelsestilstanden indførte Tyskerne Dødsstraf for Sabotage, og det førte med sig, at det danske Politi nu stillede sig fuldstændig passivt overfor Sabotagen. Tyskerne reagerede ved at kræve visse Forhandlinger, og det blev herunder fra tysk Side betonet, at det næppe vilde være muligt for Berlin at forstaa det danske Politis Passivitet i Sager vedrørende Sabotage. Konsekvensen kan blive, sagde Tyskerne, at det tyske Politi træffer ganske andre Foranstaltninger end hidtil, dvs. at det danske Politi sættes til Side som Ordensfaktor.

Fra tysk Side antydede man under Forhandlingerne en Ordning saadan, at det danske Politi opgav sin passive Holdning i Sabotagesager under den Forudsætning, at de Sabotører o. l., det danske Politi maatte tage, beholdt Danskerne helt (dvs. dansk Afhøring, Domfældelse og Strafafsoning), medens de Personer, som Tyskerne tog, skulde falde ind under tysk Jurisdiktion — i begge Tilfælde uanset om det drejede sig om Anslag imod danske Virksomheder eller den tyske Værnemagt.

Fra dansk Side blev man enige om — ogsaa med Tilslutning fra Politiets Organisationer — at akceptere en saadan Ordning; naturligvis tilfredsstillede den ikke, men den kunde anvendes i Bestræbelserne paa at søge Politiet bevaret som Ordensmagt. Den nye tyske Politichef, *Miltner*, erklærede, at han over for Berlin vilde gaa ind for et saadan Ordning. Nogen Betydning fik Ordningen dog ikke af den simple Grund, at Tyskerne besvarede den Bølge af Sabotage og andre Former for aktiv Modstand, der satte ind i Efteraaret og Vinteren, paa saa voldsom og brutal en Maade, at det danske Politi øjeblikkelig trak sig tilbage i Passivitet.

I Maj Maaned 1944 kom det næste tyske Forsøg paa at presse det danske Politi frem til Aktivitet. Det tyske Riges Befuldmægtigede, Dr. *Best*, overrakte den 12. Maj Direktør *Svenningsen*, Udenrigsministeriet, en Skrivelse, der gik ud paa, at man fra tysk Side erklærede sig utilfreds med den hidtil anvendte Form for Sabotagebevogtning af de Virksomheder, der arbejdede for den tyske Værnemagt. Man ønskede derfor, at det danske Politi skulde overtage Bevogtningen af et Antal nærmere angivne Virksomheder, godt et halvt Hundrede. Man henviste Politiet til at benytte det til Kystsikringen hidtil anvendte Mandskab til denne særlige Tjeneste. Skrivelsen sluttede med en Trusel: For saa vidt Politiet ikke imødekom dette Ønske, vilde det blive forlangt, at det danske Politi reduceredes til den Styrke, det havde før den 9. April 1940. Den samlede Politistyrke var den Gang kun ca. 3500 Mand, mens den paa Grund af de mange nye Opgaver, Krigen havde ført med sig, nu var oppe paa omtrent 10,000.

Politiets Nej

Udenrigsministeriet lod Sagen gaa videre til Centraladministrationen, der drøftede Problemet og foranledigede, at ogsaa Politiets Organisationer fik Lejlighed til at udtale sig. Svaret blev et Nej. Man nægtede at paatage sig denne Opgave, dels af praktiske Grunde — Tyskerne selv var ude af Stand til at værne de Virksomheder, de havde sat Militærvagt paa — dels og navnlig af principielle Grunde. Politiet vidste, at paatog det sig Opgaven, vilde det uvægerligt komme i Modsætningsforhold til Befolkningen, og det vilde man mindst af alt. Underhaanden støttede de politiske Partier Afslaget, og det samme gjorde Centraladministrationen. Svaret, som blev overrakt Dr. Best, gik ud paa, at man fra dansk Side udover den allerede gennemførte Sabotagebevogtning var villig til yderligere at etablere en politimæssig Bevogtning af Vand-, Gas- og Elektricitetsværkerne, hvorimod det baade af praktiske og principielle Grunde ikke vilde være muligt at udvide denne Bevogtning til at omfatte de i den tyske Skrivelse nævnte Virksomheder.

Man ventede en ret omgaaende tysk Reaktion paa dette negative Svar, men den kom ikke før længt senere. I Mellemtiden havde der udspillet sig en Begivenhed, der vakte Opsigt. Den 26. Maj arresterede Tyskerne 21 Personer som »alvorligt mistænkte for Spionage og Deltagelse i en illegal militær Organisation«. Blandt de Arresterede var Chefen for den særlige Politikommando i Jylland, *Agersted*, Politiadjudanten i Sønderjylland, Amtmand *Refslund Thomsen*, Politimestrene i Haderslev, Aabenraa og Tønder, andre Politifolk, nogle Officerer samt enkelte andre.

Ogsaa Chefen for Grænsegendarmeriet, Oberst *Paludan-Müller*, skulde arresteres. Han satte sig til Modværge og holdt fra sit Hus et stort Antal Angribere Stangen i flere Timer. Et Par af Tyskerne blev dræbt og flere saaret. Tilsidst blev Huset skudt i Brand, og Obersten omkom. Hans desperate, heltemodige Kamp vakte meget stor Opsigt.

Signalet til Aktionen

I Sommeren 1944 fortsattes Sabotagen med stadig øget Kraft, og de tyske Politifolk blev mere og mere raadvilde og desperate. Beslutningen om at sætte hele det danske Politikorps ud af Spillet blev taget. Den 15. September meddelte den tyske Politigeneral *Paneke:*

»Den Maade, paa hvilken de politiske Mord i den senere Tid har taget Overhaand, har gjort det umuligt for den højere SS- og Politifører i Danmark længere at taale, at det danske Politi ikke med al Energi modarbejder den forbryderiske Underverdens Gangstermetoder. Der er derfor under Forhandling med Departementschef *Ejvind Larsen* blevet stillet den Fordring til det danske Politi med alle til Raadighed staaende Kræfter at eftersøge Morderne og sørge for, at de bliver straffet.«

Det var Signalet til Slaget, der kom den 19. September. Politiets øverste Ledere var den Dag tilsagt til Forhandling paa Dagmarhus Kl. 10,30, og da de ankom, blev de straks arresteret — et ægte tysk Træk! Kl. 11 blæstes der Luftalarm, som hurtigt viste sig at være falsk. Samtidig blev Politigaarden og alle Politistationer i Storkøbenhavn omringet af SS og tysk Militær med kraftig Udrustning, et Par Steder endogsaa med Artilleri. Nogle Steder naaede Tyskerne saa hurtigt ind, at al Modstand var forgæves, andre Steder fandt der kort Tid Skuddveksling Sted.

Politiets store Central, Politigaarden, blev hurtigt erobret takket være en ægte tysk List. Noget før Kl. 11 indfandt der sig et betydeligt Antal civile Personer, som begærede Adgang til forskellige Kontorer, særlig Hittegodskontoret; det viste sig senere, at der var 60 Mand ialt. Disse Mænd, der bar Maskinpistoler skjult paa sig, fordelte sig i Bygningens Gange efter en forud lagt Plan, og paa Slaget 11, da Luftalarmen lød, stormede de med skudklare Vaaben ind i forskellige Lokaler og faldt Vagterne i Ryggen. Samtidig stormede Tyskerne udefra med Vaabenmagt mod Porten. Tyskerne meddelte, at Bygningen vilde blive bombarderet af Kanoner og fra de Flyvemaskiner, der kredsede over Bygningen, hvis man ikke overgav sig. Under disse Forhold var der intet Valg, man gav op for Overmagten. Politimændene og alle øvrige, som befandt sig i Bygningen, blev drevet sammen i Gaarden og maatte staa der et Par Timer. Tyskerne frasorterede alle de Politifolk, der var over 56 Aar, og løslod dem. Resten blev kørt bort i Lastbiler til Havnen og beordret ombord i et tysk Skib. Senere blev godt 100 Kriminalbetjente ført tilbage til Politigaarden, hvor de maatte opholde sig en længere Tid og blev tvunget til at arbejde videre med forskellige Sager.

Kampen ved Amalienborg

Politiet havde lige siden den 29. Aug. 1943 bevogtet Kongeresidensen Amalienborg, og der var i den særlige Bevogtningsstyrke 160 Mand. Da Styrkens Leder blev klar over Angrebet paa St. Kongensgades Politistation, fordelte han en »fremskudt Styrke« i alle Trappegange i de tilstødende Gader, og derfra aabnedes Ild mod de fremrykkende Tyskere, der forsøgte at forcere Slotspladsen. Tyskerne havde flere Saarede og trak sig tilbage. Derefter trak ogsaa de danske Politifolk sig tilbage, og hele Styrken gjorde klar til Kamp ved Indgangene til selve Slotspladsen; der blev foretaget Afspærringer med Pigtraad og spanske Ryttere. Nogle C.B.er og Civile, der befandt sig ved Pladsen, ydede Politiet virksom Hjælp ved Forberedelserne. Kort efter fik Tyskerne Forstærkninger, 100 Marinesoldater, men de tyske Angribere blev standset ved Spærringerne, som de ikke formaaede at bryde. Den voldsomme Ildkamp varede et Par Timer. Ud for Larsens Plads var to tyske Orlogsfartøjer blevet fortøjet, og Kanonerne blev vendt mod Slottet. De kom dog ikke i Funktion. Kl. 14,30 blev Kampen indstillet, idet man fra tysk Side meddelte, at hele Udviklingen ved Amalienborg var »en dybt beklagelig Misforstaaelse«. Det havde naturligvis ikke været Hensigten, at Kongens Politi skulde afvæbnes! Tyskerne vilde nu straks trække sig tilbage og overlade det danske Politi fortsat at varetage Bevogtningen af Kongen.

Paa dansk Side var der tre lettere saaret og en alvorligt, nemlig Kongens Adjudant, Kaptajn *Schlichtkrull*, som senere døde af sine Saar. Tyskerne havde mindst syv Døde og en Snes Saarede. — Nogle Civile havde med stort Mod deltaget i Kampen og i et Øldepot indrettet et »Nødfort«. Da deres Ammunition slap op, brugte de 40,000 Bajerskflasker med god Virkning.

— Skyderiet de forskellige Steder i København gik ud over mange Civilpersoner, der nysgerrigt fulgte Kampene. Der var ialt af danske Politifolk og Civile otte Dræbte og et halvt Hundrede Saarede. — Ogsaa »Den røde Bygning«, Ministerialbygningen, blev besat og alle drevet ned i Gaarden. En Mand blev skudt ned af Tyskerne og flere saaredes.

I Provinsbyerne forløb Aktionen paa meget forskellig Maade. Enkelte Steder skød Tyskerne uden videre paa Politiets Poster, men det kom ingen Steder til virkelig Kamp. Nogle Steder nøjedes Tyskerne med at afvæbne Politiet, men arresterede ingen.

— Tyskerne førte i Tiden, der kom, alle de arresterede Politibetjente til Tyskland. Først anbragtes de i Lejren Neuen Gamme ved Hamburg og senere i Buchenwalde ved Weimar; herfra flyttedes de efter nogen Tids Forløb til en Krigsfangelejr i Sachsen. Den Behandling, de underkastedes i Lejrene, var under al Kritik. Og over Hundrede danske Politimænd døde som Følge af Underernæring og elendige hygiejniske Forhold.

— Det danske Politikorps var nu ikke blot afvæbnet, men simpelthen elimineret, men det var den mindste Part af Politifolkene, Tyskerne fik fat paa, ialt ca. halvtredie Tusinde; endvidere blev de, der var over 56 Aar, givet fri. Resten, ca. 6000 Mand, der ikke havde Tjeneste paa det givne Tidspunkt, eller som det lykkedes at undvige fra Stationerne, gik »under Jorden« som en overmaade kærkommen Styrkelse af den direkte Modstand mod Tyskerne.

Inden længe Tid var de organiseret igen og stod klar til at gaa ind paa de Poster og til de særlige Opgaver, de fik anvist. Det var en af Følgerne af Tyskernes Aktion, der altsaa kun overfladisk set blev vellykket. Men som sluttet og aabent arbejdende Korps var det danske Politi ganske vist færdigt. Dette velbevæbnede, veluddannede Korps, der gennemgaaende var af høj menneskelig Kvalitet, var mere og mere blevet Tyskerne en Torn i Øjet. Tyskerne havde aabenbart lært af Tilfældet i Paris, hvor det franske Politi spillede en førende Rolle ved Byens Befrielse. Noget tilsvarende vilde man forsøge at undgaa her.

Voldsom Harme og Folkestrejke

Ledende danske Nazister, som paa Forhaand var blevet klar over Aktionen, søgte straks at udnytte Chancen. Halvanden Time efter Aktionen indfandt den nazistiske Lektor og Fuldmægtig i Justitsministeriet, *Popp Madsen*, sig i Udenrigsministeriet og refererede en Samtale, han havde haft med Politigeneral *Pancke*. Denne havde rejst Spørgsmaalet om Oprettelse af et dansk Politi, hvis Popp Madsen vilde paatage sig at lede det. Udenrigsministeriet svarede den geskæftige Nazist, at hans Forslag var uakceptabelt. Senere tilkendegav Pancke over for Direktør *Svenningsen*, Udenrigsministeriet, at der kunde tænkes to Løsninger: at man beholdt et tysk Politi eller dannede et dansk Politi med en Leder, der havde Tyskernes Tillid. Direktør Svenningsen erklærede, at denne sidste Udvej ikke var farbar.

Aktionen mod Politiet udløste den voldsomste Harme Landet over, og der opstod rent spontant en Række Storstrejker, som i flere Byer førte til Uro og Skyderi. Tyskerne gik flere Steder yderst brutalt frem, f. Eks. var deres Optræden i Hjørring fuldstændig barbarisk. Strejkebølgen holdt sig nogle Dage. Fra alle Lejre i det danske Folk rettedes der ualmindelig skarpe Protester til den tyske Befuldmægtigede. De politiske Partier gav i deres Protest Udtryk for den dybeste Harme, kaldte det skete et Magtovergreb og lagde hele Ansvaret for en kommende Lovløshed og Opløsning over paa Tyskerne. En lignende skarp Tone lød i alle de andre Protester. Det var alt, hvad Landet rummede af betydelige Organisationer og Institutioner, der paa den Maade lod høre fra sig.

Kaj Munk, der blev bortført og myrdet i Januar 1944.

Departementschefernes Stilling

For Departementscheferne opstod straks Spørgsmaalet, om de efter Politiets Fjernelse kunde og vilde fortsætte Udøvelsen af Regeringens Beføjelser uden at have nogen Art af Magtmidler til Raadighed. De førte en Række Forhandlinger med de mest afgørende Kredse og Organisationer, og den endelige Stillingtagen kom til Orde gennem en Protestnote, der overraktes Dr. Best. Ogsaa heri gaves der Udtryk for den dybeste Harme. Departementscheferne havde af Hensyn til Befolkningen besluttet sig til ikke straks at gaa, men erklærede, at de fralagde sig Ansvaret for Udfaldet af Forsøget paa at føre Forretningerne videre og vilde træde tilbage, hvis Forholdene i Landet bragtes ud i en Tilstand af Opløsning.

Den 22. September udstedte den tyske Politigeneral en bombastisk Erklæring, hvori han paastod, at det danske Politi ikke havde villet gribe ind mod »den anarkistiske Udvikling«, og at Politiet aktivt havde understøttet Sabotage og Mord. »Alt tyder paa en Opløsning af Retstilstandene, og man driver Danmark frem mod Bolsjeviseringen«. Derfor saa Tyskerne sig, hed det videre, nødsaget til at foretage en Omorganisering af det danske Politi, og indtil denne var foretaget, bestod der »politimæssig Undtagelsestilstand over hele Danmark«. Den tyske Besættelsesmagt garanterede for Ro og Orden«. I selve Forordningen opløstes foruden Politiet ogsaa C.B.-Organisationen med Undtagelse af Udrykningskolonnerne. Det bekendtgjordes, at ulovlig Vaabenbesiddelse straffedes med øjeblikkelig Skydning.

— Nu beroede Ro og Orden altsaa paa Tyskerne, der havde garanteret disse Goder! En Bølge af Forbrydelser og Ulovligheder af enhver Art gik over Landet efter det danske Politis Forsvinden. Det var de lyssky Elementer, som rørte paa sig. Røveri og Tyveri florerede, og Sort Børs-Mændene optraadte saa frækt og aabent, at det flere Steder kom til Selvtægt. Det meddeltes, at Folk kunde henvende sig paa Politistationerne med deres Klager, men det var der af gode Grunde ikke mange, der havde Lyst til. Paa Stationerne sad danske Nazister af yderst tvivlsom Habitus. Den saakaldte Leder af en af de københavnske Stationer var en Mand, som paaviseligt var sindssyg. I Odense »lededes« Stationen af et Triumvirat, bestaaende af en fhv. Sysselleder, en Alfons og en Karruselejer.

En moralsk Sejr

Imidlertid blev ogsaa denne mærkelige Tilstand en moralsk Sejr for det danske Folk. Politiet var den eneste Reserve, det voldførte danske Retssamfund endnu havde haft til Raadighed, og nu var denne Reserve borte. Man tog Retshaandhævelsen i sin egen Haand. I Kraft af Befolkningens Kultur og Selvdisciplin klarede man sig igennem paa en Maade, der virkelig var beundringsværdig. Efterhaanden oprettedes der rundt om kommunale Vagtværn. De var faatallige og ikke udstyret med Skydevaaben, men stort set klarede de Opgaverne forbavsende godt og havde ogsaa deres Andel i, at de lyssky Elementers Spil ikke blev særlig bemærkelsesværdigt, men kun lige i Overgangstiden efter Politiets Fjernelse havde en Opblussen.

Saaledes var, groft tegnet, Billedet af de retslige Tilstande i Danmark i den sidste Del af Besættelsestiden. Situationen var enestaaende. Danmark var det eneste Land, hvor der overhovedet ikke fandtes nogen Politimyndighed, og hvor tilmed Gestapo og navnlig dets danske Hjælpere gennem deres Handlinger virkede direkte retsopløsende. En Masse af de Mord, Røverier og Pengeafpresninger, der fandt Sted, blev foretaget af Tyskernes Hjælpepoliti! Og alligevel klarede det danske Folk Situationens Krav paa det retslige Omraade. Det taler i høj Grad om, hvor dybt Retsbevidstheden er forankret i det danske Folk.

Tusinder under Jorden, Tortur og Deportationer

IX.

EFTERHAANDEN levede Tusinder af danske Mænd og Kvinder »under Jorden«. Det var først og fremmest de særlig aktive Frihedskæmpere, som for manges Vedkommende ustandseligt var sporet af Tyskerne og aldrig noget Sted kunde være sikre, men stadig maatte flytte. Dertil kom mange, hvis Liv var truet af en eller anden Grund. Der gik henved 6000 Politifolk under Jorden den 19. Sept., og Antallet af Officerer og Officianter under Jorden var ogsaa meget stort. Ogsaa Masser af dem, der havde huset Sabotører eller skjult Vaaben, maatte forlade deres Hjem. Det var en haard Belastning for alle disse Mennesker og deres Paarørende, men de fik værdifuld Støtte ved en udpræget Hjælpsomhed fra andre Borgeres Side.

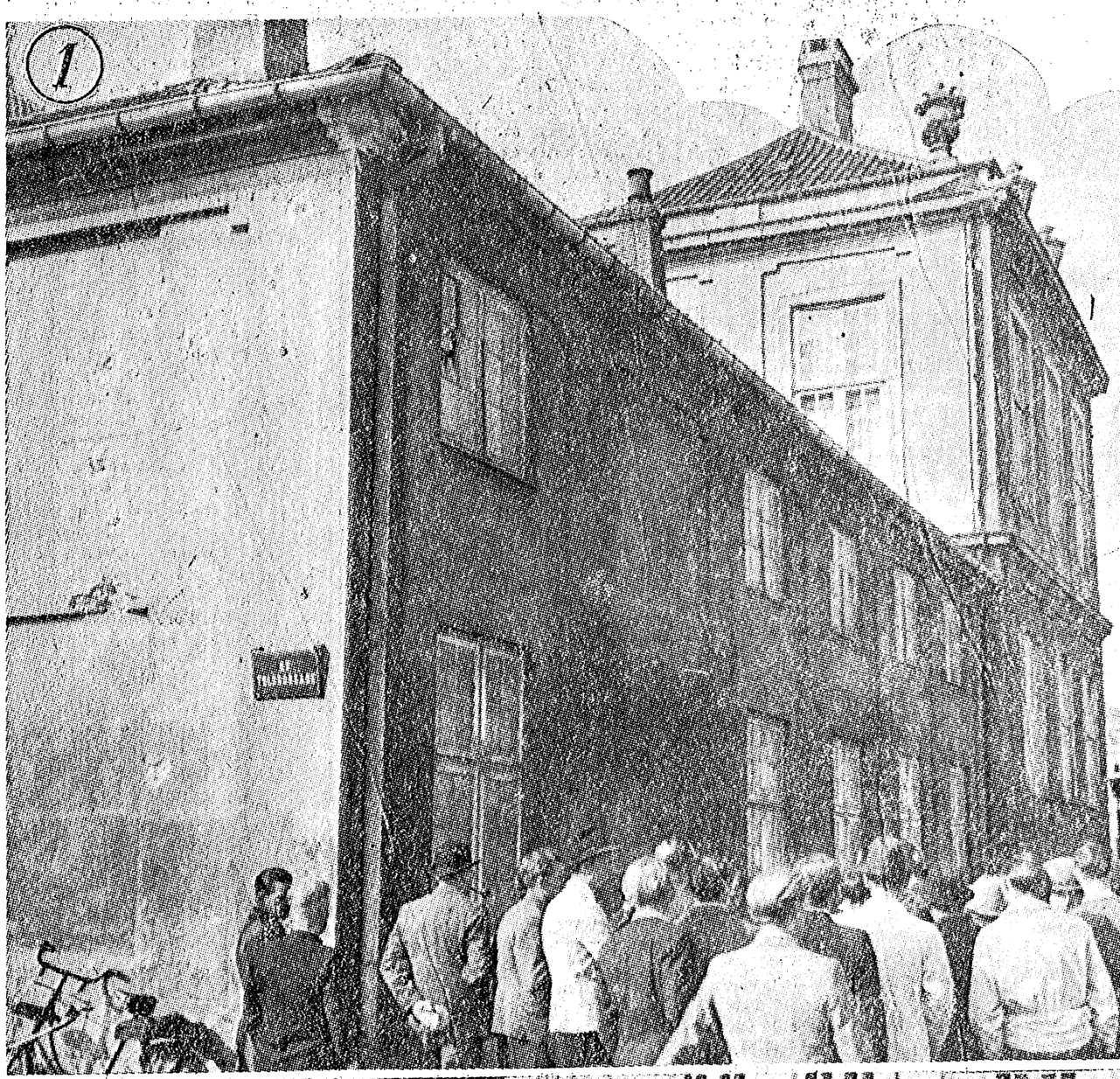
Selv om Tyskerne havde Masser af Politifolk her i Landet og kunde disponere over et vidtspredt Stikkerkorps, var det dog umuligt for dem paa ordinær Politivis at efterspore de mange, de søgte. Derfor brugte de ogsaa her den Metode, de anvendte i mange andre Lande: Razziaerne. De kontrolerede nu og da alle, der rejste med et eller andet tilfældig valgt Tog, afspærrede Gader og undersøgte Trafikanterne, afspærrede Karréer og gennemsøgte hver eneste Lejlighed. I flere Tilfælde tog de ved disse Razziaer alle de voksne Beboere med til Undersøgelse. Disse Metoder forsøgtes i Haabet om, at de derved vilde finde en eller anden eftersøgt Person.

De danske Fængsler var til Stadighed overfyldte, og der foregik her uhyggelige Ting. Mange Fanger slap fra det uden Mishandling, men mange andre udsattes for Tortur, i adskillige Tilfælde en saa rædselsfuld Behandling, at Middelalderens spanske Inkvisition blegner i Sammenligning dermed. Det maa være forbeholdt den kommende Tid at skildre disse Hændelser. Det kan ske, naar de overlevende Ofre kan fortælle om deres Oplevelser. De, der særlig blev mishandlet, var de mest aktive Frihedskæmpere, som man vilde tvinge til at røbe Navne paa Kammerater, fortælle om Arbejdsmetoder osv. Gestapo samlede i sine Hovedkvarterer Dynger af Aktstykker, fyldte med Oplysninger, de havde faaet gennem deres Forbindelser eller afpresset Fangerne. De tre Luftbombardementer af Gestapos Hovedkvarterer i Aarhus, København og Odense maa ses som et Slag, dels direkte mod Gestapofolkene, dels mod de farlige Arkiver, som fandtes der.

Luftangrebene paa Gestapo-Hovedkvartererne

I Aarhus havde Gestapo oprettet Hovedkvarter i Universitetets Kollegiebygninger. Den 31. Oktober 1944 fløj 6 engelske Moskitomaskiner, eskorteret af 12 Jagere, ind over Byen og kastede deres Bomber mod Universitetet, endnu før Tyskerne havde faaet blæst Luftalarm. Bombardementet var overordentlig præcist. De paa-

DEN 19. SEPTEMBER 1944

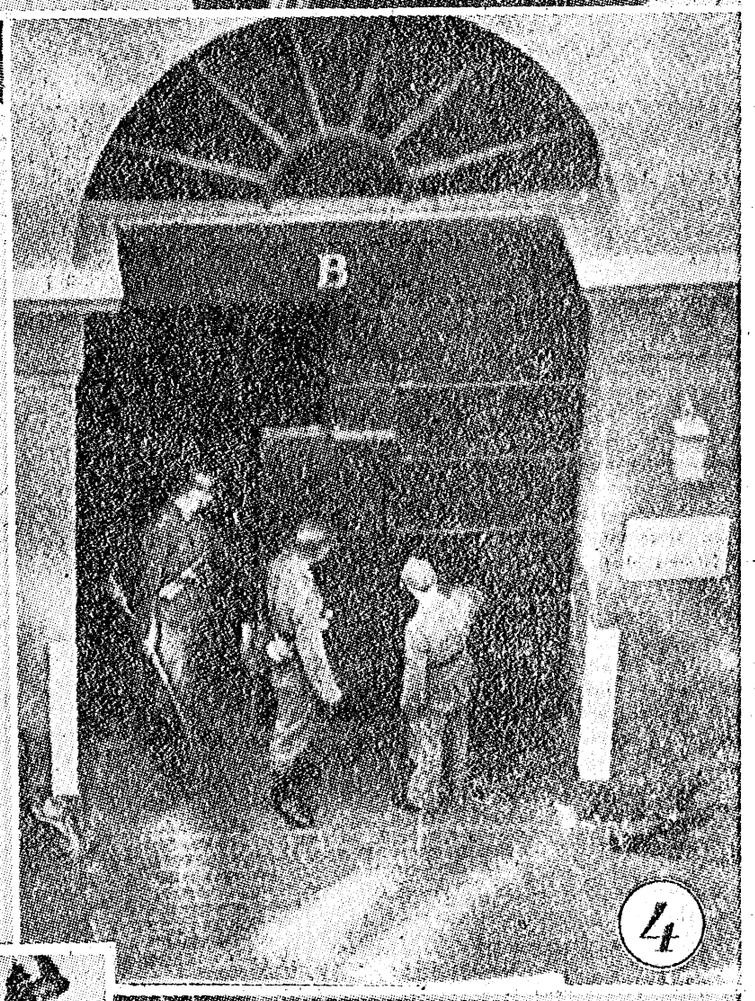
1

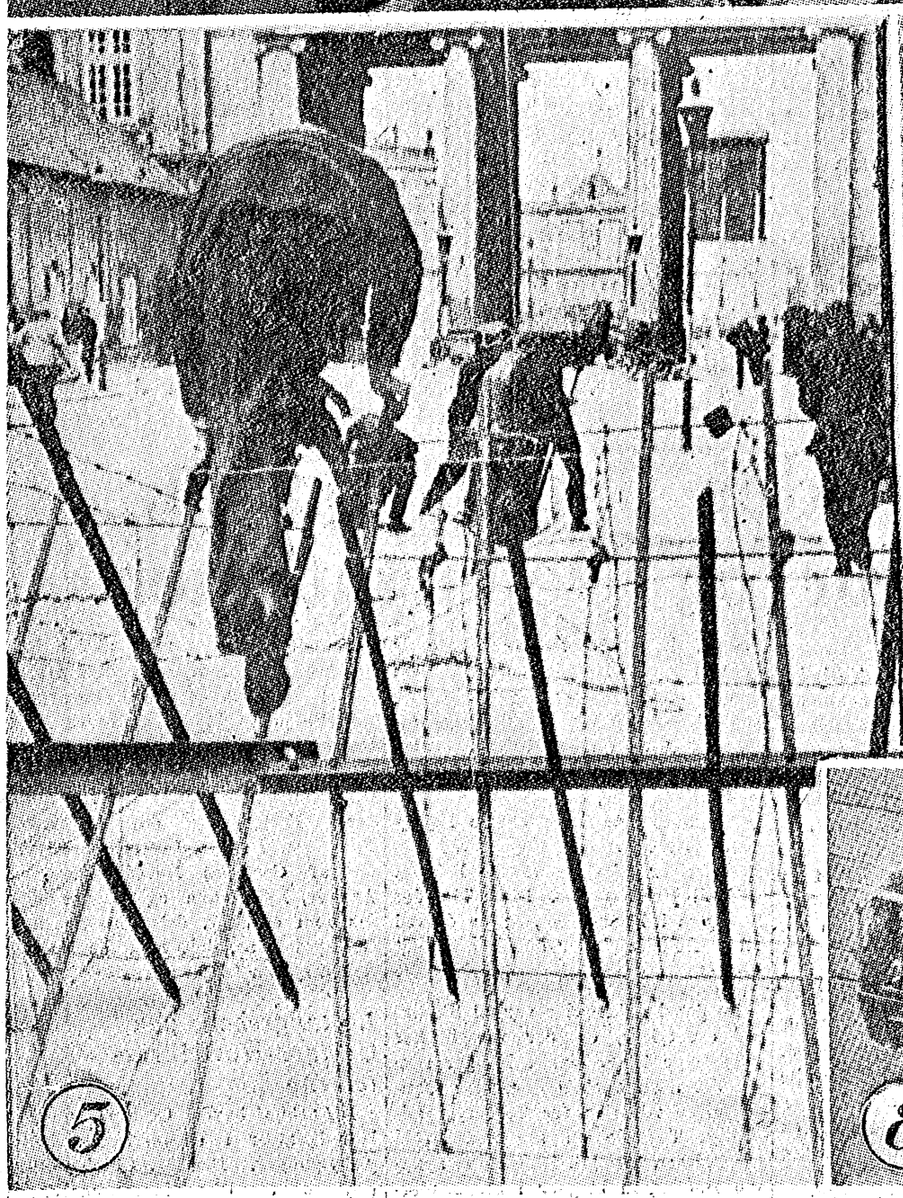
2

3

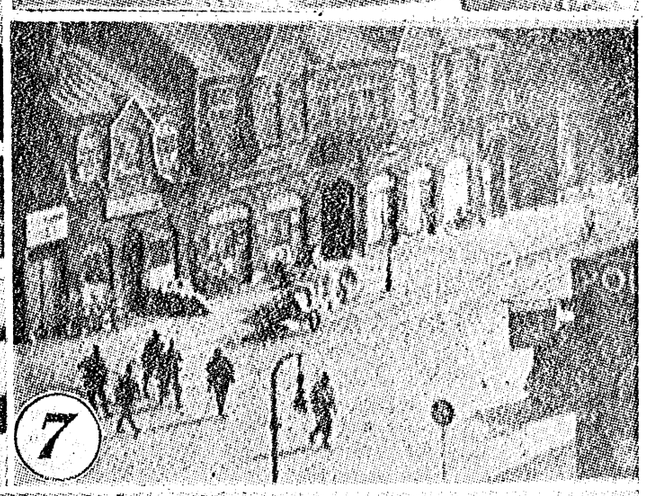
4

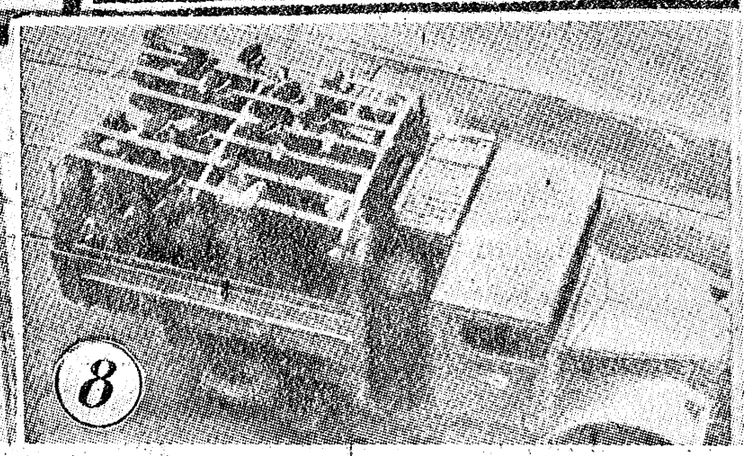
5

6

7

8

9

1. Efter Kampen paa Amalienborg. Man ser Mærkerne af Maskingeværprojektiler paa Murene. — 2. Tysk Vagtpost foran Politigaarden. I Baggrunden en ventende »Prærieskonnert«. — 3. Politiet fyrer fra Amalienborg, dækket bag en Barrikade af Sandsække. — 4. Ved en af Politigaardens Porte efter Kampen. — 5. Under Kampen paa Amalienborg. En Civil forcerer de »Spanske Ryttere« for at komme Politiet til Hjælp. — 6. Der bygges Barrikader foran Amalienborg. — 7. En tysk Patrulje paa Polititorvet under Aktionen mod Politigaarden. — 8. Københavnske Politibetjente føres bort paa tyske Biler til Frihavnen — mange skulde aldrig vende tilbage. — 9. CB-Betjente og unge Civile bryder Brostenene op for at bygge en Barrikade i Kvarteret omkring Amalienborg.

gældende Bygninger styrtede sammen, og ca. 110 Gestapofolk, deriblandt Chefen for Jylland, *von Schwitzgiben*, og hans danske Souschef, *Johansen*, mistede Livet, et meget stort Antal blev saaret. Det var et næsten lammende Slag mod Gestapos Virksomhed i Jylland. Ogsaa den af Tyskerne benyttede Artillerikaserne blev delvis ødelagt. Tyskernes Tab var 230 Dræbte (deriblandt 35 Hipomænd). Af danske Fanger, der var til Afhøring, omkom 4, og de øvrige danske Tab blev opgivet til 18.

Onsdag den 21. Marts 1945 kom Turen til Gestapos Hovedkvarter i København, Shellhuset. Her kom en Styrke paa nogle og tyve Maskiner ved Middagstid, og heller ikke i dette Tilfælde blev der blæst Luftalarm, før Bomberne faldt. Shellhuset blev ramt præcist og komplet ødelagt. Der omkom et stort Antal Gestapofolk og tyske Soldater samt mange danske Hjælpere. I Aarhus lykkedes det enkelte af de danske Fanger at undslippe, i København kom et stort Antal i Sikkerhed, deriblandt et Par af Frihedsbevægelsens ledende Personligheder. Foruden Shell-Huset ødelagdes ogsaa Ingeniørhuset og Arbejdsmandsforbundets smukke Bygning i Nyropsgade. — Desværre krævede dette Bombardement et forfærdende stort Antal Ofre. En Førermaskine for en af Grupperne blev beskadiget, lettede sig for sine Bomber inde over Vesterbrokvarteret og styrtede ned ved den franske Skole paa Frederiksberg Allé med det frygtelige Resultat, der endnu vil være i frisk Erindring. Henved 140 Personer dræbtes, deraf omtrent 100 Børn, væsentlig fra den franske Skole; 3—400 Personer saaredes. Det var den alvorligste Katastrofe under Besættelsen.

sættelsen. Men naar den fik et saa frygteligt Omfang, skyldtes det frem for alt, at Tyskerne først gav Flyvervarsel, efter at Bomberne var faldet

En Maanedstid senere ødelagde britiske Flyvere Gestapos fynske Hovedkvarter paa Husmandsskolen ved Odense. Hvor mange Gestapofolk der omkom, vides ikke. Antallet af danske Dødsofre blev opgivet til 9.

Til tyske Koncentrationslejre

Oprindeligt kom alle Arrestanter under dansk Jurisdiktion, men det varede ikke længe, før Tyskerne satte deres egen Retsforfølgning ind under Henvisning til Krigsforholdenes Krav paa det Omraade. De første tre Aar var der dog kun relativt faa Tilfælde af tyske Krigsretsdomme og Deportationer til Tyskland. Selv de arresterede Kommunister blev her i Landet, de anbragtes i Horserødlejren. Den 29. Aug. 1943 satte Skel ogsaa paa dette Omraade. M. H. t. Kommunisterne skete der det, at de af dem, som det ikke lykkedes at flygte den 29. Aug. om Morgenen, blev overført til Lejren Stutthof ved Danzig. Til Gengæld blev de fleste af de mange Personer fra hele Landet, som arresteredes ved Undtagelsestilstandens Indførelse, samlet i Horserød, der nu en lang Tid anvendtes som tysk Koncentrationslejr i Danmark for danske Fanger af næsten alle Kategorier, dog ikke kriminelle.

Men Tyskerne fandt aabenbart, at Horserødlejrens Beliggenhed ikke var betryggende, de lod til Afløsning af den opføre en Lejr ved Frøslev lige ved den dansk-tyske Grænse, og hertil overflyttedes Fangerne fra Horserød midt i August 1944. Fra tysk Side forsikrede man de danske Myndigheder, at alle fangne Danske skulde anbringes i denne Lejr, ogsaa de, der allerede befandt sig i Tyskland; men det viste sig snart at være tom Snak. Tværtimod begyndte man meget hurtigt at deportere hele Hold af Fanger fra Frøslev til Tyskland. Det første Hold Fanger afsendtes den 15. September. Det var som nævnt i klar Modstrid med de tyske Udsagn, og man reagerede kraftigt og spontant fra dansk Side, idet der udbrød en Proteststrejke, som fra Sønderjylland bredte sig over store Dele af Landet.

Det var om Morgenen, Fangerne blev sendt sydpaa. Kl. 12 udbrød der Strejke i Padborg, som ligger lige ved Siden af Frøslevlejren. Al Jernbanetrafik blev standset. Strejken bredte sig samme Dag til alle de sønderjyske Byer og formede sig som Generalstrejke i de fire Købstæder. Om Aftenen besatte tysk Militær Padborg, Tinglev og Tønder Stationer. Dagen efter havde Strejken bredt sig til Sydjylland og store Dele af det øvrige Jylland, og flere Steder, særlig i Esbjerg, var Situationen meget alvorlig. Tyskerne trued med voldsomme Repressalier særlig mod Jernbanemændene, hvis Strejken opretholdtes, og de besatte ogsaa i Sydjylland adskillige Jernbanestationer. Om Natten forefaldt der et meget stort Antal Jernbanesabotager, og i Dagene derefter var Jernbanedriften i Jylland overordentlig uregelmæssig. I Løbet af et Par Døgn ebbede Strejkerne ud.

Deportationerne fortsatte imidlertid for fuld Kraft, og Antallet af Deporterede steg voldsomt i Efteraaret 1944. Et stort Kontingent ydede Politiet med sine 2200 Deporterede, og ogsaa mange af Grænsegendarmerne

Social-Demokratens Medarbejder Sig. Thomsen, der blev snigmyrdet i Marts 1944.

sendtes til Tyskland, mens Resten blev i Frøslev. Midt i Oktober Maaned 1944 regnede man med, at der befandt sig ialt henved 4000 Danske i de tyske Koncentrationslejre og Fængsler, mens der i Frøslevlejren og i danske Fængsler befandt sig mellem 2000 og 3000 Fanger. Senere steg Tallene yderligere.

Frygtelige Lidelser

Den Skæbne, de Deporterede gik ind til, var for næsten alles Vedkommende forfærdelig. Alene de sjælelige Lidelser var næsten ikke til at bære; paa alle Maader ydmygedes Fangerne, saa det maatte oprøre ethvert normalt Menneske. De fysiske Lidelser var endnu værre: Fangerne mishandledes af de raa og umenneskelige Fangevogtere, de maatte opholde sig i overfyldte Rum, maatte udføre meget strengt Arbejde, Beklædningen var ganske utilstrækkelig, Maden elendig og mere end knap, og de hygiejniske Forhold ubekriveligt daarlige. Det er klart, at der i disse Lejre næsten konstant var epidemiske Sygdomme, der slog Masser af Fangerne ned, fordi de ikke ejede Modstandskraft.

De fleste danske Deporterede passerede Lejren Neuen Gamme ved Hamburg, og mange kom ikke længere. De fleste sendtes dog videre til andre Lejre, f. Eks. Politifolkene, der kom til Buchenwalde ved Weimar, senere igen til Krigsfangelejren Mühlheim i Sachsen, hvor Kaarene bedredes noget for dem. Der forefaldt i Lejrene en Mængde Dødsfald; ialt døde ca. 400 Danske i Fængsler og Koncentrationslejre i Tyskland, deraf ca. 120 Politifolk og Grænsegendarmer. Man regnede med, at der i Vinteren 1944—45 var over 5000 danske Deporterede i Tyskland.

Politifolkene tilbage til Danmark

I Vinterens Løb gjorde det svenske Røde Kors, repræsenteret af Grev *Folke Bernadotte*, et energisk Forsøg paa at faa Lov til at hjælpe de danske og norske Deporterede. Det lykkedes at opnaa en Ordning, saadan at Danske og Norske blev samlet i en særlig skandinavisk Afdeling i en bestemt Lejr, og det blev Lejren Neuen Gamme ved Hamburg. Svenskerne sendte et Personel paa 250 Læger og Sygeplejersker og et Vogntog paa 85 Motorkøretøjer til Tyskland og deltog i Flytningen af Fangerne. De overtog endvidere den lægelige og hygiejniske Tjeneste i den skandinaviske Lejr.

Ogsaa fra dansk Side var der i Tidens Løb gjort en energisk Indsats for at hjælpe de Deporterede, men det var meget svært at trænge igennem med virkelige Forbedringer; enkelte Resultater naaedes dog. Det var Afdelingschef *Frants Hvass*, Udenrigsministeriets juridisk-politiske Afdeling, der førte alle de vanskelige Forhandlinger med Tyskerne om Fanger og Fangeforhold. Han gjorde det udholdende og med stor Dygtighed. Han naaede i Marts-April — i intimt Samarbejde med svensk Røde Kors — det virkelig overraskende Resultat at faa alle de danske Politifolk hjemsendt til Danmark. En lille Del af dem blev frigivet, de andre anbragtes i Frøslevlejren eller i Sverige.

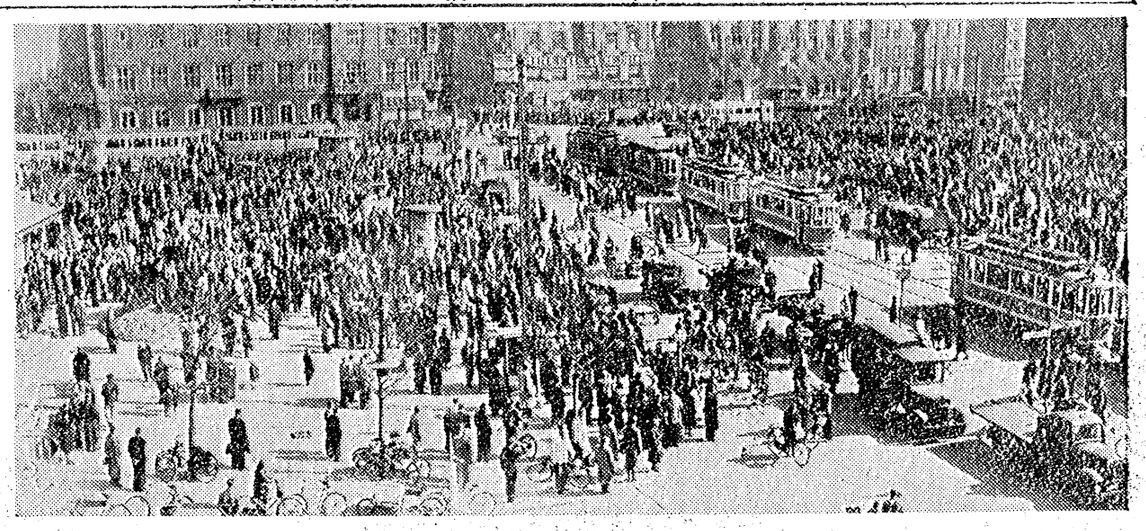
Først i April Maaned var Krigen ført saa dybt ind i Tysklands Hjerte, og Tilstandene var blevet saa kaotiske, at de tyske Myndigheder i Danmark fik Besked paa ikke at sende flere Fanger til Tyskland. Det virkede iøvrigt baade parodisk og oprørende, at Tyskerne indtil da havde deporteret Danske til Tyskland samtidig med, at de fyldte Danmark med Flygtninge og saarede Soldater.

Ikke alene standsedes nu Transporten af danske Fanger til Tyskland, men i Midten af Maaneden begyndte Strømmen at gaa den anden Vej — en Følge af Krigsbegivenhedernes meget hastige Udvikling. Baade Fangerne og de vældige Mængder af udenlandske Arbejdere blev Tyskerne en Klods om Benet. Selv Jøderne i Theresienstadt omfattedes af Hjemsendelsen; de ca. 450, der var tilbage, sendtes via Danmark til Sverige og interneredes her.

Englændernes Fremtrængen mod Hamburg gjorde i Løbet af faa Dage Problemet om Neuen Gamme-Lejren aktuelt. Det danske Socialministerium fik til Opgave at organisere Transporten til Danmark baade af danske og norske Fanger, og Opgaven blev i sidste Øjeblik løst med stor Dygtighed. Det drejede sig ialt om 4250 Fanger, der efter Hjemførelsen anbragtes dels i Frøslev og i Midtjylland, dels i Sverige.

Baade Danmark og Norge staar i dyb Taknemlighedsgæld til Sverige for det Initiativ og den storslaaede Hjælpsomhed, det udfoldede ogsaa ved denne Lejlighed.

Deportationen var et af Besættelsestidens sorteste Kapitler. Naar udførlige og autentiske Skildringer om Forholdene i de tyske Fængler og Koncentrationslejre kommer frem, vil det blive rystende Læsning.

De Faldne mindes med to Minutters Stilhed. Vort Billede er taget paa Raadhuspladsen d. 9. April 1945 Kl. 12.

Kontante Udbetalinger til Soldatersold	1950	Mill.	Kr.
Entreprenør- og Befæstningsarbejder	1900	-	-
Off. Myndigheder for Banetransport, Elektricitet og Gas	250	-	-
Erstatning for Overtagelse af fast Ejendom	150	-	-
Køb af forskellige Varer, Barakker m. v.	150	-	-
Andre Udgifter, bl. a. Leje af Hoteller, Bespisninger m. v.	250	-	-
Værnemagtskonto ialt	4650	Mill.	Kr.

Et helt Aars Nationalindkomst

Beløbet paa denne Konto plus Restbeløbet paa Clearingkontoen giver 7650 Mill. Kr., men dette Tal viser langtfra det virkelige Slutresultat. Man maa nemlig ogsaa regne med de store, uopgjorte Tab ved Ødelæggelse af Landskaber og Beplantninger og ved Sliddet paa Veje og andre Anlæg, f. Eks. alle de Bygninger, som blev stærkt ramponeret, undertiden næsten ødelagt ved Indkvarteringen af tyske Soldater eller Flygtninge, og endelig er der saa Skaden ved Schalburgtagen, der betydeligt overstiger 100 Mill. Kr.

Denne Opgørelse er som nævnt pr. 31. Marts 1945 og tager ikke Besættelsens allersidste Tid med. Man kan uden at overdrive regne med, at de samlede Tab vil løbe op paa en halv Snes Milliarder Kr., hvilket svarer til, at Tyskland har lagt Beslag paa Værdier, der er noget større end hele Nationalindkomsten i det sidste af de fem Besættelsesaar, da faktisk hele Befolkningen havde Beskæftigelse.

Flygtningestrømmen

Helt forbløffende Former antog Udnyttelsen og Udplyndringen af Danmark i Besættelsens allersidste Maaneder, da Tyskland ledte en Del af sin vældige Flygtningehær ind over Danmark. Det var en Fremgangsmaade, som var i Strid med al Folkeret, men den Slags saa de nazistiske Undertrykkere stort paa. Det begyndte først i Marts Maaned, da de russiske Hære gik ind over Østprøjsen og Pommern. Tyskerne forsøgte at faa saarede Soldater og Flygtninge væk fra Østprøjsen, der da var afskaaret fra Riget; man havde kun Søvejen tilbage. Skibene blev lastet propfulde og sendt af Sted. Mange af dem torpederedes paa Rejsen eller blev minesprængt, og Snese Tusinder af Personer omkom.

Den største Del af Strømmen til Danmark gik over København, hvorfra en Del senere sendtes til Provinsen. Indtil Midten af April var der alene til Københavns Havn kommet ialt 282,000 Flygtninge og saarede Soldater, medens der over Landegrænsen kom ca. 50,000 af begge Kategorier. De kom til Danmark i en frygtelig Tilstand. Udsultede var de fleste af dem, Lægehjælp havde de saa at sige intet af, og Sammenstuvningen ombord var rædselsfuld. Hver af Familierne havde Smaabylter med sig, det var alt, hvad de havde redet ud af Hjemmet. En stor Del af de saarede Soldater var i en rystende Tilstand. Tysklands Lægemidler var efterhaanden svundet ind til intet, Lægekorpset bestod for en stor Del af medicinske Studenter, der overhovedet ingen Erfaring havde. De Saarede kom ofte uden selv de nødtørftigste Forbindinger.

Hærdet af Had mod Undertrykkerne mødte et ellers mildt og hjælpsomt Danmark denne Strøm af sørgelige Eksistenser med en Kulde og Fjernhed, der var saa meget mere forstaaelig, som Tyskerne samtidig fortsatte deres blodige Terror uden Tegn paa Mildnelse af Metoderne. De beslaglagde rundt om i Landet Skoler, Hoteller, Forsamlingshuse osv., kort sagt alle brugelige Lokaler. Der var ikke mange danske Byer, hvor ikke samtlige Skolebygninger var rekvireret, saa al Skolegang blev umuliggjort. Flere Steder i Landet rekvireredes ogsaa Privatboliger, Sommerhuse osv., ofte med det sædvanlige tyske Forbud mod, at Indehaverne fjernede noget af Indboet.

Til Underhold af disse Hundredtusinder krævede de tyske Myndigheder ind af alt, hvad de mente at have Brug for, og enten de paagældende Varer var rationeret eller ej. De danske Myndigheder havde intet Indseende med dette Pengeforbrug og ingen Indflydelse. Mens Tyskerne tidligere havde forhandlet om de Beløb, de krævede, eller dog givet en vis Begrundelse for deres Anvendelse, nøjedes de i den allersidste Periode blot med at rekvirere saa meget, de ønskede at have Brug for. Foruden selve Opholdet fik Flygtningene saa Lommepenge, saa vidt man fra dansk Side mente at kunne konstatere, fik hvert Familieoverhoved 1 Kr. om Dagen, hvert voksent Medlem af Familien iøvrigt 50 Øre og hvert Barn 25 Øre. Man regnede med, at de tyske Flygtninge og saarede Soldater hver Dag kostede Danmark 4½—5 Mill. Kr.

Et Problem af den alvorligste Art i Forbindelse med Flygtningestrømmen var alle de farlige Sygdomme, de førte med sig ind i Landet. Al Forundersøgelse blev skudt til Side, Flygtningene blev direkte fra Skib eller Jernbanetog transporteret til deres Logi. Mange var luset, smitsomme Sygdomme rasede, og Dødsfaldenes Antal var overordentlig stort. De danske Hospitalsmyndigheder førte en haard og vanskelig Kamp for at afværge, at Hospitalerne blev overfyldt af syge Tyskere. Det lykkedes saa nogenlunde at holde denne Linje; kun i Tilfælde, hvor Livet stod paa Spil for tyske Patienter, indlagdes de paa Hospitalerne. Ogsaa for Lægerne gjaldt det, at de kun assisterede Tyskere i de alvorligste Tilfælde, og de nægtede at tage Betaling for deres Bistand.

Billedet fra de første og de sidste Maaneder under Besættelsen giver Krigens Gang og Tysklands Skæbne: I 1940 ranke, veludrustede Soldater, i 1945 sultne, lasede og lusede Flygtninge og saarede Soldater i den ynkeligste Forfatning.

De samarbejdende Partier og Modstandsbevægelsen

XI.

Det danske Folks Reaktion mod Besættelsen var i vid Udstrækning et Spørgsmaal om Temperament. Følelserne havde samme Retning: Harme over Voldsdaaden og Fordømmelse af den, men Udslagene af denne Harme var meget forskellige. Den helt overvejende Part af Folket stod bag Konge, Regering og Rigsdag i Forsøget paa at skaane Land og Folk længst muligt mod den hemningsløse Undertrykkelse og de Voldsmetoder, som f. Eks. praktiseredes i vort Broderland Norge. Man indtog derfor en vis forsigtig Holdning uden Tanke om at gøre saadanne Indrømmelser, som af Hensyn til de for Staten og Folket fundamentale Værdier ikke kunde bringes.

Men i forskellige Kredse — og naturligvis navnlig blandt Ungdommen — voksede Viljen til at give Harmen over Voldsdaaden aabent og direkte Udtryk. Det kom til de første Sabotagehandlinger, og de første illegale Blade blev udsendt. Det var lokale Grupper hist og her, som opererede uden nogen egentlig gensidig Føling. En Bevægelse i dette Ords egentligste Forstand kunde man først tale om paa et senere Tidspunkt.

Aaret 1941 bragte stærk Vækst i den aktive Modstand og illegale Virksomhed. Paa det Tidspunkt var det tyske Tryk blevet betydelig øget baade paa det politiske Liv og paa Pressen, og man frygtede for, at det Tidspunkt meget snart var inde, da politisk Virksomhed vilde være umulig; den danske Presse var allerede da saa bastet og bundet, at den faktisk ingen reel Oplysning kunde give om Situationen.

Som Modvægt mod denne Situation arrangerede hver enkelt Gruppe inden for den politiske Presse en særlig Informationstjeneste for sine Redaktioner samtidig med, at Partikontorerne organiserede en tilsvarende Information for Partiernes Tusinder af Tillidsmænd Landet over. Disse Former for Information var af stor Betydning og blev paa en vis Maade Forløber for den illegale Presse.

De samme Motiver, som laa bag Partiernes og Pressens Informationsvirksomhed, laa bag Starten af Dansk Studiering. Den stiftedes i Efteraaret af en Kreds af væsentlig socialdemokratiske Akademikere, hvis ledende Kraft var den unge cand. mag. *Frode Jacobsen*. Fra Nytaar 1942 til 29. August 1943 rejste Jacobsen rundt i Landet, etablerede Forbindelser og organiserede det informatoriske Apparat. Dansk Studiering fik senere under den korte Betegnelse »Ringen« stor Indflydelse paa den danske Frihedsbevægelse. De politiske Partier var i første Omgang repræsenteret i Ringens Ledelse, men mente senere af Forsigtighedsgrunde at maatte trække Repræsentanterne tilbage for at undgaa en Kollision mellem det formelt legale og den decideret Illegalitet.

Samme Aar, 1941, gik det kommunistiske Parti ind i illegalt Arbejde; dette var en naturlig Konsekvens af de Lovforanstaltninger, som Rigsdagen saa sig nødsaget til at gennemføre, da Krigen mellem Tyskland og Rusland afløste Ikke-Angrebspagten, som de to Lande havde afsluttet i September 1939. Indtil da havde det kommunistiske Parti holdt sig yderst passivt over for den spirende Modstand mod Tyskerne, ja »Arbejderbladet« og forskellige kommunistiske

Hvorledes Danmark blev plyndret af Tyskerne

X.

DET KAN ikke nægtes, at Tyskerne, da de begyndte Krigen, havde lagt Tingene metodisk til Rette, det gjaldt ogsaa paa det økonomiske Omraade. Metoden var den ganske enkle at lade de besatte og erobrede Lande betale Undertrykkelsen, og saaledes fik ogsaa Danmark sin vældige Byrde at bære paa. Selve Regnskabet blev holdt i fin Orden; det kunde jo aldrig genere Tyskerne, for sejrede de — hvad de jo næsten lige til det sidste troede paa — saa vilde Tyskland kunne ordne Tingene efter Behag, og saa vilde ganske enkelt Danmarks Tilgodehavende være blevet kaldt Danmarks Bidrag til Krigen for dets egen Frelse!

Saa længe det gik Tyskland godt, og det kunde udnytte en Mængde Lande, fordeltes Byrderne i nogen Grad; men jo færre Udbytningsobjekter der blev, desto værre gik det ud over de tilbageblevne. Det vil man se af følgende Tal for 5-Aaret 1940 til 31. Marts 1945:

	Clearingkonto.	Værnemagtskonto.	Ialt Mill. Kr.
1940—41	499	515	1014
1941—42	472	417	889
1942—43	342	592	934
1943—44	973	1336	2309
1944—45	716	1777	2493
Ialt Mill. Kr.	3002	4637	7639

Da Tysklands Stilling i Vinteren 1944—45 blev stærkt forværret, og det stod over for vældige Transportvanskeligheder — og da samtidig de danske Sabotører sprængte de jyske Jernbaner i et Omfang, der til Tider næsten lammede Jernbanetrafiken — blev det ugørligt at slæbe saa mange Varer til Tyskland, som det ellers i høj Grad havde Brug for og Appetit paa at tage, og af disse Grunde stagnerede Clearingkontoen. Til Gengæld kom saa i Foraaret Sværmen af Flygtninge og saarede Soldater. Der blev ialt over Clearingkontoen leveret Varer og Tjenesteydelser for 7500 Mill. Kr. og til Gengæld indført Varer fra Tyskland for 4500 Mill. Kr., men denne Indførsel blev i Krigens sidste Tid faktisk helt standset. Tilgodehavendet paa Clearingkontoen for Besættelsesperioden indtil 31. Marts 1945 er fremkommet saaledes:

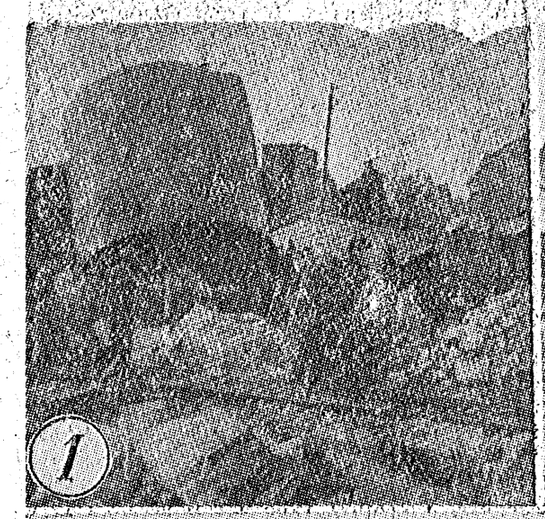
Udførsel af Landbrugsvarer	4550	Mill.	Kr.
Udførsel af Fisk	525	-	-
Udførsel af Industrivarer	600	-	-
Omkostninger ved Vareomsætning	600	-	-
Hjemsendt Løn for danske Arbejdere og Ingeniører i Tyskl.	300	-	-
Leje af Biler m. v.	150	-	-
Køb af Levnedsmidler her i Landet	200	-	-
Det tyske Gesandtskab, tyske Skoler, Gestapo, Understøttelse til SS-Frivillige o. l.	250	-	-
Diverse, bl. a. Renter	325	-	-
Tilsammen	7500	Mill.	Kr.
Fragaar Værdi af indførte Varer	4500	-	-
Rest paa Clearingkonto	3000	Mill.	Kr.

Den saakaldte Værnemagtskonto, dvs. Besættelsesmagtens Arbejde og Forbrug her i Landet, viser følgende Poster:

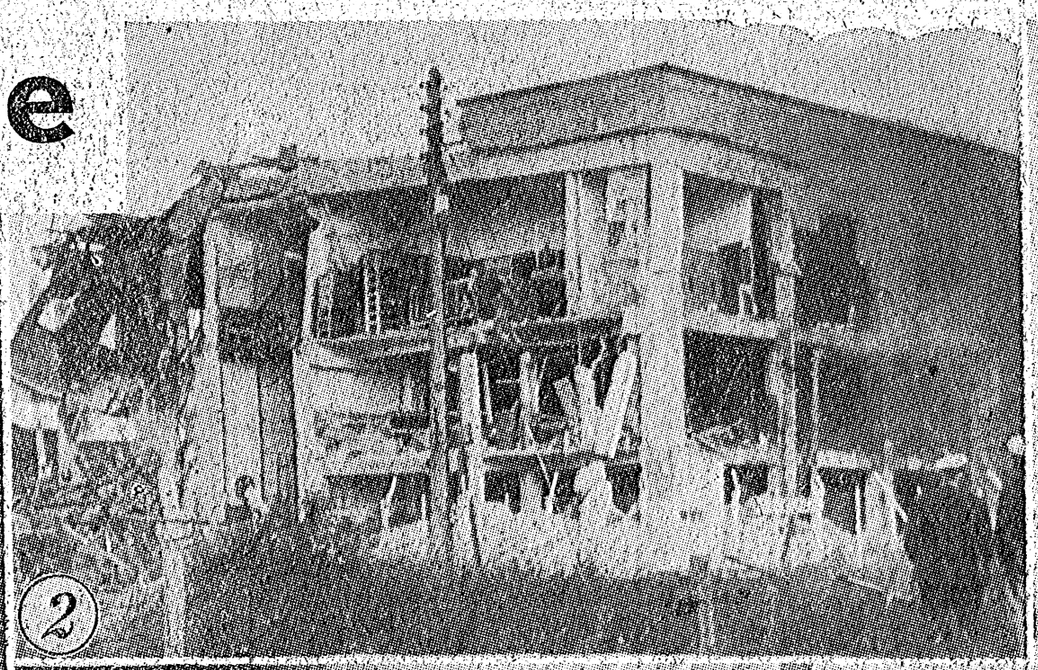

Shell-Huset og Ingeniørhuset, Gestapos Hovedkvarter i København, fotograferet kort efter det engelske Bombardement og den paafølgende Brand.

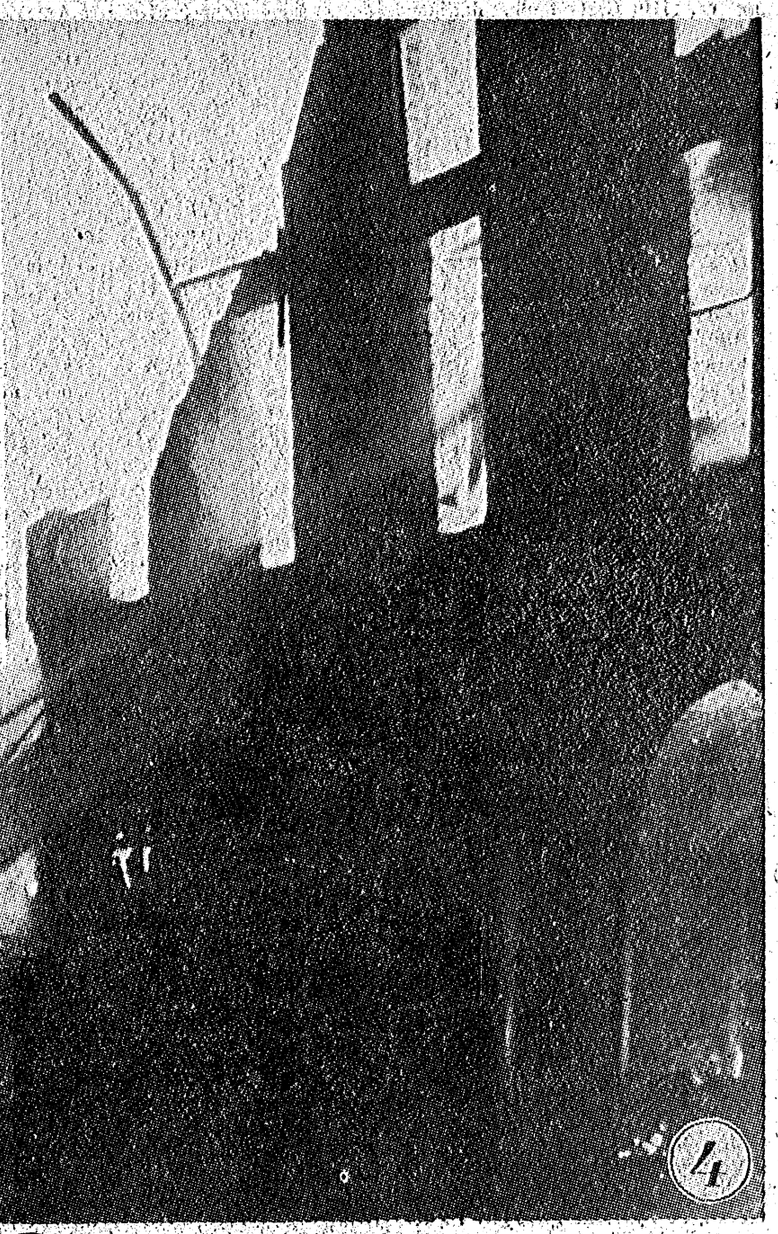
Sabotage

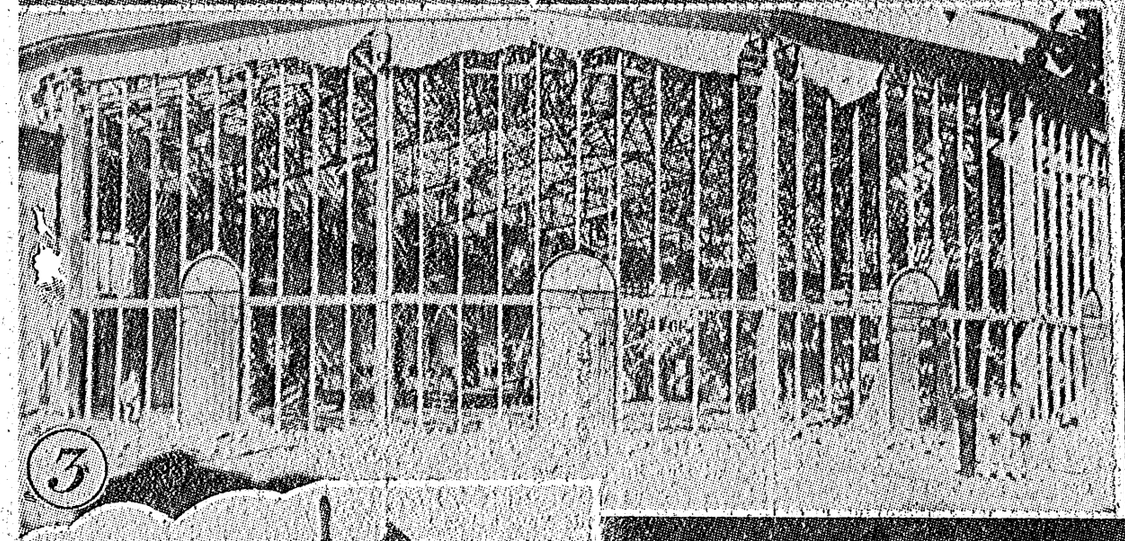

1

2

3

4

Schalburgtage

5

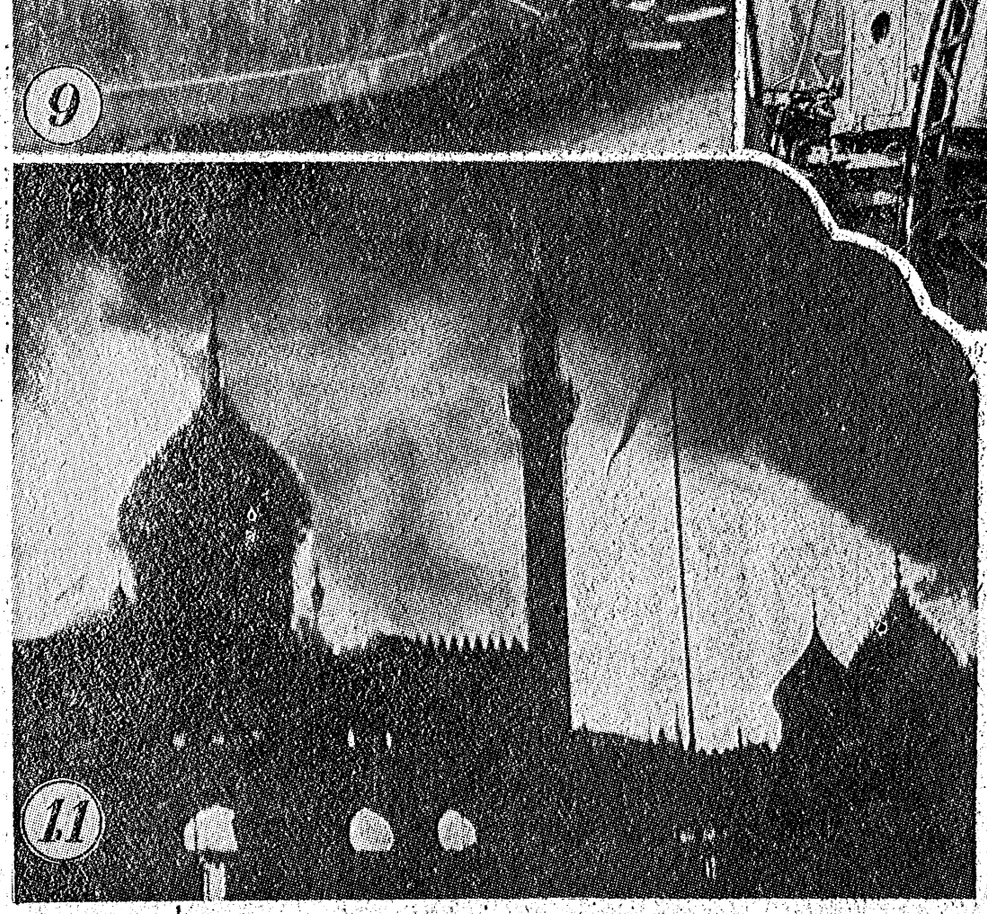
6

7

8

9

10

11

12

13

1. Jernbanesabotage i en nordjysk Stationsby. — 2. Dansk Industri Syndikat — »Riffelsyndikatet« — i Nordhavnen efter Ødelæggelsen. — 3. Forum, en af de første store Sabotager. — 4. Holesens Fabriker i Sydhavnen i Flammer efter Sabotage. — 5. »Social-Demokraten«s Bygning i Randers totalt ødelagt ved Schalburgtage. — 6. »Fyns Tidende« i Odense som et brølende Baal. — 7. Allers Etablissement i Valby, da Schalburgtagebranden var paa sit højeste. — 8. »Demokraten«s Bygning i Aarhus efter Attentatet. — 9. Efter Schalburg-Bombeattentatet mod Jyllandspressen ved Hobro. — 10. Brændte Sporvogne i Aarhus Sporvognsremise. — 11. Flammehavet i Tivoli. I Forgrunden Koncertsalen i lys Lue. — 12. Endnu et Glimt af »Social-Demokraten«s ødelagte Bygning i Randers. — 13. Da Ø.K.s Hovedbygning blev lagt i Aske ved Schalburgtage en mørk Vintermorgen før Jul 1944.

Talere vendte sig endog voldsomt mod Vestmagterne og deres »imperialistiske Krig«. Det er ganske typisk for denne Mellemperiode, at »Arbejderbladet« aldrig ramtes af nogen af de talrige Bøder, der idømtes danske Blade for Overtrædelse af den formelt frivillige Pressecensur.

Illegalt Samarbejde

I Begyndelsen af 1942 nærmede forskellige Kredse sig hinanden i et illegalt Samarbejde. Det spændte fra Kommunisten *Aksel Larsen* til *Christmas Møller*. Sammen med Folk som bl. a. Professor *Mogens Fog*, Professor *Chievitz* og Biblioteksdirektør *Døssing*, dannede de Gruppen »Frit *Danmark*«, der med *Mogens Fog* og Redaktør *Killerich* som Redaktører udgav Bladet af samme Navn som Gruppen. Denne Gruppe var i væsentlig Grad præget af sit stærke intellektuelle Indslag og blev senere ret kommunistisk orienteret.

Den fjerde Gruppe, der søgte at præge det illegale Arbejde, var »Dansk Samling«, der havde opstillet uden Resultat ved Valget i 1939, hvor Bevægelsen iøvrigt blev stærkt angrebet for navnlig *Arne Sørensens* mærkelige Vurderinger af Demokratiet. Ved Valget i Marts 1943 fik Partiet 3 Mandater i Folketinget, og den 29. August gled Partiet og dets Medlemmer ind i det illegale Arbejde.

En ledende Mand i Agitationen saavel paa Møder som i Skrifter var Dr. *la Cour*, der paa Grund af sin Virsomhed maatte udstaa Frihedsstraf og senere »frivillig« Internering, inden han kunde komme til Sverige.

De illegale Blades Antal blev efterhaanden stort. I Løbet af 1943 fik næsten hver eneste By eller dog Landsdel sit lille Blad, men Interessen samlede sig dog om de større og betydelige Blade som »Frit Danmark«, »De frie Danske«, »Studenternes Efterretningstjeneste«, »Land og Folk« m. fl. Senere paa Aaret udvidedes denne Kreds af landsomspændende Blade med »Dansk Presse«, »Danske Tidende«, »Den danske Parole« og »Folkeviljen« for at nævne de vigtigste. Endnu senere dukkede »Morgenbladet« op, i vid Udstrækning baseret paa »Information«s Bladstof.

I Foraaret 1943 sendte Englænderne en Hovedagent, kaldet »*Jørgen*«, her til Landet med den Opgave at koordinere Modstandskræfterne og overtage Ledelsen af saavel de nedkastede Faldskærmsfolk som i det hele af den militære Modstandskamp — Sabotage — som navnlig interesserede de Allierede. Han havde endvidere den selvfølgelige Opgave at virke som et Bindeled mellem den danske Hjemmefront og de Alliereds Krigsledelse. Han fik Føling med de forskellige Grupper og fik ogsaa hurtigt gennem Ingeniør *Herman Dedichen* (Sømanden) Føling med forskellige politiske Kredse. I Begyndelsen af 1945 kaldtes »Jørgen« tilbage og erstattedes af Hr. »Sølling«, som fortsatte »Jørgen«s Virksomhed.

De voldsomme og dramatiske Begivenheder i Sommeren 1943, der naaede Klimaks den 28. og 29. August, modnede Situationen for en vis Samling af de aktivt kæmpende Grupper. Skønt man nogle Maaneder tidligere — navnlig paa Foranledning af Overbetjent *Ronald Olsen* — havde talt om en vis Form for et illegalt Fællesorgan, naaede man først hen i Oktober Maaned det Tidspunkt, der begrundede en »offentlig« Meddelelse om Dannelsen af Danmarks Frihedsraad. Raadet konstituerede sig selv. Noget regulært Valg kunde selvsagt ikke finde Sted. Det sammensattes af Repræsentanter af de foran omtalte fire Grupper samt enkelte andre.

Frihedsraadets Stiftere var cand. mag. *Frode Jacobsen*, Ingeniør *Erling Foss*, Redaktør *Schock* og Professor *Mogens Fog*. Senere indtraadte Kommunisternes Repræsentant »*Nielsen*«, *Arne Sørensen* (Dansk Samling) og Prof. *Chievitz*. Som Erstatning for Schock efter dennes Arrestation indtraadte Biskop *Øllgaard* og Professor Fog erstattedes senere af Professor *Bodelsen*, ligesom endnu senere Professor *Huusfeldt*, Folketingsmand *Alfred Jensen*, *Christmas Møller* og ydorligere en Repræsentant for Dansk Samling indtraadte.

Hele Folket paa den aktive Modstandslinje

Der havde i politiske Kredse intet Øjeblik været Tvivl om, at der paa et egnet Tidspunkt maatte komme et Brud med Tyskerne. Den Linje, man havde lagt, var imidlertid denne, at Bruddet maatte ske paa et saadant Grundlag, at Kongemagten og Folkerepræsentationen i Rigsdag og Regering stod fuldstændig enige. De tyske Krav den 28. August 1943 tilvejebragte utvetydig denne Situation; fra dette Øjeblik var Landet uden Rigsdag og Regering, og Kongemagten ansaa sig for ikke-fungerende.

Hermed samlede faktisk hele Folket sig paa den aktive Modstandslinje. Nu bestod der om ikke formelt saa dog reelt Krigstilstand mellem Danmark og Tyskland. Allerede før den 29. August var der mellem visse Grupper Rigsdagsmænd og ledende Kredse i det illegale Arbejde en Føling, der ofte antog praktiske Former m. H. t. Hjælp og Oplysninger paa forskellig Vis. Det var ikke mindst Politiets Folk, og da navnlig Folk fra den politiske Afdeling D paa Politigaarden, der formidlede denne Forbindelse. Her skal navnlig nævnes Overbetjentene i Kriminalpolitiet *Werner Dinesen* og *Chr. Madsen* samt *Weiss* og *Alfred Andersen*.

Der etableredes derfor nu ogsaa ret hurtigt Kontakt mellem politiske Kredse paa den ene Side og den engelske Hovedagent og Medlemmer af Frihedsraadet paa den anden. I en Række Samtaler mellem den engelske Repræsentant og i første Omgang ledende Socialdemokrater, senere ogsaa ledende Konservative, gennemdrøftedes vigtige Anliggender, der baade sigtede paa Nuet og paa den Situation, som kunde opstaa ved det endelige Opgør med Tyskerne i Danmark. Med Frihedsraadets enkelte Medlemmer drøftedes aktuelle Anliggender, men en virkelig Kontakt tilvejebragtes hen paa Sommeren 1944, efter at Folkestrejken i København, dens Forløb, Afslutning og Konsekvenser havde gjort det klart for begge Parter, at intim Kontakt maatte etableres. Der fandt nogle Forhaandsdrøftelser Sted om Formerne for Samarbejdet (Medlemsskab i Raadet eller Kontakt), og da det Tilbud, Raadet gav, gik ud paa Oprettelse af et Kontaktudvalg, gik de socialdemokratiske og konservative Repræsentanter, der førte Forhandlingerne, ind paa denne Tanke. Kontaktudvalget bestod af fire Mand, to fra Raadet, oprindelig Redaktør *Schock* og »*Nielsen*«, senere *Frode Jacobsen* og *Alfred Jensen*, og to fra Politikerne, Folketingsmændene *H. C. Hansen* og *Aksel Møller*.

Det kan ikke hævdes, at Kontaktudvalget beskæftigede sig med alle vigtige Anliggender, dette var langtfra Tilfældet, men Udvalgets Værdi kunde dog ikke bestrides. Igennem Kontaktudvalget tilvejebragtes ved Nytaarstid 1945 Enighed mellem Frihedsraadet og de politiske Partier om Stillingen til den frie Verden, hvilket gav sig Udslag i en fælles Deklaration til de Allierede. I dette Udvalg fandt de første Drøftelser om en kommende fælles Regeringsdannelse Sted, og gennem Udvalget fremførte Raadet sine Synspunkter i denne Sag i Form af et Memorandum. Dette gav Anledning til senere Forhandlinger om saavel den særlige Straffelovgivning efter Krigen som Erstatningsanliggender og udenrigspolitiske Spørgsmaal.

Militæret og Modstandsbevægelsen

Begivenhederne den 29. August og den derpaa følgende Internering af Hærens og Flaadens Officerer, Officianter og Mandskab maatte naturligt efterlade sig dybe Spor i Befalingsmændenes Sind. Stemningen blandt de internerede Officerer var ret bitter, navnlig for Hærens Vedkommende. Der var en stærk Lyst til snarest at flygte til Sverige i samlet Trop, man havde organiseret Transportmulighederne og tænkte i givet Fald med Vaabenmagt at slaa sig igennem. Denne Tanke blev dog opgivet, da det igennem Forhandlinger, som i Hemmelighed blev indledet i Helsingør mellem General *Gørtz* og Folketingsmand *Hedtoft-Hansen* og senere videreførtes med *Buhl*, blev fastslaaet, at Officerernes Opgave laa herhjemme i den givne Situation. Man maatte befrygte, at en samlet Afrejse af Officererne kunde betyde en Risiko for Politiets Opløsning og Internering, og den deraf opstaaende Tilstand af fuldstændig Lov- og Retsløshed maatte længst muligt søges undgaaet. I senere Drøftelser, hvori ogsaa konservative Politikere deltog, fastlagdes de større Rammer for Opgaverne. En Del Officerer skulde gaa til Sverige for sammen med Officerer, som allerede befandt sig der, at uddanne de unge, danske Flygtninge til særlig Tjeneste i Danmark, naar Timen var inde. Gennem Forbindelse med svenske Politikere formidledes den Ordning, at de Danske, der var Tale om, kunde samles i Lejre, de saakaldte Politiforlægninger.

De Officerer, som blev herhjemme

Et af de Steder, hvor en Dansker er blevet Offer for den tyske Brutalitet i Folkestrejkedagene. Den københavnske Befolkning hædrede de Faldne ved at lægge Blomster, hvor de havde fundet Døden.

— og det var langt de fleste — gik, for saa vidt det ikke allerede tidligere var sket, for største Delens Vedkommende ind i Arbejdet for at organisere Modstanden. Mange gik ind i de aktive Styrkegrupper som Ledere og som Instruktører, og atter andre organiserede efterhaanden et alldeles blændende, Efterretningsvæsen, der blev af stor Betydning for de Allierede. Det baseredes ikke blot paa Postforbindelse over Sundet, men bl. a. ogsaa paa en direkte Telefonforbindelse til Sverige. Telefonen fungerede daglig gennem mere end et Aar, uden at det nogensinde lykkedes Tyskerne at opdage den. Mellem det militære Efterretningsapparat og Folk i Politiet — saavel blandt Ledelsen som blandt de menige Politifolk — etableredes et udmærket Samarbejde.

Hærens og Flaadens Folk var ikke blot Deltagere i Modstandsbevægelsen som ovenfor nævnt; de havde deres særlige Opgaver og organiserede til Løsningen heraf deres O-Grupper, der tildeltes specielle militære Opgaver.

Hedtoft-Hansens Rejse til Stockholm

Der var efterhaanden tilgaaet Modstandsbevægelsen en Del Vaaben og navnlig Sprængstoffer, som blev nedkastet fra Luften eller pr. Fiskerbaad ankom til vestjyske Havne. Men det dækkede ikke tilstrækkeligt. I Sverige var der i Begyndelsen af 1944 paa Militærets Foranledning og ved de ledende Politikeres Mellemkomst bestilt et Antal Maskinpistoler med Ammunition. Da en egentlig snæver Kommandokontakt blev etableret mellem Militæret, senere ogsaa Politiet og Modstandsbevægelsen i det saakaldte K-Udvalg, sattes der stor Kraft ind paa at faa de bestilte svenske Vaaben hertil. Vanskelighederne taarnede sig imidlertid op, og Folketingsmand *Hedtoft-Hansen* rejste derfor i August resolut til Stockholm, hvor en Række Samtaler med de ledende Regeringsmedlemmer skabte Klarhed, og en snæver Kontakt med det danske Militærs Folk i Sverige og de afgørende Regeringsinstanser og Regeringsmedlemmer blev tilvejebragt. Herefter ankom i hurtig Rækkefølge baade Vaaben og Ammunition fra Sverige til Danmark. Transporterne og navnlig Modtagelsen og Fordelingen i København var af Marinens og navnlig af Hærens Folk saa glimrende organiseret, at intet gik tabt derved.

Folk fra Frikorps »Danmark«, paa Orlov i København optræder paa Raadhuspladsen som Provokatører bevæbnet med Revolver.

Militærets Ledelse holdt sig i stadig Kontakt med Socialdemokraternes og de Konservatives to »Bridgeklubber«, som de to Gange fire Politikere senere spøgende kaldtes paa Rigsdagen. Og Beslutningen om at stille den danske Hærs Ledelse til fuld Raadighed for de Allierede og senere om at akceptere General *Gørtz'* Udnævnelse til Chef for samtlige danske Modstandsstyrker blev efter Henvendelse fra England herom tiltraadt af den samme Kreds, der naturligvis i dette som i andre vigtige Spørgsmaal sørgede for at holde de Radikales og Venstres politiske Ledere underrettet samt opnaa deres Tilslutning.

Umiddelbart efter Politiets Opløsning og Deportationen af mere end 2000 Politimænd den 19. September 1944 tog Folk fra saavel Ordenspolitiet som Kriminalpolitiet Initiativet til en Organisering af de tilbageværende Politifolk i illegale Grupper. Den sædvanlige politiske Kreds, som blev konsulteret af de Politifolk, der stillede sig i Spidsen, ikke blot tilraadede dette Arbejde, men blev medinddragne i Drøftelserne om det, ogsaa naar det gjaldt om at overbevise de mere forsigtige om dets Nødvendighed. Samtidig indtraadte en ledende Politimand i Frihedsraadets K-Udvalg, saaledes at Kontakten var i Orden til begge Sider.

Statsfinansiering af illegal Virksomhed

Finansieringen af dette efterhaanden betydelige Arbejde skabte nogle Vanskeligheder i Begyndelsen, men senere kom ogsaa denne Side af Sagen ind i en fast Gænge. Det var i første Omgang Fonden af 1943, der maatte holde for; herfra hentedes de første Penge til Arbejdet. Fonden var stiftet af Arbejdsgiverforeningen og De samvirkende Fagforbund efter Bombardementet af B. & W. i 1943, og dens Opgave var at træde hjælpende til over for Folk, der ramtes af Krigens Ulykker og daarligt kunde hjælpes hurtigt paa anden Vis. Af dens Midler var iøvrigt betydelige Summer udbetalt til Dækning af Transporter etc. under Jødeforfølgelserne. Ret væsentlige Beløb blev ved *Buhls* Formidling trukket fra denne Fond til Militærets Efterretningsarbejde og øvrige Virksomhed samtidig med, at politiske Kredse privat tilvejebragte Beløb hertil.

Da man fandt Indhugget i Fonden rigelig kraftigt, og Arbejdets Omfang stillede store økonomiske Krav, rejste de Konservative en halv Million og Socialdemokraterne ved et Laan fra Bryggeriet Stjernen ligeledes en halv Million Kroner, som man forpligtede sig til senere at gaa ind for, at Staten skulde dække. Kun den halve Million heraf blev anvendt, idet den egentlige Statsfinansiering i Foraaret 1944 nu tog Fart, efter at Departementscheferne *Dige* og *Koch* med Tilslutning fra politisk Side havde frigjort et Millionbeløb af Statens Midler. Af disse Penge er alle Militærets Udgifter dækket, det samme gælder for Politiets illegale Arbejde, og fra Juni Maaned 1944 er desuden samtlige Udgifter til de 6 Militærdistrikter inden for Modstandsbevægelsen afholdt af de samme Midler.

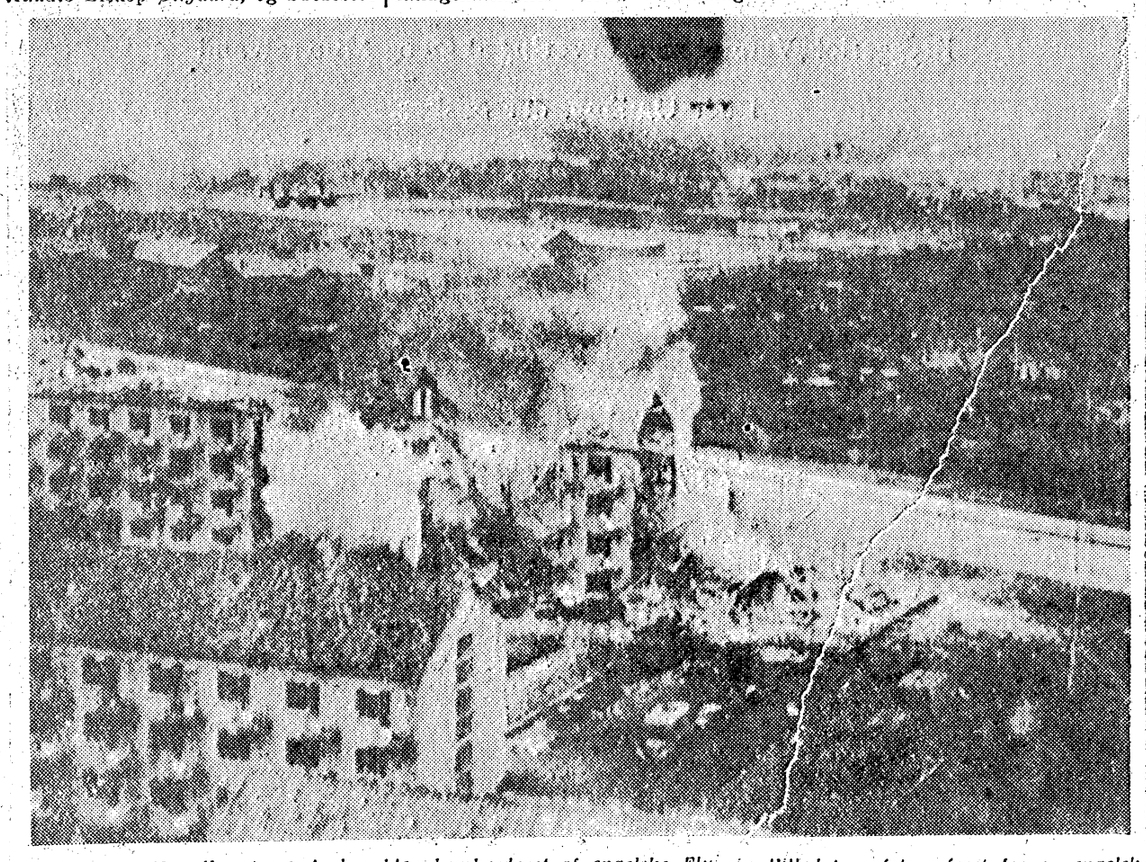
Her udover er der af disse Penge stillet betydelige Beløb til Raadighed for Understøttelsesvirksomhed til trængende Patrioter, ligesom forskelligt illegalt Arbejde er blevet støttet herigennem. Efter Redaktør *Børge Outzes* Arrestation, og efter at flere af hans Medarbejdere, bl. a. Redaktør *Sigvald Kristensen*, havde maattet flygte til Sverige, maatte en ny Redaktion retablere »Information«, den illegale Presses »Ritzau«, og Udgifterne hertil blev fra dette Øjeblik afholdt af Statsmidlerne.

— — Dette korte Rids af Frihedsbevægelsens Indsats og Sammenspillet af de forskellige Elementer i Kampen er set fra politisk Side og gør naturligvis ikke Fordring paa at være udtømmende.

— — — — —

Besættelsen er Historie. Danmark er atter frit. Navnlig de to sidste Aar rystedes det danske Samfund af de mange voldsomme Begivenheder, men jo haardere Kampen blev, des fastere og tættere sluttedes Rækkerne. Det var efterhaanden hele Folket, der var med i den aktive Modstand, nogle i de forreste Rækker og bestandig udsat for meget stor Risiko, andre paa mere tilbagetrukne Pladser, men alle inde under Kampens Broderskab. Historien derom er ikke nogle faa Mænds, men Titusinder af danske Mænds og Kvinders Historie.

Hvad der først og fremmest prægede Situationen i de allersidste Tider, var den eksemplariske Disciplin i Rækkerne, og den samme Forstaaelse af at indordne sig under Fornuftens og Disciplinens Bud gjorde sig ogsaa gældende, da Problemet meldte sig om Regeringsdannelse, saa Resultatet blev Enighed om den Regering, der skal lede Danmark gennem de allerførste vanskelige Maaneder. Som det danske Folk stod samlet mod den tyske Terror, staar det nu samlet til Løsning af Fredens Arbejde.

Da Gestapos Hovedkvarter i Aarhus blev bombarderet af engelske Flyvere. Billedet er fotograferet fra en engelsk Flyvemaskine.

Maj 1945

Maaske en Kende vinterbleg
men aldrig før saa skøn en Maj
som nu ... da Løvets lyse Pragt
vil dække Danmarks Sørgedragt —,
thi aldrig var en Vinters Vé
saa træls, saa trang, saa tung at se ...

— — —

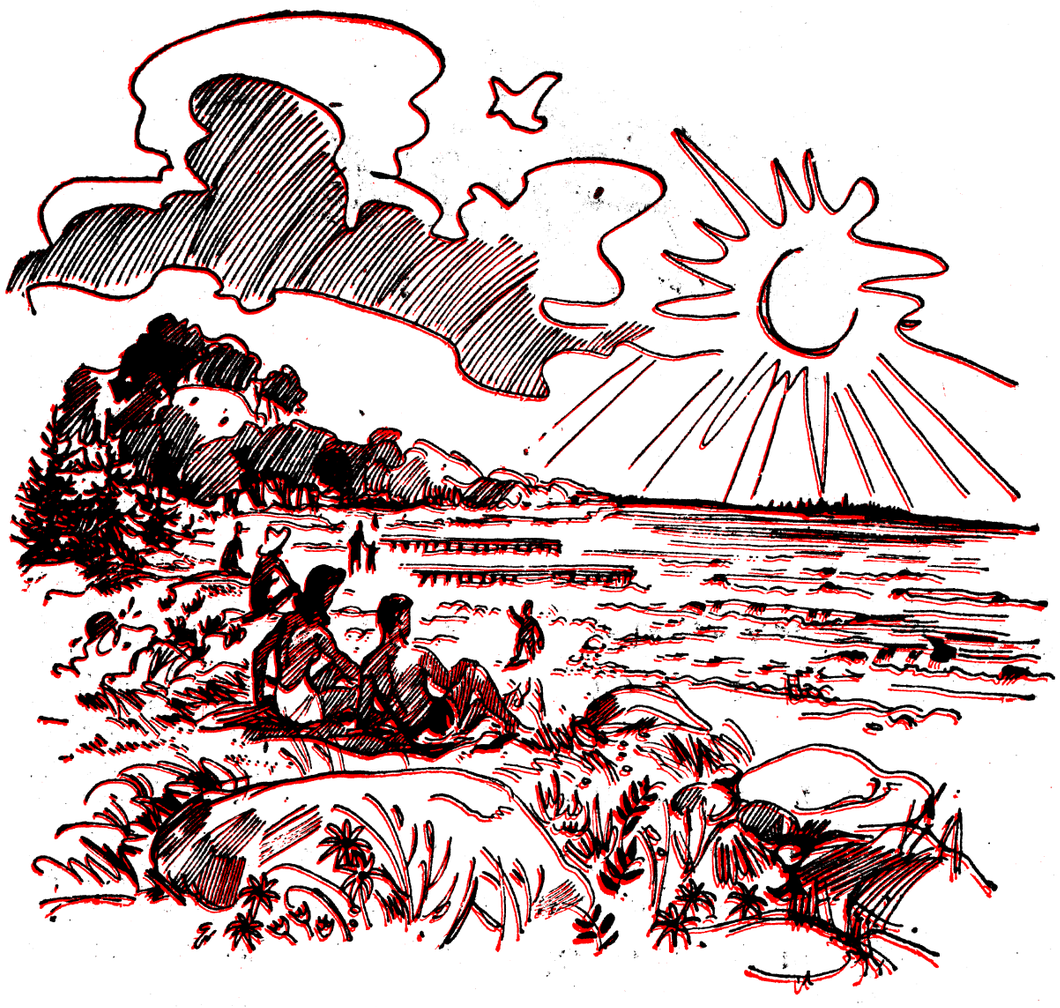
Saa brat og bittert en April
fandt stivnet Livets lyse Smil
i Sorg og Gru.
I vilde Kriger-Horders Spor
gik Ran og Rov og Vold og Mord —
man lærte os at hade ...,
Saa mangt et Hjerte ungt og rødt
blev brudt — blev stille, tavs og dødt
ved Bøddelbanders Brøde.
— Guds Fred med vore Døde.

— — —

Men fik vi slaaet mange Saar,
dog nyfødt varslede en Vaar
en Lysets Tid, der kommer.
Og blev der fattigt i vort Bo,
en Majdags stærke, lyse Tro
kan læge Saar og bygge Bro
til Livets rige Sommer.

PAUL BERG

Efter alle de mørke Aar

har vi igen Ret til at tro paa, at vi bliver Herrer i eget Hus. Men forude er endnu vældige Opgaver, hvis Løsning vil kræve hver enkelts fulde Indsats. Et nyt Danmark skal bygges op, en ny Fremtid grundlægges.

Blandt dansk Produktion til Gavn for danske Interesser har Kooperationen hele Tiden været med i første Række. Og til at formidle den Sundhed og Styrke, der har bevaret Folkets Modstandsevne, har bl. a. ⅘ ENICO's Produkter, Smør, Ost, Æg og ogsaa ACIDO-KUREN medvirket gennem de lange Aar.

Acido Kuren

A/S Enico

DATTERSELSKAB AF A/S MÆLKERIET ENIGHEDEN

Nu bryder Dagen frem

Med det længselsfuldt ventede Daggry over Danmark oprinder en ny Dag, en Arbejdets Dag for vort Folk. Ingen venter, at Freden øjeblikkelig vil bringe Løsning paa alle Problemer. De kommende Dage vil fortsat stille Krav om Udholdenhed og Sammenhold for at sikre Arbejde og Brød for alle.

Ogsaa Bryggeriindustrien er mærket af Krigen: Knapheden paa Raastoffer, Brændsel og Emballage har nødvendiggjort en stadig skærpet Rationering. Efterhaanden som Stempler og Hjul Landet over nu i stigende Udstrækning vil indtone Arbejdets Sang, nærmer vi os ogsaa det Tidspunkt, da vi paany kan tilfredsstille Bryggeriets Venner med Levering af Øl og Mineralvand i det Omfang, der ønskes.

Bryggeriet

STJERNEN